COLECȚIA TEOLOGICĂ

Volumul II.

SCRIERILE
PĂRINȚILOR APOSTOLICI

DIMPREUNĂ
cu
AȘEZĂMINTELE și CANOANELE APOSTOLICE

TRADUSE DIN ORIGINAL
de

Preotul IOAN MIHĂLCESCU
Profesor și Decanul Facultății de Teologie din București

Economul MATEI PĂSLARU și **Economul G. N. NIȚU**

Licențiat în Teologie. Paroh comuna Urzica, județul Romanați

Licențiat în Teologie. Paroh al Bisericii Precista Mică din orașul Roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ

EDITURA FACULTĂȚII DE TEOLOGIE DIN CHIȘINĂU.
1928.

CARTEA II.

DESPRE EPISCOPI, PREOŢI ŞI DIACONI.

I. Despre episcopi aşa am auzit dela Domnul nostru: păstorul aşezat episcop peste biserici în orice parohie trebue să fie nehulit, fără vină [1]), neatins de vreo nedreptate dintr'ale oamenilor, nu mai tânăr de 50 de ani, ca să fie oarecum ferit de neorânduelile tinereţii şi de învinuirile păgânilor faţă de hulele, aduse în contra multora de către unii fraţi neadevăraţi, cari nu cunosc cuvântul lui Dumnezeu din Evanghelie: *„Oricine va vorbi cuvânt nefolositor [2]), va da socoteală de el Domnului în ziua judecăţii“*, şi iarăş: *„Din cuvintele tale vei fi îndreptăţit [3]) şi din cuvintele tale vei fi osândit“*. Să fie, prin urmare, de e cu putinţă, învăţat; chiar dacă însă este neînvăţat, să fie cel puţin îndemânatec la cuvânt, având vârsta cerută. Iar dacă într'o parohie mică nu se găseşte cumva unul înaintat în vârstă, care să aibă (bună) mărturie şi să fie înţelept spre a fi aşezat episcop, dar se găseşte acolo unul tânăr, despre care toţi cei împreună cu dânsul mărturisesc că este vrednic de episcopie, dovedind bătrâneţe prin blândeţe şi bună rânduealǎ, cercetându-se dacă de toţi este mărturisit astfel, să se aşeze în pace, căci şi Solomon [4]) a fost rege peste Israil la vârsta de doisprezece ani, şi Iosia [5])

1) Tit. I. 6—7; I Tim. 3. 2.
2) Mt. 12. 36.
3) Mt. 12. 37.
4) III Regi. 2.
5) IV Regi 22. 1; II Paralip. 34. 1.

a domnit cu dreptate la vârsta de opt ani, asemenea și Ioas[1]) a fost conducătorul poporului la vârsta de șapte ani. De aceea, deși tânăr, să fie însă blând, smerit și liniștit, că zice Domnul Dumnezeu prin Isaia [2]) : *„La cine voiu privi, dacă nu la cel blând și liniștit și care tremură de cuvintele mele în orice timp“?* Asemenea și în Evanghelie zice astfel: *„Fericiți cei blânzi [3]), că aceia vor moștenì pământul“*. Să fie însă și milostiv, căci iarăș se zice: *„Fericiți cei milostivi [4]), că aceia se vor miluì“*. Să fie și făcător de pace, că zice iarăș: *„Fericiți făcătorii de pace [5]), că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“*. Să fie și cu conștiința împăcată, curat de orice răutate, viclenie și nedreptate, căci se zice iarăș: *„Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu“ [6]).*

II. Să fie, așa dar, și *„înfrânat la băutură [7]) (treaz), cumpătat, cu bune purtări“*, statornic, liniștit, *„nu bețiv, nu bătăuș, ci blajin, ne gâlcevitor, neiubitor de argint“, nu de curând încreștinat, ca nu mândrindu-se să cază în osânda diavolului că „oricine se înalță pe sine, se va smerì [8])“.* Astfel *„trebue să fie episcopul; bărbat al unei singure femei dintr'o singură căsătorie, bine chivernisindu-și casa sa“ [9]).* De aceea, când primește hirotonia și este așezat episcop, să fie cercetat astfel: dacă este serios, credincios și cu bune purtări, dacă are sau a avut femeie serioasă și credincioasă, dacă și-a crescut copiii în temere de Dumnezeu și i-a învățat legea Domnuluì, dacă casnicii lui îl respectă, se tem de el și-l ascultă toți, căci. dacă cei cari țin de el după trup,

1) IV Regi. 11. 21.
2) Ies. 66. 2.
3) Mt. 5. 5.
4) Mt. 5. 7.
5) Mt. 5. 9.
6) Mt. 5. 8.
7) I Tim. 3. 2. 6.
8) Luca 14. 11.
9) I Tim. 3. 2. 4,

se răscoală împotrrva lui și nu-l ascultă, cum i se vor supune cei dinafară de casa lui, când vor ajunge sub ascultarea lui?

III. De aceea, să fie cercetat dacă este fără prihană în ceeace privește nevoile vieții, căci este scris: *„Cercetați [1]) pe cel ce voește să fie ales în preoție“*. Să fie și nepornit la mânie, că zice înțelepciunea: *„Mânia și pe cei înțelepți îi duce la peire [2])“*. Să fie apoi milos, bun, plin de dragoste, că zice Domnul: *„După aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai mei, dacă vă veți iubì unul pe altul“.* [3]).

IV. Să fie și darnic, iubitor de orfani, iubitor [4]) de streini, îndatoritor, bine îndeplinindu-și slujba sa și nelipsit dela îndatorirea sa, nerușinos, cunoscând pe cel ce este mai vrednic de primire, căci dacă este vre-o văduvă care poate să-și înlesniască cele trebuitoare vieții, dar se găsește alta, care nu este văduvă, dar este săracă din pricina de boală, sau pentrucă trebue să-și crească copiii, sau din pricina vreunei neputințe trupești, spre aceasta să-și întindă mai mult mâna. Iar de este cineva strâmtorat în cele ale vieții, pentrucă este lacom la mâncare sau bețiv sau leneș, nu este vrednic de ajutor, dar nici de biserica lui Dumnezeu, căci despre unii ca aceștia zice Scriptura [5]), că: *„Trândavul ascunzându-și mâna în sân nu va fi în stare s'o ducă la gură“*, și iarăș [6]): *„Leneșul își încrucișează mânele și-și mănâncă din carne; căci tot omul bețiv și dedat la petreceri și desfrânări va cerșì și în zdrențe și în petice se va îmbrăca tot somnorosul“* [7]) și în alte locuri: *„Dacă-ți îndreptezi [8]) ochii*

1) Lev. 21. 17.
2) Prov. 15. 1.
3) Ioan 13. 35.
4) II Tim. 2. 15.
5) Prov. 19. 24.
6) Eccl. 4. 5.
7) Prov. 23. 21.
8) Prov. 23. 31.

la sticlele şi la paharele de băut, mai târziu vei umbla mai gol ca un pisălog", pentrucă într'adevăr lenea este mama foametei.

V. Episcopul să fie nepărtinitor: nici de bogat să se teamă sau să-l măgulească mai mult decât trebue, nici pe sărac să-l dispreţuiască sau asupriască, căci zice Dumnezeu lui Moisi [1]): *„Să nu te sfieşti de faţa celui bogat, şi pe sărac să nu-l miluești la judecată, că a Domnului este judecata"*, şi iarăş: *„După merit urmăreşte dreptatea"* [2]). La mâncare şi la băutură episcopul să fie moderat şi cumpătat ca să poată mustrà prin cumpătarea sa pe cei nedeprinşi cu ea. Să fie necheltuitor, nededat la desfătări, neiubitor de plăceri, nepoftitor de mâncări alese. Să fie apoi răbdător de rele, îngăduitor în dojeni, îndemânatec la a da multe învăţături; cugetând şi îndeletnicindu-se cu studiul cărţilor Domnului, citind mult în ele, ca să interpreteze Scripturile cu îngrijire, explicând Evanghelia în legătură cu Proorocii şi Legea; asemenea interpretările la Lege şi Prooroci să concorde cu Evanghelia, căci zice Domnul Iisus: *„Cercetaţi Scripturile, căci ele sunt cari dau mărturie despre Mine* [3])", şi iarăş: *„Căci despre Mine a scris Moisi* [4])". Inainte de toate să fie însă bun interpret, făcând deosebire între Lege şi Adoualege, şi arătând ce este legea credincioşilor şi ce sunt lanţurile necredincioşilor, ca să nu cadă cineva în lanţuri. Ingrijeşte, prin urmare, episcope, de cuvânt, ca, de-ţi este cu putinţă, să interpretezi toate cuvânt cu cuvânt şi prin multă învăţătură să hrăneşti şi să adăpi din belşug pe poporul tău cu lumina legii, căci zice Dumnezeu: *„Luminaţi-vă cu lumina cunoştinţii, cât este încă timp* [5])".

VI. Episcopul să fie „neiubitor de câştig urât" [6]), şi mai

1) Lev. 19. 15; Exod. 23. 3.
2) Deut. 1. 17; Deut. 16. 20.
3) Ioan. 5. 39.
4) Ioan. 5. 46.
5) Osea. 10. 12.
6) Tit. 1. 7; I Tim. 3. 8.

XVII. Dacă episcopul însuş este în păcat, cum va mai îndrăznì să cerceteze fărădelegile cuiva sau să pedepsiască pe cineva, când sau el sau diaconii nu sunt curaţi la cuget, din pricina părtinirii sau a luării de mită, căci când cel mai mare pretinde şi judecătorul primeşte mită, şi nu se scoate la capăt judecata, făcându-se *„părtaşi* [1]) *ai furilor şi neluând aminte la judecata văduvelor"*, nu vor puteà atunci cei de sub episcop să-i ajute, căci ii vor spune ceeace este scris în Evanghelie: *„De ce vezi* [2]) *gunoiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău nu o bagi de seamă"?* De aceea, episcopul dinpreună cu diaconii lui să se ferească de a auzì un astfel de cuvânt, adecă să nu dea prilej. Căci păcătosul când vede pe cineva făcând aceleaşi fapte ca şi el, se întăreşte în a face la fel; apoi păcătosul, luând prilej dela unul, va influenţa asupra celorlalţi, - ceeace să nu fie! Şi astfel se va strică turma, căci cu cât păcătoşii se înmulţesc, cu atât se va înmulţi şi răutatea pricinuită de ei, deoarece un păcat, care nu este mustrat, se înrăutăţeşte mai mult şi se răspândeşte la alţii. Şi după cum *„puţin aluat* [3]) *preface toată frământătura,"* şi un hoţ aduce necinste unui neam întreg, şi *„câteva muşte* [4]) *moarte strică gustul plăcut al untdelemnului,"* şi când *„un împărat dă ascultare cuvintelor nedrepte, toţi cei de sub el devin nelegiuiţi,"* tot astfel şi o oaie râioasă, dă boala altora, dacă nu este deosebită de oile cele sănătoase, şi un om ciumat trebue păzit de mulţi, şi un câne turbat este primejdios pentru oricine, de care s'ar atinge. Dacă, deci, şi pe omul păcătos nu-l vom îndepărta din biserica lui Dumnezeu, *„vom face* [6]) *casa Domnului peşteră de tâlhari,"* căci pe păcătoşi nu trebue să-i trecem sub tăcere, ci să-i mustrăm,

1) Ies. 1. 23.
2. Mt. 7. 3; Luca 6. 41.
3) I Cor. 5. 6; Gal. 5. 9.
4) Ecl. 10. 1.
5) Prov. 29. 12.
6) Mt. 21. 13.

să-i dojenim, să-i strâmtorăm, să le impunem posturi, ca să insuflăm evlavie și în alții, pentrucă zice: *„Faceți evlavioși*[1]*) pe fiii lui Israil.“* Așa dar, episcopul trebue să fie și un împiedicător al păcatelor prin dojenire, și supraveghetor al dreptății și vestitor al bunătăților pregătite de Dumnezeu și propoveduitor al mâniei viitoare din ziua judecății, ca nu cumva disprețuind răsadnița lui Dumnezeu, să audă din pricina lenei ceeace se spune la Ozea:[2]) *„Dece ați trecut sub tăcere nelegiuirea și ați mâncat rodul ei?“*

XVIII. Episcopul, prin urmare, să îngrijiască de toți: atât de cei cari n'au păcătuit, ca să rămână nepăcătoși, cât și de cei păcătoși, ca să se pocăiască, pentrucă zice Domnul către voi: *„Vedeți*[3]*), să nu disprețuiți pe vremul din acești mai mici“;* iar celor pocăiți trebue să le dea iertare, căci, în acelaș timp când va zice cineva din cei ce au păcătuit cu toată inima: *„Am păcătuit*[4]) *Domnului“*, va răspunde Duhul Sfânt: *„și Domnul ți-a iertat păcatul; aibi curaj, nu vei muri“*. Cunoaște-ți, deci, episcope, vrednicia ta, că precum ai moștenit puterea de a legà, tot astfel și pe cea de a deslegà. Având deci puterea de a deslegà, cunoaște-te pe tine însuți și ține cu vrednicie locul tău în această vieață, știind că dela tine se va cere mai multă răspundere, devremece *„cui s'a încredințat*[5]) *mult, mai mult i se va cere“*, căci nimeni dintre oameni nu este fără păcat, afară de Cel ce s'a făcut om pentru noi, după cum stă scris: *„Nimeni nu este curat de întinăciune*[6]), *chiar dacă viața lui ar fi numai o zi“*. Din pricina aceasta s'au și scris viețile și faptele drepților și ale patriarhilor de mai nainte, nu ca să ne arătăm că-i cunoaștem, ci ca să ne pocăim și să avem bune

1) Lev. 15. 31.
2) Osea 10. 13.
3) Mt. 18. 12.
4) II Regi 12 13.
5) Luca 12, 48.
6) Iob. 14. 4. 5.

nădejdi că vom dobândi iertare, căci greșalele lor sunt pentru noi siguranță și îndemn, că și noi, când vom păcătui, vom avea iertare, dacă ne vom pocăi, deoarece este scris: *„Cine*[1]) *se va lăuda că are inimă curată sau cine va spune că este curat de păcat?“* Nimeni, prin urmare, nu este fără păcat. Tu, deci, după putință, silește-te să fii fără prihană, și poartă grijă de toți[2]), ca să nu piară cineva scandalizat din pricina ta, căci laicul se îngrijește numai de el însuși, tu însă de toți, pentrucă ai greutate mai mare și porți povară mai grea, căci scris este: *„Și a zis Domnul către Moisi*[3]*): „tu și Aaron vei purta păcatele preoției“*. Ca unul ce vei da socoteală, prin urmare, pentru mai mulți, îngrijește de toți, pe cei sănătoși păstrează-i, dojenește pe păcătoși și înfrânându-i prin post, ușurează-i prin iertare, și pe cel ce plânge primește-l, dacă toată biserica se roagă pentru el, și punându-ți mâinele peste el, lasă-l să fie în turmă. Pe cei somnoroși și trândavi fă-i să se schimbe, sprijinește-i[4]), îndeamnă-i, îngrijește-i, știind câtă plată ai dacă faci acestea, precum și ce primejdie te așteaptă, dacă nu porți grijă de aceștia, căci zice Ezechiil[5]) către episcopii, cari nu poartă grijă de popor: *„Vai de păstorii lui Israil, cari s'au păstorit pe ei înșiși; nu oile păstoresc păstorii, ci pe ei înșiși. Laptele îl mâncați și cu lâna vă îmbrăcați, ce este gras înjunghiați, oile nu le păstoriți, pe cele slabe nu le întăriți și pe cele bolnave nu le tămăduiți și pe cele zdrobite nu le legați, pe cele alungate nu le întoarceți îndărăt și pe cele pierdute nu le-ați căutat și în asprime le-ați crescut cu batjocură. Și s'au împrăștiat pentrucă nu era păstor, și s'au făcut spre mâncare tuturor fiarelor câmpului“*. Și iarăș[6]): „*Și n'au cercetat*

1) Prov. 20, 9.
2) I Tim. 3. 2.
3) Num. 18. 1.
4) Mt. 5. 12.
5) Ezechiil 34. 2—5.
6) Ezechiil 34, 8.

păstorii oile mele, și păstorii s'au păstorit pe ei înșiși, oile însă nu le-au păstorit". Și după puțin [1]): „*Iată Eu sunt împotriva păstorilor, și voiu cere oile mele din mâna lor, și-i voiu face să înceteze de a mai păstori oile mele, și păstorii nu se vor mai păstorì pe ei înșiși, și voiu scăpà oile mele din mâna lor, și nu vor mai fi lor spre hrană*". Și adaugă vorbind și către popor: „*Iată eu* [2]) *voiu judeca între oaie și oaie, și între berbece și berbece: au puțin lucru a fost vouă, că ați păsunat pășunea cea bună, și rămășița pășunii ați călcat-o cu picioarele și oile au mâncat ceeace au călcat picioarele voastre?*" Și după puțin adaugă: „*Și veți cunoaște* [3]), *că eu sunt Domnul și voi oile pășunii mele; oamenii mei sunteți, și eu Dumnezeul vostru, zice Adonai Domnul*".

XIX. Ascultați, episcopilor, ascultați și voi, laicilor, cum vorbește Dumnezeu: „*Voiu judecà pe berbece față de berbece și pe oaie față de oaie*", iar către păstori zice: „*Veți fi judecați* [4]) *pentru neștiința voastră și pentru pierderea oilor, adecă pe episcop îl voiu judeca față de episcop și pe laic față de laic și pe conducător față de conducător; căci oile și berbecii aceștia sunt cuvântătoare și nu necuvântătoare, ca să nu zică cumva laicul, că eu sunt oaie și nu păstor. Precum însă oaia care nu ascultă de păstorul cel bun este expusă lupilor spre pieire, tot astfel cea care ascultă de păstorul cel rău, are moartea în față, încât o va înghiți. De aceea trebue să fugim de păstorii aducători de peire.*

XX. Pe păstorul într'adevăr bun laicul să-l cinstească, să-l iubiască, să se teamă de el ca de părintele, ca de Domnul, ca de stăpânul său, ca de arhiereul lui Dumnezeu, ca de învățătorul pietății, căci cine-l ascultă pe el, pe Hristos îl ascultă, și cine se leapădă de el, de Hristos se leapădă, și cine nu primește pe Hristos, nu primește pe Dumnezeu

1) Ezechiil 34. 10.
2) Ezechiil 34. 17—19.
3) Ezechiil 34. 30—31.
4) Ezechiil 34. 17.

și Tatăl său. „*Cine*, zice, *ascultă* [1]) *de voi, de mine ascultă, și cine se leapădă de mine, se leapădă de Cel ce m'a trimis pe mine*". Asemenea episcopul să iubiască pe laici ca pe copiii lui, mângâindu-i și încălzindu-i cu râvna dragostii ca pe ouă, pentru a dobândi pui sau ca pe pui pentru a dobândi pasări, pe toți să-i dojeniască, să mustre [2]) pe toți câți au trebuință de mustrare, dar să nu-i bată, să-i strâmtoreze spre căință, nu însă spre nimicire, dojenindu-i să se pocăiască, pedepsindu-i spre îndreptare și spre vieață cinstită. „*Păstrând* [3]) *ceeace este tare*", adecă păzind neclintit ceeace este statornic în credință, păstorind poporul în pace; „*întărind ceeace este slab*" [4]), adecă întărind prin dojană pe cel ispitit; „*tămăduind* [5]) *ce este bolnav*", adecă vindecând prin învățătură pe cei cari sunt bolnavi pentrucă se îndoesc în privința credinții; „*legând* [6]) *ceeace ce este zdrobit*", adecă pe cel rătăcit sau rănit sau istovit cu totul în păcate, încât șchiopătează pe drum, legându-l prin dojană mângâitoare, ușurându-l de greșale și făcându-l să aibă bună nădăjde, încât așează-l din nou sănătos în biserică, aducându-l în turmă. „*Ce este alungat, întoarce* [7]) *îndărăt*", adecă pe cel căzut în păcate și care, spre pedeapsă, a fost isgonit, nu-l lăsà să rămână afară, ci primindu-l și întorcându-l îndărăt, așează-l îndărăt în turmă, adecă în poporul bisericii fără prihană. „*Ce este pierdut* [8]), *caută*", adecă pe cei cari din pricina mulțimii păcatelor și-au pierdut nădejdea de mântuire, să nu-i lași să piară cu totul; pe cei cari din pricina multei nepăsări și trândăvii au devenit somnoroși și din cauza greutății somnului și-au uitat de vieață și au stat multă

1) Luca 10. 16.
2) Mt. 23. 37.
3) Ezech 34. 16
4) Ezech. 34. 16.
5) Ezech. 34. 4.
6) Ezech. 34. 16
7) Ezech. 34. 16.
8) Ezechiil 34. 16.

vreme departe de turma lor, încât s'au făcut şi pradă lupilor, tu caută şi-i află şi dojenindu-i întoarce-i îndărăt şi îndeamnă-i să veghieze asupra lor şi insuflă-le nădejde, neîngăduind să-ţi zică ceeace spun unii, că: *„Nelegiuirile noastre asupra noastră şi în ele pierim* [1]) *şi cum vom trăi?“* Dacă ar fi deci cu putinţă, să-şi însuşiască episcopul păcatul, şi să zică păcătosului, tu numai pocăeşte-te, şi eu voiu primì moarte pentru tine, după cum şi Domnul a murit pentru mine şi pentru toţi, căci *„păstorul cel bun sufletul îşi pune pentru oi, iar năimitul şi care nu este păstor, ale căruia nu sunt oile, vede lupul venind“*, adecă pe diavolul, *„şi lasă oile şi fuge, şi lupul le răpeşte“* [2]). Se cuvine, prin urmare, a şti, că Dumnezeu, fiind milostiv faţă de păcătoşi, cu jurământ a făgăduit [3]) căinţă. Cine a păcătuit însă şi nu cunoaşte făgăduinţa lui Dumnezeu cea despre căinţă şi nu ştie îndelunga sa răbdare şi că El rabdă relele, şi nu cunoaşte nici sfintele Scripturi, cari vestesc aceasta, pentrucă n'a fost învăţat de tine, piere din pricina neştiinţei. Tu însă, ca un păstor plin de dragoste şi de râvnă cercetează-ţi turma numărându-o, ceeace-i pierdut caută, după cum Domnul Dumnezeu, bunul nostru părinte, a trimis pe Fiul său, bunul păstor şi Mântuitor, pe învăţătorul nostru Iisus, îndemnându-l *„Să lase* [4]) *pe cele nouăzeci şi nouă de oi în munţi, şi să meargă să caute pe cea pierdută, şi găsindu-o, s'o ridice pe umeri şi s'o aducă în turmă, bucurându-se de aflarea oii cele pierdute“*. Astfel, deci, fii următor şi tu, episcope, *„căutând ce este pierdut, îndreptând la calea cea dreaptă ceeace este rătăcit, aducând înapoi ceeace s'a abătut“* [5]). Căci ai putere să întorci şi *„să dai* [6]) *drumul celor apăsaţi“*, prin tine vor-

1) Ezechiil 33. 10.
2) Ioan 10. 11—12.
3) Ezechiil. 33. 11.
4) Luca 15. 4—6; Mt. 18. 12. 13.
5) Ezechiil 34. 16.
6) Luca 4. 19.

beşte Mântuitorul către cel ce zace în păcate: *„Iertate-ţi* [1]) *sunt păcatele; credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace“*. Pace neturburată însă este Biserica lui Hristos, în care slobozind pe păcătoşi, aşează-i la loc sănătoşi şi neprihăniţi, având bună nădejde, îndeletnicindu-se şi anevoindu-se în fapte bune, ca un doctor cu experienţă şi milos tămăduind pe toţi cei căzuţi în păcate, căci *„n'au trebuinţă* [2]) *cei sănătoşi de doctor, ci cei bolnavi; căci a venit Fiul omului să caute* [3]) *şi să mântuiască pe cei pierduţi“*. Doctor fiind, prin urmare, al bisericii Domnului, dă îngrijirea cuvenită fiecăruia din bolnavi, prin toate mijloacele vindecă-i, însănătoşează-i, redă-i bisericii sănătoşi. Păstoreşte turma nu *„cu silă şi cu asprime“*, ca şi cum ai domnì asupra ei, ci *„ca un păstor blând, care strânge mieii la sânul său şi mângâe pe cele însărcinate“* [4]).

XXI. Fii cinstit, bun, blajin, neprefăcut, nemincinos, nu aspru, nu semeţ, nu vătămător, nu lăudăros, nu nemilostiv, nu îngâmfat, nu căutând să placi oamenilor, nu fricos, nu viclean, nu înşelând pe laicii de sub tine, nu ascunzând de ei legiuirile lui Dumnezeu şi cuvintele despre pocăinţă, nu pripit la excomunicare şi la afurisire, ci statornic, nu iubitor de mustrare, nu pornit, neprimind încontra cuiva mărturie fără trei martori, şi moralitatea acestora să fie dovedită de multă vreme, şi să cercetezi dacă nu cumva sunt îmboldiţi de duşmănie sau de ură; căci sunt mulţi răuvoitori, bârfitori, având „trei limbi“ [5]), urâtori de fraţi, dându-şi osteneală să risipiască oile lui Hristos, ale căror mărturii dacă te vei mulţumi să le primeşti fără să le cercetezi, vei împrăştia turma ta şi vei da-o lupilor spre mâncare, adecă demonilor şi oamenilor răi, sau mai vârtos nu oamenilor, ci fiarelor cu chip de oameni, adecă păgânilor, iudaiştilor şi nelegiuiţilor

1) Luca 7. 48. 50; Mt. 9. 2; Mt. 5. 34.
2) Mt. 9. 12.
3) Luca. 19. 10.
4) Ezech. 34. 4; Mt. 20. 25; Ies. 40. 11.
5) Sirah 28. 14.

eretici, căci de cel izgonit din biserică se apropie îndată pierzătorii ca nişte lupi şi socotesc să-l mănânce ca pe un miel, privind pierderea lui ca un câştig al lor, căci şi tatăl acestora, diavolul, este omorâtor [1]) de oameni; iar cel afurisit penedrept prin nejudecata ta, cuprins fiind de tristeţă şi desnădăjduind, sau se va rătăci la păgâni sau se va opri la erezii, şi se va înstreinà cu totul de biserică şi de nădejdea în Dumnezeu şi se va apucà de nelegiuiri, şi vei fi tu vinovat de pieirea lui, căci nu este drept să fii grabnic la afurisirea păcătosului şi zăbavnic la primirea celui ce se pocăeşte, şi pripit la tăiere şi nemilos la tămăduirea celui ce sufere. Despre unii ca aceştia zice sfânta Scriptură: „*Picioarele lor aleargă la răutate, şi grabnice sunt la a vărsà sânge; dărâmarea şi nimicirea sunt în căile lor, şi calea păcii nu o cunosc. Nu este temere de Dumnezeu înaintea ochilor lor*“ [2]). Calea păcii este Mântuitorul nostru Iisus Hristos, care ne-a şi învăţat, zicând: „*Iertaţi* [3]), *şi vi se va iertà; daţi, şi vi se va da*“, adecă daţi iertarea păcatelor şi vi se vor iertà şi vouă păcatele, după cum ne-a învăţat prin rugăciune să zicem către Dumnezeu: „*Iartă-ne nouă greşalele* [4]) *noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri*“. Dacă, prin urmare, nu iertaţi păcătoşilor, cum veţi dobândì iertarea păcatelor voastre? Nu te legi dimpotrivă pe tine însuţi, când zici că ierţi şi nu ierţi? Cu însăş gura voastră vă veţi contrazice, dacă ziceţi că iertaţi şi nu iertaţi. Să ştiţi dar, că cine afuriseşte pe cel ce n'a nedreptăţit sau nu primeşte pe cel ce se pocăeşte, ucide pe fratele său şi varsă sânge ca şi Cain [5]) pe al fratelui său Abel, şi sângele lui, strigând către Dumnezeu, va fi cerut dela dânsul; pentrucă „dreptul ucis pe nedrept de cineva în veci „va fi în odihnă la Dumnezeu“,

1) Ioan 8. 44.
2) Ies. 59. 7—8; Rom. 3. 15—18;
3) Luca 6. 37—38.
4) Mt. 6. 12; Luca 11, 4.
5) Gen. 4.

ca şi cel afurisit de episcop pe nedrept. Cine afuriseşte pe nevinovat ca pe un vinovat, este mai urâcios decât un ucigaş, pentrucă nu se uită la milostivirea lui Dumnezeu, nici nu-şi aduce aminte de bunătatea lui faţă de cei pocăiţi, nici nu are în vedere pe cei dintre aceştia, cari au dobândit iertare de mulţimea păcatelor lor prin pocăinţă. Pentru aceasta este mai neruşinat ca un ucigaş trupesc cel ce isgoneşte pe nevinovat; asemeni şi cel ce nu primeşte pe cei pocăiţi, risipeşte oile lui Hristos, făcându-se protivnic Lui; căci pe cât de drept este Dumnezeu în judecarea păcătoşilor, pe atât este de milostiv în primirea celor cari se pocăesc; căci „*milă şi judecată*“ a văzut la El iubitorul de Dumnezeu David [1]).

XXII. Trebue însă ca tu, episcope, să ai înaintea ochilor şi cele ce au fost mai înainte şi să te foloseşti de ele cu îndemânare la dojenirea celor ce au trebuinţă de cuvinte aspre sau mângâitoare. Incă şi când judeci, e drept să urmezi voinţei lui Dumnezeu, şi în felul cum Dumnezeu judecă pe păcătoşi şi pe pocăiţi, aşa să judeci şi tu. Oare nu şi pe David, mustrându-l prin Natan când a păcătuit şi a spus că se pocăeşte îndată, nu l-a izbăvit de moarte, zicând: „*Aibi curaj, nu vei muri*“? Lui Iona [2]) care n'a voit să predice Ninevitenilor, făcându-l să fie înghiţit de mare şi de chit, nu i-a scăpat vieaţa de pieire, când s'a rugat în pântecele chitului? Pe Ezechia [3]), care se îngâmfase puţin, nu l-a iertat de păcat când s'a rugat cu lacrămi? Ascultaţi, prin urmare, episcopilor, o pildă, care foloseşte aici: In cartea a patra a împăraţilor şi în cartea a II-a a Paralipomenelor, în cea a zilelor, stă scris astfel: „*Manase* [4]) *fiul, când s'a suit pe tron ca să împărăţiască, erà de doisprezece ani, şi a domnit cincizeci şi cinci de ani în Ierusalim, şi numele mamei lui erà Epsiba. Şi a făcut rău înaintea Domnului, nu s'a abătut*

1) Ps. 102, 1.
2) II Regi 12, 13; Ioan.
3) IV Regi 20.
4) IV Regi 21, 1—17; II Paralip. 33, 1—13.

dela fărădelegile păgâneşti, pe care Domnul le-a nimicit dela faţa fiilor lui Israil. Şi s'a întors Manase şi a zidit înălţimile pe cari le dărâmase Ezechia, tatăl său, şi a ridicat stâlpi Astartei şi a înălţat jertfelnice Astartei, şi a făcut dumbrăvi, cum făcuse Ahaab, regele lui Israil. Şi a ridicat altare pentru toată armata cerului, şi a zidit jertfelnic în casa Domnului, despre care a zis Domnul către David şi către Solomon, fiul său, că în ea voiu pune numele meu. Şi a ridicat Manase altare, şi în ele aduceà închinăciune Astartei, şi zicea: Va fi numele meu în veac, şi a zidit altare în amândouă curţile casei Domnului pentru armata cerului. Şi el însuş a trecut pe copiii lui prin foc la Ghe-Benenom, şi s'a dedat la ghiciri şi la farmece şi şi-a rânduit vorbitori din pântece şi descântători şi ştiutori din semne şi terafimi şi a făcut rău peste măsură în ochii Domnului, încât l-a mâniat. Şi idolii dumbrăvii turnaţi în metal şi ciopliţi, ale căror chipuri le făcuse, i-a aşezat în casa Domnului, în care-şi alesese Domnul să pună numele Său acolo în Ierusalim, în oraşul sfânt, în veac, şi a zis: nu voiu mai adăugà să mişc piciorul meu din ţara lui Israil, pe care am dat-o părinţilor lor, numai de ar păzì toate câte le-am poruncit, potrivit poruncii, pe care le-a dat-o robul meu Moisi. Şi n'au ascultat, şi i-a amăgit pe ei Manase ca să facă rău înaintea Domnului mai mult decât păgânii, pe cari Domnul i-a depărtat dela faţa fiilor lui Israil. Şi a vorbit Domnul către Manase şi către poporul lui prin gura robilor lui, a proorocilor, zicând: pentru toate câte a făcut Manase, regele lui Iuda, pentru fărădelegile lui, mai rele decât toate câte le-a făcut Amoreu înaintea sa, şi pentrucă a făcut pe Iuda să păcătuiască închinându-se la idolii lui, acestea zice Domnul Dumnezeul lui Israil: iată, voiu aduce rele asupra Ierusalimului şi asupra lui Iuda, încât oricui le va auzì îi vor ţiuì amândouă urechile, şi voiu întinde peste Ierusalim măsura Samariei şi cumpăna casei lui Abaab, şi voiu şterge (de pe faţa pământului) Ierusalimul, cum se şterge o placă de scris, şi le voiu răsturnà în faţa lui şi

voiu da altora rămăşiţa moştenirii mele, şi pe ei îi voiu da în mânile duşmanilor lor, şi vor fi spre pradă şi jefuire tuturor duşmanilor lor, pentru toate nelegiuirile câte au făcut în ochii mei. Şi m'au mâniat din ziua de când părinţii lor au ieşit din pământul Egiptului şi până în ziua aceasta. Şi Manase a vărsat şi sânge nevinovat mult foarte, încât a umplut cu totul Ierusalimul, afară de păcatele sale, prin care a amăgit pe Iuda ca să facă rău în ochii Domnului. Şi aduse Domnul peste el pe căpeteniile puterii regelui Asiriei, şi aruncară pe Manase în lanţuri şi-l legară cu lanţuri de fier şi-l duseră în Babilon. Şi era legat şi înlănţuit bine în închisoare, şi i se da pâne de tărâţe în mică cantitate şi puţină apă cu oţet, cu măsură, ca să trăiască, şi erà strimtorat, şi chinuit foarte. Şi când fu tare strimtorat, căută faţa Domnului Dumnezeului său, şi se umilì foarte înaintea Domnului Dumnezeului părinţilor săi, şi se rugă către Domnul Dumnezeu, zicând: „Doamne atotţiitorule, Dumnezeul părinţilor noştri, al lui Abraam şi al lui Isaac şi al lui Iacob şi al seminţiei lor celei drepte; cel ce ai făcut cerul şi pământul dimpreună cu toată podoaba lor, cel ce ai legat marea cu cuvântul poruncii tale, cel ce ai închis abisul şi l-ai pecetluit cu numele tău înfricoşat şi slăvit, de care toate se înfricoşează şi tremură de faţa puterii tale, căci cu neputinţă de purtat este măreţia slavei tale şi mâniei ameninţării tale asupra păcătoşilor nu se poate împotrivì nimeni; nemăsurată însă şi necercetată este milostivirea făgăduinţii tale, căci tu eşti Domn îndelung răbdător, îndurător, mult milostiv şi-ţi pare rău de răutăţile oamenilor. Că tu, Dumnezeule, după blândeţa bunătăţii tale ai făgăduit iertarea păcătoşilor cari se pocăesc, şi după mulţimea îndurărilor tale ai hotărât păcătoşilor pocăinţă spre mântuire. Tu deci, Domnul Dumnezeul drepţilor, n'ai pus pocăinţă celor drepţi, lui Abraam şi lui Isaac şi lui Iacob, cari nu ţi-au păcătuit, ci ai pus pocăinţă asupra mea păcătosul, pentrucă am făcut înaintea ta greşeli mai multe decât nisipul mării. Inmulţitu-

s'au fărădelegele mele, Doamne, înmulţitus'au fărădelegile mele, şi nu sunt vrednic să ridic ochii şi să privesc înălţimea cerului de mulţimea nedreptăţilor mele; încovoiat sunt de mulţimea lanţurilor, pentrucă am întărâtat mânia ta şi rău înaintea ta am făcut, încurajând urâciunile şi înmulţind nedreptăţile. Şi acum plec genunchii inimii mele, rugând bunătatea ta. Păcătuit-am, Doamne, păcătuit-am, şi fărădelegile mele le cunosc; dar cer rugându-mă ţie: iartă-mă, Doamne, iartă-mă, şi să nu mă pierzi dimpreună cu fărădelegile mele, nici să te mânii asupra mea în veac, uitându-te la răutăţile mele, nici să mă osândeşti în cele mai de jos ale pământului: Că tu eşti Dumnezeul celor ce se pocăesc, şi arată în mine bunătatea ta, pentrucă nevrednic fiind să mă mântueşti după mulţimea îndurării tale. Şi te voiu lăuda neîncetat în toate zilele vieţii mele, că pe Tine te laudă toate puterile cereşti şi a ta este slava în veci, amin". Şi a auzit [1]) *Domnul glasul lui şi s'a milostivìt spre el. Şi s'a făcut împrejurul lui flacără de foc, şi s'au topit toate lanţurile dimprejurul lui, şi a izbăvit Domnul pe Manase din strimtorarea lui şi l-a întors în Ierusalim la împărăţia lui. Şi a cunoscut Manase, că Domnul însuş este Dumnezeu unic şi a slujit numai Domnului Dumnezeu din toată inima lui şi din tot sufletul său în toate zile vieţii sale, şi a fost socotit drept. Şi a distrus zeii streini şi idolul din casa Domnului şi toate altarele, pe care le zidise pe muntele casei Domnului şi în Ierusalim, şi-i aruncă afară din cetate. Şi a dres altarul Domnului, şi a jertfit pe el jertfă de mulţumire şi de laudă, şi a zis Manase lui Iuda să slujiască Domnului Dumnezeul lui Israil. Şi adormì în pace cu părinţii lui. Şi în locul lui a domnit fiul său Amos, şi a făcut rele înaintea Domnului, atâtea câte a făcut Manase, părintele său, în cei dintăi ani ai domniei lui, şi a mâniat pe Domnul Dumnezeul său".*

XXIII. Aţi auzit, iubiţii noştri copii, cum Domnul Dumnezeu pe cel ce s'a închinat idolilor şi a ucis mulţi nevino-

1) II Paralip. 33, 13, 15, 16, 20, 22; IV Regi 21, 18.

vaţi, răsbunându-se pentru scurt timp asupra lui, l-a primit după ce s'a căit, şi iertându-i păcatele, l-a adus din nou pe scaunul împărăţiei, căci Dumnezeu nu numai că iartă pe cei pocăiţi, dar îi şi aduce la vrednicia dintăi. Păcat mai mare decât idololatria nu este, pentrucă ea este nelegiuire faţă de Dumnezeu; dar cu toate acestea şi ea se iartă prin pocăinţă sinceră. Dacă păcătueşte însă cineva cu ştiinţă (cu premeditare), ispitind pe Dumnezeu, ca şi când El n'ar pedepsì pe cei răi, unul ca acesta nu va aveà iertare, de va zice în inima sa: *„Iertate îmi vor fi, pentrucă voiu umblà în obicinuinţa inimii mele rele"* [1]). Aşà a fost şi Amos, fiul lui Manase, căci zice Scriptura: *„Şi Amos* [2]) *şi-a făcut judecată rea ca să calce legea şi a zis: tatăl meu din tinereţe a păcătuit multe şi la bătrâneţe s'a pocăit. Şi eu acum voiu umblà în celece doreşte sufletul meu, şi mai târziu mă voiu întoarce către Domnul. Şi a făcut rău înaintea Domnului mai mult decât toţi înaintaşii lui, şi în grabă l-a nimicit Domnul Dumnezeu de pe pământul lui cel bun; şi au năvălit asupra lui slugile sale şi l-au ucis în casa sa, şi a domnit numai doi ani"*.

XXIV. Luaţi aminte dar, laicilor, nu cumva vreunul din voi să-şi întăriască în inima sa judecata lui Amos, căci va pieri în scurt. Asemenea episcopul să observe, pe cât poate, ca cei cari n'au păcătuit, să rămână nepăcătoşi, şi pe cei ce s'au întors dela păcate să-i primiască, purtând grijă de ei; iar dacă fiind nemilos, nu va primì pe cel pocăit, va păcătuì faţă de Domnul Dumnezeul său, osândindu-se pe sine pentru dreptatea aceluia şi neprimind pe acela pe care (Dumnezeu) l-a primit prin Hristos, pentru care a trimis pe Fiul său pe pământ la oameni în chip de om, pentru care a încuviinţat să se nască din femeie El, făcătorul bărbatului şi al femeiei; pentru care, necruţând nici cruce nici moarte şi nici îngropare, a îngăduit să pătimiască Cel ce prin firea sa

1) Deut. 29 19.
2) IV Regi 21, 19—26; II Paral. 33, 21—24.

este nepătimitor, Fiul cel iubit, Dumnezeu—Cuvântul, „îngerul sfatului său celui mare“ [1]), ca pe cei supuşi morţii să-i izbăviască de moarte. Pe acesta îl mânie cei cari nu primesc pe cei pocăiţi; căci acesta nu s'a ruşinat de mine, Matei [2]), care mai înainte eram vameş; şi pe Petru [3]), care l-a tăgăduit de trei ori de frică şi prin pocăinţă l-a făcut iarăş binevoitor şi care a plâns cu amar, l-a chemat la sine şi l-a pus păstor peste mieluşeii săi; iar pe Pavel [4]), cel împreună cu noi apostol, care mai înainte ne-a pricinuit multe rele şi care a hulit numele său cel sfânt, şi l-a ales apostol, în loc de prigonitor cum fusese, şi l-a arătat *„vas ales“* [5]). Şi către o femeie păcătoasă zice: *„Iartă-ţi-se* [6]) *păcatele tale cele multe, că ai iubit mult“*. Au adus însă înaintea Lui preoţii şi altă femeie păcătoasă [7]), şi lăsându-o s'o judece, au plecat. Dar Domnul, care cunoaşte inimile [8]), întrebându-o dacă preoţii au osândit-o, şi ea răspunzând „că nu“, a zis cătră ea: *„Du-te* [9]). *Nici Eu nu te voiu osândi“*. Pe acesta, pe Mântuitorul, Împăratul şi Dumnezeul nostru trebue voi, episcopilor, să-l aveţi ca pildă, următori ai Acestuia trebue să fiţi: „blânzi [10]), liniştiţi, mărinimoşi, milostivi, paşnici, nemânioşi, gata a da învăţături“ [11]), îndemănateci în a întoarce la pocăinţă, primitori, mângâitori, „nu bătăuşi [12]), nu mânioşi, nu gâlcevitori, nu mândri, nu dispreţuitori, nu dedaţi vinului, nu beţivi, nu cheltuitori în zadar, nu îndeletnicindu-vă cu desfătările, nu mult cheltuitori, nu întrebuinţând darurile lui Dumnezeu ca fiind streine, ci ca fiind ale voastre“, ca unii ce aţi fost puşi iconomi [1]) buni, ca unii cari veţi da socoteală [2]) lui Dumnezeu.

1) Ies. 9. 6.
2) Mt. 9. 9.
3) Mt. 26.
4) Ioan 21. 15.
5) Act. 9. 15.
6) Luca 7. 47.
7) Ioan 8. 3. 10.
8) Act. 1. 24; 15.
9) Ioan 8. 11.
10) I Petr. 3. 4.
11) I Tim. 3. 2.
12) Tit. 1. 7.

XXV. Episcopul să aibă hrană cumpătată şi îmbrăcăminte potrivită cu trebuinţa şi demnitatea lui. De cele ale Domnului să se folosiască nu ca de unele străine, ci cu măsură, căci *„vrednic* [3]) *este lucrătorul de plata sa“*. Ne cheltuitor, nici fanfaron, ci poftind numai cele necesare spre întreţinere. Ofrandele cari se dau potrivit poruncii lui Dumnezeu din zecimi şi din pârgă să le cheltuiască ca om al lui Dumnezeu. Cele ce se aduc de bună voe pentru săraci, să le iconomisiască bine pentru orfani şi pentru văduve şi pentru cei strâmtoraţi şi pentru străinii săraci, ca cel ce are luător de socoteală pentru acestea pe Dumnezeu, care i-a încredinţat iconomia aceasta. Impărţiţi însă cu dreptate tuturor celor ce au trebuinţă, şi folosiţi-vă şi voi din cele ale Domnului, nu însă abuzând, mâncaţi din ele, dar nu consumaţi toate numai voi, ci împărţiţi-le împreună cu săracii şi veţi fi fără vină înaintea lui Dumnezeu, căci dacă le veţi mânca numai voi, veţi fi mustraţi de Dumnezeu, care va zice către voi ca către nişte nesăţioşi şi singuri mâncători: *„Laptele îl mâncaţi şi cu lână vă îmbrăcaţi“*, [4]) şi în altă parte *„Oare voi singuri locuiţi pământul* [5]) *?“* De aceea şi în lege vi s'a poruncit: *„Să iubeşti* [6]) *pe aproapele tău ca însuţi pe tine“*. Şi acestea le spunem nu ca să nu vă împărtăşiţi din ostenelele voastre, căci este scris: *„Să nu legi* [7]) *gura boului care treieră“*, ci ca să gustaţi din ele cu măsură, după dreptate. După cum, prin urmare, boul,

1) I Petr. 4. 10.
2) Luca 16. 2
3) Luca 10. 7.
4) Ezechiil 34. 3.
5) Ies. 5. 8.
6) Lev. 19. 18.
7) Deut. 25. 4; I Cor. 9.9.

care treieră în arie, mănâncă fără să fie oprit, dar nu mănâncă tot, astfel și voi, lucrând în arie, adecă în biserica lui Dumnezeu, mâncați dela biserică cași Leviții, cari slujiau la cortul mărturiei, ce închipuia biserica întru toate; afară de aceasta, și după nume cortul erà hotărât mai dinainte ca mărturie a bisericii. Leviții, deși servind cortului, din darurile date la jertfelnicul lui Dumnezeu de întreg poporul și din prinoase și din pârgă și din zeciuială și din jertfe și din ofrande se împărtășiau slobod, ei și femeile lor și fiii lor și fiicele lor; iar fiindcă lucrul lor era slujirea la cort, pentru aceasta n'au primit moștenire de pământ între fiii lui Israil, căci cele ce da poporul erau partea lui Levi și moștenirea seminției sale [1]). Astăzi dar, voi, episcopilor, sunteți pentru poporul vostru preoți-leviți, cari slujiți la cortul sfânt, în sfânta, sobornicească biserică, și stați lângă jertfelnicul Domnului Dumnezeului nostru și-i aduceți jertfele cuvântătoare și fără de sânge prin *„Iisus, marele Arhiereu“.* [2]) Voi sunteți proorocii, stăpânitorii, conducătorii și împărații laicilor de sub conducerea voastră, mijlocitorii lui Dumnezeu și ai credincioșilor Săi, primitorii și vestitorii cuvântului, cunoscătorii Scripturilor și glasul lui Dumnezeu și martorii voinții Sale, cari purtați păcatele tuturor și veți da socoteală despre toți; pe cari, precum ați auzit, cuvântul lui Dumnezeu vă amenință greu, de veți ascunde de oameni *„cheia cunoștinții“* [3]); pe cari vă amenință primejdie de pierzare, dacă nu veți vesti voința Lui, poporului de sub voi; cari veți avea dela Dumnezeu plată nemincinoasă și cinste nespus de slăvită, dacă veți sluji bine la cortul cel sfânt, căci deoarece purtați povara, vi se și cuvine să vă bucurați de îngrijirile altora pentru hrană și celelalte trebuinți, pentrucă sunteți următori ai Domnului Hristos, și precum *„El a purtat* [4]) *pe cruce păcatele noastre ale tuturor“*, fiind răstignit cel

1) Num. 18. 20.
2) Ebr. 4. 14.
3) Luca 11. 52.
4) I Petr. 2. 24.

nevinovat pentru cei vrednici de pedeapsă, astfel și voi trebue să vă însușiți păcatele poporului, căci despre Mântuitorul se zice la Isaia [1]) că: *„Acesta păcatele noastre poartă și sufere durere pentru noi“*, și iarăș: *„El a purtat* [2]) *păcatele multora și pentru fărădelegile lor a fost dat morții“*. Cum, deci, voi sunteți pildă, astfel și voi aveți pildă pe Hristos. După cum, deci, El a luat asuprăși păcatele voastre ale tuturor, astfel și voi luați asupră-vă pe ale laicilor de sub voi, căci să nu socotiți, că episcopatul este o povară lesnicioasă [3]) sau ușoară. Trebue prin urmare, cum purtați povara, astfel și din roade să vă împărtășiți cei dintâi și să dați săracilor, ca unii ce veți da socoteală Aceluia, care vă va cere socoteală fără să poată fi amăgit, căci trebue ca cei cari slujesc bisericii, dela biserică să se hrăniască, precum: preoții, leviții, proestoșii, slujitorii lui Dumnezeu, cum este scris în cartea Numerilor despre preoți. Și a zis Domnul către Aaron: [4]) tu și fiii tăi și casa părintelui tău veți purta păcatele templului, ale preoției voastre. Iată, am dat [5]) vouă paza pârgei, din toate cele consfințite mie de fiii lui Israil. Ție ți le-am dat ca parte, și fiilor tăi împreună cu tine, prin lege veșnică. Și acestea vor fi ale voastre din cele consfințite: din roade și din darurile și din toate jertfele pentru păcate și pentru vina lor, și câte sunt datori să-mi aducă din toate cele consfințite, ale tale vor fi și ale fiilor tăi. In templu să le mâncați; și după puțin: „Toată pârga [6]) untdelemnului și a vinului și a grâului, pe care o va da Domnului, ție ți-am dat-o și cele întâi născute; ție ți le-am dat toate și al tău va fi tot ce este mie consfințit; tot întâiul-născut al omului și al animalului curat și necurat și din jertfă și din piept și din spata dreaptă dă preoților și celorlalți leviți, cari sunt ajutorii lor“.

1) Ies. 53. 4.
2) Ies. 53. 12
3) Mt. 11. 30.
4) Num. 18. 1.
5) Num. 18. 8—10.
6) Num. 18. 12—21.

XXVI. Ascultați acestea și voi, laicilor, biserica cea aleasă a lui Dumnezeu; căci și poporul mai înainte s'a numit *„popor al lui Dumnezeu și neam sfânt“* [1]), și voi sunteți prin urmare biserică sfântă a lui Dumnezeu, *„înscrisă* [2]) *în cer, preoție împărătească, neam sfânt, popor spre dobândire, mireasă* [3]) *împodobită“* Domnului Dumnezeu, biserică mare, biserică credincioasă. Cele ce s'au spus mai înainte, ascultă acum: prinoase și zeciuieli și pârgă sunt ale Arhiereului Hristos și ale slujitorilor Săi, zeciuieli de mântuire, începutul numelui lui Iisus. Ascultă, sfântă biserică sobornicească, care ai scăpat de cele zece plăgi [4]) și ai primit decalogul [5]) și ai învățat legea și ai păstrat credința și ai crezut în Domnul Iisus și ai cunoscut zecimea și ai crezut în I (iota), care este începutul numelui Iisus, care ai crezut și ești numită cu numele lui și ai fost întărită pe desăvârșirea slavei Lui: jertfele de atunci sunt acum rugăciuni și cereri și mulțumiri; pârga și zeciuielile și prinoasele și darurile de atunci sunt acum darurile ce se aduc prin episcopi cuvioși, Domnului Dumnezeu prin Iisus Hristos, care a murit pentru ele; căci aceștia (episcopii) sunt arhiereii voștri, iar preoții voștri sunt presbiterii, și leviții voștri sunt acum diaconii, și citeții voștri și cântăreții și portarii, diaconițele voastre și văduvele și fecioarele și orfanii voștri. Mai presus însă de toți aceștia este arhiereul, este episcopul. El este slujitorul cuvântului, păzitorul științei, mijlocitor între Dumnezeu și voi în slujbele dumnezeești. El este dascălul pietății, el este după Dumnezeu părintele vostru, *„care prin apă și prin duh* [6]) *v'a născut a doua oară spre înfiere.* El este căpetenia și conducătorul vostru, el este împăratul și stăpânitorul vostru, el Dumnezeul

1) Exod. 19. 5. 6.
2) Ebr. 12. 23; I Petr. 2. 9.
3) Apoc. 21. 2.
4) Exod. 9. 14.
5) Exod 34. 28; Deut 4. 13.
6) Ioan 3. 5.

vostru pământesc după Dumnezeu, care trebue să se bucure de cinste din partea voastră, căci despre acesta și despre cei asemenea lui vorbește Dumnezeu: *„Eu am spus: dumnezei* [1]) *sunteți și fii ai Celui prea înalt sunteți toți“*, și: *„Pe dumnezei să nu-i vorbești* [2]) *de rău“*, căci episcopul, ca și Dumnezeu, să aibă întâietatea la respectul pe care trebue să il dați potrivit demnității lui, cu care stăpânește clerul și predomnește peste întreg poporul. Diaconul să stea în preajma acestuia, ca Hristos lângă Tatăl, și să slujiască lui în toate fără prihană, precum Hristos, nefăcând dela sine nimic, face întotdeauna cele ce bine plac Tatălui. Iar diaconița să fie cinstită de voi în chipul Sfântului Duh, nimic făcând sau vorbind fără diacon, după cum nici Mângâitorul nu face sau nu vorbește ceva dela sine, ci slăvind pe Hristos, așteaptă voința Lui. Și după cum nu este cu putință a crede în Hristos fără învățătura Duhului, tot astfel fără diaconiță nici o femeie să nu se înfățișeze la diacon sau la episcop. Și preoții să fie socotiți de voi în chipul nostru, al apostolilor; să vă fie învățători ai cunoștinții de Dumnezeu, deoarece și Domnul, când ne-a trimis pe noi, ne-a spus: *„mergând* [3]) *învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, învățându-i să păziască toate câte am poruncit vouă“*. Și văduvele și orfanii să fie socotiți de voi în chipul altarului și fecioarele în chipul cădelniței și ca tămâia să fie respectate.

XXVII. După cum, prin urmare, celui din altă seminție, care nu era levit, nu-i erà îngăduit să aducă ceva (la altar), sau să meargă la jertfelnic fără preot, tot astfel și voi să nu faceți nimic fără episcop; iar de face cineva ceva fără de episcop, în zădar o face, căci nu i se va socotì ca faptă, căci precum Saul când a adus jertfă fără Samuil, a auzit

1) Ps. 81. 6.
2) Exod 22. 28.
3) Mt. 28. 19—20.

„În zădar [1]) te-ai ostenit“, aşà oricare laic, săvârşind ceva fără preot, se osteneşte în zădar. Şi după cum regele Osea [2]), pentrucă a săvârşit cele preoţeşti nefiind preot, a fost lovit cu lepră pentru călcarea de lege, tot astfel orice laic nu va fi nepedepsit, dacă dispreţueşte pe Dumnezeu şi înebuneşte împotriva preoţilor lui şi-şi răpeşte lui-şi cinstea, neurmând pe Hristos, care *„nu s'a mărit [3]) pe sine ca să se facă arhiereu, ci a aşteptat să audă pe Tatăl: „S'a jurat Domnul [4]) şi nu-i va păreà rău; tu eşti preot în veac după rânduiala lui Melhisedec“*. Dacă, prin urmare, Hristos nu se măreşte pe sine fără Tatăl, cum poate atunci un om (laic) să se ridice pe sine la treapta preoţească, dacă nu primeşte vrednicia dela cel mai mare, şi să facă cele ce sunt îngăduite numai preoţilor? Sau oare Coriţii [5]), deşi erau din seminţia lui Levi, n'au fost înghiţiţi de foc, pentrucă s'au răsculat înpotriva lui Moisi şi a lui Aaron şi s'au certat pentru cele ce nu li se cădeau? Şi Datan şi Abiron [6]) n'au fost aruncaţi în iad, vii fiind? Şi toiagul înverzind n'a îndepărtat nebunia multora şi a arătat arhiereu pe cel ales de Domnul? Se cuvine deci şi voi, fraţilor, ca jertfele voastre sau prinoasele să le aduceţi episcopului ca arhiereului, sau prin voi înşi-vă, sau prin diaconi; nu mai puţin şi pârga şi zeciuiala şi cele de bunăvoe dăruite lui aduceţi-le, căci el cunoaşte bine pe cei strâmtoraţi şi dă fiecăruia potrivit, ca nu unul să primiască de mai multe ori în aceeaş zi sau în aceeaş săptămână, iar altul de loc; pentrucă este drept să ajute mai mult pe cei strimtoraţi într'adevăr, decât pe cei cari se cred strimtoraţi.

XXVIII. Acelora cari preferă sa cheme femei bătrâne la agapă [7]) sau la ospăţ, cum I-a numit Domnul, să le-o trimită

1) I Regi 13 13.
2) II Paral. 26. 16. 21.
3) Ebr. 5. 5. 6.
4) Ps. 109. 4.
5) Num. 16.
6) Num. 16.
7) Luca 14. 13.

de mai multe ori pe aceea pe care diaconii o ştiu că este nevoiaşă. La ospăţ, să se pună însă la o parte ceeace se obicinueşte păstorului, ca preot, adecă pârgă, chiar dacă preotul nu este de faţă la ospăţ, spre cinstea lui Dumnezeu, care i-a încredinţat preoţia; iar cât se dă fiecăreea dintre femeile bătrâne, să se dea îndoit diaconilor spre cinstea lui Hristos. Preoţilor însă, pentrucă au să se osteniască în cuvântul învăţăturii [1]), să li se deosebiască şi lor îndoit partea spre cinstea apostolilor Domnului, al căror loc îl şi ţin ca sfetnici ai episcopului şi coroană a bisericii, căci ei sunt adunarea, şi sfatul bisericii. De este însă de faţă şi citeţ să primiască şi el o parte spre cinstea proorocilor; tot astfel şi psaltul şi portarul. Aşa dar, laicii să dea fiecărei vrednicii cinstea cuvenită prin daruri şi îngrijirea cu cele trebuitoare vieţii. Să nu supere însă pentru orice pe cel mai mare, ci să-i aducă la cunoştinţă cele ce voesc prin slujitori, adecă prin diaconi, către cari pot vorbì mai fără sfială, căci nici la atotţiitorul Dumnezeu nu se poate intrà decât numai prin Hristos. [2]) Astfel deci, laicii toate câte voesc şi, să le facă cunoscute episcopului prin diacon, şi el să le îndepliniască aşà cum găseşte cu cale, căci nici în vechime la templu nu se aduceà sau se făceà ceva sfânt fără preot, pentrucă *„buzele preotului vor păzì ştiinţa, şi lege se va cere din gura lui“*, zice undeva proorocul Agheu [3]). Chiar şi închinătorii la demoni în urîciunile lor pângărite şi scârboase şi necurate până astăzi imitează templul sfânt; şi deşi în asemănare urîciunea lor se deosebeşte mult de templu, cu toate acestea ei în practicele lor vrednice de râs nu aduc nici nu fac nimic fără de preotul lor pângărit, ci socotesc pe preotul lor gură (a idolilor) de piatră, aşteptând ce le va poruncì ca să facă, şi toate câte le va poruncì, le îndeplinesc şi fără el nu fac nimic şi cinstesc pe preotul lor şi numele lui îl socotesc

1) I Tim. 5. 17.
2) Ioan 14. 6.
3) Mal. 2. 7.

sfânt, spre cinstea idolilor fără viață și spre închinarea la duhurile rele. Dacă, prin urmare, aceia, cinstind practice deșarte și mincinoase și neavând nimic pe ce să-și sprijine nădejdea, doresc să imiteze templul, cu cât mai drept este ca voi, cari aveți credința cea mai adevărată și nădejde nemincinoasă și cari așteptați făgăduință slăvită și vecinică și statornică, să cinstiți prin proestoșii voștri pe Domnul Dumnezeu, socotind pe episcopi că sunt gura lui Dumnezeu?

XXIX. Dacă Aaron, pentrucă a anunțat lui Faraon cuvintele din partea lui Moisi, se numește profet, iar Moisi, dumnezeul lui Faraon, ca rege și arhiereu în acelaș timp, cum zice Dumnezeu către el: *„Te-am pus Dumnezeu* [1]) *peste Faraon, și Aaron, fratele tău, va fi profetul tău“*, pentruce adecă și voi să nu socotiți pe mijlocitorii voștri de profeți ai cuvântului și să-i respectați ca pe niște dumnezei?

XXX. Acum însă pentru voi Aaron este diaconul, iar Moisi este episcopul; dacă, deci, Moisi a fost numit dumnezeu de către Domnul, și pentru voi episcopul să fie respectat ca Dumnezeu și diaconul ca profetul său, căci precum Hristos fără Tatăl nu face nimic, astfel nici diaconul fără episcop, și precum nu este fiu fără tată, astfel nici diacon fără episcop, și precum fiul datorește (supunere) tatălui, astfel și orce diacon datorește (supunere) episcopului. Și precum fiul[2]) este îngerul și profetul tatălui, astfel și diaconul [3]) este îngerul și profetul episcopului.

XXXI. De aceea și toate cele săvârșite de el către cineva să fie cunoscute episcopului și prin el să le îndeplinească; îndeobște, nimic să nu facă fără episcop nici să dea cuiva ceva fără știința lui, căci dacă, fiind cineva strimtorat, va da cuiva pe ascuns de episcop, spre necinstirea episcopului va da, pentrucă-l defaimă că nu îngrijește de cei strimtorați. Cine vorbește însă de rău pe episcop cu cuvântul sau cu fapta, păcătuește lui Dumnezeu, căci nu ascultă de El

1) Exod. 7. 1.
2) Ies. 9. 6.
3) Deut. 18. 15.

care zice: *„Pe dumnezeii tăi* [1]) *să nu-i vorbești de rău“*, căci nu pentru schimonositurile de piatră sau de lemn a legiuit, cari sunt scârboase din pricină că poartă nume mincinos, ci pentru preoți și judecători, cărora le-a și zis „Dumnezei sunteți [2]) și fii ai Celui prea înalt“.

XXXII. Dacă tu, diacone, știi pe cineva, în strimtorare încunoștiințează pe episcop și astfel dă-i; să nu faci însă ceva pe ascuns spre necinstirea lui, ca să nu faci să se ridice murmur împotriva lui; căci nu împotriva lui se va face murmurul, ci împotriva Domnului Dumnezeu, și diaconul și ceilalți vor auzi cum au auzit Aron [3]) și Mariam, când au vorbit împotriva lui Moisi: *„Cum, nu v'ați temut să vorbiți împotriva lui Moisi, slujitorul meu?“* Și apoi însuș Moisi [4]) zice celor cari se uniseră împotriva lui: *„Nu împotriva noastră este murmurul vostru, ci împotriva Domnului Dumnezeului nostru“, căci dacă cel ce a zis unui laic „raca“* [5]) *sau nebune“* nu va rămâne nepedepsit, pentrucă a luat în râs numele lui Hristos, cum ar rămâne nepedepsit cel care ar vorbi împotriva unui episcop, prin care Domnul v'a dat Duhul Sfânt, prin punerea mâinilor, prin care ați învățat dogmele sfinte și *„ați cunoscut* [6]) *pe Dumnezeu“* și ați crezut în Hristos, prin care *„ați fost cunoscuți de Dumnezeu“*, prin care ați fost pecetluiți *„cu untuldelemn al bucuriei“* [7]) și cu mirul înțelepciunii, prin care ați fost arătați *„fii ai luminii“* [8]), prin care Domnul la botezul vostru, mărturisind prin punerea mânilor episcopului, a făcut să răsune sfântul său glas asupra fiecăruia din voi, zicând: *„Fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut“* [9]).

1) Exod, 22. 28.
2) Ps. 81. 6.
3) Num. 12 8.
4) Exod. 16. 8.
5] Mt. 5. 22.
6) Gal. 4. 9.
7) Ps. 44. 8.
8) Ioan. 12. 36; 1. Tess, 5. 5.
9) Ps. 2. 7.

XXXIII. Prin episcopul tău Dumnezeu te înfiază, omule. Cunoaşte, fiule, pe adevărata ta mamă şi iubeşte-o, şi cinsteşte pe cel care, după Dumnezeu, este tatăl tău, căci dacă despre părinţii trupeşti zice dumnezeiescul cuvânt: *„Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie bine“* [1]), şi: *„Cine vorbeşte de rău pe tată sau pe mamă, cu moarte să moară“* [2]), cu cât mai mult pentru părinţii duhovniceşti vă va îndemnà cuvântul să-i cinstiţi şi să-i iubiţi, ca pe binefăcători şi mijlocitori către Dumnezeu? Pe cei cari *„v'au născut a doua oară prin apă“* [3]), pe cei cari v'au umplut cu duhul sfânt, pe cei cari v'au hrănit cu laptele cuvântului [4]); pe cei cari v'au crescut în ştiinţă, pe cei cari v'au întărit cu poveţe, pe cei cari v'au învrednicit de trupul mântuitor şi de preţiosul sânge, pe cei cari v'au izbăvit de păcate [5]) şi v'au făcut părtaşi ai sfintei şi înfricoşatei Euharistii, precum şi părtaşi şi împreună moştenitori ai făgăduinţii [6]) lui Dumnezeu, pe aceştia cinstiţi-i cu toate onorurile, având respect faţă de ei, căci ei au primit dela Dumnezeu putere [7]) asupra vieţii şi asupra morţii pentru a judecà pe păcătoşi şi a-i osândì la moarte vecinică, şi a izbăvì de păcate pe cei cari se pocăesc şi a-i face vii.

XXXIV. Pe aceştia socotiţi-i de stăpânitori şi împăraţi ai voştri, şi daţi-le dăjdii [8]) ca unor împăraţi, căci atât ei cât şi cei ai casei lor dela voi trebue să se hrăniască. Precum Samuil [9]) a rânduit în întâia carte a Împăraţilor birurile pe cari poporul să le dea pentru rege, şi precum Moisi a rânduit pentru preoţi, tot astfel şi noi vă rânduim pentru episcopi, căci dacă acolo poporul da dajdiile după mărimea împăratului, cu cât mai mult şi acum nu trebue oare episcopul să primiască dela voi cele hotărâte lui de Dumnezeu pentru întreţinerea lui şi a clericilor din prejurul lui? Ba, mai trebue adăugat ceva: acesta să primiască mai mult decât primià acela în vechime, căci acela hotărà numai cele privitoare la oştire, îngrijindu-se de răsboiu şi de pace spre paza trupurilor, iar acesta poartă grija de preoţia dumnezeească, rugându-se ca trupul şi sufletul să fie ferite de primejdii. Cu cât, prin urmare, sufletul este mai presus de trup, cu atâta preoţia este mai presus ca împărăţia, căci ea desleagă şi leagă pe cei vrednici de pedeapsă sau de iertare. Deaceea, pe episcop sunteţi datori să-l iubiţi ca pe părintele vostru, să vă temeţi de el ca de împărat, şi să-l cinstiţi ca pe Domnul, roadele voastre şi ostenelele mânilor voastre aducându-i-le spre binecuvântarea voastră, pârga şi zeciuiala şi prinoasele voastre şi darurile voastre dându-le lui ca unui preot al lui Dumnezeu, pârgă din grâu, din vin, din untdelemn, din poame, din lână, şi din toate câte vă dărueşte Domnul Dumnezeu. Şi-ţi va fi proaducerea ta primită spre *„miros de bună mireasmă“* [1]) Domnului Dumnezeului tău, şi va binecuvântà Domnul lucrurile mânilor tale şi va înmulţì bunătăţile pământului tău, căci: *„Binecuvântare este pe capul celui ce dă şi altora“* [2]).

XXXV. Trebue să ştiţi însă, că, deşi Domnul v'a scăpat de lanţurile streine ale robiei şi v'a scos la odihnă, ne mai lăsându-vă să jertfiţi animale necuvântătoare pentru păcate şi pentru curăţire şi pentru împăcare şi pentru spălări continue şi stropiri, nici de cum nu v'a scutit însă şi de celece datoraţi preoţilor, şi de binefacerile către cei săraci, căci vă spune Domnul în Evanghelie: *„De nu va prisosì dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intrà în împărăţia cerurilor“* [3]). Atunci însă va prisosì

1) Exod. 20. 12.
2) Exod. 21. 16.
3) Ioan. 3. 5; Acte. 8. 5.
4) I Cor. 3. 2.
5) Mt. 16. 19.
6) Efeseni. 3. 6.
7) Mt. 25. 41.
8) Rom. 13. 7.
9) I Regi 8.

1) Exod. 29. 18. 25—41.
2) Prov. 11. 26.
3) Mt. 5. 20.

dreptatea voastră, când veți aveà mai multă grijă de preoți și de orfani și de văduve, cum este scris: *„A împărțit, a dat săracilor, dreptatea lai rămâne în veac“* [1]), și iarăș: *„Prin milostenii și credință se curăță de păcate“* [2]), și iarăș: *„Binecuvântat este orice suflet curat“* [3]). Astfel deci să faci, cum a poruncit Domnul, și să dai preotului cele ce-i datorezi: pârgă din treeriș și din vin și din jertfa pentru păcate, ca unui mijlocitor între Dumnezeu și cei cari au trebuință de curățire și de iertare, căci se cuvine ca tu să dai, iar el să administreze, ca iconom și îngrijitor al trebilor bisericești. Nu vei controlà însă pe episcop nici vei supraveghià administrația lui, cum face sau când, sau cui, sau unde dă, sau dacă împarte bine sau rău sau cum trebue; căci are controlor pe Domnul Dumnezeu, care a încredințat în mânile lui administrația aceasta și l-a învrednicit de preoția unei atât de mari trepte.

XXXVI. Aibi înaintea ochilor frica de Dumnezeu, întotdeauna aducându-ți aminte de cele zece porunci ale lui Dumnezeu: *„A iubì* [4]) *pe Domnul Dumnezeu“*, unul și singurul *„din toată vârtutea“*, a nu te închinà la idoli sau altora, precum: zeilor fără suflet sau necuvântătoarelor sau demonilor. Cunoaște minunata creațiune a lui Dumnezeu, care a luat început prin Hristos, și să serbezi ziua sâmbetei, pentru Cel ce a încetat de a mai creà, n'a încetat însă de a-și arătà pronia Sa; să serbezi sâmbăta gândind la lege, nu încetând lucrul mânilor. Depărtează dela tine orice dorință nelegiuită, orice faptă rea ce duce la pieirea oamenilor, orice mânie. Pe părinți cinstește ca pe pricinuitorii nașterii tale. *„Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți“* [5]). Fii în părtășie de viață cu cei săraci. Fugi de jurământul strâmb și de

1) Ps. 111. 9.
2) Prov. 16. 6.
3) Prov. 11. 25.
4) Deut. 6. 5.
5) Mt. 19. 19.

jurământul des și zădarnic, căci nu vei rămâne nepedepsit. *„Să nu te arăți înaintea preoților cu mânele goale“* [1]), și adu darurile tale de bunăvoe fără să contenești vre-odată. Și biserica lui Hristos nu-o părăsì, mergând în ea desdedimineață mai înainte de a începe orice lucru, și seara iarăș, mulțumind lui Dumnezeu pentru toate și pentrucă ți-a dăruit vieața. Lucrează, muncește necontenit, ostenește-te, adu Domnului darurile tale de bunăvoe, căci *„Cinstește“*, zice *„pe Domnul* [2]) *din ostenelele tale drepte“*. In corbană aruncând ceeace poți, dă streinilor una sau două sau cinci parale. *„Adună-ți comoara în cer* [3]), *unde nici moliile nici furii nu o strică“*; și făcând astfel, nu judecà pe episcopul tău sau pe un laic ca și tine, căci dacă judeci pe fratele tău, te-ai făcut judecător, cu toate că nimeni nu te-a ales să fii; și preoților numai s'a încredințat să judece, că lor s'a zis *„Judecați* [4]) *judecată dreaptă“*, și iarăș: *„Fiți zarafi iscusiți“* [5]). Vouă însă nu vi s'a îngăduit să judecați, ci, dimpotrivă, celor ce sunt afară de vrednicia judecătorească, se zice: *„Nu judecați* [6]), *și nu veți fi judecați“*.

XXXVII. Episcopul, negreșit, trebue să judece drept, cum este scris: *„Judecați* [7]) *judecată dreaptă“*, și în altă parte: *„Pentruce însă nu judecați și la voi ceeace este drept“*? Fiți, deci, ca niște schimbători de bani înțelepți, căci precum aceștia aruncă monedele falșe, iar pe cele bune le primesc, în acelaș chip si episcopul trebue să păstreze ceeace este neprihănit, iar ceeace este vrednic de hulă sau să tămăduiască sau să lepede afară ca fiind bolnav fără leac, și să nu pedepsiască în grabă nici să dea crezare oricui, căci este cu putință, ca unii, din invidie sau ură în contra vreunui

1) Exod. 23. 15.
2) Prov. 3. 9.
3) Mt. 6. 20; Luca 12. 33.
4) Zah. 7. 9.
5) Apocrif.
6) Luca 6. 37; Mt. 7. 1.
7) Ioan 7. 24; Luca 12. 57.

frate, să stârniască învinuire nedreaptă, ca cei doi bătrâni în contra Suzanei [1]) în Babilon, și ca Egipteanca în contra lui Iosif [2]). Tu, deci, ca *„om* [3]) *al lui Dumnezeu“* nu primi cu ușurință așa ceva, *„ca să nu pierzi pe cel nevinovat* [4]) *și să omori pe cel drept“*, căci cel ce voește să primiască așa ceva, este mai mult tatăl mâniei decât al păcii. Unde este însă mânie, acolo Domnul nu este [5]), pentrucă mânia este prietena Satanei, zic de mânia scornită pe nedrept prin frați mincinoși și care niciodată nu lasă să fie bună înțelegere în biserică. De aceea, când știți asemenea neînțelepți, gâlcevitori, cari se bucură de răul altuia, nu vă încredeți în ei, ci chiar păziți-vă de asemenea oameni, când auziți ceva dela ei încontra vreunui frate, căci în ochii lor uciderea este lucru de nimic, și când nu bănuește cineva, duc pe om la pieire.

XXXVIII. Tu, deci, întoarce-ți luarea aminte către cel învinuit, cercetând cu înțelepciune purtarea lui, care și ce fel este, și dacă vei afla că el este în adevăr vinovat, fă după învățătura Domnului, și chemând pe cel învinuit singur la tine, *„mustră-l“*,[6]) ca să se pocăiască, nimeni altul fiind de față. Iar *„de nu vă ascultă“*, fiind de față un al doilea sau al treilea, arată-i greșala, dojenindu-l cu blândeță și învățându-l, căci *„într'o inimă bună locuește înțelepciunea, iar în inima nebunilor nu se cunoaște“* [7]). Dacă s'a înduplecat prin gura voastră a trei, e bine de el. *„Dacă s'ar îndărătnici însă, spune-l bisericii* [8]) *și dacă nici de ea nu va asculta, să-ți fie ca un păgân și vameș“*, și nu-l mai primi în biserică ca creștin, ci fugi de el ca de un păgân. Iar dacă ar

1) Dan. 13.
2) Gen. 39.
3) I Tim. 6. 11.
4) Exod. 23. 7.
5) Efes. 2. 3.
6) Mt. 18. 15. 16.
7) Prov. 14. 33.
8) Mt. 18. 17.

voi să se pocăiască, primește-l căci nici pe păgân sau pe vameș să nu-l primești în adunarea credincioșilor până ce fiecare din ei nu se pocăește de păcatele făcute mai înainte, deoarece pentru cei cari se pocăesc a rânduit [1]) pocăința Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

XXXIX. Căci și eu, Matei [2]), unul din cei doisprezece, cari vă vorbesc în această învățătură, sunt apostol; și eu însumi am fost mai înainte vameș, acum însă prin credință am fost miluit și m'am pocăit de faptele mele de mai înainte și am fost învrednicit să fiu apostol și propoveduitor al cuvântului. Și Zaheu, pe care Domnul l-a primit după ce s'a rugat de El în timpul pocăinții, de asemeni și el a fost mai înainte vameș. Asemenea și soldați și mulțime de vameși, când s'au adunat la cuvântul Domnului despre pocăință, auziră dela proorocul Ioan după botez: *„Nimic mai mult în afară de ceeace v'a rânduit să nu faceți“* [3]). Tot astfel și păgânilor nu li s'a tăgăduit viața (vecinică), dacă se vor pocăi și vor părăsi necredința lor. *„Ca pe un vameș* [4]) *deci sau ca pe un păgân“* aibi pe cel mustrat pentru faptă rea și care nu se pocăește. De se pocăește însă mai târziu,— ca și pe pâgâni, când voesc să se pocăiască și să se întoarcă din rătăcire, să-i primim în biserică, ca să asculte cuvântul lui Dumnezeu, să nu ne întovărășim însă cu ei până când se vor desăvârși primind pecetea (botezului). Asemenea și celor ce s'au întors, până când vor arăta roade de pocăință, le îngăduim să intre în biserică, ca ascultând cuvântul lui Dumnezeu, să nu piară cu totul. Să nu stea însă împreună la rugăciune, ci să iasă afară după citirea Legii și a Proorocilor și a Evangheliei, ca prin ieșirea lor să-și îmbunătățiască felul de viață, având grija să vină în fiecare zi la sfintele adunări și stăruind în rugăciune, ca să poată fi pri-

1) Ebr. 12. 17.
2) Mt. 9. 9.
3) Luca 3. 13.
4) Mt. 18. 17.

miţi şi ei; iar cei cari-i văd pe ei să se umilească şi să fie mai statornici, temându-se de a cădea în asemenea păcate.

XL. Dealtminteri să nu dispreţueşti, episcope, pe cel ce a căzut într'o greşală sau două, nici să-l împiedici dela ascultarea cuvântului dumnezeiesc, nici să-l lipseşti de vieţuirea la un loc cu credincioşii, pentru nici Domnul nu s'a ferit să mănânce împreună cu vameşii şi cu păcătoşii, şi când pentru aceasta a fost învinuit de farisei, a zis *„N'au trebuinţă cei sănătoşi de doctori, ci cei bolnavi“* [1]) De aceea, cu cei îndepărtaţi din mijlocul vostru pentru păcate staţi în legătură şi locuiţi împreună, purtând grijă de ei, mângâindu-i, sprijinindu-i, zicându-le: *„Intăriţi-vă* [2]) *mâni slabe şi picioare şovăitoare“*, căci pe cei întristaţi trebue să-i mângâem şi celor descurajaţi să le dăm curaj, ca nu cumva din pricina unei întristări prea mari să ajungă la nebunie, pentrucă *„cel descurajat* [3]) *este tare nebun“*.

XLI. Dacă cineva întorcându-se dela calea cea rea, va arăta roade de pocăinţă, primiţi-l şi la rugăciune, ca pe fiul pierdut şi risipitor, care, cheltuindu-şi în desfrânări partea, de avere părintească ajunsese să pască porcii şi doria să se sature din roşcovele cu cari se hrăneau ei şi nici pe acelea nu le avea, s'a căit şi s'a întors iarăş la tatăl său şi a zis: *„Greşit-am la cer şi înaintea ta, şi nu mai sunt vrednic a mă numi fiul tău;“* [4]) iar iubitorul de copii, tatăl lui, l-a primit în cântece, şi îmbrăcându-l cu haina cea mai scumpă şi dându-i inel în deget şi încălţăminte în picioare, şi înjunghiind viţelul cel gras, se desfătă cu prietenii săi. Aşa, prin urmare, fă şi tu, episcope. Insă, precum pe păgân îl primeşti după ce l-ai botezat potrivit rânduelii, astfel şi pe acesta, punându-ţi mânile asupra-i, în timp ce toţi se roagă pentru el, îl vei aşeza iarăş în vechea lui păşune, ca pe unul ce s'a curăţit

1) Mt. 9. 12.
2) Ies. 35. 3.
3) Prov. 14. 29.
4) Luca 15. 11. 24. 21.

prin pocăinţă. Şi punerea mânilor va fi pentru el în locul botezului, căci prin punerea mânilor noastre s'a împărtăşit Sfântul Duh credincioşilor. Şi dacă vreunul din fraţii lui, cari n'au căzut în păcat, te va învinui că te-ai împăcat cu cel pocăit, zi către el: *„Tu întotdeauna eşti cu mine, şi toate ale mele ale tale sunt. Trebuia să ne veselim şi să ne bucurăm că fratele tău acesta mort era şi a înviat şi pierdut şi s'a aflat“* [1]). Cum că Dumnezeu nu numai iartă pe cei pocăiţi dar îi şi aşează în vrednicia lor de mai înainte, este destul martur proorocul David, care în urma păcatului săvârşit în contra lui Urie, se ruga lui Dumnezeu zicând: *„Dă mie bucuria mântuirii tale; şi cu duh stăpânitor mă întăreşte“*, [2]) şi iarăş: *„Intoarce faţa ta de către păcatele mele, şi toate fărădelegile mele şterge-le; inimă curată zideşte în mine Dumnezeule, şi duh drept înoeşte în cele dinăuutru ale mele. Nu mă lepăda dela faţa ta şi duhul tău cel sfânt nu-l lua dela mine“* [3]). Şi tu, prin urmare, ca un doctor compătimitor, vindecă pe toţi păcătoşii, luând în ajutor testamente vindecătoare, nu numai tăind sau arzând sau dând prafuri, şi întrebuinţând şi scamă şi legături şi punând leacuri dulci cari să închidă rana şi încurajând cu vorbe mângâetoare. Iar dacă rana este adâncă, îngrijeşte-o cu plasture, pentruca astupându-se, să se facă la fel ca carnea sănătoasă; iar dacă face puroiu, curăţeşte-o cu prafuri, adecă cu cuvânt dojenitor; de se măreşte însă peste măsură, unge-o cu unsoare tare, cu ameninţarea judecăţii. Şi dacă se întinde, arde-o şi taie ce este putred, umplând cu post locul rămas gol. De vei face aceasta şi de vei cunoaşte că *„dela picioare până la cap nu mai este de pus cataplasmă nici unsoare nici bandaje“*, [1]) ci rana se întinde şi nu e nădejde de vindecare, ca cangrena care face să putreziască orice membru al trupului, atunci cu

1) Luca 15. 31—32.
2) Ps. 50. 14.
3) Ps. 50. 11. 13.
4) Ies. 1. 6.

multă băgare de seamă şi consfătuindu-te şi cu alţi doctori încercaţi, taie jos membrul cel de tot putred ca să nu se strice tot trupul bisericii. Nu fii, prin urmare, grabnic la tăiat, nici alerga îndată la ferăstrăul cu mulţi dinţi, ci întrebuinţează mai întâi cuţitul, şi deschide umflătura ca, făcând lămurită pricina din lăuntru a bolilor, să fereşti trupul de a simţi durere. De întâlneşti un nepocăit şi uscat cu totul, atunci cu întristare şi cu durere taie-l dela biserică, ca fiind cu neputinţă de vindecat, căci: *„Indepărtaţi* [1]) *pe cel rău din mijlocul vostru"*, şi *„Faceţi pe fiii lui Israil temători de Dumnezeu"*,[2]) şi iarăş: *„Să nu cauţi la faţa celui bogat când judeci"* şi *„Pe sărac să nu-l milueşti la judecată, că a Domnului este judecata"*.[3])

XLII. Dacă învinuirea adusă prin pâră este mincinoasă şi voi păstorii dimpreună cu diaconii veţi primì minciuna drept adevăr sau din pricina părtinirii sau din pricina darurilor ce aţi primit în schimb, şi dacă voind să faceţi pe placul pârâşului, veţi izgoni din biserică pe cel învinuit, deşi el este strein de vina pentru care este pârît, veţi da socoteală în ziua Domnului, căci este scris: *„Pe nevinovat şi pe drept*[4]) *să nu-l ucizi. Să nu primeşti daruri*[5]) *spre a rănì vr'un suflet, căci darurile orbesc ochii celor înţelepţi şi strică hotărîrile drepte"*, şi iarăş: *„Dau dreptate celui nelegiuit* [3]) *din pricina darurilor lui şi dreptatea celui drept o răpesc"*. Luaţi aminte deci să nu păcătuiţi în contra acestor zise ale Domnului, judecând cu părtinire. Păziţi-vă de-a osândì pe careva pe nedrept şi de a luà apărarea celor răi, căci: *„Vai de cel-ce zice răului bine* [6]) *şi binelui rău, amarului dulce şi dulcelui*

---

1) Deut. 17. 71; Lev. 15. 31.
2) Lev. 19. 15.
3) Exod. 23. 3; Deut. 7. 17.
4) Exod 23. 7.
5) Deut. 27. 25; Deut. 16. 9.
6) Ies. 5. 23.
7) Ies. 5. 20.

amar, de cel ce pune lumina în locul întunerecului şi întunerecul în locul luminii", căci dacă osândiţi pe alţii pe nedrept, vă osândiţi pe voi înşi-vă, că zice Domnul: *„Cu ce judecată judecaţi* [1]), *veţi fi judecaţi, şi cum osândiţi, veiţi fi osândiţi"*. Dacă, deci, judecaţi fără părtinire, veţi cunoaşte îndată pe cel ce aduce mărturie mincinoasă în contra aproapelui său, şi-l veţi declara de năpăstuitor, zavistnic, ucigaş, care prin certe născoceşte numai rău, nestatornic în vorbă, sare se contrazice pe sine însuşi şi se prinde prin vorbele gurii lui însuşi, căci *„Insăşi buzele lui i-au întins puternică cursă"*[2]). Pe unul ca acesta, în urma dovezilor despre mărturia sa mincinoasă, să-l judeci cu asprime şi să-l dai săbiei focului, *aşà cum a gândit el să facă rău aproapelui său* [3]), *„şi să-i faci* rece cât i-a stat în putinţă, el a ucis pe fratele său, înşelând urechile judecătorului, căci este scris, că: *„Cine varsă sânge*[4]) *de om şi sângele lui va fi vărsat*, şi *„Să te curăţi* [5]) *de sângele nevinovat, vărsat pe nedrept"*.

XLIII. Scoate-l, prin urmare, din biserică, ca pe un ucigaş de frate; apoi, după trecerea de câtva timp, dacă zice că se pocăeşte, supuneţi-l la posturi, şi după aceasta, prin punerea mânilor, primiţi-l, luând seama bineînţeles ca să nu turbure iarăş pe cineva. Iar dacă şi după ce a intrat din nou, de asemenea face răsvrătiri neîncetând să turbure şi să insulte pe fraţi şi, şi din pofta de ceartă, se îndeletniceşte cu bârfeli, izgoniţi-l ca pe un ciumat, ca să nu infecteze biserica lui Dumnezeu, căci unul ca acesta *„pricinueşte turburări cetăţilor"* [6]), şi deşi este în biserică, nu face cinste bisericii, este de prisos şi nefolositor şi pătează [7]) trupul lui

---

1) Mt. 7. 2; Luca 6. 37.
2) Prov. 6. 2.
3) Deut. 19. 19.
4) Gen. 9. 6.
5) Deut. 19. 13.
6) Prov. 11. 11.
7) Iacob. 3. 6.

Hristos, cât este în el, căci dacă unii oameni, cari din naştere au de prisos părţi ale trupului, ce atârnă pe deasupra, precum degete sau crescături de carne, şi le taie din pricina urăţeniei, şi nu este nici o necuviinţă, pentrucă omul îşi redobândeşte prin meşter frumuseţa naturală, cu cât mai mult trebue să faceţi astfel voi, păstorii, biserica fiind trup sănătos şi membre sănătoase fiind cei cari cred în Dumnezeu din frică şi dragoste către Domnul—când se găseşte un membru de prisos, care se gândeşte la rele şi face şi restul trupului să fie urât şi-l nelinişteşte prin răsvrătire şi luptă şi vorbire de rău, şi-l pricinueşte defăimări, supărări, batjocuri, vorbiri de rău, certuri, turburări şi săvârşind şi alte asemenea fapte de ale diavolului ca şi când ar fi fost ales de diavolul ca să pângăriască biserică prin blestemuri şi multă nelinişte şi ceartă şi învrăjbire? De aceea, unul ca acesta fiind a doua oară izgonit din biserică, pe drept este îndepărtat din adunarea Domnului. Şi mai mult este împodobită biserica Domnului acum decât înainte, când dobândise membrul cel de prisos şi nepotrivit pentru ea. De aceea, de acum înainte ea este ferită de blesteme şi nepângărită, scăpată de răi, de vicleni, de batjocoritori, de nemiloşi, de trădători, de urâtorii de bine, de iubitorii de plăceri, de cei cari caută deşertăciunile, de înşelători, de iubitori de slavă, de cei cari-şi dau osteneala ca să risipiască în toate părţile, să împrăştie mai mult mieluşeii Domnului.

XLIV. Tu deci, episcope, sileşte-te dimpreună cu clerul de sub tine *„a urmà drept cuvântul adevărului“* [1]), că zice Domnul: *„Dacă umblaţi viclenind, şi Eu voiu umblà cu vicleşug faţă de voi,“* şi în altă parte: *„Cu cel sfânt, te vei sfinţi, şi cu cel nevinovat vei fi nevinovat, şi cu cel îndărătnic te vei îndărătnicì“* [2]). Umblaţi, prin urmare, în sfinţenie, ca să fiţi învredniciţi de Domnul mai mult de laudă decât de mustrare. Fiţi deci uniţi între voi, episcopilor, trăiţi în

1) II. Tim. 2. 15; Lev. 26. 27. 28.
2) Ps. 17. 26. 27.

pace [1]) unii cu alţii, fiţi miloşi, iubitori de fraţi, păstoriţi cu îngrijire poporul, în unire învăţând pe cei de sub voi ca să fie de aceeaş părere şi *„să gândească* [2]) *aceeaş, ca să nu fie între voi desbinări, ci să fie un trup şi un spirit, învoiţi fiind în acelaş gând şi în aceeaş părere“* după rânduirea Domnului. Şi diaconul să facă cunoscute episcopului toate, după cum Hristos Tatălui; câte poate însă, să pună singur la cale, luând înputernicirea dela episcop, precum şi Hristos a primit preştiinţa dela Tatăl. Cele foarte însemnate să le judece însă episcopul. Afară de acestea diaconul să fie urechia şi ochiul şi gura episcopului, inima şi sufletul lui, pentruca episcopul să nu se îngrijească de cele multe, ci numai de cele mai însemnate, precum şi Iodor [3]) rânduià trebile pentru Moisi, şi a fost primit sfatul lui.

XLV. Frumoasă laudă este pentru creştin să nu aibă daraveli [4]) cu nimeni. De se întâmplă cuiva vre-o încurcătură din lucrarea sau după îndemnul altuia, să-şi dea silinţa s'o descurce, chiar dacă ar trebuì să păgubească ceva, şi să nu meargă la judecata păgânească. Nici nu îngăduiţi ca stăpânitorii lumeşti să judece asupra afacerilor noastre; căci prin aceştia lucrează diavolul în contra slujitorilor lui Dumnezeu, şi apoi se dă prilej să fim bârfiţi, că noi n'am aveà nici un înţelept care să fie în stare să judece ce este drept sau să împace neînţelegerile.

XLVI. Ca să nu cunoască, prin urmare, păgânii neînţelegerile dintre voi, nici pe necredincioşi să nu-i primiţi ca martori în contra voastră, nici nu mergeţi, să vă judecaţi de către ei, nici nu le rămâneţi datori cu ceva din cinste sau din dajdie, ci *„Daţi Cesarului ce sunt ale Cesarului şi lui Dumnezeu ce sunt ale lui Dumnezeu“* [5]), ca dajdie, sau bir,

1) I. Tes. 5. 13.
2) I Cor. I. 19; Efes. 4. 4.
3) Exod. 18.
4) I. Cor. 6, 1—8.
5) Mt. 22, 21; Luca 20, 25.

sau simbrie precum şi Domnul nostru s'a achitat de toate datoriile plătind statirul [1]). De aceea alese mai bine să suferi pagubă şi să îngrijeşti de cele pentru pace, nu numai faţă de fraţi, dar şi faţă de necredincioşi, căci păgubeşti ceva în cele lumeşti, dar în cele dumnezeeşti nu vei fi păgubit, pentrucă tu eşti temător de Dumnezeu şi trăeşti potrivit poruncii lui Hristos. Dacă însă fraţii au neînţelegeri între ei, ceeace să nu fie, dintr'aceasta trebue să înţelegeţi voi, conducătorii lor, că unii ca aceştia nu fac faptă de fraţi în Domnul, ci mai degrabă de duşmani cari se războesc între ei. Şi de se va găsi unul din ei blajin, iertător, *„fiu al luminii"* [2]), iar altul crud, semeţ, hrăpitor, acesta din urmă, judecându-se, să fie osândit, să fie izgonit, să-şi primiască pedeapsa pentru ura sa de fraţi; în urmă, dacă se pocăeşte, să fie primit. Şi astfel fiind înţelepţiţi, vă vor împuţină judecăţile. Trebue însă şi să-şi ierte nedreptăţirile dintre ei, căci nu judecătorii, trebue să le ierte, ci acei cari s'au nedreptăţit între ei, precum Domnul mi-a răspuns mie, Petru, când l'am întrebat: *„De câte ori va greşì* [3]) *fratele meu împotriva mea, şi-l voiu iertà? Până de şapte ori?* şi mi-a zis: *Nu-ţi zic până de şapte ori, ci de şaptezeci de ori câte şapte"*. Astfel voeşte Domnul să fim într'adevăr ucenici ai Lui şi să nu avem vreodată nimic în contra cuiva, precum: mânie peste măsură sau duşmănie sălbatecă sau dorinţă nedreaptă sau ură neîmpăcată. Prin urmare, pe cei cari se mânie, îndemnaţi-i la dragoste, pe cei învrăjbiţi la unire, că zice Domnul: *„Fericiţi* [4]) *făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chiema"*.

XLVII. Judecăţile voastre să se facă în ziua a doua a săptămânii, ca, de se va ridica împotrivire la hotărârea voa-

1) Mt. 17. 24—27.
2) Ioan. 12, 36.
3) Mt. 18. 21—22.
4) Mt. 5. 9.

stră, până sâmbătă având răgaz să puteţi potolì împotrivirea şi Duminică să împăcaţi pe cei învrăjbiţi între ei. Să fie însă de faţă la judecată şi diaconii şi preoţii, judecând fără părtinire *„ca oameni ai lui Dumnezeu"* [1]), cu dreptate. Să se afle de faţă şi fiecare din părţile împricinate, precum şi Legea [2]) zice: *„Să stea fiecare în mijlocul judecătorilor, acei între cari este pricire"*, şi ascultându-i spuneţi-vă părerile cu dreptate, silindu-vă a-i împrieteni pe unul cu altul mai înainte de hotărârea episcopului, ca să nu ajungă la cunoştinţa publică hotărârea în contra celui care a păcătuit, precum şi la judecata (viitoare) cel drept are de partea sa şi împreună martur la judecată pe Hristosul lui Dumnezeu. Iar dacă vreunii în pârile aduse în contea lor ar fi învinuiţi de cineva că nu umblă bine în calea Domnului, ascultaţi de o potrivă pe fiecare din părţi, şi pe pârâş şi pe pârât, însă nu cu părtinire nici numai dintr'o parte, ci cu dreptate, ca unii ce daţi hotărâre pentru vieaţa vecinică sau pentru moarte, căci zice Dumnezeu: *„Pe drept* [3]) *să urmăreşti dreptatea"*. Deaceea, cel care a fost pedepsit pe drept şi izgonit de voi, ramâne lipsit de viaţă şi de slavă vecinică şi faţă de oameni religioşi fără cinste şi la Dumnezeu osândit.

XLVIII. Nu daţi aceeaş hotărâre pentru orice greşală, ci potrivită cu fiecare păcat, judecând cu multă înţelepciune fiecare faptă rea şi pe cele mici şi pe cele mari, dar altfel pe cele săvârşite cu fapta, şi iarăş altfel pe cele săvârşite cu cuvântul; asemenea într'altfel pe cele săvârşite în gând cu privire sau la injurie sau la calomnie. Şi pe unii îi vei supune numai la ameninţări, pe alţii la milostenii către săraci. Pe unii îi vei supune la posturi, şi pe alţii îi vei afurisi, pe fiecare după mărimea vinii lui, căci şi legea n'a hotărît aceeaş pedeapsă pentru orice păcat, ci alta pentru păcatele în contra lui Dumnezeu şi în contra lucrurilor sfinte şi în con-

1) Tim. 6. 11.
2) Deut. 19. 17.
3) Deut. 16. 20.

tra templului și în contra preoților, și alta pentru abaterile în contra împăratului și a stăpânitorului și a soldatului și față de supuși, cari se bucură de aceleași drepturi sau servi, sau în contra proprietății sau a vitelor, și iarăș cu totul altă pedeapsă pentru greșelile în contra părinților și a rudelor; asemenea altă pedeapsă pentru crimele săvârșite din proprie pornire și alta pentru cele fără voe. Și pentru unii hotărăște moarte sau prin răstignire pe cruce sau prin omorâre cu pietre, pentru alții însă amendă bănească sau biciuire sau să sufere la fel cu celece au făcut. Prin urmare, și voi pentru diferite păcate dați și pedepse diferite, ca nu cumva întâmplându-se vre-o nedreptate să împingă pe Dumnezeu la mânie, căci ai cărei judecăți nedrepte veți fi mijlocitori, ai aceleași veți lua și pedeapsa dela Dumnezeu, deoarece *„cu ce judecată* [1]) *judecați, veți fi judecați“*.

XLIX. Când stați, așa dar, la judecată, de față fiind amândouă părțile, căci nu le zicem frați până ce nu s'au împăcat între ei, cercetați cu deamănuntul despre împricinați, și mai întâi despre pârîș: dacă reclamă numai în contra acestuia sau a adus învinuiri și altora, și dacă nu cumva din dușmănie sau din ceartă între ei provine reclama, și ce fel este purtarea lui. Și chiar dacă pârîșul este curat la cuget, să nu fie crezut singur, căci aceasta ar fi în contra legii, ci să aibă și alți marturi cu aceeaș purtare ca el, precum zice Legea [2]): *„In gura a doi sau a trei martori va stà tot adevărul“*. De ce spunem însă să fie cercetată purtarea martorilor, ce fel este? Pentrucă adeseori se întâmplă ca doi și mai mulți să mărturisiască de rău și să fie înțeleși ca să susțină minciuna, cum au mărturisit cei doi bătrâni în contra *Suzanei* [3]) în Babilon, și fiii nelegiuiților în contra lui Nabot [4]) în Samaria,

1) Mt. 7. 2.
2) Deut. 19. 15; II Cor. 13. 1.
3) I Dan. 13.
4) III Regi 21.

și mulțimea Iudeilor [1]) în contra Domnului in Ierusalim și în contra lui Ștefan [2]), cel dintâi mucenic al său. Martorii să fie dar blânzi, neporniți spre mânie, cinstiți, plini de dragoste, cumpătați, înfrânați, nerăutăcioși, credincioși, temători de Dumnezeu,—căci marturia unor astfel de oameni este sigură prin moralitatea lor și adevărată prin felul lor de viață. Mărturia însă a celor cari nu sunt astfel, să n'o primiți, chiar de s'ar părea că se potrivesc în mărturisirile lor, căci se poruncește în Lege [3]): *„Să nu fii cu cei mulți la răutate, să nu primești vorbă mincinoasă, să nu dai năvală cu mulțimea pentru a călca dreptatea“*.

L. Trebue să știți și pe pârît ce fel îi este obicinuința vieții și purtarea. Dacă însăș vieața lui este dovadă bună, dacă este neprihănit, dacă este râvnitor spre sfințenie, dacă arată dragoste către văduve și către streini și către săraci și către frați, dacă nu este iubitor de câștig urât nici mâncăcios și hrăpitor, dacă este cumpătat și nu lacom sau bețiv sau leneș, dacă este milostiv și darnic. Căci dacă i se pun în socoteală fapte rele săvârșite în trecut, desigur pot fi adevărate în parte și învinuirile ce i se aduc acum, dacă n'are dreptatea, care luptă de partea sa, căci se poate ca să fi greșit cândva, dar de vina aceasta să fie nevinovat. De aceea, aveți în vedere cu deamăruntul toate acestea și dați hotărâri drepte și vrednice de credință în contra celui dovedit vinovat iar dacă după osândire cere iertare și cade la picioarele episcopului și mărturisește că a păcătuit, primiți-l. Nici pe năpăstuitor (pârîș) sa nu-l lăsați nepedepsit, ca să nu defaime și pe altcineva, care duce vieață curată sau să ispitească pe altul ca să facă la fel ca el; nici pe cel dovedit intrigant, ca să nu cadă și altul în aceleași păcate, căci nici martorul mincinos nu va fi nepedepsit, nici păcătosul fără de osândă.

1) Mt. 26.
2) Act. 6. 7.
3) Exod. 23. 21.

LI. Zicem, că nu este drept ca la judecată să se asculte numai o parte, căci dacă veţi asculta numai o parte, fără să fie de faţă şi cealaltă parte şi fără să se apere de vina ce i se aduce şi dacă aţi dat în grabă hotărîre de osândire, veţi fi găsiţi vinovaţi de omor şi împreună părtaşi cu pârîşul mincinos către Dumnezeu, dreptul Judecător, căci ca *„cel ce apucă un câne de coadă, astfel este cel ce face judecată streină“* [1]). De veţi urmà însă pe bătrânii din Babilon, cari mărturisind strâmb împotriva Suzanei [2]) au osândit-o la moarte pe nedrept, veţi fi vinovaţi de judecata şi osânda lor, că pe Suzana a scăpat-o Domnul prin Daniil din mâna nelegiuiţilor, pe bătrânii vinovaţi de sângele ei i-a osândit la moarte prin ardere în foc, iar pe voi v'a mustrat prin Daniil zicând: *„Aşà de nebuni sunt fiii lui Israil? Fără să cercetaţi şi fără să cunoaşteţi adevărul aţi osândit o fiică a lui Israil? Mai judecaţi deci încă odată, căci ei au mărturisit minciuni împotriva ei“* [3]).

LII. Priviţi şi la judecătoriile lumeşti, prin puterea cărora vedem aduşi (la judecată) ucigaşi, adulteri, fermecători, profanatori de morminte, tâlhari. Deşi judecătorii iau informaţii dela pârâşi şi martori, întreabă totuşi pe făcătorul de rele, dacă lucrul stă astfel şi dacă el mărturiseşte, nu-l trimit îndată la osândă, ci mai multe zile îi fac cercetarea lui în consfătuiri dese şi cu perdea la mijloc, iar cel ce trebue să aducă în cele din urmă hotărârea şi osândirea lui la moarte, ridicându-şi mâinele spre soare (cer) mărturiseşte că este nevinovat de sângele omului, deşi aceştia sunt păgâni şi nu cunosc dumnezeirea sau răzbunarea dela Dumnezeu în contra lor pentru cei osândiţi pe nedrept. Voi însă, cunoscând cine este Dumnezeul vostru şi ce fel sunt judecăţile Lui, cum aţi putea da o hotărâre spre paguba cuiva, când judecata voastră este

1) Prov. 26. 17.
2) Dan. 13.
3) Dan. 13. 48. 49.

îndată cunoscută lui Dumnezeu? Şi dacă aţi judecat drept, vă veţi învrednici de răsplată dreaptă şi acum şi în viitor; dacă nedrept, iarăş vă veţi face vinovaţi de pedeapsa cuvenită. De aceea, fraţilor, vă sfatuim să vă învredniciţi dela Dumnezeu mai mult de laude decât de mustrări, căci lauda lui Dumnezeu este pentru oameni vieaţa vecinică, precum şi mustrarea Lui este moartea vecinică.

LIII. De aceea, fiţi judecători drepţi, făcători de pace, neporniţi la mânie, căci *„Cel ce se mânie* [1]) *pe fratele său în zădar, vinovat va fi judecăţii“*. Iar chiar de se întâmplă se vă mâniaţi pe cineva din pricina cuiva, *„Soarele* [2]) *să nu apună în mânia voastră“*, căci *„Mâniaţi-vă“*, zice David [3]), *„şi nu greşiţi“*, adecă împăcaţi-vă îndată ca nu cumva mânia rămânând să se prefacă în ţinerea de minte a răului şi să săvârşească păcatul, căci, *„Sufletele celor cari ţin minte răul, merg la moarte“*, zice Solomon [4]). Dar şi Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos zice în Evanghelii: *„Dacă-ţi aduci darul la altar şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă acolo darul tău înaintea altarului. şi mergi de te împacă mai întâi cu fratele tău şi apoi, venind, adă darul tău“* [5]). Dar lui Dumnezeu este rugăciunea şi mulţumirea fiecăruia. Deci, dacă ai ceva în contra fratelui tău sau el contra ta, atunci nici rugăciunile tale nu vor fi ascultate şi nici mulţumirile tale nu vor fi primite din pricina mâniei care dăinueşte. Voi însă, fraţilor, trebue să vă rugaţi necontenit. Dar, pentrucă Dumnezau nu ascultă pe fraţii, cari se duşmănesc pe nedrept între ei purtând mânie unul altuia, şi chiar dacă se vor rugà de trei ori pe cias, de aceea trebue să lepădăm orice duşmănie şi micime de suflet, ca să ne putem rugà cu inima curată şi nepătată. Domnul a poruncit să iubim şi pe duş-

1) Mt. 5 22.
2) Efeseni 4. 26
3) Pr. 4. 5.
4) Prov. 12. 28.
5) Mt. 5. 23—24.

mani, nu să urăm şi pe prietenii, şi legiuitorul [1]) (Moisi) zice: *„să nu urăşti pe nici un om, să nu urăşti pe fratele tău în inima ta, cu dojană să mustri pe fratele tău şi să nu porţi păcatul pentru el. Să nu urăşti pe Egiptean* [2]), *că ai fost locuitor vremelnic în ţara lui. Să nu urăşti pe Idumeu, că este fratele tău“*, şi David [3]) zice: *„De am răsplătit cu rău celor ce-mi fac mie rele“*. Dacă voeşti, prin urmare, să fii creştin, urmează legea Domnului: *„Desleagă*[4]) *orice legătură de nedreptate“*, pentrucă ţie ţi-a dat Mântuitorul putere *„a ierta fratelui tău greşalele făcute în contra ta până de şapte zeci de ori câte şapte“*, adecă de patru sute nouăzeci de ori. De câte ori dar, ai iertat într'adevăr fratelui tău, ca să nu voeşti a-l iertà şi acum? Ascultă încă pe Ieremia[6]) care zice că *„Nu socotiţi în inimele voastre răutatea aproapelui“*. Tu însă ţii minte răul şi păstrezi duşmănie [7]) şi mergi la judecată şi-ţi atragi mânie dela Dumnezeu şi rugăciunea ta este împiedicată de a fi ascultată. Dar chiar dacă te-ai înduplecat să ierţi pe fratele tău de patru sute nouăzeci de ori, sporeşte blândeţa ta mai mult până la bunătate în folosul tău, şi chiar dacă el nu urmează pilda ta, tu însă din pricina lui Dumnezeu sileşte-te a ierta pe proapele tău, *„ca să fii fiu* [8]) *al Tatălui tău celui din ceruri“* şi, când te vei rugà, să fii ascultat ca prieten al lui Dumnezeu.

LIV. De aceea, episcopilor, când aveţi a începe rugăciunea după citire şi cântare de psalmi şi învăţare din Scripturi, diaconul, stând lângă voi, să zică cu glas tare: Nimeni să nu fie în contra cuiva, nimeni să nu fie în făţărni-

1) Lev. 19. 17.
2) Deut. 23. 7.
3) Ps. 7. 5.
4) Ies. 58. 6.
5) Mt. 18. 22.
6) Zah. 8. 17.
7) Mt. 5. 22—24.
8) Mt. 5. 45.

cie, ca, de s'ar afla neînţelegere între cariva, să se roage lui Dumnezeu îmboldiţi fiind de mustrarea de cuget şi să se împace cu fraţii; căci dacă cei cari întră în casa cuiva trebue întâi de toate să zică: *„Pace casei acesteia“* [1]) ca fii ai păcii dorind pace celor vrednici, cum este scris: *„Celor de aproape* [2]) *şi celor de departe, pe cari i-a cunoscut Domnul că sunt ai săi“*,[3]) cu mult mai mult cei cari intră în biserica lui Dumnezeu trebue înainte de toate să ceară pentru popor pacea lui Dumnezeu, iar de se roagă cineva pentru pacea altora, cu mult mai mult trebue s'o aibă el însuş ca *„fiu al luminei“*,[4]) căci cine n'o are în el însuş, acela nu este vrednic de crezut că o dărueşte altora. De aceea, înainte de toate trebue să se împace cu sine însuş, căci cine nu se răsvrăteşte faţă de el însuş, nu se va răsvrăti nici faţă de altul, ci va fi pacinic, plin de dragoste, strângând la un loc oile Domnului şi făcându-se ajutorul Lui în a-l înmulţi pe cei cari-şi găsesc mântuirea în unire; iar cei cari se gândesc numai la duşmănie şi luptă, certe şi judecăţi sunt răi şi înstrainaţi de Dumnezeu.

LV. Dumnezeu însă, fiind Dumnezeu al milei, dela început a chiemat pe fiecare generaţie la pocăinţă prin drepţi şi prin prooroci. Pe cei înainte de potop i-a îndemnat la pocăinţă prin Abel şi Sim şi Sit, încă şi prin Enos şi prin Enoh, care a fost mutat la cer. Pe cei din timpul potopului prin Noe, pe locuitorii Sodomii prin Lot, iubitorul de streini pe cei după potop prin Melhisedec şi prin patriarhi şi prin Iov, plăcutul lui Dumnezeu. Pe cei din Egipet prin Moisi, pe Israiliţi prin el şi prin Iisus al lui Navi şi prin Haleb şi Fineas şi prin alţii. Pe cei după darea legii prin îngeri şi prooroci, tot pe ei prin întruparea sa din Fecioară. Pe cei cari au trăit puţin înainte de arătarea sa în trup, prin Ioan,

1) Luca 10. 5.
2) Efes. 2. 17.
3) II Tim. 2. 19.
4) Ioan 12. 36.

înainte mergătorul, și tot prin el pe cei după nașterea Lui, către cari zicea: *„Pocăiți-vă* [1]*), căci s'a apropiat împărăția cerurilor"*. Pe cei cari au trăit după patima Sa, prin noi cei doisprezece și prin *„vasul* [2]*) alegerii"*, Pavel. Noi, prin urmare, cari am fost învredniciți a fi marturi ai venirii Lui dimpreună cu Iacov, fratele Domnului, și cu ceilalți șaptezeci și doi de ucenici și cu cei șapte diaconi ai Lui, din gura Domnului nostru Iisus Hristos am auzit sigur și știind vă spunem: *„care este voia* [3]*) lui Dumnezeu cea bună și bineplăcută și desăvârșită"*, care ne-a fost descoperită prin Iisus, *ca nici unul să nu piară, ci toți oamenii, într'un cuget, crezând"* [4]) în El și cu toții împreună înălțându-I laudă, *„să trăiască"* în veci

LVI. Aceasta este ce ne-a învățat Domnul să zicem cătră Părintele său, când ne rugăm: *„Facă-se voea* [5]*) ta, precum în cer și pe pământ"*, ca, precum toate puterile [6]) cerești ale oștilor celor fără de trupuri slăvesc pe Dumnezeu într'un glas, așa și pe pământ toți oamenii cu o gură [7]) și cu o inimă să slăvească pe unul Dumnezeu, cel unul singur și adevărat [8]), Hristos, unul născut. Voința Lui deci, este ca să-L lăudăm într'o unire și să I ne închinăm într'o glăsuire, căci aceasta este voința Lui în Hristos, ca să fie mulți cei cari se mântuesc [9]) în El, nu însă ca voi să-L păgubiți nici să micșurați biserica sau să împuținați numărul credincioșilor, chiar numai prin pierderea unui suflet de om omorât de voi, care putea să fie mântuit prin pocăință, a pierit însă nu numai din vina lui, ci și prin reaua voastră chibzuire, și ați făcut

1) Mt. 4. 17.
2) Act. 9. 15.
3) Rom. 12. 2.
4) Ioan 3. 16.
5) Mt. 6. 10.
6) Ps. 102. 19—21.
7) Ps. 148. 11—13.
8) Ioan 17. 3.
9) Ioan 6. 40.

astfel să se îndeplinească ceeace este scris: *„Cine nu adună cu mine,* [1]*) risipește"*. Unul ca acesta însă, fiind risipitor, este prigonitor al oilor, dușman al lui Dumnezeu, prăpăditor al meilor, al căror păstor este Domnul. Și în timp ce noi ne-am adunat credincioșii din diferite neamuri și limbi *„cu multă caznă* [2]*) și primejdie și cu osteneală neîntreruptă, cu postiri, cu veghieri, cu loviri, cu prigoniri, cu bătăi, cu închisori"*, ca făcând voia lui Dumnezeu *„să umplem* [3]*) sala de masă cu oaspeți"*, adecă sfânta și sobornicească biserică cu chemați cari se bucură și se veselesc, laudă și slăvesc pe Dumnezeu, Cel ce i-a chemat prin noi la viață, voi i-ați împrăștiat cât v'a stat în putință. Voi însă, laicilor, trăiți în pace unul cu altul, silindu-vă ca niște înțelepți" [4]) să măriți biserica și pe cele socotite sălbatece se le întoarceți îndărăt la ea și să le îmblânziți și să le așezați iarăș în starea în care au fost. Și plata cea mai mare din făgăduința dată de Dumnezeu este aceasta: *„De vei deosebi ce este de preț de ce este fără preț, vei fi ca gura mea"*. [5])

LVII. Iar tu, episcope, să fii sfânt, fără prihană, nu bătăuș, nu mânios, nu nemilos, ci întăritor în credință, iscusit, îndemânatec la dat învățături, fără răutate, bun la inimă, blând, îndelungrăbdător, îndrumător la bine, mângâitor, ca un *„om al lui Dumnezeu"*. [6]) Iar când aduni biserica lui Dumnezeu, ca un cârmaciu al unei corăbii mari, dă poruncă ca adunările să se facă cu toată buna rânduială, poruncind diaconilor, ca unor marinari, să rânduiască locurile pentru frați ca pentru niște călători cu toată îngrijirea și bunacuviința. Și mai întâi casa (biserica) să fie încăpătoare, îndreptată spre răsărit, având de amândouă părțile pastoforiile spre răsărit, și să

1) Mt. 12. 30
2) II Cor. 11. 23—27.
3) Mt. 22. 10.
4) II Cor. 13. 11; Mt. 10. 16.
5) Ies. 15. 19.
6) I Tim. 6. 11.

fie în chipul unei corăbii. In mijloc să fie aşezat tronul episcopului, iar de amândouă părtile lui să se aşeze preoţimea şi diaconii să stea alăturea cu haină mai modestă, căci ei închipuesc pe marinari şi pe căpeteniile vâslaşilor, Prin îngrijirea acestora, de partea cealaltă să se aşeze laicii cu toată liniştea şi bunarânduială. Şi femeile să se aşeze deosebit, păstrând tăcere, iar în mijloc citeţul stând pe un loc înalt să citească cărţile lui Moisi şi ale lui Iisus al lui Navi, ale Judecătorilor şi ale împăraţilor, Paralipomenele şi cărţile despre întoarcerea din captivitate. Pe lângă acestea cărţile lui Iov şi ale lui Solomon şi ale celor şasesprezece prooroci, făcându-se citirile în două părţi. Altcineva să cânte psalmii lui David, iar poporul să cânte începutul stihurilor. După aceasta să se citească Faptele noastre, ale Apostolilor şi epistolele lui Pavel, cel împreună lucrător cu noi, pe cari le-a trimes biserilor după insuflarea Duhului Sfânt. Şi după aceasta un diacon sau un preot să citească Evangheliile, pe cari vi le-am dat cu Matei şi cu Ioan, şi pe cari vi le-au lăsat Luca şi Marcu, conlucrătorii lui Pavel. Şi când se citeşte Evanghelia, toţi preoţii şi diaconii şi tot poporul să stea ascultând cu multă linişte, căci este scris: *„Taci*[1]) *şi ascultă, Israile“* şi iarăş: *„Tu însă stai şi ascultă“*. Şi în urmă preoţii să povăţuiască poporul, fiecare din ei pe rând, nu toţi deodată, şi la urmă episcopul, care este cârmaciul. Portarii să stea la intrările bărbaţilor, păzindu-le, iar diaconiţele la ale femeilor, cum stau cei cari ţin socoteală de călătorii, cari se suie în corabie, căci şi la cortul mărturiei se urma într'acelaş chip. Şi de se află cineva că nu şade la locul său, să se mustre de diacon, care ţine locul pilotului, şi să fie dus la locul ce i se cuvine, căci biserica se aseamănă nu numai cu o corabie, ci şi cu o turmă. Şi precum păstorii pe fiecare din necuvântatoare, zic despre capre şi oi, le aşează după sex şi vârstă, şi fiecare din ele aleargă

1) Deut. 5, 31; 27, 9,

la cea cu care se aseamănă şi se înrudeşte, astfel şi în biserică: cei mai tineri să se aşeze deoparte, dacă este loc, iar dacă nu, să stea în picioare, cei înaintaţi în vârstă să stea în bunărânduială, iar pe copii să-i ia lângă ei părinţii şi mamele lor. Tinerele să se aşeze iarăş de o parte, dacă este loc, iar dacă nu să stea în urma femeilor, iar femeile măritate şi cari au copii să stea aparte. Fecioarele însă şi văduvele şi bătrânele să stea sau să se aşeze în fruntea tuturor. Diaconul să poarte grija locurilor, ca fiecare din cei cari intră să se ducă la locul său şi să nu se aşeze la intrare. Asemenea diaconul să observe poporul ca să nu şoptească cineva sau să adoarmă sau să râdă sau să facă semne, căci în biserică trebue să stea cineva cuviincios, reaz şi cu luare aminte, având auzul îndreptat spre cuvântul Domnului. Şi după aceasta, sculându-se odată cu toţii şi privind spre răsărit, după eşirea catehumenilor şi a penitenţilor, *„să se roage lui Dumnezeu cel ce umblă pe cerul cerurilor spre răsărit“*,[1]) aducându-şi aminte şi de vechea păşune a paradisului, aşezat spre răsărit, de unde cel dintâi om a fost isgonit, pentrucă a călcat porunca, înduplecat fiind de sfatul şarpelui. Diaconii, după rugăciune unii să se îndeletnicească cu aducerea euharistiei, slujiind trupului Domnului cu frică, alţii să supravegheize poporul şi să-i impună linişte. Diaconul, care stă lângă arhiereu, să zică poporului: *„ca nimeni* (să aibă ceva) *în contra cuiva, ca nimeni* (să fie) *cu făţărnicie“*. Apoi, şi bărbaţii între ei şi femeile între ele să-şi dea unul altuia sărutarea în Domnul, dar nu cu făţărnicie, cum a vândut Iuda pe Domnul cu o sărutare. După aceasta diaconul să se roage pentru întreaga biserică şi pentru toată lumea şi pentru tot ce se află în ea şi pentru rodurile pământului, pentru preoţi şi pentru stăpânitori, pentru arhiereu şi pentru împărat şi pentru pacea a toată lumea. Şi după aceasta arhiereul să se roage pentru

1) Ps. 67 34,

pacea poporului şi să-l binecuvinteze, după cum şi Moisi[1]) a poruncit preoţilor să binecuvinteze poporul cu aceste vorbe: *„Domnul să te binecuvinteze şi să te păzească; Domnul să lumineze faţa Sa peste tine şi să te miluiască. Domnul să întoarcă faţa Sa spre tine şi să-ţi dea pace“*. Să se roage apoi şi episcopul şi să zică: *„Mântueşte[2]), Doamne, poporul tău şi binecuvintează moştenirea ta, pe care ai dobândit-o[3]) şi ţi-ai păstrat-o cu scumpul sânge al Hristosului tău şi ai chemat-o preoţie împărătească şi neam sfânt“*. După aceasta să se săvârşească sfânta Jertfă, în care timp, tot poporul stând în picioare, să se roage liniştit. Şi când s'a sfinţit, să se împărtăşească fiecare categorie de credincioşi cu trupul Domnului şi cu scumpul sânge, în ordine, cu sfială şi cu evlavie, ca apropiindu-se de trupul împăratului; şi femeile să aibă capul acoperit, cum se şi cuvine sexului femeiesc. Să fie păzite însă uşile, ca să nu intre vreun necredincios sau nebotezat.

LVIII. Dacă vine vreun frate sau soră din altă parohie, aducând cu ei învoire (recomandaţie), diaconul să revizuiască cele cu privire la ei, cercetând dacă sunt creştini, dacă sunt drept-credincioşi, dacă nu sunt molipsiţi de erezie, şi iarăş dacă sunt căsătoriţi sau văduvi. Şi astfel, ştiind despre ei, că sunt într'adevăr creştini şi de aceeaş părere cu adevăraţii credincioşi în cele cu privire la Domnul, să conducă pe fiecare la locul cuvenit lui. Dacă vine un preot din altă parohie, să fie primit de preoţi în ceata lor, iar dacă vine un diacon, să fie primit de diaconi. Şi dacă vine un episcop, să se aşeze lângă celălalt episcop, învrednicindu-se de aceeaş cinste, şi să-l rogi, episcope, să vorbească poporului cuvinte de învăţătură, pentrucă sfatul şi dojana din partea streinilor sunt foarte folositoare, căci *„niciun prooroc“*[4]), zice, *„nu este*

1) Num. 6, 24—26,
2) Ps. 27, 8—9,
3) Act. 20, 28; I Petr. I, 19; I Petr. 2. 9.
4) Luca 4. 24; Ioan 4. 44.

primit în patria lui“. Să-i zici să săvârşiască şi sfânta Euharistie, şi dacă din respect către tine ca un înţelept păstrându-ţi cinstea aceasta, nu va voi să săvârşiască, sileşte-l ca cel puţin binecuvântarea[1]) poporului s'o facă el. Iar dacă în timpul şederii tale în biserică ar veni un oarecare nobil şi cu renume în lume, fie strein fie localnic, în timp ce tu, episcope, vorbeşti poporului despre Dumnezeu sau asculţi pe cel ce cântă psalmi sau pe cel ce citeşte, să nu părăseşti slujirea cuvântului, ca să pregăteşti aceluia un loc de şedere în frunte, căutând la faţa lui; ci rămâi liniştit fără să întrerupi cuvântul tău sau ascultarea, ci fraţii să-l primiască prin diaconi. Iar dacă nu este loc, diaconul, pe cel mai tânăr sculându-l cu înţelegere, nu cu sila, să aşeze pe acela în locul acestuia. Drept este însă ca aceasta s'o facă şi dela sine fratele care are dragoste; iar dacă nu vrea să se scoale, sculându-l atunci cu sila, să stea la urma tuturor, ca să se înveţe minte şi ceilalţi să facă loc celor mai de cinste. Şi dacă vine un sărac fie localnic fie strein, bătrân sau tânăr de vârstă, şi loc nu este, şi acestuia să-i facă loc diaconul din toată inima, ca să nu se vadă părtinirea sa faţă de om, ci ca diaconia lui să fie bineplăcută la Dumnezeu. Tot astfel să facă şi diaconiţa, femeilor cari vin, fie sărace fie bogate.

LIX. Episcope, când înveţi, porunceşte şi îndeamnă poporul să se îndeletniciască cu venirea la biserică dimineaţa şi seara în fiecare zi şi să n'o părăsiască în nici un chip, ci să se adune întotdeauna, şi să nu ştirbiască biserica, sustrăgându-se dela ea şi să nu ciuntească de vr'un membru trupul lui Hristos, căci nu numai preoţilor s'a zis, ci şi fiecăruia din laici, să asculte de El cu pricepere, căci zice Domnul: *„Cine[2]) nu este cu mine, împotriva mea este“*, şi *„Cine[3]) nu adună cu mine, risipeşte“*. Fiind membre ale lui Hristos, nu vă risipiţi deci pe voi înşivă, ne adunându-vă. Având

1) Iac. 2. 1—9.
2) Mt. 12. 30.
3) Efes. 5. 30.

cap pe Hristos [1]), care după făgăduinţa Sa este împreună cu voi şi se împărtăşeşte pe Sine vouă, nu fiţi nepurtători de grijă de voi înşivă, nici nu lipsiţi pe Mântuitorul de membrele Sale, nici nu sfâşiaţi trupul lui, nici nu împrăştiaţi membrele lui, nici nu puneţi trebuinţele lumeşti mai presus de cuvântul lui Dumnezeu, ci în fiecare zi adunaţi-vă în biserică dimineaţa şi seara, cântând psalmi şi rugându-vă în casa Domnului, dimineaţa citind psalmul 62 [2]), iar seara 140. Mai ales în ziua Sâmbetei şi în Dumineca învierii Domnului, cu mai cu multă râvnă adunaţi-vă, înălţând laudă lui, Care a făcut toate prin Iisus, pe Care l-a trimis la noi şi l-a îngăduit să pătimească pentu noi şi l-a înviat din morţi. Cu ce se va desvinovăţi înaintea lui Dumnezeu cel ce nu vine să asculte în această zi cuvântul mântuitor despre înviere? În această zi săvârşim trei rugăciuni spre aducerea aminte de Acela, Care a înviat după trei zile şi se face citire din prooroci şi vestire din Evanghelie şi aducerea sfintei Jertfe şi împărtăşirea cu sfânta hrană.

LX. Cum nu este duşman al lui Dumnezeu cel ce de cele vremelnice se îngrijeşte noaptea şi ziua, iar de cele veşnice nu poartă grijă? Şi care face băi şi-şi procură hrană vremelnică în ori ce zi, iar la bunătăţile cari rămân în veci, nu se gândeşte? Cum nu va zice Domnul şi acum unui astfel de om: *„Neamurile s'au îndreptăţit mai mult ca voi“*, precum şi Ierusalimul l-a mustrat, zicând: *„Sodoma s'a îndreptăţit mai mult decât tine?“* [3]), căci dacă păgânii, cum se scoală din somn, aleargă în fiecare zi la idolii lor, spre a li se închină, şi înainte de orice lucru şi de orice faptă se roagă lor mai întâi, şi în zilele de sărbători şi de jocuri sfinte nu întârzie pe acasă, ci se grăbesc să se ducă, nu numai cei localnici, ci şi cei cari locuesc în depărtare, şi în teatrele

1) Efes. 4. 15; 5. 23.
2) Ps. 62, 140.
3) Ezech. 16. 51—52.

lor toţi ca într'o sinagogă se adună. Asemenea şi cei numiţi în zadar Iudei, după şase zile, odihnindu-se, se adună în ziua a şaptea în sinagogă, niciodată dispreţuind sau negrijindu-se nici de ziua de odihnă nici de sinagoga lor, ei cari au fost despoiaţi de puterea cuvântului prin necredinţa lor, şi chiar şi de numele de Iuda cu care se numesc, căci Iuda se tălmăceşte mărturisire; ei însă nu mărturisesc înaintea lui Dumnezeu, că au săvârşit patima lui Hristos în chip nelegiuit, ca astfel pocăindu-se, să se mântuească. Dacă, prin urmare, cei cari nu se mântuesc, îndeplinesc cu râvnă celece nu le folosesc, ce răspuns ai putea da lui Dumnezeu tu, care fugi de biserica Lui şi nici păgânilor nu urmezi, ci prin părăsirea ei te faci un trândav sau apostat sau săvârşitor de rele? Unora ca acestora le zice Domnul prin Ieremia [1]): *„Indreptările mele nu le-aţi păzit, dar nici după îndreptările păgânilor n'aţi umblat, ba aproape le-aţi întrecut“*, şi iarăş: *„Şi-a îndreptat sufletul său Israil* [2]) *mai mult decât necredinciosul (regat) Iuda“*, şi mai departe: *„Szhimbatu-şi-au păgânii zeii lor* [3]), *şi aceştia nu (mai) sunt zei? Treceţi în insulele Hetim* [4]) *şi vedeţi, şi trimiteţi la Chidar şi luaţi bine seama, dacă s'a întâmplat aşa ceva. Că aceia nu-şi schimbă obiceiurile, iar poporul meu“*; zice, *„şi-a schimbat slava sa pe una, dela care nu se va folosi cu nimic“*. Cum deci se va apăra cineva că nesocoteşte sau stă departe de biserica lui Dumnezeu? Iar dacă cineva aduce ca pretext îndeletnicirea sa, pentru nesocotirea bisericii, *„pretextând* [5]) *pretexte în păcate“*, unul ca acesta să să ştie, că, pentru, creştini, meseriile lor sunt lucruri de a doua mână, iar lucrul de căpetenie este servirea lui Dumnezeu. Meseriile voastre, prin urmare, exercitaţi-le ca

1) Ezech. 5. 7; 16. 47.
2) Ier. 3. 11
3) Ier. 2. 11.
4) Ier. 2. 10. 11.
5) Ps. 140. 4.

lucruri de a doua mână pentru întreținerea vieții, iar ca îndeletnicire de căpetenie exercitați slujirea lui Dumnezeu, cum și Domnul [1]) a zis: *„Osteniți-vă nu pentru mâncarea peritoare, ci pentru cea care rămâne spre viață vecinică“*, și iarăș: *„Acesta este lucrul lui Dumnezeu, ca să credeți în Acela pe care l-a trimis El“* [2]).

LXI. Sârguiți-vă deci ca nici odată să nu părăsiți biserica lui Dumnezeu; iar dacă ar disprețui-o careva, și ar luà parte la adunările [3]) pângarite ale păgânilor sau s'ar duce în sinagoga Iudeilor sau la adunările ereticilor, unul ca acesta cu ce se va apăra înaintea lui Dumnezeu în ziua judăcății? Cuvintele lui Dumnezeu, cel viu, cari au în ele viață și dau viață și au putere să izbăvească de osândă vecinică, el le părăsește, și se duce în casa demonilor sau în sinagoga omorâtorilor lui Hristos sau în adunarea păcătoșilor, fără să asculte pe cela ce zice: *„Adunarea celor răi am urât-o, și la călcătorii de lege n'am intrat; în adunarea deșertăciunii n'am șezut, și cu cei fărădelege nu voiu ședea“*, [4]) și iarăș: *„Fericit bărbatul* [5]), *care n'a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n'a stătut, și pe scaunul pierzătorilor n'a șezut, ci în legea Domnului voia lui și în legea Lui va cugeta ziua și noaptea“*. Tu însă, părăsind adunarea credincioșilor, biserica lui Dumnezeu, legile Lui, privești la peșterile tâlharilor, socotind ca sfinte, cele ce El le-a numit pângărite, și întovărășindu-te cu cele ce El a dat la o parte. Și nu numai aceasta, dar și la serbările Elinilor te duci și teatrele lor de cercetezi, dorind a fi socotit ca unul din cei cari se duc acolo și a ascultà necuviințele lor, ca să nu le zicem pângăriciuni și nu asculți de Ieremia [6]) care zice: *„Doamne, în adunarea celor glumeți n'am șezut,*

1) Ioan 6. 27.
2) Ioan 6. 29.
3) I Cor. 8. 10.
4) Ps. 25, 4—5.
5) Ps. 1, 1—2.
6) Ier. 15, 17.

ci m'am temut de fața mâniei tale“, și de Iov [1]), care zice asemeni: *„Și dacă am umblat cândva cu râzătorii, ci am stat pe cumpănă dreaptă“*. De ce voești să te împărtășești din scrierile păgânești, cari, fiind scoase la iveală de oameni muritori din insuflarea diavolului, sunt aducătoare de moarte și nimicitoare de credință și conducătoare la politeism ale celor cari se alipesc de ele? Voi, prin urmare, îndeletnicindu-vă cu legile lui Dumnezeu, socotiți-le pe acestea mai de preț decât trebuințele vieții, și dându-le mai multă cinste, alergați să vă adunați în biserica Domnului, pe care *„și-a câștigat-o cu sângele“* [2]) lui Hristos, prea iubitul său Fiu, *„cel* [3]) *născut mai înainte decât toată făptura“*; căci ea este fiică al Celui Prea Inalt și ea v'a născut prin cuvântul harului și a format în voi pe Hristos, ai cărui părtași făcându-vă, sunteți membre sfinte și alese, *„neavând întinăciune* [4]) *sau prihană sau altceva de acest fel“* ci *„ca sfinți și nepătați“* sunteți desăvârșiți prin credință în El, după chipul Celui care v'a zidit

LXII. Feriți-vă, prin urmare, de a sărbătorì împreună cu cei pierduți, adică cu păgânii, cari se adună spre amăgire și pieire. Căci nu este nici o părtășie [5]) între Dumnezeu și diavol. Pentrucă cine se adună cu cei cari se gândesc la lucrurile diavolului, va fi socotit ca unul dintre ei și durerea va fi partea lui de moștenire. Fugiți apoi și de necuviințele priveliștelor lor, vreau să zic de teatre și de serbările păgânești, de descântece, de preziceri, de vrăji, de curățiri, de ghiciri, după observarea zborului și a măruntaelor pasărilor, de chemarea spiritelor morților, de zicători, că scris este: *„Să nu fie descântec* [6]) *în Iacov, nici vrăjitorie în Israil“*, și

1) Iov. 31, 5—6.
2) Act. 20, 28.
3) Col. 1, 15.
4) Efes. 5, 27.
5) II Cor. 6. 14—16.
6) Num. 23. 23.

iarăş: *„Vrăjitoria* [1]) *este păcat“*, şi în altă parte: *„Nu vrăjiţi* [2]), *şi după preziceri şi ghiciri şi vorbiri din pântece nu vă luaţi, descântători nu veţi lăsa între voi“*. Deaceea şi Ieremia [3]) ne îndeamnă, zicând: *„După căile păgânilor nu vă luaţi, şi de semnele cerului nu vă temeţi“*. Pentru aceasta, creştinul trebue să fugă de adunările nelegiuiţilor elini şi iudei precum şi de ale tuturor ereticilor, ca nu cumva prin sărbătorirea odată cu ei să întindem curse sufletelor noastre, şi ca nu adunându-ne împreună cu ei la sărbătorile lor, cari se ţin în cinstea demonilor, să ne facem părtaşi şi la nelegiuirea lor, ci trebue să fugiţi şi de bâlciurile lor şi de jocurile cari se fac în ele, căci un creştin nu trebue să se ducă la bâlciu, decât numai spre a-şi cumpără haine şi a-şi luà cele necesare vieţii şi a-şi procurà şi alte lucruri trebuitoare traiului. Feriţi-vă, prin urmare, de orice sărbătoare idolească, de capricii, de bâlciuri, de ospeţe, de dueluri şi de orice privelişte demonică.

LXIII. Voi, cei mai tineri ai bisericii, la toate trebuinţele daţi-vă osteneala să slujiţi fără preget, îndeletniciţi-vă cu toată seriozitatea de treburile voastre, ca în tot timpul vieţii voastre *„să fiţi* [1]) *îndestulaţi“* şi *„pentru voi“* şi să aveţi să daţi şi celor săraci, *„pentru a nu împovărà biserica“* lui Dumnezeu, căci şi noi, deşi ne îndeletnicim cu predica Evangheliei, în acelaş timp nu neglijăm nici lucrul. Astfel, unii dintre noi sunt pescari, alţii făcători de corturi, alţii muncitori de pământ, ca să nu fim niciodată fără lucru. Dar şi Solomon [5]) zice undeva: *„Mergi la furnică, leneşule, şi caută de vezi căile ei, şi fii mai înţelept ca ea, căci ea nu lucrătoare de pământ fiind, nici pe cine s'o silească având, nici sub stăpân fiind, cu toate acestea îşi pregăteşte de cu vară hrană multă*

1) I Regi 15. 23.
2) Lev. 19. 26; Deut. 18. 10. 11;
3) Ier. 10. 2.
4) I Tim. 5, 16.
5) Prov. 6, 6—8.

şi în timpul secerişului îşi adună provizie, sau mergi la albină şi învaţă, cât de harnică este şi ce lucru preţios face. Produsele ei le folosesc împăraţii şi particularii pentru sănătatea lor; căutată şi renumită este ea, deşi e slabă la putere“. Şi iarăş: *„Până când, leneşule* [1]), *vei dormi? Când te vei deşteptà din somn? Puţin dormi, puţin şezi, puţin trândăveşti, puţin stai cu mânele încrucişate una peste alta; în urmă ca un călător rău te va ajunge sărăcia şi lipsa ca un alergător bun. Iar dacă nu eşti leneş, secerişul tău se va înmulţì ca un izvor, şi sărăcia ca un hoţ va fugì dela tine“*. Şi iarăş: *„cine lucrează* [2]) *ogorul său, se va umpleà de pâne“*, şi în altă parte zice: *„Leneşul* [3]) *încrucişează mânele şi mănâncă din carnea lui însăş“*, şi mai departe: *„Leneşul îşi ascunde mâna* [4]) *şi nu va puteà s'o ducă la gură“*, şi iarăş: *„Din pricina lenii mânelor se va dărâmà* [5]) *clădirea“*. Lucraţi, prin urmare, neîncetat, căci cusurul leneşului e fără leac. *„Cine nu lucrează, acela, la voi, să nu mănânce“* [6]), pentrucă pe leneşi îi urăşte şi Domnul Dumnezeul nostru. Leneş deci nu trebue să fie niciunul din cei cari se alipesc de Dumnezeu.

---

1) Prov. 6. 9—11.
2) Prov. 12. 11; 28, 19.
3) Eccl. 4. 5.
4) Prov. 19. 24.
5) Eccl. 10. 18.
6) II Tess. 3. 10.

CARTEA III-a

DESPRE VĂDUVE.

I. „Văduve rânduiţi, nu mai mici de şaizeci de ani“ [1]), pentru ca siguranţa despre căsătoria lor de a doua să vă fie oarecum înafară de bănuială prin vârstă. De veţi primì în ceata văduvelor o femeie mai tânără şi se va căsători neputând păstrà văduvia din pricina tinereţii, va pricinuì necuviinţă pentru cinstea tagmei văduvelor şi va da socoteală lui Dumnezeu, nu pentrucă s'a căsătorit a doua oară, ci pentru că nu şi-a ţinut făgăduinţa, *„răsvrătindu-se împotriva lui Hristos“* [2]). De aceea, trebue să nu deà făgăduinţa în chip pripit, ci cu siguranţă, căci *„căci mai bine este pentru ea să nu făgăduească, decât să făgăduească şi să nu se ţină de cuvânt“* [3]). Iar dacă vine la văduvie vreo femeie mai tânără, care a trăit puţin timp cu bărbatul ei şi pe care l-a pierdut prin moarte sau prin altă întâmplare, şi dacă rămâne singură păstrând darul văduviei, va fi găsită fericită, asemănându-se cu văduva din Sarepta Sidonului [4]), la care a fost găzduit sfântul prooroc al lui Dumnezeu, Ilie. Va fi asemănată cu Ana [5]), *„fiica lui Fanuel, din seminţia lui Aşer, care nu s'a*

1) I Tim. 5, 9.
2) Idem 5, 11.
3) Eccles. 5, 4.
4) III Regi 17, 9—24.
5) Luca 2, 36—38.

aeslipit de templu, străruind ziua şi noaptea în rugăciuni şi lipsuri, care fiind de optzeci de ani, trăise cu bărbat şapte ani dela fecioria sa", şi care slăvind venirea lui Hristos *„mulţumià Domnului şi vorbià despre El cu toţi cari aşteptau mântuire în Israil"*. O astfel de văduvă, dobândind mărturie, va fi cinstită, având renume şi la oameni pe pământ şi laudă vecinică la Dumnezeu în ceruri.

II. Văduvele mai tinere să nu fie primite în rândul văduvelor, ca nu cumva să fie ţinute în această tagmă pentru cuvântul că n'ar fi în stare să fie stăpâne pe vrâsta lor prea tânără şi că s'ar căsători a doua oară. Să fie însă ajutate şi sprijinite, ca să nu fie ţinute într'o tagmă nepotrivită cu ele, sub cuvânt că sărăcia le-ar face să se căsătorească a doua oară, căci trebue să ştiţi şi aceasta, că o singură căsătorie, făcută după lege, este dreaptă, ca una ce este potrivit voinţii lui Dumneceu, iar căsătoria a doua, făcută în urma făgăduelii (de a rămâne în văduvie), este nelegiuită, nu din pricina unirii conjugale, ci din pricina minciunii. Căsătoria a treia este semn de neînfrânare, iar ceeace trece peste căsătoria a treia, este curvie învederată şi desfrânare în toată puterea cuvântului, căci Dumnezeu, prin creaţiune a dat o singură femeie unui singur bărbat, pentrucă zice: *„Vor fi doi un trup"* [1]). Văduvelor tinere [2]) însă, după moartea soţului dintăi, să li se îngăduie şi a doua căsătorie, ca să nu *„cadă cumva în osânda diavolului* [3]) *şi în curse multe şi în pofte neraţionale şi păgubitoare"* sufletelor, (pofte) cari pricinuesc mai mult osândă decât mulţumire.

III. Adevăratele văduve sunt cele cari au fost căsătorite cu un singur bărbat, cari *„au dela mai mulţi mărturie de fapte bune"*, [4]) văduve într'adevăr, înţelepte, fără prihană, credincioase, pioase, *„care şi-au crescut copiii"* bine şi *„au*

1) Gen, 2, 24.
2) I Tim, 5, 4.
3) I Tim, 3, 6; 6. 9.
4) I Tim, 5, 10.

primit cu îndestulare pe streini", cari şi trebuesc îngrijite de aproape, ca unele cari sunt închinate cu totul lui Dumnezeu. Cu deosebire însă, episcope, adu-ţi aminte de săraci, dându-le mână de ajutor [1]) şi purtând grijă de ei, *„ca un iconom al lui Dumnezeu"* [2]) împărţind, fiecăruia, la timp nimerit, ofrandele: văduvelor şi orfanilor şi celor lipsiţi de orice ajutor şi celor cuprinşi de necazuri.

IV. Ce e de făcut, când unii nu sunt văduve sau văduvi, dar au trebuinţi de ajutor din pricina sărăciei sau a bolii sau din pricină că trebue să-şi hrănească copii ? Eşti dator ca pe toţi să-i ajuţi şi de toţi să porţi grijă; căci cei ce dau darurile, nu le dau deadreptul văduvelor, ci le strâng numai la un loc, numindu-le daruri de bunăvoe, ca tu, care cunoşti bine pe cei lipsiţi, *„ca un iconom bun"* [3]) să le împarţi din daruri, căci Dumnezeu cunoaşte pe cel ce a dat darul, chiar dacă nu este de faţă când se imparte de tine săracilor; şi astfel el are plata binefacerii, iar tu lauda chiverniselii conştiincioase. Spune însă celor nevoiaşi şi cine este cel ce a dat, ca să se roage pentru el, numindu-i şi numele, căci trebue a face bine tuturor oamenilor, fără a cerceta cine este acesta sau acela, deoarece Domnul zice: *„dă oricui îţi cere"* [4]), adică oricui, care are într'adevăr nevoie, fie prieten fie duşman, fie rudă fie strein, fie căsătorit fie necăsătorit, pentrucă în toată Scriptura Domnul ne dă poveţe cu privire la săraci, zicând prin Isaia [5]): *„Imparte pâinea ta celui flămând şi găzdueşte în casa ta pe săracii fără adăpost. Când vezi un om gol, îmbracă-l, şi să nu te ascunzi de cei din aceeaş sământă cu tine"* Şi prin Daniil zice împăratului: *„De aceea, împărate, să-ţi placă sfatul meu,*

1) Sirah, 7, 32.
2) Tit. 1 7.
3) I Petr. 4, 10.
4) Luca 6, 30.
5) Ies. 58, 7.

şi păcatele tale răscumpără-le prin binefaceri şi nedreptăţile tale prin îndrumări către săraci [1]). Şi prin Solomon zice: *„Prin milostenii şi credinţă se curăţă păcate* [2]). Şi prin David zice iarăş: *„Fericit cel care ia aminte la cel sărac şi lipsit în ziua nefericirii îl va izbăvi pe el Domnul* [3])", şi iarăş: *„A împărţit, a dat săracilor, dreptatea lui rămâne în veac"* [4]). Iar Solomon zice: *„Cine milueşte pe sărac, împrumută pe Dumnezeu; după darul său i se va răsplăti"* [5]) şi apoi: *„Cel care-şi astupă urechile, ca să nu audă pe sărac, va strigà şi nu va fi cine să-l audă"* [6]).

V. Orice văduvă să fie blajină [7]), liniştită, iertătoare, nerăutăcioasă, nemânioasă, nepalavragiţă, să n'aibă obiceiul de a striga, nelimbută, nevorbitoare de rău, necârtitoare, nefăţarnică, să nu-i placă să se amestece în multe trebi. Dacă a văzut sau auzit că s'a făcut ceva nedrept, să se arăte ca şi când n'ar fi auzit. Şi de nimic alta să nu se îngrijească văduva decât numai de a se rugă [8]) pentru cei ce dau daruri şi pentru întreaga biserică. Dacă este întrebată ceva de cineva, să nu răspundă cu uşurinţă, ci numai cele privitoare la credinţă şi dreptate şi la nădejde în Dumnezeu, iar pe cei ce vroesc să fie catehizaţi în dogmele credinţii, să-i trimită la cei mai mari. Să răspundă însă numai cele privitoare la răsturnarea credinţii rătăcite în mai mulţi zei, dovedind învăţătura despre unitatea lui Dumnezeu. Despre celelalte să nu răspundă ceva în pripă, ca să nu aducă hulă cuvântului dumnezeiesc, vorbind ceva din neştiinţă, căci Domnul a învăţat [9]) că cuvântul este asemenea grăuntelui de muştar; acesta usturǎ şi dacă nu ştie cineva să-l întrebuinţeze, îl va găsi amar. De aceea nu trebue să fie trădătoare a tainelor credinţei, ci cu prevedere, căci Domnul vă sfătueşte zicând: *„Nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare şi întorcându-se, să vă sfâşie"* [1]), căci auzind necredincioşii învăţătură despre Hristos nu cum trebue, ci ştirbită, şi mai ales învăţătura despre întruparea sau despre patima Lui, mai mult o vor batjocorì, luând-o în râs ca mincinoasă, decât o vor slăvì, şi bătrâna (văduvă) vă fi vinovată de vorbirea nesocotită şi de hulă şi durerea va fi vinovată de vorbirea nesoeotită şi de hulă şi durerea va fi partea ei de moştenire, pentrucă zice: *„Vai de cel prin care se huleşte numele (meu) între neamuri"* [2]).

1) Dan. 4. 24.
2) Prov. 16. 6.
3) Ps. 40. 2.
4) Ps. 111. 9.
5) Prov. 19. 17.
6) Prov. 21. 13.
7) I Tim. 5. 13.
8) I Tim. 5. 5.
9) Mt. 13. 31.

VI. De aceia, nu dăm voie ca femeile să înveţe în biserică, ci ele să se roage numai şi să asculte pe cei cari învaţă. Căci însuş învăţătorul şi Domnul nostru Iisus Hristos, când ne-a trimis [3]) pe noi cei doisprezece să învăţăm poporul (Israil) şi pe celelalte neamuri, n'a trimis nici decum femei ca să predice, deşi nu lipsiau. Căci împreună cu noi erau şi Maica Domnului şi *„surorile lui"* [4]), apoi Maria Magdalena şi Maria lui Iacov [5]) şi Maria şi Marta, surorile lui Lazăr, şi Salome şi altele câteva.

Deci, dacă erà neapărat trebuitor pentru femei ca să înveţe şi acestora le-ar fi poruncit însuş Domnul mai întâi ca să înveţe împreună cu noi poporul. Dar dacă *„barbatul este cap femeiei"* [6]), nu este drept ca restul trupului să stăpânească capul. Să ştie prin urmare, văduva, că este jertfelnic al lui Dumnezeu, şi să stea în casa ei şi sub niciun cuvânt să nu intre prin casele credincioşilor spre a lua ceva, pentrucă altarul lui Dumnezeu nu este mişcător, ci stă nemişcat într'un singur loc. De aceea, şi fecioara şi văduva să nu rătăcească

1) Mt. 7, 6.
2) Ies. 52, 5.
3) Mt. 28, 19.
4) Mt. 13. 56.
5) Mt. 27. 56. 61.
6) I, Cor. 11. 3.

sau să umble fără rost prin casele altora, căci cele cari umblă rătăcind și sunt fără rușine și cele asemenea acestora nu-și astâmpără [1]) picioarele într'un loc din pricină că nu sunt văduve, ci adevărate traiste de cerșetor, gata de a primi, bârfitoare, vorbitoare de rău, certărețe, îndrăznețe și lipsite de rușine. Acele ce sunt astfel, nu sunt vrednice de cel ce le-a chemat, căci nici când poporul se adună Duminica în biserică nu sunt în stare să stea liniștite [2]) ca cei cari veghează, ci sau dormitează sau flecăresc sau cerșesc sau prind în curse pe alții ducându-i la rău, nelăsându-i să fie cu luare aminte la Domnul, ci dimpotrivă lucrând ca să iasă din biserică tot cum au intrat, adică deserți, pentrucă n'au ascultat pe cei cari învață sau citesc cuvântul Domnului. Despre unele ca acestea și Isaia proorocul zice: *„Cu urechile veți auzi și nu veți înțelege, și privind veți vedea și nu veți cunoaște, căci s'a îngroșat inima poporului acestuia"* [3]).

VII. Tot așa, prin urmare, s'au închis urechile inimii unor astfel de văduve, ca să nu stea în casele lor pentru a vorbi către Domnul, ci să alerge în toate părțile cu gândul de a câștigă și, vorbind fleacuri, să indeplinească dorințele dușmanului (diavolului). Deci, asemenea văduve nu sunt alipite de altarul lui Hristos, pentrucă sunt unele văduve, cari socotesc văduvia drept negoț, și cerșesc fără rușine și nu se mai satură primind, și pe mulți îi fac să stea la îndoeală, dacă să mai dea sau nu, căci, ar trebui ca ele să se mulțumească cu împărțeala ce o fac cei ai bisericii. Ele însă dimpotrivă cutreeră casele bogaților, strângând belșug de bani, îi împrumută cu camătă mare, și poartă grijă numai de mamona. Dumnezeul lor este punga cu bani [4]), și preferă mâncare și băutura oricărei virtuți, zicând: *„Să mâncăm și să*

1) Prov. 7, 11.
2) I Petr. 5, 8.
3) Ies. 6, 9, 10.
4) Filip 3. 19.

bem, căci mâne poate murim [1])", socotind aceste bunătăți ca statornice, iar nu ca trecătoare, căci cea care s'a deprins să strângă numai bani, se închină lui mamona în loc de a se închinà lui Dumnezeu; adică se face roabă [2]) câștigului, iar lui Dumnezeu nu-i poate fi bineplăcută și la închinarea lui Dumnezeu nu se dedă, neavând niciodată răgaz să se gândească la El, pentrucă mintea și voința îi sunt îndreptate la strângerea de bani, deoarece: *„Unde este comoara ei, acolo este și inima ei"* [3]). In mintea ei ea se gândește pe unde să se mai ducă după câștig, sau că o bogatașă prietenă a ei, a uitat-o și că trebue să-i vorbească ceva. Iar văduva care se gândește la astfel de lucruri, nu va aveà mintea ațintită la rugăciune, ci la grija, care a cuprins'o; de aceea, chiar dacă ar voi să se roage vreodată pentru cineva, nu va fi ascultată, pentrucă nu se roagă Domnului din toată inima, ci cu gând împărțit. Dimpotrivă, văduva care voește să placă lui Dumnezeu, stând acasă gândește cele ale Domnului [5]), și noaptea și ziua se roagă [4]) neîntrerupt cu buze neobosite. . . Și precum prea înțeleapta Iudit [6]), dovedită pentru modestia ei, se rugà lui Dumnezeu ziua și noaptea pentru poporul Israil, tot astfel și văduva asemenea ei va aduce lui Dumnezeu rugăciune neîncetată pentru biserică, și va fi ascultată pentrucă și-a înălțat cugetul numai spre Dumnezeu și nu și-l îndreaptă nici spre nesațiu nici spre dorință costisitoare. Ochiul ei este fără de răutate și urechia curată și mânele nepătate și picioarele stâmpărate [7]) și gura neîndemanatecă nici la lăcomie nici la flecărie, ci vorbind ceeace trebue și primind numai către i se cuvine pentru traiu. De aceea, pentrucă este serioasă și liniș-

1) Ies. 22. 23; I Cor. 15. 32.
2) Mt. 6. 24.
3) Mt. 6, 21.
4) I Cor. 7. 32.
5) I. Tim. 5. 7.
6) Iudit. 9,12
7) Prov. 7, 11.

tită, va fi bineplăcută [1]) lui Dumnezeu şi când îl va rugă
ceva, darul o va ajunge mai înainte, căci zice: *„Când tu încă*
vorbeşti, Eu voiu răspunde, iată-mă, de faţă sunt [2])“. Astfel
fiind, (văduva) trebue să fie neiubitoare de bani, nesemeaţă,
nedoritoare de câştig urât, nu nesăţioasă, nelacomă, ci cumpătată,
blândă, liniştită, t[illegible]oare de Dumnezeu, ruşinoasă, să stea în
casa ei cântând psalmi, rugându-se, citind, priveghind, postind,
convorbind întotdeauna cu Dumnezeu în cântări şi în psalmi, torcând lână spre a da mai de grabă ea altora, decât să cerşească [3])
ceva, aducându-şi aminte de văduva, despre care Domnul mărturiseşte în Evanghelie, care, *„venind în templu, a aruncat în*
cutia pentru daruri cele două leptale [4]), *adecă un cadrant*“,
Şi observându-o cunoscătorul de inimi Hristos, Domnul şi
Învăţătorul nostru, a zis: *„Amin zic vouă, că văduva aceasta*
a aruncat în cutia pentru daruri mai mult decât toţi, pentrucă
toţi au aruncat din prisosul lor, iar aceasta toată averea pe
care o aveà“.

VIII. Aşa dar, văduvele trebue să fie serioase, supuse
episcopilor şi preoţilor şi diaconilor, încă şi diaconeselor, temătoare de Dumnezeu, sfioase, fricoase, să nu se arate stăpâne în ceva, nici să voiască a face ceva în afară de poruncă fără voea diaconului, ca de pildă, să voiască a merge la
cineva să mănânce la el sau să bea sau să primească ceva
dela cineva. Iar de va face ceva din acestea fără să fi
avut poruncă, să fie pedepsită cu post sau cu afurisanie, ca fiind obraznică. Căci ce ştie văduva ce fel este
cea dela care primeşte, sau din ce fel de ajutor primeşte ea
hrana? Dacă din răpire sau din vr'o altă agoniseală necinstită? Nu ştie văduva, că de fiecare din acestea va da socoteală lui Dumnezeu, pentrucă a primit un dar nevrednic de

1) Mt. 21. 22.
2) Ies. 58. 9.
3) Prov. 31. 13.
4) Mc. 42. 44.

Dumnezeu, căci nici preoţii nu vor primì vreodată asemenea
dar, cum ar fi, de pildă, dela un hrăpitor sau dela o desfrânată, căci scris este: *„Nu vei aduce jertfă Domnului Dumnezeu darul dela prostituată* [1])“. Nu trebue, prin urmare, a primì dela asemenea persoane nici dela cei afurisiţi. Să fie gata văduvele să asculte de cele ce li se poruncesc de conducătorii lor şi să facă după porunca episcopului, supunându-i-se ca lui Dumnezeu; căci cel care primeşte dela un
astfel de defăimat sau dela afurisit şi se roagă pentru el,
care preferă să rămână în răutate şi nu voeşte să se pocăească vreodată, se întovărăşeşte cu el prin rugăciune şi supără pe Hristos, care urăşte pe oamenii nedrepţi, şi-i întăreşte (în apucăturile lor rele) prin primirea dela ei a darului
lor nevrednic şi se pângăreşte împreună cu ei, pentrucă nu-i
lasă să vină la pocăinţă, încât să verse lacrămi şi să se
roage lui Dumnezeu.

IX. Despre săvârşirea botezului de către femei, vă
facem cunoscut că primejdie nu mică este pentru cele
ce încearcă să facă aceasta. De aceea nu vă sfătuim la
aceasta, pentrucă este ceva primejdios; mai mult, este ceva
neîngăduit şi nelegiuit, deoarece, dacă *„capul* [2]) *femeii este*
bărbatul“, iar acesta este înaintat la treapta preoţiei, nu
este drept a răsturna ordinea creaţiunii şi a părăsi privilegiul acestuia spre a ne pogorî la trupul cel mai de
jos, căci femeia este trup bărbatului, din coasta [3]) lui făcut
şi supusă lui, din care pricină a fost hotărâtă să nască copii, pentrucă zice, *„el te vă stăpâni* [4])“. Deci bărbatul este
stăpân peste femeie, pentrucă-i este şi cap. Şi dacă noi în
cele precedente nu dăm voe femeilor să înveţe, cum le va
îngădui cineva în contra firii, să săvârşiască cele ale preo-

1) Exod. 20. 17; Deut. 23. 18.
2) I Cor. 11. 3.
3) Gen. 2. 21
4) Gen. 3. 16.

ției? Căci a alege preotese pentru zeițe, este neștiința nelegiuirii păgânilor, iar nu a rânduirii lui Hristos. Și dacă trebuia să se săvârșiască botezul și de femei, negreșit și Domnul s'ar fi botezat de mama sa, iar nu de Ioan, sau când ne-a trimis [1]) să botezăm, ar fi trimrs înpreună cu noi și femei ca că facă aceasta. Niciodată însă El nici n'a poruncit nici n'a lăsat scris, deoarece ca creator al firii și ca legiuitor al bunei orândueli, știe și regulata urmare a firii și buna rânduială a lucrurilor.

X. Dar nici laicilor nu le dăm voe să îndeplinească ceva din lucrurile preoțești, precum: aducere de jertfă, sau botez sau hirotesie sau binecuvântare mică sau mare, căci *„nu sieși ia cineva cinstea* [2]*), ci cel ce este chiemat de Dumnezeu“*. Pentrucă prin punerea mânilor episcopului se dă astfel de cinste; iar cine n'a primit-o, ci și-a răpit-o, acela va suferi pedeapsa lui Ozia [3]).

XI. Dar nici celorlalți clerici nu le dăm voe să boteze precum: anagnoștilor sau psalților sau portarilor sau servitorilor, ci numai episcopilor și preoților, ajutați fiind de diaconi. Iar cei ce îndrăznesc aceasta, vor suferi pedeapsa Coriților. Nu dăm voe preoților să hirotoniască diaconi sau diaconese sau anagnoști sau servitori (paraclisieri) sau cântareți sau portari, ci numai episcopilor, căci aceasta este rânduealǎ bisericească și armonie.

XII. Despre ură sau indivie sau clevetire sau ceartă sau iubirea de discuție vi s'a spus mai înainte, că acestea sunt nepotrivite pentru creștin, și mai ales pentru văduve, pentrucă neastâmpăratul diavol, viclean și prefăcut cum este, intră în acele văduve cari nu sunt văduve, ca și odinioară în Cain. Căci sunt unele cari zic că sunt văduve, dar nu fac poruncile vrednice de văduvie, după cum nici Cain nu

1) Mt. 3, 13 ; 28, 19.
2) Ebrei 5. 4.
3) II Paralip. 26.

făcea îndreptările fratelui său; căci nu știu, că numele de nu văduvă le va duce în împărăția cerească, ci credința adevărată și faptele bune. Iar dacă a dobândit careva numele de văduvă, dar face faptele diavolului, văduvia ei nu va fi ținută în socoteală, iar ea fiind scoasă afară din împărăție, va fi dată osândei vecinice, căci auzim că unele văduve sunt invidioase, pline de ură, zavistuitoare, pismuind traiul tihnit al altora. Asemenea văduve însă nu sunt ale lui Hristor, nici ucenițe ale îuvățăturii Lui, pentrucă ele sunt datoare, când o văduvă ca și ele este îmbrăcată de cineva sau primește bani sau hrană sau băutură sau încălțăminte, privind la sora lor, care a aflat oarecum ușurare să zică:

XIII. Binecuvântat fie Dumnezeu, Cel ce a ușurat pe cea împreună cu mine văduvă! Binecuvintează, Doamne și slăvește pe cel ce a ajutat-o, și fapta lui să se ridice în adevăr înaintea ta, și să-ți aminteşti de el spre bine în ziua cercetării lui. Și pe episcopul meu, care ți-a slujit cu dreptate și a învățat să dea milostenie binevenită sorei mele cea lipsită, mărește-i slava și dă-i cunună de laudă în ziua descoperirei cercetării tale. Asemenea și văduva, care a primit milostenia, să se roage pentru binefăcătorul ei.

XIV. Văduva însă care face bine, să-și tăinuiască numele ca o înțeleaptă *„nu să-l trâmbițeze înaintea ei“* [1]) ca să fie milostenia ei în ascuns către Dumnezeu, precum zice Domnul: *„Iar tu când faci milostenie, să nu știe stânga ce face dreapta ta, ca să fie milostenia ta în ascuns“* [2]). Și văduva să se roage pentru cel ce a dat, oricine ar fi el, pentrucă ea este jertfelnic sfânt al lui Dumnezeu, *„și Tatăl cel ce vede în ascuns, va răsplăti binefăcătorului la arătare“* [3]). Văduvele însă, cari nu voesc să trăiască dupa porunca lui Dumnezeu, se îngrijesc să afle, cine este cea care a făcu

1) Mt. 6, 2.
2) Mt. 6, 3—4.
3) Mt. 6, 4.

bine şi cine cele care au primit, şi aflând se jeluеşte către binefăcătoare zicând: N'ai ştiut că eu sunt mai aproape de tine decât aceea şi mai strâmtorată decât ea? Pentru ce dar ai preferat-o pe ea înaintea mea? Iar acestea le zice pentrucă este neînţeleaptă şi nu pricepe că aceasta s'a făcut nu după voinţa omului, ci după rânduiala lui Dumnezeu, căci dacă ea singură mărturiseşte că era mai aproape şi în nevoe mai mare şi mai lipsită decât aceea, trebue să înţeleagă pe cel ce a rânduit şi să tacă şi să nu se jeluiască către binefăcătoare, ci să intre în casa ei şi, căzând cu faţa la pământ, să roage pe Dumnezeu ca să-i ierte păcatul, pentrucă Dumnezeu a poruncit celei ce face bine să nu-şi trâmbiţeze binefacerea, iar ea se plânge că nu a făcut cunoscut numele ei, ca şi ea aflând, să alerge ca să capete ceva. Şi nu numai se plânge, dar şi blestemă, uitând de de cel ce a zis: *„Celce te binecuvintează [1]) va fi binecuvântat, şi ceice te blestemă va fi blestemat“*. Iar Domnul zice: *„Când veţi intra într'o casă să ziceţi: pace casei acesteea; şi dacă se va afla acolo fiul păcii, va odihni asupra lui pacea voastră; iar dacă nu va fi vrednică (casa aceea), se va întoarce spre voi pacea voastră“ [2])*

XV. Dacă deci pacea, negăsind oamenii vrednici de ea se întoarce înapoi la cei cari au trimis-o şi au dat-o, cu mult mai mult blestemul se va întoarce asupra capului celui care l-a trimis pe nedrept, pentrucă cel asupra căruia a fost trimis, nu merită să-l primiască. De aceea, oricine blestemă în zadar, se blestemă pe sine însuş, cum zice Solomon: *„Cum sboară păsările şi vrăbiile, aşa blestemul fără temeiu nu va cădea pe capul nimănui“ [3])* şi iarăş zice: *„Cei ce pronunţă blestemul sunt nebuni“ [4])*. Şi după cum albina slăbeşte în puterea ei când înţeapă pe cineva, îşi pierde acul şi devine

1) Gen. 27, 29; Num. 24. 9.
2) Luca 10, 5—6; Mt. 10, 12—13.
3) Prov. 26, 2.
Prov. 10, 18.

stearpă, tot aşa şi voi, dacă veţi face rău altora, vi-l veţi pricinui vouă înşi-vă, căci se zice: *„A săpat groapa şi a adâncit-o, şi va cădea în groapa pe care a făcut-o [1])*, şi iarăş: *„Cel ce sapă groapa aproapelui său, va cădea el însuş în ea“ [2])*. De aceea, cel ce fuge de blestem, să nu blesteme pe altul, căci *„Ceea ce urăşti să ţi se facă, nu face nici tu altuia“ [3])*. De aceea, povăţuiţi pe cei neascultători [4]), mustraţi pe cei lipsiţi de ruşine, mângâiaţi pe cei descurajaţi, întăriţi pe cei slabi, lăudaţi pe cei ce umblă în sfinţenie. Mai bine binecuvântaţi şi nu blestemaţi, fiţi făcători de pace, şi nu pricinuiţi răsboiu. Prin urmare, nici episcop nici preot nici diacon nici oricare din catalogul preoţesc să nu-şi păteze limba cu blestem, ca să nu moşteniască blestem în loc de binecuvântare. Să fie însă episcopului în grijă şi luare aminte, ca nici laicul să blesteme, căci el trebue să îngrijească de toţi: de clerici, de fecioare, de văduve, de laicii.

XVI. Pentru aceasta, episcope, alege-ţi ca conlucrători spre vieaţă şi săvârşitori ai dreptăţii diaconi bineplăcuţi lui Dumnezeu, pe acei cari din tot poporul îi socoteşti că sunt vrednici şi destoinici pentru trebuinţele diaconiei. Alege însă şi diaconiţă credincioasă şi sfântă pentru serviciile femeilor, căci sunt împrejurări, când din pricina necredincioşilor, nu poţi trimite în unele case bărbat diacon la femei; vei trimite deci o femeie diaconiţă, din pricina cugetelor celor răi. Şi apoi la multe trebuinţe avem nevoe de femeie—diaconiţă. Mai întâi, când se botează femeile, diaconul va unge numai fruntea lor cu untdelemn sfinţit, şi după el diaconiţa le va unge, căci nu e nevoe ca femeile să fie văzute de bărbaţi; ci numai la hirotesie va unge episcopul capul diaconiţei, aşă cum preoţii şi împăraţii se ungeau în vechime. Nu că cei ce se botează acum se hirotonesc preoţi, ci ca creştini dela Hristos, (ca) *„preoţie împărătească şi neam sfânt, (ca) bi-*

1) Ps. 7, 16.
2) Prov. 26. 27.
3) Tob. 4, 15.
4) I Tess. 5, 14.

serică a lui Dumnezeu, (ca) *stâlp de întărire*“ [1]) a camerii mirelui, cari cândva nu erau popor (bineplăcut lui Dumnezeu), acum însă sunt iubiţi şi aleşi. Tu deci, episcope, în acel chip vei unge capul celor botezaţi, fie bărbaţi fie femei cu untdelemn sfânt, spre a închipui botezul duhovnicesc. In urmă, sau tu, episcope, sau preotul de sub ascultarea ta, zicând şi numind asupra lor chiemarea sfântă a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, îi vei cufundà în apă. Şi pe bărbat să-l ia în primire diaconul, iar pe femeie diaconiţa, pentru ca darea peceţei nestricate să fie cu mare cuviinţă. Şi după aceasta, episcopul să ungă pe cei botezaţi cu mir.

XVII. Botezul dar se dă spre închipuirea morţii [2]) lui Hristos. Apa ţine loc de mormânt, untuldelemnul locul Sfântului Duh, pecetea locul crucii, iar mirul este întărirea mărturisirii. De Tatăl se aminteşte ca pricinuitor şi trimiţător, Sfântul Duh se ia ca martor. Cufundarea (în apă) înseamnă împreună—murirea (cu Hristos), scoaterea (din apă) înseàmnă împreună—învierea (cu El). Tatăl este Dumnezeu Cel peste toate, Hristos este Dumnezeu cel unul-născut, Fiul cel iubit, Domnul slavei; Sfântul Duh este Mângâitorul [3]), care de Hristos se trimite, de El e învăţat şi pe El îl vesteşte.

XVIII. Cel botezat să fie departe de orice nelegiuire, nelucrător spre păcat, prieten al lui Dumnezeu, duşman al diavolului, moştenitor al Tatălui, împreună moştenitor al Fiului Său, desfăcut de Satana [4]) şi de demonii lui, şi de amăgirile lui, fără prihană, curat, evlavios, iubitor de Dumnezeu, fiu al lui Dumnezeu, rugându-se ca un fiu către Tatăl şi zicând ca unul ce face parte din adunarea credincioşilor, astfel: *„Tatăl nostru* [5]), *care eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, vie împărăţia ta, facă-se voea ta, precum în*

1) II Petr. 2, 9; I Tim. 3. 15.
2) Rom. 6, 3.
3) Ioan 15, 26; 16, 13—14.
4) Rom. 8, 7.
5) Mt. 6, 9, 13.

cer şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău“; că a ta este împărăţia şi puterea şi slava în veci, Amin.

XIX. Asemenea şi diaconii să fie în toate neprihăniţi ca şi episcopul, numai mai sprinteni (ca el), potriviţi (ca număr) cu mulţimea credincioşilor, ca să poată sluji şi pe cei neputincioşi ca nişte *„lucrători nedaţi de ruşine“* [1]). Şi diaconiţa să se siliască a îngriji de femei; iar amândoi (diaconii şi diaconiţele) să îngrijiască de cele ce privesc aducerea ştirilor, călătoria, slujba, serviciul, precum şi Isaia zice despre Domnul: *„Va face dreptate dreptului, care bine serveşte multora“* [2]). Fiecare dar, să-şi cunoască locul (serviciul) său şi să-l îndepliniască cu râvnă, într'un gând şi o inimă (cu ceilalţi), cunoscând plata diaconiei. Asemenea să nu le fie ruşine să serviască şi pe cei cari cer ajutorul lor, după cum şi Domnul nostru Iisus Hristos *„n'a venit ca să fie servit, ci ca să serviască şi să-şi dea sufletul răscumpărare pentru mulţi“* [3]). Tot astfel, deci, trebue să facă şi ei; şi dacă ar trebui să-şi pună chiar sufletul pentru un frate, să nu stea la îndoială, pentrucă nici Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos n'a stat la îndoială *„punându-şi sufletul“* după cum însuş a zis, *„pentru prietenii săi“* [4]). Dacă, prin urmare, Stăpânul cerului şi al pământului a suferit pentru noi toate, cum aţi puteà voi stà pe gânduri să serviţi pe cei cari au nevoie, când sunteţi datori să fiţi următorii Lui, care a suferit pentru noi robie, lipsă, bătăi şi cruce? Trebue deci, şi voi să serviţi pe fraţii voştri; ca următori ai lui Hristos, care zice: *„Cine voeşte să fie mai mare între voi, să fie slujitorul vostru, şi cine voeşte să fie întâiul între voi*

1) II Tim. 2. 15.
2) Ies. 53. 11.
3) Mt. 20. 28.
4) Ioan 15. 13.

serică a lui Dumnezeu, (ca) *stâlp de întărire“* [1]) a camerii mirelui, cari cândva nu erau popor (bineplăcut lui Dumnezeu), acum însă sunt iubiţi şi aleşi. Tu deci, episcope, în acel chip vei unge capul celor botezaţi, fie bărbaţi fie femei cu untdelemn sfânt, spre a închipui botezul duhovnicesc. In urmă, sau tu, episcope, sau preotul de sub ascultarea ta, zicând şi numind asupra lor chiemarea sfântă a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, îi vei cufundà în apă. Şi pe bărbat să-l ia în primire diaconul, iar pe femeie diaconiţa, pentru ca darea peceţei nestricate să fie cu mare cuviinţă. Şi după aceasta, episcopul să ungă pe cei botezaţi cu mir.

XVII. Botezul dar se dă spre închipuirea morţii [2]) lui Hristos. Apa ţine loc de mormânt, untuldelemnul locul Sfântului Duh, pecetea locul crucii, iar mirul este întărirea mărturisirii. De Tatăl se aminteşte ca pricinuitor şi trimiţător, Sfântul Duh se ia ca martor. Cufundarea (în apă) înseamnă împreună—murirea (cu Hristos), scoaterea (din apă) înseamnă împreună—învierea (cu El). Tatăl este Dumnezeu Cel peste toate, Hristos este Dumnezeu cel unul-născut, Fiul cel iubit, Domnul slavei; Sfântul Duh este Mângâitorul [3]), care de Hristos se trimite, de El e învăţat şi pe El îl vesteşte.

XVIII. Cel botezat să fie departe de orice nelegiuire, nelucrător spre păcat, prieten al lui Dumnezeu, duşman al diavolului, moştenitor al Tatălui, împreună moştenitor al Fiului Său, desfăcut de Satana [4]) şi de demonii lui, şi de amăgirile lui, fără prihană, curat, evlavios, iubitor de Dumnezeu, fiu al lui Dumnezeu, rugându-se ca un fiu către Tatăl şi zicând ca unul ce face parte din adunarea credincioşilor, astfel: *„Tatăl nostru* [5]), *care eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, vie împărăţia ta, facă-se voea ta, precum în*

1) II Petr. 2, 9; I Tim. 3. 15.
2) Rom. 6, 3.
3) Ioan 15, 26; 16, 13—14.
4) Rom. 8, 7.
5) Mt. 6, 9, 13.

cer şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău“; că a ta este împărăţia şi puterea şi slava în veci, Amin.

XIX. Asemenea şi diaconii să fie în toate neprihăniţi ca şi episcopul, numai mai sprinteni (ca el), potriviţi (ca număr) cu mulţimea credincioşilor, ca să poată sluji şi pe cei neputincioşi ca nişte *„lucrători nedaţi de ruşine“* [1]). Şi diaconiţa să se siliască a îngrijì de femei; iar amândoi (diaconii şi diaconiţele) să îngrijiască de cele ce privesc aducerea ştirilor, călătoria, slujba, serviciul, precum şi Isaia zice despre Domnul: *„Va face dreptate dreptului, care bine serveşte multora“* [2]). Fiecare dar, să-şi cunoască locul (serviciul) său şi să-l îndepliniască cu râvnă, într'un gând şi o inimă (cu ceilalţi), cunoscând plata diaconiei. Asemenea să nu le fie ruşine să serviască şi pe cei cari cer ajutorul lor, după cum şi Domnul nostru Iisus Hristos *„n'a venit ca să fie servit, ci ca să serviască şi să-şi dea sufletul răscumpărare pentru mulţi“* [3]). Tot astfel, deci, trebue să facă şi ei; şi dacă ar trebuì să-şi pună chiar sufletul pentru un frate, să nu stea la îndoială, pentrucă nici Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos n'a stat la îndoială *„punându-şi sufletul“* după cum însuş a zis, *„pentru prietenii săi“* [4]). Dacă, prin urmare, Stăpânul cerului şi al pământului a suferit pentru noi toate, cum aţi puteà voi stà pe gânduri să serviţi pe cei cari au nevoie, când sunteţi datori să fiţi următorii Lui, care a suferit pentru noi robie, lipsă, bătăi şi cruce? Trebue deci, şi voi să serviţi pe fraţii voştri; ca următori ai lui Hristos, care zice: *„Cine voeşte să fie mai mare între voi, să fie slujitorul vostru, şi cine voeşte să fie întâiul între voi*

1) II Tim. 2. 15.
2) Ies. 53. 11.
3) Mt. 20. 28.
4) Ioan 15. 13.

să fie sluga voastră“ [1]), căci El a îndeplinit cu fapta zicerea Scripturii „*bine servind multora*“ [2]), și nu cu vorba, deoarece „*luând ștergarul, s'a încins cu el* [3]), *apoi a turnat apă în vasul de spălat*“ și venind la noi, cari ședeam la cină, „*a spălat picioarele și le-a șters cu ștergarul*“; iar făcând aceasta, ne-a arătat dragostea frățească, „*ca și noi să facem asemenea unul altuia*“ [4]). Dacă, prin urmare, Domnul și Dascălul nostru s'a umilit pe sine într'atâta, voi cum vă veți rușinà să faceți asemenea fraților voștri neputincioși și bolnavi, fiind lucrători ai adevărului și înainte stătători ai pietății? De aceea, serviți cu dragoste, nu murmurând nici dând prilej la ceartă, căci nu pentru oameni o faceți, ci pentru Dumnezeu [5]), și în ziua cercetării [6]) voastre veți primì dela El plata diaconiei. Trebue ca voi, diaconilor, să cercetați pe toți cari au trebuință de cercetarea voastră, și să duceți veste episcopului vostru despre cei aflați în strâmtorare, căci voi trebue să fiți sufletul și simțirea (inima) lui, gata și dispuși a-i servì în toate, ca episcopului și părintelui și învățătorului vostru.

XX. Episcopul rânduim să fie hirotonit de trei episcopi sau cel puțin de doi, pentrucă nu vă este îngăduit să fie așezat de un singur episcop, căci „*mărturia* [7]) *a doi și a trei*“ este mai puternică și „*sigură*“. Preotul însă și diaconul și ceilalți clerici să se hirotonisiască de către un singur episcop. Nici preotul nici diaconul să nu hirotonisiască clerici dintre laici, ci preotul are să învețe numai, să jertfească, să boteze, să binecuvinteze poporul, iar diaconul să slujiască episcopului și preoților, să îndeplinească adecă slujba diaconiei, nu să facă și celelalte servicii.

1) Mt. 20. 26—27.
2) Ies. 53. 11.
3) Ioan 13. 4—5.
4) Ioan 13. 14—15.
5) Efes. 6. 7—8.
6) I. Petr. 2. 12.
7) Ioan 8. 17; Mt. 8. 16.

CARTEA IV.

DESPRE ORFANI

I. De rămâne orfan vreun creștin, fie băiat sau fată, frumos este, ca cineva dintre frați, care nu are copii, să-l ia pe acesta ca să-l aibă în loc de copil; iar pe fată s'o ia cel ce are fiu, care la vremea căsătoriei, fiind potrivit de vârstă cu ea, să se căsătorească amândoi, căci cei ce fac aceasta, săvârșesc o mare faptă, pentrucă s'au făcut părinți de orfani, și dela Domnul Dumnezeu vor lua plata acestei fapte. Iar dacă unii nu sunt astfel, ci, umblând potrivit plăcerii omenești, s'ar rușinà de orfani, deși ar fi bogați, de orfan va purtà atunci grijă „*tatăl orfanilor și judecătorul văduvelor*“, [1]) iar peste cel bogat va venì unul, care va cheltuì agoniseala lui și se vor împlini cu el vorbele: „*Cele ce n'au mâncat sfinții, le vor mâncà Asirienii*“, [2]) cum zice și Isaia: „*Țara voastră* [3]), *în ochii voștri, o mănâncă streinii*“.

II. Voi deci, episcopilor, îngrijiți de creșterea lor, ca să nu ducă lipsă de nimic: orfanilor înlesnindu-le cele ale părinților, văduvelor cele ale bărbaților, celor vârstnici căsătoria, meșteșugarului lucru, celui nedestoinic de a lucrà milă, străinilor găzduire, flămânzilor [4]) mâncare, celor însetați

1) Ps. 67. 6.
2) ?
3) Ies. 1. 7.
4) Mt. 25. 35—36.

băutură, celor goi îmbrăcăminte, bolnavilor cercetare, celor din închisori ajutor. Pe lângă acestea, să aveţi mai multă grijă de orfani, ca să nu le lipsiască nimic: de fecioară până a ajunge la vremea căsătoriei, şi daţi-o după un frate, iar băiatului daţi-i cele trebuincioase ca să înveţe o meserie, spre a se hrănì din venitul ei, ca, după ce va deprinde bine meseria, să-şi poată cumpărà şi uneltele meseriei, spre a nu mai îngreuia [1]) dragostea fraţilor cea nefăţarnică faţă de el, ci să-şi agonisiască el singur (cele de trebuinţă).

III. Căci cu adevărat fericit este, care este în stare să se ajute pe sine însuş, spre a nu se înghesuì să ia locul orfanului, al străinului şi al văduvei, deoarece şi Domnul a numit: *„Mai fericit pe celce dă, decât pe celce primeşte“* [2]), şi iarăş tot El a zis: *„Vai de cei cari au şi iau cu făţăr- „nicie sau cari sunt în stare să se ajute pe ei înşişi şi voesc „să ia dela alţii, căci fiecare va da socoteală Domnului Dum- „nezeu în ziua judecăţii“* [3]). Cine primeşte însă din pricina vârstei pe orfan sau a slăbăciunii bătrâneţei sau pentru că l-a lovit boala sau pentrucă trebue să dea hrană la mulţi copii, unul ca acesta nu numai că nu va fi mustrat, ci chiar va fi lăudat; căci el fiind socotit drept jertfelnic pentru Dumnezeu, va fi cinstit de Dumnezeu, ca unul ce fără şovăire se roagă necontenit pentru cei ce-i dau, şi nu primeşte în trândăvie, ci, pe cât îi stă în putinţă, plăteşte darul cu rugăciune. Unul ca acesta va fi fericit de Dumnezeu în vieaţa vecinică.

IV. Iar cine are şi primeşte cu făţărnicie sau din pricina leneviei, în loc să munciască, ca să ajute şi pe alţii, va fi osândit de Dumnezeu, pentrucă a răpit *„bucăţica săracilor“* [4]). Cine are avere şi nici altora n'o împarte nici el însuş nu se foloseşte de ea, acela a ajuns soarta şarpelui, despre care se spune că doarme pe comori, şi se adevereşte şi cu el

1) I Tim. 5. 16.
2) Act. 20. 35.
3) Apocrif.
4) Iov. 22. 7.

Scriptura care zice: *„şi-a adunat bogăţie din care nu va gusta“* [1]) şi când va muri, niciun folos nu va aveà la judecată, căci: *„Nu va folosì“*, zice, *„avuţia în ziua mâniei“* [2]). Unul ca acesta nu şi-a pus încrederea [3]) în Dumnezeu, ci în comoara lui, socotind-o pe aceasta drept Dumnezeu şi încrezându-se în ea. Unul ca acesta ascunde adevărul, e părtinitor, neîncrezător, viclean, netrebnic, fricos, uşurel, nestatornic, cârtitor împotriva soartei sale, supărăcios duşman al său însuş şi prieten al nimănui. Avuţiile acestuia vor pieri [4]) şi *„un venetic le va cheltuì“*, sau făcându-se stăpân pe ele cât trăeşte sau luându-i-le după ce moare, căci *„bogăţia strânsă pe nedrept, va fi vărsată înapoi“* [5]).

V. Sfătuim, aşa dar, pe văduve şi pe orfani să primiască cu frică şi cu toată evlavia cele dăruite lor, şi să mulţumiască lui Dumnezeu, *„care dă hrană celor flămânzi“* [6]), şi spre El să-şi aibă ochii aţintiţi, căci: *„Cine dintre voi“*, zice, *„va mâncà sau va bea* [7]) *fără El?“* Căci El *„deschide mâna să şi umple toată vietatea de binecuvântare, dă hrană tinerilor şi vin fecioarelor şi untdelemn spre veselia celor vii, iarbă dobitoacelor şi verdeaţă* [9]) *spre slujba oamenilor“*; carne animalelor sălbatece, seminţe păsărilor şi tuturor hrana potrivită.

De aceea zice şi Domnul: *„Priviţi la păsările cerului, că nici seamănă nici seceră nici adună în jitniţe, şi Tatăl vostru le hrăneşte. Nu sunteţi voi mai pre sus decât ele? Nu vă îngrijiţi, deci, zicând: Ce vom mâncà sau ce vom beà? căci ştie Tatăl vostru, că aveţi trebuinţă de toate acestea* [10])“.

1) Iov. 20. 18.
2) Prov. 11. 4.
3) Mt. 6. 24.
4) Eccl. 6. 2.
5) Iov. 20. 15.
6) Ps. 145. 7.
7) Eccl. 2, 25.
8) Ps. 144. 17; Zah. 9. 17.
9) Ps. 103. 14—15.
10) Mt. 6. 26, 31, 32.

Când vă bucurați dar de atâtă purtare de grijă din partea Lui și vă împărtășiți din bunătățile dăruite de El, datori sunteți să dați laudă Atotțiitorului Dumnezeu, *„care îngrijește* [1]) *de orfan și de văduvă"*, prin iubitul său Fiu, Iisus Hristos, Domnul nostru, prin care se cuvine slavă lui Dumnezeu în Duh și adevăr, în veci, amin.

VI. Episcopul este dator să știe, ale cui daruri trebue primite și ale cui nu, căci la aducerea darurilor el trebue să se păziască de cârciumari, pentrucă *„Nu se va îndreptà cârciumarul de păcatul său* [2])" deoarece și Isaia [3]), mustrând pe Israil, a zis undeva despre ei: *„Cârciumarii amestecă vinul cu apă."* Dar și de desfrânați trebue să se feriască, căci *„Nu vei aduce Domnului plata desfrânatei"* [4]), asemenea și de răpitori și de lacomii de bunurile altora și de cei ce fac adulter, pentrucă jertfele acestora sunt urîte înaintea lui Dumnezeu. Dar și de cei ce apasă pe văduvă și chinuesc pe orfan și umplu închisorile cu nevinovați sau și de cei ce tratează rău pe servitorii lor, cu bătăi, zic, și cu foamete și cu muncă grea, sau și de cei ce pustiesc orașe întregi, trebue să fugi, episcope, căci jertfele acestora sunt pângărite. De asemenea vei îndepărtà pe plastografi, peritorii cari contribuesc la nedreptate, pe cei cari fac idoli, pe hoți și vameșii nedrepți, pe cei cari au cântar și măsuri mincinoase, pe soldatul pârâș, care *„nu se mulțumește cu solda sa, ci năpăstuește pe săraci"* [5]), pe ucigaș și calău, pe judecătorul călcător de legi, pe cel ce răstoarnă ordinea lucrurilor, pe cel ce uneltește rele împotriva oamenilor, pe săvârșitorul de fapte netrebnice, pe bețiv, pe hulitorul împotriva lui Dumnezeu, pe cel peste măsură desfrânat, pe cămătarul cumplit și pe orice alt făcător de rele și care se luptă împotriva voinței lui Dumnezeu, căci zice Scriptura: *„toți aceștia „sunt urîți înaintea lui Dumnezeu"* [2]).

1) Ps. 145. 9.
2) Sirah 26. 29.
3) Ies. 1. 22.
4) Deut. 23. 18.
5) Luca 3. 14.

Cei cari, prin urmare, primesc daruri dela astfel de oameni și hrănesc cu ele pe văduve și pe orfani, vor fi supuși, judecății lui Dumnezeu, ca și Adonias [1]) proorocul despre care se vorbește în cărțile împăraților și care, pentrucă n'a ascultat de Dumnezeu și a mâncat pâne și a băut apă în locul unde Dumnezeu nu i-a dat voe din pricina idololatriei lui Ieroboam, a fost ucis de un leu, căci pânea care se servește văduvelor din agoniseală cinstită, este mai dreaptă, chiar de este rea și puțină, de cât cea provenită din nedreptate și pâră mincinoasă, chiar de este multă și bine pregătită, pentrucă zice Scriptura: *„Mai bun este puținul agonisit cu dreptate decât bogăția multă a celor păcătoși"* [2]). Iar văduva, care se hrănește și se îndestulează din darurile nelegiuiților, chiar dacă se va rugà pentru ei, nu va fi ascultată, căci cunoscătorul de inimi [3]) Dumnezeu s'a pronunțat cu hotărâre față de nelegiuiți, zicând: *„Chiar Moisi și Samuil de ar sta înaintea mea pentru ei, nu-i voia ascultà. Și tu nu te rugà pentru poporul acesta și nu stăruì ca să fie miluiți și nu mijlocì la Mine pentru ei, că nu te voiu ascultà"* [4]). Ba încă acei ce păcătuesc și nu se pocăesc, nu numai că nu vor fi ascultați în rugăciunile lor, dar și pe Dumnezeu îl mânie, aducându-i aminte de nelegiuirea lor.

VII. Feriți-vă, prin urmare, de astfel de daruri ca de *„prețul cânelui"* [5]) și de *„plata desfrânatei"*, căci amândouă sunt oprite prin legi. Deaceea nici Elisei [6]) n'a primit cele dăruite de Azail, nici Ahia [7]) cele dăruite de Ieroboam. Iar dacă proorocii lui Dumnezeu n'au primit darurile nelegiuiților, drept este ca nici voi, episcopilor, să nu primiți, căci

1) Prov. 17. 15.
2) III Regi 13.
3) Ps. 36. 16.
4) Mt. 1. 24; 15. 8.
5) Ier. 15. 1; 7. 16.
6) Deut. 23. 18.
7) IV Regi 8.
8) III Regi 14.

și *„Simon magul*[1]*), aducându-ne bani“*, mie Petru și lui Ioan, a încercat să cumpere harul lui Dumnezeu, care nu se poate vinde. Și noi, neprimind banii, ne-am rugat să fie în veci blestemat, *„că a crezut să dobândiască darul lui Dumnezeu“*, nu prin bunăvoință către Dumnezeu, ci *„prin cumpărare cu bani“*. Fugiți dar de darurile aduse la jertfelnicul lui Dumnezeu cu rea cunoștință, căci zice: *„Stai departe de cel nedrept, și nu te vei teme și frica nu se va apropià de tine*[2]).

VIII. Iar dacă ziceți, că aceștia sunt cei cari dau milostenii și dacă nu vom luà dela ei, de unde vom ajutà văduvele și săracii poporului? veți auzì dela noi, că pentru aceea vi se dau daruri ca Leviților, prinoasele poporului vostru, ca să vă îndestulați și pe voi și pe cei săraci și că nu siliți de sărăcie, să primiți dela cei răi. Iar dacă bisericile sunt atât de sărace, mai de folos este a murì, decât a primì ceva dela dușmanii lui Dumnezeu spre necinstea și batjocora prietenilor Lui, căci despre unii ca aceștia zice și proorocul: *„Untuldelemnul păcătosului să nu ungă capul meu“*[3]). De aceea, cercetați pe astfel de aducători de daruri, și primiți dela cei ce umblă cu dreptate și îngrijiți de cei strimtorați, iar dela cei scoși afară din biserică nu primiți, până ce nu sunt găsiți vrednici a fi membri ai bisericii. Dacă e lipsă de daruri, dă de veste fraților și, făcând colectă dela ei, ajută cu dreptate pe orfani și pe văduve.

IX. Spune însă poporului de sub tine cele ce zice și Solomon Înțeleptul: *„Cinstește pe Domnul din agoniselele tale drepte și adu-i pârgă din roadele tale drepte, ca să se umple grânarele tale cu belșug și teascurile tale să reverse vinul“*[4]). Așa dar, din munca cinstită a credincioșilor să hrăniți și să îmbrăcați pe cei săraci, iar banii strânși dela ei, precum am spus mai sus, rânduiți să fie întrebuințați la răscumpărarea sfinților, liberând pe sclavi, pe prizonieri, pe cei închiși,

1) Act. 8. 18—20.
2) Ies. 54. 14.
3) Ps. 140. 5.
4) Prov. 3. 9—10.

pe cei supuși la grele încercări pe cei trimiși la luptă[1]) și moarte prin osândă din partea tiranilor pentru numele lui Hristos, căci zice Scriptura: *„Scapă pe cei ce sunt duși la moarte șinu te ferì de cei ce sunt aproape de a fi uciși“*[2]).

X. De vine cumva însă nevoea să primiți bani, fără voea voastră, dela vreun nelegiuit, cheltuiți-i pe lemne și cărbuni, ca văduva sau orfanul, primind ceva din ei, să nu fie nevoiți să-și cumpere hrană sau băutură, cum nu se cuvine, căci drept este ca aceste daruri din partea nelegiuiților să fie hrană pentru foc, nu mâncare pentru pioși. Acestea hotărăște și legea, poruncind să nu se mănânce jertfa întârziată, ci să se ardă în foc[3]). Asemenea daruri nu sunt rele prin firea lor, ci prin intențiunea (gândul) celor cari le aduc; iar noi vă poruncim aceasta nu ca să urați pe cei ce se apropie de voi, deoarece știți că adeseori păcătoșilor le-a folosit întâlnirea cu cei pioși, și că numai întovărășirea cu ei la cele religioase este vătămătoare. Acestea deci, iubiților, să fie zise numai spre siguranța voastră.

XI. Iar voi, părinților, educați pe copii voștri în Domnul, *„crescându-i în învățătura și înțelepțirea Domnului“*[4]), și învățați-i meserii folositoare și potrivite Cuvântului lui Dumnezeu, ca nu cumva, petrecând în trândăvie și fiind nesupraveghiați de părinți, înainte de vremea când se iartă, să se împotrivească binelui. De aceea nu vă fie teamă a-i bate[5]), înțelepțindu-i cu asprime, căci, pedepsindu-i, nu-i omorâți, ci mai vârtos îi mântuiți, după cum zice și Solomon undeva în cartea înțelepciunii: *„Pedepsește pe fiul tău, și el îți va da liniște*[6])*, căci astfel vei avea bună nădejde: Il vei bate cu varga*[7]),

1) Lupta gladiatorilor.
2) Prov. 24. 11.
3) Lev. 19. 6.
4) Efes. 6. 4.
5) Prov. 23. 13.
6) Prov. 29. 17; 19. 18.
7) Prov. 23. 14; 13. 24.

dar îi vei scăpà sufletul de moarte". Şi iarăş tot el zice astfel: „*Cine cruţă bastonul, îşi urăşte fiul*", şi iarăş: „*Rupe*[1]) *coastele când este copil mic, ca nu cumva, întărindu-se, să nu te asculte*". Cine se fereşte, prin urmare, de a dojeni şi pedepsi pe fiul său, îşi urăşte copilul. De aceea, învăţaţi pe copiii voştri cuvântul Domnului, pedepsiţi-i însă şi cu bătăi şi faceţi-i ascultători, „*învăţându-i de mici scrierile sfinte*"[2]), şi ale noastre şi cele dumnezeieşti, şi predându-le toată Scriptura dumnezeiască. Nu le daţi voe să pună stăpânire pe voi[3]) în contra voinţei voastre, nu-i lăsaţi să se adune la ospeţe cu cei de aceeaş vârstă cu ei, căci prin aceasta vor deprinde viaţă neregulată şi vor cădeà în desfrânare. Şi dacă din pricina neîngrijirei părinţilor vor suferi aceasta, părinţii vor fi vinovaţi de sufletele lor, căci dacă din pricina lenei părinţilor se adună la un loc cu desfrânaţii, vor fi pedepsiţi nu numai copiii, cari au păcătuit, ci şi părinţii lor vor fi osândiţi pentru ei. Pentru aceasta, siliţi-vă să-i uniţi şi să-i însoţiţi la vremea căsătoriei, ca nu cumva tocmai în floarea vârstei să aibă loc obiceiuri desfrânate, căci vouă vi se va cere socoteala în ziua judecăţii de Domnul Dumnezeu.

XII. Despre servitori[4]) ce am puteà spune mai mult, decât că şi servitorul să arate bunăvoinţă faţă de stăpânul său cu temere de Dumnezeu, chiar dacă ar fi el necredincios şi rău. Să nu arate însă aceeaş părere în ceeace priveşte credinţa religioasă. Şi stăpânul să-şi iubiască pe servitor, deşi se deosebeşte de el, să-l judece deopotrivă cu el, că şi el este om. Iar cel ce are un stăpân creştin[5]), păstându-i autoritatea de stăpân, să-l iubiască şi ca pe un stăpân şi ca pe unul de aceeaş credinţă cu el şi ca pe un părinte; să nu fie servitor numai de ochii lumii, ci ca un iubitor de stă-

1) Sirah 30. 12.
2) II Tim. 3. 15.
3) Sirah 30. 11—12.
4) Efes. 6. 5; I Petr. 2. 18.
5) I Tim. 6. 2.

pânul său, ştiind că Dumnezeu îi va răsplăti[1]) pentru serviciul lui. Tot asemenea şi stăpânul, care are un servitor creştin, păstrându-i-se rolul de servitor, să-l iubiască ca pe un fiu[2]) sau ca pe un frate, deoarece amândoi împărtăşesc aceeaş credinţă.

XIII. Oricărei împărăţii[4]) şi stăpâniri supuneţi-vă ca „*unor slujitori*[3]) *ai lui Dumnezeu şi pedepsitori ai celor nelegiuiţi*", pentrucă aceasta place lui Dumnezeu. Arătaţi-le toată temerea, ce le-o datoraţi, daţi-le orice bir, orice impozit, toată cinstea, dajdia, tributul, căci aceasta este rânduială a lui Dumnezeu ca „*nimănui să nu fim datori cu ceva, decât cu arătarea dragostii*",[5]), pe care a orânduit-o Dumnezeu prin Hristos.

XIV. Despre feciorie[6]) n'am primit poruncă. O lăsăm însă, ca şi pe rugăciune, la hotărârea celor ce voesc aceasta. Ii sfătuim numai, să nu făgăduească ceva în pripă, deoarece Solomon zice: „*Mai bine este a nu făgădui, decât a făgădui şi a nu plăti*"[7]). De aceea, fecioara să fie sfântă cu trupul şi cu sufletul, ca un templu al lui Dumnezeu, ca o casă a lui Hristos, ca o locuinţă a Sfântului Duh[8]), căci trebue ca ceeace a făgăduit, să facă fapte vrednice de făgăduinţa dată, pentruca făgăduinţa ei să dovediască, că este adevărată şi făcută pentru îndeletnicirea cu pietatea, iar nu pentru ponegrirea căsătoriei. De aceea, să nu fie nestatornică, să nu umble fără rost, să nu fie cu două păreri, ci serioasă, cumpătată, înţeleaptă, fără prihană, fugind de întâlnirile mulţimii şi mai ales de ale celor netrebnici.

1) Efes. 6. 6; Col. 3. 22.
2) Col. 4. 1.
3) I Petr. 2. 13.
4) Rom. 13. 4. 6.
5) Rom. 13. 8.
6) I Cor. 7. 25.
7) Eccles. 5. 4.
8) I Cor. 7. 34.

CARTEA V.

DESPRE MARTIRI

I. Dacă vreun creștin, pentru numele lui Hristos și pentru credința și dragostea către Dumnezeu, a fost osândit de nelegiuiți la jocurile gladiatorilor sau să fie sfâșiat de animale sau la scoaterea metalelor, nu-l dați uitării, ci din munca și din osteneala [1]) voastră trimiteți-i pentru întreținerea lui și pentru plata soldaților, ca să fie ușurat și îngrijit, și, pe cât vă va fi cu putință, să nu fie strimtorat fericitul vostru frate, căci cine este osândit pentru numele Domnului Dumnezeului nostru, este martir sfânt, frate al Domnului, *„fiu al Celui prea înalt“* [2]), locuință a Duhului Sfânt, și prin el fiecare din credincioși a primit *„lumina slavei Evangheliei“* [3]), pentrucă el s'a învrednicit de cununa cea nestricăcioasă [4]) și de mărturia patimilor sale și de împărtășirea sângelui său, pentru *„a se face asemenea morții lui Hristos“* [5]) spre înfiere. Pentru aceasta, deci, toți credincioșii *„să ajutați pe sfinți“*, prin episcopul vostru, *„din averea“* [6]) și din osteneala voastră. Iar dacă cineva nu are, să postească într'o zi și, punând de o parte cheltueala acelei zile, să o

1) Gen. 3. 19.
2) Luc. 6. 35.
3) II Cor. 4. 4.
4) I Cor. 9. 25.
5) Fil. 3. 10.
6) Luc. 8. 3.

hotărască pentru sfinţi. De are însă cineva din belşug, să le dea şi mai mult după măsura puterii lui. Iar de este careva în stare să-şi dea şi toată averea, ca să-i scape din închisoare, va fi fericit şi prieten al lui Hristos. Căci dacă este desăvârşit *„Celce dă averea sa săracilor“* [1]) din dragostea către cele dumnezeeşti, cu cât mai mult cel ce o dă pentru martiri, pentrucă unul ca acesta, vrednic fiind de Dumnezeu, va îndeplinì voinţa Lui [2]), împărţind acelora, cari l-au mărturisit *„înaintea neamurilor* [3]) *şi împăraţilor şi a fiilor lui Israil“*, despre cari Domnul a vorbit zicând: *„Pe cel care* [4]) *mă va mărturisì înaintea oamenilor, şi Eu îl voiu mărturisì înaintea Tatălui meu“*. Şi dacă astfel sunt, că şi de Hristos sunt mărturisiţi înaintea Tatălui ceresc, nu trebue să vă ruşinaţi a merge la ei în închisori. De veţi face aceasta, vi se va socotì drept martiriu, pentrucă în ei martiriul s'a dovedit prin faptă, iar în voi prin bunăvoinţă, că aţi luat parte la suferinţa lor. Vorbeşte undeva Domnul despre unii ca aceştia, zicând: *„Veniţi, binecuvântaţii Părintelui meu, de moşteniţi împărăţia care este gătită vouă dela întemeierea lumii; căci flămând am fost şi mi-aţi dat să mănânc, însetat am fost şi mi-aţi dat să beau; strein am fost şi m'aţi adus la voi; gol am fost şi m'aţi îmbrăcat, bolnav am fost şi m'aţi căutat, în închisoare am fost şi aţi venit la mine. Atunci vor răspunde drepţii, zicând: Doamne, când te-am văzut flămând şi ţi-am dat să mănânci? sau însetat şi ţi-am dat să bei? sau gol şi te-am îmbrăcat? sau bolnav şi te-am cercetat? sau strein şi te-am adus la noi? sau în închisoare şi am venit la Tine? Şi răspunzând, va zice lor: întrucât aţi făcut unuia din aceşti fraţi ai mei, mai mici, mie aţi făcut. Şi vor merge aceştia în viaţa vecinică“* [5]).

1) Mt. 19. 21.
2) Mt. 7. 21.
3) Act. 9. 15.
4) Mt. 10. 32.
5) Mt. 25. 34; 40. 46.

II. Dacă cineva, care se socoteşte pe sine frate (creştin), fiind înşelat de diavolul, a făcut rău şi, fiind dovedit, a fost osândit la moarte ca preacurvar sau ca ucigaş, deosebiţi-vă de el, ca să fiţi neprimejduiţi, şi ca să nu fie careva dintre voi bănuit ca părtaş la fărădelegea lui, şi ca să nu se împrăştie ocara, că toţi creştinii iubesc faptele nelegiuite. De aceea, staţi departe de unii ca aceştia. Pe cei închişi în temniţă însă pentru Hristos, prin pâră din partea celor nelegiuiţi, sau osândiţi la moarte sau să fie puşi în lanţuri sau la surghiun, ajutaţi-i cu toată râvna, ca să scăpaţi mădulările voastre din mânile nelegiuiţilor. Şi dacă cineva stă în legătură cu ei, este prins şi supus la chinuri, fericit este, că s'a făcut părtaş martirilor şi următor patimilor lui Hristos. Şi noi am suferit pentru Hristos de multe ori bătăi dela Caiafa şi dela Alexandru şi dela Ana [1]), şi am ieşit dela ei bucurându-ne, că ne-am învrednicit a suferì unele ca acestea pentru Mântuitorul nostru [2]). Bucuraţi-vă şi voi că suferiţi acestea, căci fericiţi [3]) veţi fi în ziua aceea.

III. Şi pe cei prigoniţi pentru credinţă şi cari fug din cetate în cetate, potrivit poruncii [4]) Domnului, ajutaţi-i, luaţi-i pe lângă voi, şi primiţi-i ca pe martiri, bucurându-vă, că v'aţi făcut părtaşi ai prigonirii lor, cunoscând că ei au fost fericiţi de Domnul, căci El zice: *„Fericiţi veţi fi când vă vor urî şi vă vor goni şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minţind pentru mine. Bucuraţi-vă şi vă veseliţi că plata voastră multă este în ceruri; căci aşa au gonit şi pe proorocii cei mai dinainte de voi“* [5]). Şi iarăş: *„Dacă m'au prigonit pe mine, şi pe voi vă vor prigoni“*, şi iarăş: *„De vă gonesc în cetatea aceasta, fugiţi în alta“* [6]), că *„în lumea*

1) Act. 4. 6.
2) Act. 5. 41.
3) Luc. 6. 22. 33.
4) Mt. 10. 23.
5) Mt. 5. 11—12.
6) Ioan 15. 20.; Mt. 10. 23.

aceasta necaz veți avea [1]*; căci vă vor duce în sinagoge, și înaintea Domnilor și a împăraților veți fi târîți pentru mine, spre mărturie lor. Și cine va răbda până în sfârșit, se va mântui* [2]. De aceia cine a fost prigonit pentru credință și a mărturisit pentru El și a răbdat, acela într'adevăr este *„Om al lui Dumnezeu* [3]).

IV. Cine va tăgădui că este creștin, pentru a nu fi urât de oameni, *„iubind mai mult vieața sa“* [4]) decât pe Domnul, *„în a cărui mână este suflarea sa“*, [5]) acela este de compătimit, netrebnic, ca și un blestemat și pângărit, căci voind să fie prieten al oamenilor și dușman al lui Dumnezeu, nu are parte cu sfinții, ci cu osândiții, pentrucă în loc de *„împărăția celor binecuvântați“* [6]) a dorit *„focul cel veșnic, care este pregătit diavolului și îngerilor lui“* [7]). Nu este urât de oameni, dar este dispreţuit de Dumnezeu și îndepărtat dela fața Sa, căci despre unul ca acesta a vorbit Domnul, zicând: *„Cel care mă va tăgădui în fața oamenilor și se va rușina de numele meu, îl voiu tăgădui și Eu și mă voiu rușina de el înaintea Tatălui meu cel din ceruri“* [8]). Și iarăș, nouă, ucenicilor lui, ne zice astfel: *„Cine iubește pe tatăl sau pe mama sa mai mult decât pe mine, nu este vrednic de mine, și cine iubește pe fiul sau pe fiica sa mai mult decât pe mine, nu este vrednic de mine, și cine nu-și ia crucea sa și nu-mi urmează, nu este vrednic de mine. Cine-și va fi aflat sufletul său, pierde-l va, și cine-și va fi pierdut sufletul său pentru mine, acela îl va afla. Căci ce folos are omul de va câștiga lumea toată, iar sufletul și-l va pierde?“* [9])

1) Ioan 16, 33.
2) Mt. 10, 17, 18, 22.
3) I Tim. 6, 11.
4) Ioan 12. 25.
5) Dan. 5, 23.
6) Mt. 25, 41.
7) Mt. 10, 33; Luca 9, 26.
8) Mt. 10, 37—39.
9) Mt. 16, 26.

sau *„ce va da omul schimb pentru sufletul său?“* Și iarăș: *„Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; ci mai vârtos temeți-vă de cei ce pot și sufletul și trupul să le arunce în gheienă“* [1]).

V. Oricine învață o meserie oarecare, privind la dascălul său, cum prin râvnă și deprindere se desăvârșește în meseria sa, se silește și el (la rându-i) să facă la fel ceeace a întreprins; iar dacă nu izbutește, nu este desavârșit în lucrul lui. Și noi, prin urmare, având dascăl pe Domnul nostru Iisus Hristos, de ce nu urmăm învățătura Sa? Căci, El a renunțat la moliciune, plăcere, slavă, bogăție, mândrie, la puterea de a se apără, la mamă și la frați, ba chiar și la viața sa din pietate către Dumnezeu—Tatăl și din iubire către noi oamenii, îndurând nu numai prigonire și biciuire, ocară și batjocură, ci și pironire pe cruce, ca să mântuiască pe Iudei și pe păgâni, dacă se vor pocăi [2]). Dacă deci, El a renunțat, din pricina noastră, la viața liniștită, nerușinându-se de cruce, nici dispreţuind moartea, pentru ce noi nu urmăm patimele Lui și nu renunțăm, pentru El, la însăș vieața noastră, când el ne dă răbdarea? Căci El a renunțat din pricina noastră, noi însă renunțăm pentru noi înși-ne deoarece El nu are trebuință de noi, noi avem însă trebuință de mila Sa [3]). Apoi, El cere dela noi numai credință adevărată și de bunăvoe, precum zice Scriptura: *„De ești drept, ce dai Lui sau ce va primì El din mâna ta? Răutatea ta numai unui om asemenea ție (poate vătăma), și dreptatea ta numai unui fiu de om“* [4]).

VI. Să ne lepădăm, așa dar, și de părinți și de rudenii și de prieteni și de soție și de copii și de bogății și de toate bunătățile vieții, dacă vreuna din acestea este piedecă pentru credință, căci trebue „a ne rugà, ca să nu cădem în ispită“ [5]).

1) Mt. 10, 28.
2) Luca 14. 33.
3) Sirah 15. 22.
4) Iov. 35, 7—8.
5) Mt. 26. 41.

Dar dacă suntem chemaţi la martiriu, trebue să mărturisim cu împotrivire cinstitul nume, şi dacă suntem osândiţi din pricina aceasta, să ne bucurăm, că ne grăbim spre nemurire. De suntem prigoniţi, să nu ne speriem, *„să nu iubim vieaţa de acum“* [1]), nici laudele din partea oamenilor, nici slava şi cinstea din partea stăpânitorilor, ca unii dintre Iudei, cari se mirau de minunile Domnului, dar n'au crezut în El de frica arhiereilor şi a celorlalte căpetenii, „pentrucă *iubiau slava oamenilor mai mult decât slava lui Dumnezeu*“ [2]). Iar de mărturisim *„mărturia cea bună“* [3]), nu numai pe noi ne mântuim, ci şi pe cei de curând botezaţi îi întărim în credinţă, şi pe catehumeni îi facem să creadă. Iar dacă şovăim ceva în mărturisirea noastră, tăgăduind credinţa din pricina uşurinţii minţei şi de frica unei pedepse cât de mici, nu numai pe noi ne lipsim de slava vecinică, ci şi altora ne vom face pricinuitori de peire şi vom suferì pedeapsă îndoită, pentrucă dăm de bănuit prin tăgăduirea noastră că, adevărul ridicat cândva de noi în slavă, este o învăţătură rătăcită: de aceea să nu fim nici grabnici şi nici prea îndrăzneţi, căci zice Domnul: *„Rugaţi-vă să nu cădeţi în ispită, pentrucă spiritul este sârguitor, iar trupul neputincios“* [4]). Să nu ne ruşinăm, dar de mărturisirea credinţii, fiindu-ne frică, căci dacă cineva, tăgăduind nădejdea sa, care este Iisus [5]), Fiul lui Dumnezeu, scapă azi de moartea vremelnică, iar mâne va cădea la pat din pricina unei boli foarte primejdioase sau de pântece, sau de stomah, sau de cap, sau din pricina vreunei suferinţi din cele fără leac: oftică, sau cangrenă, sau umflătură, sau încuetură, sau dropică, sau colică, îşi va grăbì sfârşitul şi se va duce din vieaţă, n'a fost acesta oare lipsit

1) I Ioan 2. 15; II Tim. 4. 10.
2) Rom. 2. 29.
3) Ioan 12. 43.
4) I Tim. 6. 12.
5) Luc. 22. 40; Mt. 26. 41.
6) I Tim. 1. 3.

şi de cele de aici şi n'a pierdut şi pe cele vecinice? Mai mult chiar, nu stă sub osândă vecinică, *„fiind aruncat în întunericul cel mai din afară, unde este plângerea şi scrâşnitul dinţilor“* [1])? Cine s'a învrednicit însă de martiriu, să se bucure în Domnul [2]), că a dobândit o astfel de cunună şi şi-a sfârşit vieaţa prin mărturisirea credinţei. Şi de este catehumen, să se ducă fără întristrare, căci suferinţa pentru Hristos îi va fi ca un botez adevărat, pentrucă moare de fapt, împreună cu Domnul, pe când ceilalţi în mod închipuit. Să se bucure aşa dar, că urmează pe Dascălul său, deoarece şi hotărât este: *„Să fie fiecare desăvârşit ca dascălul său“* [3]). Dascălul nostru însă, Domnul Iisus, a fost bătut [4]) din pricina noastră, a răbdat cu mărinimie ocări şi batjocuri, a fost scuipat, pălmuit şi lovit, şi pironit pe cruce după ce a fost biciuit, cu oţet şi fiere a fost adăpat şi după ce a îndeplinit toate cele scrise pentru El, a zis către Dumnezeu şi Tatăl Său: *„In mânele tale îmi dau duhul“* [5]). Deaceea, şi cel ce voeşte să fie ucenicul Lui, să râvniască la suferinţele Lui, să urmeze răbdarea Lui, ştiind că, chiar în foc de va fi aruncat de oameni, nu va suferì nimic ca şi cei trei tineri [6]), sau deşi va pătimì ceva, va luà plată dela Domnul, pentru credinţa [7]) în unul şi singurul Dumnezeu adevărat, prin Iisus Hristos, marele Arhiereu [8]) şi mântuitorul sufletelor [9]) şi răsplătitorul suferinţelor, căruia slava în veci, amin.

VII. Căci El, atotţiitorul Dumnezeu, ne va învia prin Domnul nostru Iisus Hristos, potrivit făgăduinţei sale nemincinoase; şi ne va învià împreună cu toţi cei din veac ador-

1) Mt. 8. 12; 22. 13
2) Filip. 3. 1; 4. 4.
3) Luca 6. 40.
4) Mt. 27. 28—35
5) Luca 23. 46.
6) Dan. 3.
7) Ioan 17. 3.
8) Ebr. 4 14.
9) Act. 7. 35; Ebr. 11. 6.

miţi, aşà cum suntem în forma de acum, neavând lipsă sau stricăciune, pentrucă vom învia în nestricăciune. Chiar dacă vom muri pe mare, chiar de vom fi împrăştiaţi pe pământ, chiar de vom fi sfâşiaţi de fiare sau de păsări, El ne va învia prin puterea sa, pentrucă lumea toată este ţinută de mâna lui Dumnezeu. *„Un fir de păr“*, zice, *„din capul vostru nu se va pierde“* [1]). De aceea ne povăţueşte, zicând: *„In răbdarea voastră veţi dobândì sufletele voastre“* [2]). Despre învierea morţilor însă şi despre răsplata martirilor zice Gavriil către Daniil: *„Şi mulţi din cei adormiţi vor învià din „mormânt, unii spre vieaţă vecinică, alţii spre ruşine şi ocară „vecinică; şi înţelepţii vor străluci ca soarele şi ca cerul şi ca „stelele“* [3]). Ca luminătorii cereşti vor străluci, aşa dar, sfinţii, a zis mai înainte sfântul Gavriil,—căci despre ei a mărturisit, că înţeleg adevărul şi numele său cel sfânt. Dar nu numai martirilor s'a făgăduit învierea, ci şi tuturor oamenilor, şi celor drepţi şi celor nedrepţi, şi pioşilor şi nelegiuiţilor, ca fiecare să primiască cele cuvenite, căci zice: *„Toată fapta o va aduce Dumnezeu la judecată împreună cu cele nevăzute ale ei, fie bună, fie rea“* [4]). Intr'această înviere necrezând Iudeii, în vechime ziceau: *„S'au uscat oasele noastre, suntem morţi, cărora Dumnezeu le-a răspuns, zicând: Iată, Eu voiu deschide mormintele voastre şi vă voiu scoate din ele şi voiu da duhul meu în voi, şi veţi fi vii, şi veţi cunoaşte, că Eu Domnul am vorbit şi voiu face“* [5]). Iar prin Isaia zice: *„Vor învià morţii, şi se vor sculà cei din morminte, şi se vor bucurà cei ce se odihniau în pământ, că roua dela tine le este mîntuire“* [6]). Şi multe altele s'au spus despre înviere şi despre rămânerea drepţilor în slavă şi despre pedeapsa nelegiuiţilor, despre că-

1) Luca 21. 18.
2) Luca 21. 19.
3) Dan. 12. 2—3.
4) Eccl. 12. 14.
5) Ezech. 37. 11—12. 14.
6) Ies. 26. 19.

dere, despre ură, despre osândire, despre necinste, despre focul cel vecinic şi viermele neadormit [1]); şi că dacă voià Dumnezeu ca toţi oamenii să fie nemuritori, puteà, cum a probat aceasta ne lăsând pe Enoh şi pe Ilie [2]) să încerce moartea. Şi dacă a voit, în orice timp, să învoie pe cei morţi, a dovedit-o şi prin El însuş şi prin alţii, înviind pe fiul văduvei prin Ilie, iar pe fiul Sumanitei prin Elisei [3]). Credem însă că moartea nu este plata pedepsei, pentrucă s'au supus ei şi sfinţii şi însuş Domnul sfinţilor, Iisus Hristos, *„vieaţa celor credincioşi şi învierea celor adormiţi“* [4]). De aceea, oarecum ca asupra cetăţenilor unui oraş mare, după lupte de întrecere, aduce asupra noastră, pentru puţin timp, moartea, ca, înviind pe fiecare, sau să-l încoroneze; căci cel care a făcut [5]) din pământ şi trupul lui Adam şi al celorlalţi oameni, Acela va învià, după moarte, şi trupul celorlalţi şi al celui dintâi om,—pentrucă zice: *„Toţi cei din morminte vor auzì glasul Fiului lui Dumnezeu, şi cari vor auzì, vor fi vii“* [6]). Pe lângă acestea, credem, că învierea va fi şi din pricina învierii Domnului, căci El este, care şi pe Lazăr [7]) cel mort de patru zile l-a învieat, şi pe fiica lui Iair [8]) şi pe fiul văduvei. Şi El însuş a înviеat după trei zile [9]), din porunca Tatălui, El, arvuna învierii noastre, care pe Iona [10]) l-a scos, după trei zile, viu şi nevătămat din pântecele chitului, şi pe cei trei tineri din cuptorul Babilonului şi pe Daniil [11]) din gura leilor, nu va fi lipsit de putere ca să ne învieze şi pe noi. Iar dacă

1) Ies. 66. 24.
2) Gen. 5. 24; IV Reg. 2. 11.
3) III Reg. 17; IV Reg. 4.
4) Ioan 11. 25.
5) Gen. 2. 7.
6) Ioan 5. 25.
7) Ioan 11. Mc. 5.
8) Luca 7.
9) I Cor. 15. 20.
10) Iona 2.
11) Dan. 3. 6. 12.

păgânii ne iau în râs, nedând crezare Scripturilor noastre, să-i încredințeze chiar profeteasa lor Sibila [1]), care le vorbește astfel: *„Iar când toate se vor preface în praf și cenușă, și când vecinicul Dumnezeu va potolì focul, pe care l-a aprins, Insuș Dumnezeu va formà la loc oasele și cenușa oamenilor, și pe muritori îi va așezà iarăș cum erau mai înainte. Și atunci va fi judecată, la care va sta Dumnezeu însuș, judecând din nou lumea. Pe cei cari au păcătuit în nelegiuiri, pe aceștia îi va acoperì iarăș pământul. Cei cari au fost temători de Dumnezeu, vor trăi din nou în lume, căci Dumnezeu dă celor pioși duh și viață împreună și har. Atunci toți se vor vedeà unul pe altul“.*

Dacă prin urmare, și Sibila măturisește învierea și nu tăgăduește nașterea noastră din nou, iar pe cei temători de Dumnezeu îi deosebește de nelegiuiți, în zadar atunci (păgânii) nu cred în Scripturile noastre. Deși spun și tălmăcesc învierea într'un chip cu totul deosebit, nu cred în cele ce ei înșiși povestesc, căci spun că este o pasăre oarecare, una-născută, care dă deplină dovadă despre înviere. Aceasta, zic ei, este fără pâreche și singură în lume. Fenix o numesc și istorisesc despre ea, că din cinci în cinci sute de ani se duce în Egipet la altarul așa zis al soarelui, ducând cu ea mult chinamon [2]) și scorțișoară și balsam, și că stă spre răsărit, cum spune ei, rugându-se la soare; că se arde ea însăș și se preface în cenușă, iar din cenușă iese un verme, și că acest verme, încălzindu-se, se preface într'un Fenix de curând născut, iar când s'a făcut de sburat, pleacă în spre Arabia, care este dincolo de țara Egiptului. Dacă prin urmare, cum zic ei, învierea este arătată printr'o pasăre lipsită de minte, de ce defaimă în zadar învățătura noastră, când mărturisim, că Cel ce prin puterea Sa a adus la ființă ceeace era în neființă [3]), Acela este

1) Orac. Sibil. IV. 179—185. 187. 189—190.
2) Chinanom = copac aromatec.
3) Rom. 4. 17.

în stare să învieze aceasta și după moarte? Căci din pricina acestei încredințări depline îndurăm și bătăi și prigoniri și moarte, pentrucă în zadar am răbdà toate acestea, dacă nu am aveà încredințare deplină despre cele ai căror vestitori propoveduim că suntem. Precum credem lui Moisi când zice că *„la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul“* [1]), și știm, că El n'a avut trebuință de materie, ci numai prin voința Sa, cele ce Hristos a poruncit, le-a și adus în ființă, precum cer, pământ, mare, lumină, noapte, zi, planete, stele, zburătoare, înnotătoare, animale cu patru picioare, târâtoare, plante, ierburi, în acelaș chip credem că le va și învia pe toate prin voința Sa, pentrucă nu are trebuință de ajutor, căci fapta aceleași puteri este de a fi creat lumea și de a învia morții. El a făcut pe om, atunci când nu erà, din elemente deosebite, dându-i sufletul din nimic, iar acum trupurile descompuse le va da îndărăt sufletelor, cari sunt dejà, — căci acelor ce se odihnesc în morminte este învierea, iar nu a celor ce nu sunt. Cel ce, așa dar, a creat cele dintâi trupuri din ce nu erau, și din ele a făcut altele, Acela va învià și pe cei morți, dându-le vieață; căci Cel ce formează pe om în pântecele mamei, dintr'o mică sămânță și creiază într'însul suflet, care nu erà mai înainte, cum zice însuș într'un loc, la Ieremia : *„Mai înainte de a te fi plăzmuit în pântece, te-am cunoscut“* [2]), și în altă parte: *„Eu Domnul întăresc cerul și întemeiez pământul și plăzmuesz sufletul omului în el“* [3]), Acela va și învià pe toți oamenii, pentrucă sunt făpturile sale, după cum și sfânta Scriptură mărturisește, că a zis Dumnezeu către Hristos, cel unul născut: *„Să facem om după chipul și după asemănarea noastră. Și a făcut Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut, bărbat și femeie l-a făcut“* [4]). Și prea evlaviosul și răbdătorul Iov, despre care

1) Gen. 1. 1.
2) Ier. 1. 5.
3) Zah. 12. 1.
4) Gen. 1. 26—27.

Scriptura zice, că *„a fost scris că el va fi înviat împreună cu cei, pe cari îi inviază Domnul“*, zice către Dumnezeu: *„Au nu ca pe lapte m'ai muls și ca pe un caș m'ai închegat? M'ai îmbrăcat cu piele și cu carne, cu oase și cu mușchi m'ai împletit, vieață și milă ai pus în mine, iar îngrijirea ta a păzit sufletul meu. Acestea având în mine, știu, că toate le poți și nimic nu-ți este cu neputință* [1]*“*. Dar și iubitorul de Dumnezeu David zice către Dumnezeu: *„Mânele tale* [2]*) m'au făcut și m'au zidit“*, și iarăș: *„Tu cunoști făptura noastră“* [3]), și apoi: *„Tu m'ai plăsmuit și ai pus mâna ta asupra mea. Știința ta s'a arătat prea minunată pentru mine, s'a împuternicit așà de tare, încât nu sunt în stare s'o ajung. Ochii tăi văzut-au ființa mea, când încă nu eram făcut, și toate vor fi scrise în cartea ta“* [4]). Dar și Isaia zice rugându-se către El (Dumnezeu): *„Noi suntem lutul și tu olarul nostru“* [5]). Dacă, prin urmare, omul este făptura lui Dumnezeu, făcută prin Hristos, negreșit că, și după ce va muri, va învia prin El, spre a fi sau încununat pentru îndreptările sale sau pedepsit pentru păcatele sale. Iar dacă ca un legiuitor judecă cu dreptate, după cum pedepsește pe nelegiuiți, tot astfel apără, făcându-le bine, pe cei credincioși și pe sfinții, cari au fost omorâți de oameni din pricina Sa, făcând pe unii să strălucească ca stelele, iar pe alții ca luminătorii cerești, cum a zis Gavriil către Daniil [6]). Prin urmare, noi, creștinii, fiind toți ucenici ai lui Hristos, să credem făgăduințele sale, căci nemincinos este cel ce a făgăduit. Dar și fericitul prooroc David zice, că *„credincios este Domnul în toate cuvintele sale și sfânt în toate faptele sale“* [7]), căci Cel ce și-a pregătit trup

1) Iov. 10. 10—13.
2) Ps. 118. 73.
3) Ps 102. 14.
4) Ps. 138. 5—6. 16.
5) Iesaia 64. 7.
6) Dan. 12. 3.
7) Ps. 144. 17.

din Fecioară, Acela este creatorul și al celorlalți oameni, și Cel ce s'a înviat pe sine din morți, acela va învià și pe toți cei adormiți. Cel ce face să iasă multe fire de grâu dintr'un singur grăunte, din pământ, cel ce face arborele uscat să înverzească și să dea vlăstări, cel ce a făcut să odrăzlească toiagul lui Aaron [1]), care se uscase, Acela ne va scula și pe noi în slavă. Cel ce a însănătoșat pe paralitic [2]) și a vindecat pe cel ce aveà mâna uscată [3]) și orbului din naștere [4]) i-a dat partea (vederea) care-i lipsià, amestecând pământ și scuipat, Acela ne va învià și pe noi. Cel ce cu cinci pâni [5]) și doi pești a săturat cinci mii de oameni și a făcut să prisosească încă douăsprezece coșuri (de fărâmături), și din apă a făcut vin [6]) și din gura peștelui [7]) a trimis statirul, prin mine, Petru, celor ce strâng dările, Acela va învià și morții, căci toate acestea le mărturisim noi despre El, pe celelalte însă proorocii. Noi, cari am mâncat și am băut împreună cu El, și am văzut [8]) minunile lui și vieața și faptele lui, și învățăturile și patimile și moartea și învierea lui din morți, și cari am petrecut împreună cu dânsul patruzeci de zile [9]) după învierea Sa, și am primit porunca dela El *„ca să vestim evanghelia* [10]) *la toată lumea și să învățăm toate popoarele și să le botezăm* [11]) *în moartea Lui“* cu împuternicirea Dumnezeului tuturor, care este Tatăl Său, și cu mărturia Duhului Sfânt, care este Mângâitorul, vă învățăm toate acestea, pe cari, după ce ni le-a poruncit nouă, s'a înălțat [12]) în ochii

1) Num. 17. 8.
2) Mt. 9. 2.
3) Mt. 12. 10.
4) Ioan 9. 1—7.
5) Mt. 14—17. 21.
6) Ioan 2. 3—11.
7) Mt. 17. 24—27.
8) Act. 10. 41.
9) Act. 1. 3.
10) Mt. 16. 15; Mt. 28. 19.
11) Rom. 6. 3.
12) Act. 1. 9.

noştri la cer către Cel ce l-a trimis pe El. Şi dacă veţi crede [1]), veţi fi fericiţi; iar dacă nu veţi crede, noi vom fi aflaţi nevinovaţi şi curaţi de necredinţa voastră.

VIII. Despre martiri vă spunem, să-i aveţi în toată cinstea, după cum şi de noi a fost cinstit fericitul Iacov, episcopul, şi sfântul Ştefan, cel împreună cu noi diacon, căci aceştia (martirii) sunt şi de Dumnezeu fericiţi şi de oamenii cuvioşi cinstiţi; sunt curaţi de orice greşală, neînclinaţi spre păcat, statornici în cele bune, vrednici de laudă, despre ei şi David a zis: *„Cinstită [2]) este înaintea Domnului moartea cuvioşilor lui“* şi Solomon: [3]) *„Pomenirea dreptului cu laudă“*, despre care şi profetul a zis: *„oamenii drepţi sunt lăudaţi“ [4])*.

IX. Acestea sunt spuse însă pentru cei cari au mărturisit într'adevăr pentru Hristos, iar nu pentru martirii mincinoşi, despre care dumnezeiescul cuvânt zice: *„Numele nelegiuiţilor se stinge“ [5])*, căci *„martorul credincios nu minte, iar martorul nedrept spune minciuni“*, deoarece cel care a mers într'adevăr la martiriu pentru adevăr, acela este adevărat martir, vrednic de credinţă în cele ce a luptat cu sângele său pentru pietate.

X. Vă sfătuim, fraţilor şi împreună cu noi slujitorilor, să fugiţi de vorbele deşarte şi de vorbele ruşinoase şi de glume, de beţii [6]), desfrânări, de lux şi de patimile neînfrânate împreună cu vorbele neroade, pentrucă nici în zilele de Duminică, când vă veseliţi, nu vă dăm voe să vorbiţi sau să faceţi ceva necuviincios, căci zice şi Scriptura: *„Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi lui cu cutremur“ [7])*. Chiar veseliile voastre, prin urmare, trebue să fie cu frică şi

1) Mc. 16. 16.
2) Ps. 11, 5, 15.
3) Prov. 10, 7.
4) Ies. 57, 1.
5) Prov. 10, 7; 14 5.
6) Col. 3, 8; Efes. 5, 4.
7) Ps. 2, 11.

cu cutremur, căci creştinul într'adevăr credincios nu trebue nici cântări păgâneşti să cânte nici cântece desfrânate, pentrucă va trebui ca, în cântec să pomenească nume drăceşti ale idolilor, şi în loc de Duhul Sfânt va intra în el cel rău.

XI. Este oprit şi a vă jură pe ei (idoli) şi a pronunţa cu gura numele lor pângărite sau de a vă închină lor sau a vă teme de ei ca de zei căci nu sunt zei, ci sau duhuri rele sau lucruri făcute de mână, pentrucă zice undeva Dumnezeu despre Israeliţi: *„M'au părăsit pe mine şi se jură pe cei ce nu sunt zei“* [1]) şi iarăş: *„voiu scoate afară din gura lor numele idolilor“ [2])*, şi în alt loc: *„M'au supărat cu nezeii lor şi m'au mâniat cu idolii lor“ [3])*. Şi în toate Scripturile sunt oprite acestea de Domnul Dumnezeu.

XII. Nu numai dela închinarea la idoli ne opreşte (Scriptura), ci şi despre stele legiuind ne îndeamnă nici să ne jurăm pe ele, nici să ne închinăm lor, căci zice: *„să nu priveşti la soare şi la lună şi la stele ca să nu cazi în rătăcire şi să te închini lor“ [4])*, şi în alt loc: *„Nu învăţaţi căile păgânilor şi nu vă spăimântaţi de semnele cerului“*, [5]) căci stelele şi corpurile cereşti s'au făcut ca să lumineze oamenilor iar nu să ne închinăm la ele, deşi Israeliţii, în chip greşit *„s'au închinat [6]) făpturii în loc de a se închina Făcătorului“*, şi necinstind pe Creator, au admirat creatura mai mult decât trebuie. Odată şi-au făcut viţel [7]) ca să să se închine la el cum s'a petrecut în pustie, altădată s'au închinat lui Beelfegor[8]) iar altă dată lui Baal şi Tamuz şi Astartei sidoniene, şi iarăş lui Moloh şi lui Chamoş, şi uneori la

1) Ier. 28 (15) 18; 20, 5. 7,
2) Zah. 13, 2.
3) Deut 32, 21.
4) Deut. 4. 19.
5) Ier. 10, 2.
6) Gen. I. 15; Rom. 1. 25.
7) Exod. 32, 4.
8) Num. 25, 3; Iud. 2. 13; Ezeh. 8. 14; III. Reg. 11. 5. 7.

soare, cum stă scris la Ezechiil, ba chiar şi la animale neînţelegătoare [1]) ca Egiptenii la Apis şi la ţapul din Meudea, şi la zei de aur şi de argint, ca în Iudea. Pentru toate acestea ameninţându-i Dumnezeu, le-a zis prin proorocul: *„Au neînsemnat lucru este acesta pentru casa lui Iuda* [2])*, ca să facă urâciunile acestea, pe cari le-au făcut, că au umplut ţara de nelegiuire, ca să mă mânie pe mine? Şi iată, e sunt ca nişte batjocoritori, şi Eu voiu lucra cu furie, şi ochiul meu nu-i va cruţà, nici mă voiu îndurà de ei. Şi vor strigà în auzul meu cu glas tare, şi nu-i voiu asculta“*. Vedeţi, iubiţilor, câte hotărăşte Domnul în contra idololatrilor şi a celor cari se închină la soare şi la lună. De aceea, *„omuli lui Dumnezeu“* [3]), cum este creştinul, nu trebue să se jure nici pe soare [4]), nici pe lună nici pe stele, nici pe cer sau pe pământ sau pe vreuna din stihii, mică sau mare, căci dacă Dascălul nostru ne-a poruncit cu privire la Dumnezeu cel viu *„să nu ne jurăm“* [5])*,* ca să fie cuvântul nostru mai vrednic de credinţă decât jurământul, *„nici pe cer“*, căci aceasta este nelegiuire păgânească, *„nici pe Ierusalim sau pe templul lui Dumnezeu sau pe altar* [6]) *şi pe jertfă sau pe poleitura cu aur din templu sau pe capul nostru“*, căci acesta este obiceiul făţărniciei iudaice, din care pricină şi este oprit şi, dacă pe creştini îi povăţuieşte să fie cuvântul lor *„aşà, aşà“* şi *„nu, nu“*,[7]) *„iar ce este mai mult decât acestea“*, zice că *„vine dela cel rău“*, cu cât mai mult sunt vinovaţi cei cari se jură pe lucruri mincinoase şi cari în locul celor adevărate slăvesc [8]) pe cele socotite numai ca adevărate? Pe

1) Ezeh. 8. 16.
2) Ezech. 8, 17, 18.
3) I Tim. 6. 11.
4) Mt. 5, 34.
5) Mt. 5, 34, 36.
6) Mt. 23—16—22.
7) Mt. 5, 37.
8) Rom. 1, 28.

aceştia Dumnezeu, din pricina răutăţii lor, i-a lăsat în nerozie, ca să facă cele ce nu trebue.

XIII. Fraţilor, păziţi zilele sărbătorilor, şi mai întâi Naşterea, pe care să o prăznuiţi în ziua a douăzeci şi cinci a lunii a noua. După aceasta, cea mai cinstită zi să fie pentru voi Epifania, în care Domnul v'a arătat dumnezeirea Sa. Şi aceasta, să se facă în a şasea zi a lunii a zecea. După aceasta sunteţi datori să ţineţi postul patru zecimii, care este spre aducerea aminte de petrecerea (postul) Domnului în pustie şi de darea legii. Postul acesta să se ţină însă înainte de postul Paştilor, care să se înceapă de Luni [1]) şi să se termine Vineri. După ce aţi postit aceste 40 de zile, veţi începe sfânta săptămână a Paştilor, postindu-o toţi cu frică şi cu cutremur, rugându-vă în aceste zile pentru cei pierduţi.

XIV. Căci Iudeii au început să ţină sfat împotriva Domnului din ziua a doua a săptămânii din luna întâi, care se chiamă Xanticus, şi până în ziua a treia a săptămânii a ţinut chibzuirea, iar în ziua a patra au hotărât să-l răstignească pe cruce. Şi Iuda, care ştià aceasta, căci de mult timp se schimbase, iar atunci a fost amăgit de însuş diavolul prin iubirea de argint [2]), cu toate că şi mai de mult avusese în sarcina sa punga şi furà banii săracilor, n'a fost îndepărtat de Domnul, din pricina îndelungrăbdării sale; ci, pe când noi mâncam împreună cu El, voind şi pe Iuda să-l înţelepţească şi nouă să ne arate preştiinţa Sa, zice: *„Amin, amin zic vouă, că unul din voi mă va vinde“* [3]). Şi pe când fiecare din noi ziceà: *„Nu cumva sunt eu“ ?* [4]) iar Domnul tăceà, râdicându-mă eu, unul din cei doisprezece, iubit de el mai mult ca ceilalţi, şi îmbrăţişându-l, l-am rugat să ne spuie, cine ar fi cel ce vreà să-l vândă. Şi bunul Domn aici în

1) Lunea cea mare.
2) Ioan 12. 6.
3) Ioan 13. 21.
4) Mt. 26. 22.

chipul acesta nu ne-a spus numele aceluia, ci ne-a dat două semne ale trădătorului: unul, când a zis: *„Cel ce întinge* [1]) *cu mine în blid"*, iar al doilea: *„Căruia Eu* [2]) *întinzând bucătura, îi voiu da-o"*. Şi deşi însuş trădătorul a zis: *„Nu cumva sunt eu* [3]), *învăţătorule?"*. Domnul nu-i-a răspuns, da, ci *„tu ai zis"*, şi voind să-l înfricoşeze cu aceasta, zice: *„Vai de omul acela prin care Fiul Omului se vinde* [4]). *Mai bine erá de el, dacă nu se năştea"*. Şi auzind acestea, ieşind, a zis preoţilor: *„Ce-mi veţi da, şi eu vi-l voiu da? iar ei i-au dat treizeci de arginţi"* [5]). Şi în ziua a cincea a săptămânii, când noi mâncam Paştele împreună cu el, iar acela îşi întinsese mâna în blid şi luase bucătura şi după ce trecuse noaptea, ne-a zis Domnul: *„A venit ceasul, ca să vă împrăştiaţi şi pe mine să mă lăsaţi singur"* [6]); şi când fiecare îl încredinţà că nu-l vom părăsi, dar eu, Petru, îi făgăduiam că voiu şi murì împreună cu el, a zis: *„Amin zic ţie, mai nainte de a cântà cocoşul* [7]), *de trei ori vei tăgădui, că nu mă cunoşti"*. Iar după ce ne-a predat tainele, cele întocmai cu cinstitul său trup şi sânge, Iuda nefiind de faţă împreună cu noi, *„a ieşit* [8]) *la muntele Măslinilor, aproape de părâul Cedrilor* [9]), unde *„erà o grădină"*; eram însă împreună şi noi şi cântam după obiceiu. Şi depărtându-se de noi nu mult, se rugà Tatălui, zicând: *„Părinte* [10]), *treacă acest pahar dela mine; dar nu voea mea să fie făcută, ci a ta"*. Şi făcând aceasta de trei ori, în timp ce noi adormi-

1) Mc. 14. 20.
2) Ioan 13. 26.
3) Mt. 26. 25.
4) Mt. 26. 24.
5) Mt. 26. 15.
6) Ioan 16. 32.
7) Mt. 26. 34; Luc. 22. 34.
8) Luca 22. 39.
9) Ioan 18. 1.
10) Luca. 22. 42.

serăm de întristare, venind la noi, zise: *„S'a apropiat* [1]) *ceasul şi Fiul Omului se dă pe mâni de păcătoşi"*. Şi iată Iuda şi cu el o ceată de netrebnici şi ca semn al trădării le arată sărutarea vicleană; iar cei ce au primit semnul învoit au prins pe Domnul şi, legându-l, l-au dus în casa lui Caiafa, arhiereul, unde se strânsese mulţime multă, nu popor, ci norod prost, nici preoţime sfântă, ci adunare de nelegiuiţi şi sfat de netrebnici. Şi făcând contra lui multe şi tot felul de batjocuri, n'au încetat să-l scuipe [2]), să-l ocărască, să-l bată, să-l smunciască în toate părţile, să-l înjure, să-l ispitiască, cerându-i ghicire în loc de proorocire, numindu-l şarlatan [3]), hulitor împotriva lui Dumnezeu, războitor în contra lui Moisi, distrugător de templu, desfiinţător de jertfe, duşman al romanilor, protivnic al Cesarului. Şi după ce până dimineaţa târziu l-au batjocorit pe el astfel *„taurii şi cânii"* [4]), l-au adus la Ana [5]), care erà socrul lui Caiafa. Şi acolo la fel făcând, fiind Vineri, l-au dat lui Pilat, guvernatorul romanilor, aducând în contra lui multe şi grele învinuiri, din cari nici una n'au putut-o dovedì. Mâniindu-se guvernatorul din pricina aceasta, a zis: *„Nici o vină nu aflu împotriva Lui"* [6]). Aducând însă ei doi martori [7]) mincinoşi, voiau să bârfiască pe Domnul; dar, pentrucă cele ce născociseră, nu se potriviau între ele, au adus învinuirea zicând: *„Acesta zice* [8]) *că este împărat şi opreşte a da dajdii Cesarului"*. Şi ei singuri au fost şi pârîşi şi martori şi judecători şi îndeplinitori ai hotărârii, zicând: *„Răstigneşte-L* [9]), *răstigneşte-L"*, ca să se pliniască

1) Mt. 26. 45.
2) Mt. 26. 27.
3) Luca 23. 2.
4) Pr. 21. 13.
5) Ioan 18. 13.
6) Ioan 18. 38.
7) Mt. 26. 60.
8) Luca 23. 2.
9) Luca 23. 21.

ceeace s'a scris despre El în prooroci: „*Martori mincinoşi s'au sculat împotriva mea, şi nedreptatea s'a minţit pe ea însăş*“ 1), şi iarăş: „*Câni mulţi m'au împresurat, adunarea celor nelegiuiţi m'a înconjurat*“ 2), şi în alt loc: „*Moştenirea mea s'a făcut ca un leu în pădure. Ridicat-a înpotriva mea glasul său*“ 3). Deci, Pilat, temându-se ca un laş, s'a făcut vinovat de începutul răutăţii, pentrucă a luat seama mai mult la mulţime decât la dreptate, şi pe cel ce singur l-a mărturisit de nevinovat, pe acesta l-a pedepsit, ca pe un vinovat, dându-l să fie răstignit, deşi după legile romanilor nimeni din cei pedepsiţi nu moare, dacă nu e dovedit vinovat. Iar călăii, luând pe Domnul slavei l-au pironit pe cruce, răstignindu-l pe la ceasul şase, după ce, pe la ceasul trei primiseră hotărîrea împotriva lui. După aceea „*i-au dat să bea oţet amestecat cu fiere*“ 4), apoi „*şi-au împărţit hainele lui aruncând sorţi*“ 5), în urmă au răstignit împreună cu el şi doi făcători de rele de o parte şi de alta a lui, ca să se pliniască ceeace s'a scris: „*Mi-au dat să mânânc fiere* 6) *şi în setea mea m'au adăpat cu oţet*“, şi iarăş: „*Impărţit-au între ei hainele mele şi pentru cămaşa mea au aruncat sorţi*“ 7), şi în alt loc: „*Şi cu cei fără de lege* 8) *a fost socotit*“. Apoi, trei ceasuri s'a făcut întunerec, „*dela ceasul şase până la nouă*“ 9), şi iarăş s'a făcut lumină spre seară, precum este scris: „*Şi nu va fi zi şi nu va fi noapte, şi spre seară va fi lumină*“ 10). Şi pe la ceasul nouă strigând tare, a zis către

1) Ps. 26. 12.
2) Ps. 21. 17.
3) Ier 12. 8.
4) Mt. 27. 34—35.
5) Luca 23. 33.
6) Ps. 68. 22.
7) Ps. 21. 19.
8) Ies. 53. 12.
9) Mt. 27. 45.
10) Zah. 14. 7.

Tatăl: „*Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m'ai lăsat?*“ 1). Şi îndată strigând cu glas tare: „*Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac*“ 2), şi adăugând; „*In mânele tale îmi dau duhul*“ 3), şi-a dat duhul, şi înainte de apunerea soarelui a fost îngropat în mormânt nou. Iar în ziua cea dintâi a săptămânii, când se luminà de ziuă, înviind din morţi, a îndeplinit cele ce ne spuneà şi mai înainte de patima sa, zicând, că „*trebue Fiul Omului să stea în inima pământului trei zile şi trei nopţi*“ 5). Şi după ce „*s'au sculat*“ 4) din morţi, s'a arătat „*mai întâi Mariei Magdalena şi Mariei lui Iacov*“, apoi lui Cleopa 6) pe cale, şi după aceasta nouă ucenicilor lui, cari deşi fugiam 7) de frica iudeilor, pe ascuns însă cercetam cele despre El. Acestea s'au scris şi în Evangnelie. Ne-a poruncit, aşa dar, El însuş să postim aceste şase zile din pricina necredinţii şi fărădelegii iudeilor, îndemnându-ne să-i jelim şi să-i plângem pentru pierderea lor, căci însuş El „*a plâns pentru ei, că n'au cunoscut vremea cercetării lor*“ 8). Miercuria şi Vineria ne-a poruncit să postim, într'una din pricina trădării, iar în cealaltă din pricina patimilor lui. Ne-a poruncit însă să încetăm postul în ziua a şaptea, pe la cântatul cocoşului; dar să postim Sâmbăta, nu că trebue să postim Sâmbăta, care este odihna creaţiunii, ci că trebue să postim numai de aceea, pentrucă în acea zi Creatorul erà încă sub pământ, căci chiar în sărbătoarea lor au prins (iudeii) pe Domnul, ca să se pliniască cuvântul ce zice: „*Pus-au semnele lor în mijlocul sărbătorii lor, şi n'au cunoscut*“ 9). De aceea

1) Mt. 27. 46.
2) Luca 23. 34.
3) Luca 23. 46.
4) Mt. 12. 40.
5) Mc. 16. 1—9.
6) Luca 24. 18.
7) Mc. 16. 14; Ioan 20. 19.
8) Luca 19. 41—44.
9) Ps. 73. 4—5.

trebue să-i plângem, căci venind Domnul, n'au crezut în El, ci au aruncat învăţătura lui, judecându-se ei înşişi nevrednici de mântuire.

XV. Voi, deci, sunteţi fericiţi, deoarece *„mai înainte nu eraţi popor* [1]) (al lui Dumnezeu), *acum însă sunteţi neam sfânt"*, scăpat de rătăcirea idolilor, de neştiinţă, de nelegiuire; voi *„cari nu eraţi miluiţi, iar acum sunteţi miluiţi"* [2]) pentru ascultarea inimii voastre, căci uşa vieţii s'a deschis vouă celor dintre neamuri, cari cândva nu eraţi iubiţi, iar acum sunteţi iubiţi, pentrucă sunteţi *„popor ales de Dumnezeu spre dobândire"* [3]), ca să vestiţi în afară virtuţile sale, despre cari Mântuitorul a zis: *„Aflat-am fost de cei ce nu mă căutau, arătatu-m'am celor ce nu întrebau de mine, zis-am, iată-mă, poporului, care n'a chemat numele meu"* [4]), căci voi necăutându-l vreodată, aţi fost căutaţi de El, şi, crezând în El, aţi dat ascultare chemării lui, părăsind nebunia politeistă şi refugiindu-vă la singurul, adevăratul, Atotţiitorul Dumnezeu, prin Iisus Hristos, aţi împlinit numărul celor ce se mântuesc: *„mii de mii şi zeci de mii de zeci de mii"*, cum este scris la David [5]). Iar către necredinciosul Israil zice: *„Toată ziua mi-am întins mânele către poporul necredincios şi îndărătnic; care merge pe o cale, ce nu e bună, ci pe urma păcatelor lor, popor* [6]), *care mă întărâtă la mânie chiar în faţa mea"*.

XVI. Vedeţi, prin urmare, cum poporul a mâniat pe Domnul, pentrucă n'a crezut în El. De aceea zice: *„Au supărat pe Duhul Sfânt şi s'a întors cu duşmănie împotriva lor"* [7]), căci orbire s'a vărsat peste ei din pricina răului lor gând, încât văzând pe Iisus, n'au crezut că El este Hristosul

1) I Petr. 2. 9. 10.
2) I Petr. 2. 10.
3) I Petr. 2. 9,
4) Ies. 65. 1.
5) Ps. 67. 18; Dan. 7. 10.
6) Ies. 6. 5. 2. 3.
7) Ies. 63. 10.

lui Dumnezeu, cel născut din El mai înainte de toţi vecii, Fiu-unul-născut, Dumnezeu-Cuvântul, pe care, din pricina necredinţei lor, nu l-au cunoscut nici din faptele lui, nici din proorociile scrise despre El, căci, că se va naşte din Fecioară, au citit: *„Iată, Fecioara în pântece va luà şi va naşte Fiu* [1]), *şi vor chema numele lui Emanuel; că prunc s'a născut, şi fiu ni s'a dat, a cărui stăpânire este pe umerii lui* [2]) *şi se chiamă numele lui înger de mare sfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare stăpânitor, domn al păcii, părinte al veacului ce va să fie"*. Iar că nu vor crede în El din pricina răutăţilor peste măsură, zice: *„Doamne, cine a crezut auzului nostru, şi braţul Domnului cui s'a descoperit?"* [3]) şi iarăş: *„Cu auzul veţi auzi* [4]) *şi nu veţi înţelege, şi privind veţi privi şi nu veţi vedea, căci s'a îngroşat inima poporului acestuia"*. De aceea, s'a luat dela ei cunoştinţa, pentrucă văzând n'au văzut [5]) şi auzind n'au auzit, iar împărăţia s'a dat vouă celor dintre neamuri, pentrucă necunoscând pe Dumnezeu, dar crezând în El prin predică, *„L-aţi cunoscut* [6]), *sau mai vârtos aţi fost cunoscuţi de El"* prin Iisus Hristos, Mântuitorul şi şi Răscumpărătorul celor ce nădăjduesc în El, căci părăsind zadarnica voastră deprindere de mai înainte şi neluând în seamă idolii cei fără viaţă şi dispreţuind pe demonii ce lucrează în întuneric, şi alergând la *„lumina adevărată"* [7]) şi *„cunoscând"* prin ea pe *„Unul şi singurul adevăratul Dumnezeu"* şi Tatăl, aţi fost arătaţi de moştenitori ai împărăţiei Sale, căci *„fiind botezaţi în moartea Domnului"* [8]) şi în învierea Lui, sunteţi datori, ca nişte *„copii* [9]) *de*

1) Ies. 7. 14.
2) Ies. 9. 6.
3) Ies. 53. 1.
4) Ies. 6. 9, 10.
5) Mt. 21. 43.
6) Gal. 4. 9.
7) Ioan 1. 9; 17. 3.
8) Rom. 6. 3.
9) I. Petr. 2. 2.

curând născuţi", să fiţi nelucrători spre orice păcat, pentrucă „*nu sunteţi ai voştri*[1]), *ci ai Aceluia care v'a răscumpărat*" cu sângele său, căci despre Israil a zis cândva Domnul din pricina necredinţii lor, că „*se va luà dela ei Impărăţia lui Dumnezeu şi se va da neamului, care face roadele ei*" [2]). Fără îndoială că, dându-vă împărăţia vouă, cari aţi fost înstreinaţi de El multă vreme, aşteaptă roadele recunoştinţii, deoarece voi sunteţi cari aţi fost trimişi cândva în vie [3]) şi n'aţi ascultat, iar aceia au ascultat. Dar, devremece căindu-vă de împotrivire, lucraţi acum în vie, pe când aceia, îndoindu-se de tocmeala făcută cu ei, nu numai că au lăsat viea nelucrată, dar şi pe [4]) locoţiitorii (slugile) stăpânului viei i-au omorât, pe unul cu pietre, pe altul cu sabia [5]), pe unul l-au tăiat cu ferestrăul, pe altul l-au ucis înlăuntrul templului „*între templu şi altar*" [6]), iar la urmă şi pe însuş „*moştenitorul* [7]), *scoţându-l afară din vie, l-au omorât*", şi l-au lepădat [8]) ca pe o piatră netrebuitoare, pe când voi l-aţi primit ca pe o piatră de pus la colţ, de aceea zice despre ei: „*Un popor, pe care nu l'am cunoscut, mi-a slujit după ceeace a auzit, a ascultat de mine*" [9]).

XVII. Voi, fraţilor, cari aţi fost răscumpăraţi cu scumpul sânge al lui Hristos, trebue să sărbătoriţi zilele Paştelui cu îngrijire şi cu luare aminte după echinopţiu, ca să nu sărbătoriţi de două ori într'un an, amintirea unei patimi, ci odată pe an, spre aducerea aminte de Cel ce a murit odată. Nu mai ţineţi la obiceiul de a serbà Paştele odată cu iudeii, pentrucă nici o legătură nu este acum între noi şi între ei,

1) I Cor. 6. 19—20.
2) Mt. 21. 43.
3) Mt. 21. 28—29.
4) Mt. 21, 35,
5) Hebr. 11. 37.
6) Mt. 23, 35.
7) Mt. 21, 39.
8) Mt. 21, 42.
9) Ps. 17, 44, 45.

căci ei s'au rătăcit [1]) chiar şi în ceeace priveşte calcularea zilei, pe care socot să o serbeze aşa că din toate părţile au căzut în rătăcire şi s'au abătut dela adevăr. Voi însă observaţi cu îngrijire echinopţiul de primăvară, care care cade în ziua a douăzeci şi două a lunii a douăsprezecea, care este Distru [2]), aşteptând până în ziua a douăzecea a sfertului întâi de lună, ca nu cumva ziua a patrusprezecea a lunii (de pe cer) să cadă în altă săptămână, şi rătăcindu-ne din neştiinţă, să serbăm Paştele de două ori în acelaş an, sau să serbăm ziua învierii Domnului în altă zi, ci numai Duminica.

XVIII. In zilele Paştelui postiţi, începând din ziua a doua [3]) (Luni) până Vineri şi Sâmbătă, şase zile, întrebuinţând numai pâne şi sare şi legume şi pentru băut apă iar de vin şi de carne abţineţi-vă în aceste zile, căci sunt zile de întristare, nu de sărbătoare, iar Vineri şi Sâmbătă să postiţi, acei cărora li stă prin putinţă, negustând nimic până la cântatul cocoşului din noapte. Iar de nu poate cineva să ajuneze în şir, aceste două zile, să păzească cel puţin Sâmbătă, căci zice undeva Domnul vorbind despre sine: „*Când se va luà dela ei mirele, vor posti în zilele acelea*" [4]).

XIX. In aceste zile a fost El luat dela noi de către iudeii, cei mincinos numiţi astfel şi pironit pe cruce şi „*cu cei fărădelege a fost socotit*" [5]). De aceea, vă sfătuim şi pe voi să postiţi aceste zile, precum şi noi am postit în timpul când a fost luat dela noi, până seara. In celelalte zile însă înainte de Vineri, fiecare să mănânce la ceasul nouă sau seara, sau când poate; iar din seara zilei a cincea până la cântatul cocoşului încetaţi să mai postiţi. Pe când se luminează de ziuă înspre cea întâi a săptămânii, care este Duminică, de seară şi până la cântatul cocoşului privighiaţi, nadormind şi adunându-vă la un loc în biserică, rugându-vă

1) II Cor. 6. 15.
2) Marte.
3) Lunea mare.
4) Mc. 2. 20; Luca 5. 35.
5) Ies. 53. 12; Mc. 15. 28.

şi făcând cereri lui Dumnezeu în timpul cât privighiaţi, citind Legea, Proorocii, Psalmii până la cântatul cocoşilor. Şi după ce aţi botezat catehumenii şi aţi citit evanghelia cu frică şi cu cutremur, şi după ce s'a vorbit poporului cele spre mântuire, lăsaţi întristarea şi vă rugaţi lui Dumnezeu ca să se întoarcă Israil [1]) şi să dobândiască loc de pocăinţă şi iertarea fărădelegii lui; că în timp ce judecătorul cel de alt neam, spălându-şi mâinele, zicea: „*Nevinovat sunt de sângele dreptului acestuia, voi veţi vedeà*“ [2]), Israil strigà: „*Sângele lui asupra noastră şi asupra fiilor noştri*“ [3]) şi pe când Pilat zicea: „*Pe împăratul vostru să-l răstignesc*“? Ei mai tare strigau: „*Nu avem împărat decât pe Cesarul. Răstigneşte-l, răstigneşte-l, căci tot cel ce se face pe sine împărat, vorbeşte împotriva Cesarului, şi dacă slobozeşti pe acesta nu eşti prieten Cesarului*“.[4]) Şi Pilat guvernatorul şi Irod împăratul au poruncit ca să fie răstignit, şi s'a împlinit astfel cuvântul, care zice: „*De ce s'a întărâtat neamurile şi popoarele au cugetat cele deşarte? Împăraţii pământului s'au răsculat şi mai marii pământului s'au adunat împotriva Domnului şi a unsului Lui*“,[5]) şi „*Au aruncat pe cel iubit ca pe un mort urâcios*“.[6]) Şi fiind răstignit Vineri şi înviind Duminică, când se luminà de ziuă, s'a împlinit scriptura, care zice: „*Scoală, Dumnezeule, judecă pământul, că tu vei moştenì în toate neamurile*“,[7]) şi iarăş: „*Acum mă voiu sculà, zice Domnul, pune-mă-voiu întru mântuire, întru mântuire, îndrăzni-voiu întru el*“,[8]) şi: „*iar Tu, Doamne, îndură-te de mine şi mă ridică, şi voiu răsplăti lor*“.[9]) De aceea dar,

1) Hebr. 12. 7.
2) Mt. 27. 24.
3) Mt. 27, 25.
4) Ioan 19, 15; 6. 12.
5) Ps. 2. 1—2.
6) Ies. 14—19.
7) Ps. 81—8.
8) Ps. 11—6.
9) Ps. 40. 11.

şi voi la Invierea Domnului aduceţi jertfa, despre care v'a poruncit prin noi, zicând: „*Aceasta faceţi-o spre pomenirea mea*“ [1]) şi in urmă încetaţi de a mai postì, bucurându-vă şi serbând că arvuna învierii noastre, Iisus Hristos, s'a sculat din morţi, „*şi aceasta să vă fie obicinuinţă neîntreruptă până la sfârşitul veacului, până ce va venì iarăş Domnul*“[2]), căci pentru iudei, Domnul este încă mort, din pricina necredinţei lor, pentru creştini însă, El a înviat din pricina încredinţării depline ce au că nădejdea în El este vieaţă nemuritoare şi veşnică.

XX. Iar după opt zile să vă fie iarăş sărbătoare scumpă ziua a opta, în care Domnul m'a încredinţat pe mine, Toma necredinciosul [3]), despre învierea sa, arătându-mi urmele cuielor şi rana suliţei în coastă. Şi iarăş, dela Duminica întâi numărând patruzeci de zile, de Duminică până Vineri [4]), să serbaţi sărbătoarea înălţării Domnului, în care El, plinind toată iconomia şi orânduiala, s'a înălţăt la Dumnezeu şi Tatăl, care l-a trimis, şezând [5]) de-a dreapta puterii şi aşteptând, până ce duşmanii lui vor fi puşi sub picioarele lui; şi care va venì la sfârşitul veacului cu putere şi cu slavă multă, ca să judece [6]) viii şi morţii şi „*să dea* [7]) *fiecăruia după faptele sale*“. Atunci „*vor vedea*“ [8]) pe Fiul lui Dumnezeu cel iubit, „*pe care l-au străpuns*“, şi cunoscându-l, „*se vor văetà fiecare neam în parte şi femeile lor deosebi*“. Şi acum iudeii, adunându-se în ziua a zecea a lunii Gorpien, citesc Plângerile lui Ieremia [9]), în care se spune:

1) Luca 22, 19; I Cor. 11—24.
2) Exod 12. 24; I Cor. 11. 26.
3) Ioan 20. 25.
4) Act. 1—3.
5) Mt. 26. 64; I Cor. 15. 25.
6) Mc. 13. 26.
7) II Tim. 4. 1; Rom. 2. 6.
8) Ioan 19. 37; Zah. 12. 10. 12.
9) Lev. 16. 29.

„Duhul [1]) *Hristos Domnul, în fața noastră a fost prins în cursele lor“*, și pe Baruh [2]), la care este scris: *„Acesta este Dumnezeul nostru, altul nu va puteà fi socotit asemenea lui. El a aflat toată calea înțelepciunii, și a arătat-o lui Iacov, slugii sale, și lui Israil, cel iubit de El. După aceasta s'a arătat pe pământ și cu oamenii a petrecut“*. Și când citesc, se bat în piept și plâng, după cum cred ei, pustiirea făcută de Nabuhodonosor, iar după cum este adevărul, cântă imnele pregătitoare ale întristării, ce-i va cuprinde în viitor, fără voea lor. După zece zile dela înălțare, care este ziua a cincizecia dela Duminică întâi, să fie pentru voi sărbătoare, căci în sărbătoarea aceasta, pe la ceasul trei, Domnul Iisus a trimis peste noi [3]) darul Sfântului Duh, și ne-am umplat de puterea lui și am vorbit în limbi noui, după cum ne insuflà duhul, și am predicat și iudeilor și neamurilor, că el este Hristosul lui Dumnezeu, cel ales de El judecător al viilor și al morților. Pe acesta îl mărturisește Moisi, zicând: *„A luat Domnul foc dela Dumnezeu, și a plouat“* [4]). Pe acesta l-a văzut Iacov în chip de om și a zis: *„Am văzut pe Dumnezeu față către față, și s'a mântuit safletul meu“* [5]). Pe acesta, Abraam [6]), găzduindu-l, îl mărturisește de judecător și Domn al său. Pe acesta l-a văzut Moisi în rug [7]) și despre acesta a zis în Deuteronom: *„Prooroc asemenea mie va ridicà vouă Domnul Dumnezeu dintre frații voștri. Pe acesta să-l ascultați în toate, câte va vorbi, și va fi că, tot sufletul, care nu va ascultà de proorocul acela, va fi nimicit din mijlocul poporului“* [8]). Pe acesta l-a văzut Iisus

1) Plângeri 4. 20.
2) Bar. 3. 35-37.
3) Act. 2. 1.
4) Gen 19. 24.
5) „ 32. 30
6) „ 18.
7) Exod. 3. 2.
8) Deut. 18. 15. 19.

al lui Navi [1]) *„ca un mai mare al oștirii Domnului“*, înarmat și luptând împreună la Ierihon, și i s'a închinat, îngenunchind înaintea lui, ca un rob înaintea stăpânului. Pe acesta văzându-l Samuil ca pe *„un uns* [2]) *al lui Dumnezeu“*, pe preoți și pe împărați i-a numit unși. Pe acesta văzându-l David, a compus psalmul cel pentru El, intitulându-l: *„Cântare* [3]) *pentru cel iubit“* și adresându-se către persoana lui, a zis: *„Incinge-ți spada la coapsă, puternice* [4]), *pentru tinerețea și pentru frumuseța ta, și încordează arcul și înaintează și împărățește pentru adevăr și blândețe și dreptate și dreapta ta te va călăuzi in chip minunat. Săgețile tale ascuțite, puternice, popoare supuse ție pătrundă în inima dușmanilor împăratului. Pentru aceasta te-a uns pe tine Domnul Dumnezeul tău cu untdelemn de bucurie, mai mult decât pe părtașii tăi“*. Despre El și Solomon [5]) a vorbit ca despre sine: *„Domnul m'a creat început căilor lui, spre lucrurile lui, înainte de timp m'a întemeiat; la început, mai înainte de a fi făcut pământul, mai înainte de a curge izvoarele apelor, mai înainte de a se fi întărit munții, înaintea tuturor colinilor m'a zidit“* și iarăș: *„Ințelepciunea și-a zidit casă“* [6]). Despre El și Isaia a vorbit: *„Va ieși o ramură din rădăcina lui Iese, și floare va crește din rădăcină; și va fi rădăcina lui Iese și cel ce va ieși dintr'însa, va domnì peste neamuri și neamurile vor nădăjdui în El“* [7]). Iar Zaharia: *„Iată împăratul tău vine drept și mântuitor; blând este și vine călare pe asin și pe mânz de asin, fiul celui de sub jug“* [8]). Daniil zice, că acesta este *„Fiul Omului“* [9]), care

1) Ios. 5. 14.
2) I Regi 12. 3.
3) Ps. 44.
4) Ps. 44. 4. 6. 8.
5) Prov. 22. 25.
6) Prov. 9. 1.
7) Ies. 11. 1-18.
8) Zah. 9. 9.
9) Dan. 7. 13—14.

vine la Tatăl, şi că a primit dela acesta toată judecata şi toată cinstea, şi că este *„piatra, care s'a desprins din munte fără ajutorul mânilor omeneşti“* [1]) şi s'a prefăcut în munte mare şi a umplut tot pământul, că a surpat domnia mai multor stăpânitori şi închinarea la mai mulţi zei a celor fărădelege, dar a propoveduit pe unul Dumnezeu şi şi-a ales stăpânirea romanilor. Despre acesta şi Ieremia [2]) a proorocit zicând: *„Duhul, Hristos Domnul, în faţa noastră a fost prins în cursele lor, despre care zicem: la umbra lui vom trăi între neamuri“*. Dar şi Ezechiil şi celalţi prooroci spun pretutindeni, că acesta este Hristos Domnul, împărat, judecător, legiuitor, îngerul tatălui, Dumnezeu — Unul născut. Pe acesta, prin urmare, şi noi vi-l vestim şi propoveduim, pe Dumnezeu—cuvântul, care a slujit lui Dumnezeu şi Tatăl său la crearea tuturor. De credeţi acestuia, veţi aveà viaţă; iar de nu credeţi, veţi fi pedepsiţi, căci *„cine nu crede în Fiul* [3]), *nu va vedeà vieaţa, ci mânia lui Dumnezeu rămâne asupra lui“*. După ce veţi serbà cincizecimea, mai serbaţi o săptămână, şi după aceea postiţi o săptămână, căci este drept, ca să vă şi bucuraţi de darul cel dela Dumnezeu, şi să postiţi după odihnă, deoarece şi Moisi şi Ilie au postit patruzeci de zile [4]), şi „Daniil trei săptămâni n'a mâncat [5]) pâne, deşi doria, iar carne şi vin n'au intrat în gura lui“. Şi fericita Ana, rugându-se către Samuil, zice: *„Vin şi băutură n'am băut* [6]), *ci mi-am vărsat sufletul înaintea Domnului“*. Şi Ninevitenii, postind trei zile şi trei nopţi [7]), au scăpat de cercarea mâniei (dumnezeieşti); şi Estir [8]) şi Mardoheu şi Iudit au scăpat de pornirea nelegiu-

1) Dan. 2. 34.
2) Plângeri 4. 20.
3) Ioan 3. 36.
4) Exod. 34. 28; Regi 19. 8.
5) Dan. 10. 2—3.
6) I Regi 1. 15.
7) Iona 3. 4—5.
8) Estiv 4. 16; Iudit 8. 6.

iţilor Olofern şi Aman numai prin post; iar David zice *„Genunchile mele s'au slăbit de post, şi carnea mea s'a scurs de grăsime“* [1]). Şi voi, prin urmare, postind, rugaţi-vă lui Dumnezeu să vă îndepliniască cererile. Iar după săptămâna postului, vă poruncim să postiţi fiecare Miercuri şi fiecare Vineri, iar ceeace vă prisoseşte din post să daţi săracilor. In fiecare Sâmbătă însă, afară de una, şi în fiecare Duminică, adunându-vă, veseliţi-vă; căci va fi vinovat de păcat cel ce va posti Duminica, care este ziua învierii, sau va fi trist în ziua cincizecimii sau în orice zi de sărbătoare a Domnului; pentrucă în aceste zile trebue să ne veselim, iar nu să ne întristăm.

---

1) Ps. 108. 24.

ilor Olofern şi Aman numai prin post; iar David zice: „Genunchile mele s'au slăbit de post, şi carnea mea s'a [illegible] de grăsime" 1). Şi voi, prin urmare, postind, rugaţi-vă lui Dumnezeu să vă îndeplinească cererile. Iar după săptămâna postului, vă poruncim să postiţi fiecare Miercuri şi fiecare Vineri, iar ceeace vă prisoseşte din post să daţi săracilor. In fiecare Sâmbătă însă, afară de una, şi în fiecare Duminică, adunându-vă, veseliţi-vă; căci va fi vinovat de păcat cel ce va posti Duminica, care este ziua Invierii, sau va fi trist în ziua Cincizecimii sau în orice zi de sărbătoare a Domnului; pentrucă în aceste zile trebue să ne veselim, iar nu să ne întristăm.

1) Ps. 108. 24.

CARTEA VI-a

DESPRE SHISME.

I. Inainte de toate păziţi-vă, episcopilor, de eresiile primejdioase, dăunătoare şi urâcioase, fugând de ele ca de un foc, ce arde pe cei ce se apropie de el. De asemenea, feriţi-vă şi de shisme; căci nu se cuvine nici a înclinà mintea spre erezii impioase, nici a se despărţi, din ambiţie, de cei de aceeaş părere, deoarece acestea şi în legea veche, cutezând unii să le încerce, n'au scăpat de pedeapsă. Astfel, Datan şi Aviron, răsvrătindu-se împotriva lui Moisi, au fost înghiţiţi de pământ [1]). Core deasemenea şi cei două sute cincizeci de tovarăşi ai lui, răsculându-se împotriva lui Aaron, au fost mistuiţi de foc, iar Mariam, vorbind de rău pe Moisi că trăeşte cu femeie de neam păgân, a fost alungată din tabără timp de şapte zile, căci zisese că Moisi şi-a luat de soţie o etiopiancă [2]). Dar şi Azaria şi Ozea [3]) au fost pedepsiţi. Acesta din urmă erà rege peste Iuda şi, nesocotind drepturile, ce se cuvin preotului, şi voind să tămâieze, ceeace nu-i erà îngăduit şi, oprit fiind dela aceasta de Azaria arhiereul şi de optzeci de preoţi, iar el neascultându-i, s'a umplut de lepră pe faţă şi s'a grăbit să iasă afară din biserică, pentrucă Domnul îl certase.

II. Să cercetăm cu băgare de seamă, aşa dar, iubiţilor, care este isprava răsvrătiţilor şi ce fel este osânda lor, căci,

1) Numeri 16. 2.
2) Idem 12, 1—8.
3) II Paralipomene 26. 16. 21.

dacă cel ce se răscoală împotriva împăraţilor este vrednic de pedeapsă, fie fiul, fie prietenul lor, cu cât mai mult cel ce se scoală împotriva preoţilor? Şi, pe cât preoţia, care are stăpânire asupra sufletului, este mai presus de puterea împărătească, pe atât şi pedeapsa celui care cutează să se împotriviască ei, este mai grea decât pedeapsa celui care se împotriveşte puterii împărăteşti. Şi într'adevăr, niciunul nu scapă nepedepsit: căci nici Abesalom şi Abedadau [1]), nici Core [2]) şi Datan n'au rămas nepedepsiţi. Unii s'au revoltat împotriva lui David, luptându-se să-i ia împărăţia, alţii s'au răsculat încontra lui Moisi, luptându-se pentru întâetate. Şi vorbiau de rău: Abesalom pe David, tatăl său, că ar fi judecător nedrept, şi zicea fiecăruia: [3]) *„Cuvintele tale sunt frumoase, dar nu este cine să te asculte şi să-ţi facă dreptate; cine mă va face pe mine împărat?"* Iar Abedadau: [4]) *„N'am, zice, parte la David nici moştenire la Fiul lui Iesse"*, pentrucă se socotiă înjosit că eră guvernat de David, despre care Dumnezeu a zis: *„Aflat-am pe David, fiul lui Iesse"*, *„după inima mea, care va face toate voile mele"* [5]). Iar Datan şi Aviron şi Coriţii ziceau lui Moisi: *„Puţin lucru este oare, că ne-ai scos din Egipet, din ţara în care curgea lapte şi miere? Şi ce este, că ne-ai scos ochii şi domneşti peste noi"*? [6]). Şi au adunat în contra lui mulţime mare de popor. Şi Coriţii ziceau: *„Numai cu Moisi a vorbit Dumnezeu? Ce? numai lui Aaron i-a dat arhieria? Nu tot poporul lui Dumnezeu este sfânt? Şi de ce numai Aaron săvârşeşte cele preoţeşti?* [7]) Şi în faţa acestora, un altul i-a zis: *„Cine te-a pus pe tine domn şi judecător peste noi"?* [8])

1) II Regi 18—20.
2) Numeri 16.
3) II Regi 15—3, 4.
4) Idem 20—1.
5) Acta 13, 22.
6) Numeri 16. 13—14.
7) Idem 12. 2.
8) Ibidem 16. 3. Exod. 2. 14.

III. Şi s'au răsculat împotriva lui Moisi, slujitorul lui Dumnezeu, cel mai blând [1]) şi mai credincios decât toţi, care a făcut pentru popor atâtea semne şi minuni dela Dumnezeu, care a săvârşit fapte mari şi minunate spre binele lor, care a adus asupra egiptenilor zece plăgi [2]), care a despicat Marea Roşie [3]), încât apele au stat ca un zid deoparte şi de alta şi pe popor l-a trecut ca printr'o pustie uscată, iar pe Faraon şi pe egipteni, şi pe toţi cari erau ei şi cu ei i-a cufundat în mare; care le-a îndulcit izvorul cu un lemn [4]) şi le-a scos apă din stâncă prăpăstioasă, când erau însetaţi, care le-a dat mană din cer şi carne din văzduh, [5]), care le-a pus la îndămână stâlpul de foc în timpul nopţii [6]), ca să-i lumineze şi să le arate calea, şi stâlp de nor, ca să-i umbriască ziua de arşiţa soarelui, care le-a dat [7]) legea lui Dumnezeu, săpată pe lespezi de piatră, ieşită din gura lui Dumnezeu, din mâna şi din scrisul Lui, cele zece porunci, cu număr pereche, *„cu care Dumnezeu a vorbit faţă în faţă, cum ar vorbi cineva cu un prieten al său"*, şi despre care a zis: *„Şi nu s'a sculat prooroc ca Moisi"* [8]). In contra acestuia s'au răsculat Coriţii şi Rubiliţii, şi au aruncat cu pietre asupra lui Moisi, care se rugă şi zicea: *„Nu căută la jertfa lor"* [9]) şi, arătându-se slava lui Dumnezeu, pe unii i-a îngropat în pământ de vii, iar pe alţii i-a mistuit cu foc, şi astfel, pe căpeteniile rătăcirii schismatice, cari ziceau: *„Să ne dăm noi înşine conducător"* [10]), *şi-a deschis pământul gura şi i-a înghiţit dimpreună cu cor-*

1) Numeri 12. 3.
2) Exod. 7—12.
3) Ibidem 14.
4) „ 15. 25. 17. 6.
5) „ 16.
6) Exod. 13. 21; 20—40.
7) „ 33. 11.
8) Deut. 34. 10.
9) Numeri 16. 15.
10) Ibidem 14. 4.

turile lor şi cu tot ce aveau şi s'au coborât de vii, în iad, iar pe Coriţi i-a nimicit prin foc" [1]).

IV. Dacă, prin urmare, Dumnezeu a pedepsit îndată pe cei, cari au pricinuit shisme din dorinţa de stăpânire, cu cât mai mult va pedepsi pe căpeteniile ereziilor nelegiuite? Nu va da pedeapsă mai aspră acelora, cari hulesc pronia sau atotputernicia Lui? Voi însă, fraţilor, luând pildă din Scriptură, feriţi-vă de a provocà cumva shisme prin părerea voastră sau prin înţelegerea dintre voi, pentrucă conducători spre pieire s'au făcut popoarelor născositorii de păreri nedrepte. De asemenea şi voi, laicilor, nu vă întovărăşiţi cu cei cari învaţă împotriva voinţii lui Dumnezeu, nici nu luaţi parte la nelegiuirea lor, căci însuş Dumnezeu zice: *„Deosebiţi-vă din mijlocul acestor oameni, ca să nu pieriţi împreună cu ei"* [2]) şi iarăş: *„Ieşiţi din mijlocul lor, şi deosebiţi-vă, zice Domnul, şi de necurat nu vă atingeţi, şi eu vă voiu primì la mine"* [3]).

V. Intr'adevăr, trebue să fugim de cei ce hulesc pe Dumnezeu, căci cei mai mulţi din nelegiuiţi nu cunosc pe Dumnezeu, dar bolesc de cuget rău ca nişte duşmani ai lui Dumnezeu, iar dela răutatea ereticilor *„s'a întins molima peste tot pământul"*, precum zice Ieremia proorocul [4]). Chiar răutăcioasa sinagogă a fost dispreţuită de Domnul Dumnezeu şi casa (lui Israel) a fost părăsită de El, precum zice într'un loc: *„Părăsit-am casa mea, lăsat-am moştenirea mea"* [5]), şi iarăş: *„Voiu lăsà în părăsire viea mea şi nici nu voiu mai tăia-o, nici nu voiu mai săpà-o, şi vor creşte într'însa scai, ca într'un loc pustiu, şi voiu poruncì norilor să nu mai verse ploaie peste ea"* [6]). Părăsind, deci, poporul

1) Ibidem 16. 32. 33.
2) Ibidem 16, 21—26.
3) II Corint. 6. 17.
4) Ieremia 23. 15.
5) „ 12, 7.
6) Isaia 5. 6.

„ca pe un cort în mijlocul viei şi ca pe o colibă de pândar în mijlocul unui câmp de castraveţi, ca pe un oraş împresurat" [1]), şi luând dela ei şi Duhul Sfânt şi ploaea profetică, a umplat Biserica Sa de har duhovnicesc ca pe fluviul Egipetului în zilele lunilor noui, şi a înălţat-o ca pe o casă (aşezată) pe munte sau ca pe un munte înalt, ca pe *„un munte închegat, munte bogat, în care i-a plăcut lui Dumnezeu să locuiască—şi chiar va locuì Domnul în veci"* [2]), iar la Ieremia zice: *„Tron de slavă, înalt, este altarul nostru"* [3]), şi la Isaia zice: *„Şi în zilele de apoi se va arătà muntele Domnului, şi casa lui Dumnezeu pe vârfuri de munţi, şi se va înălţà peste colini"* [4]). După ce, prin urmare, a părăsit pe popor (Israel) şi templul l-a lăsat pustiu, *„despicând catapeteazma templului"* şi luând dela ei Duhul Sfânt, căci: *„Iată"*, zice, *„se va lăsà casa voastră pustie"* [5]), a dat vouă celor dintre neamuri, harul duhovnicesc, precum zice prin Ioil: *„Şi vă fi după acestea, zice Dumnezeu"*, *şi voiu turnà din duhul meu peste tot trupul, şi vor proorocì fiii voştri şi fiicele voastre vedenii vor vedea şi bătrânii voştri vise vor visà"* [6]). Deci, luând Dumnezeu dela popor (Israel), orice putere şi lucrare a cuvântului, precum şi purtarea de grijă, le-a dat vouă, celor dintre neamuri. Din pricina aceasta, şi diavolul, invidiind sfânta biserică a lui Dumnezeu, s'a furişat între voi stârnind necazuri, prigoniri, răscoale, huliri, shisme şi erezii. Pe poporul acela l-a atras la sine prin omorîrea lui Hristos, pe voi însă, cari staţi departe de deşertăciunile lui, vă ispiteşte când şi când în chipuri ca şi pe fericitul Iov [7]). Chiar şi marelui arhiereu Iosua, fiul lui Iosedek [8]), i-a

1) Isaia I. 8
2) Psalm. 67. 16—17.
3) Ierem. 17, 12.
4) Isaia 2. 2.
5) Mat. 23. 38.
6) Ioel 2. 28.
7) Iov. 1. 2.
8) Zah. 3, 2.

stat împotrivă; şi pe noi a cerut adeseori să ne piardă ca să piară credinţa noastră, însă Domnul şi învăţătorul nostru, aducându-l la dreapta judecată, i-a zis: *„Certe-te Domnul, diavole, să te certe Domnul, care şi-a ales Ierusalimul. Iată, nu-i acesta ca un cărbune scos din foc“* [1]). Cel ce a zis atunci celor din jurul arhiereului: *„Luaţi hainele cele murdare depe el“* [2]), şi a adăugat: *„Iată, am luat dela Tine nedreptăţile tale“*, Acela va zice şi acum, cum a zis despre noi odată când eram adunaţi împrejurul Lui, că *„M'am rugat, ca să nu scadă credinţa voastră“* [3]).

VI. Aşa dar, şi poporul iudeu a avut erezii primejdioase. Astfel, dintre ei au fost saducheii, cari nu mărturisiau învierea morţilor şi fariseii, cari atribuiau faptele păcătoşilor întâmplării şi soartei [4]) şi masvoteii, cari tăgăduiau Pronia, şi ziceau că, cele ce sunt îşi au fiinţa din propriul lor imbold şi cinstiau nemurirea sufletului şi Imerobaptiştii, cari nu mâncau, dacă nu faceau bae în fiecare zi; ba încă şi paturile şi tăvile şi vasele şi paharele şi scaunele, nu le întrebuinţau, dacă nu le curăţiau cu apă şi ebioniţii, iviţi abeà în timpul nostru, cari susţineau că, Fiul lui Dumnezeu este simplu om, Iosif şi Maria născându-l din plăcere şi împreunare bărbătească. Iar de toţi aceştia deosebindu-se şi toate datinele strămoşeşti păstrându-le erau eseii. Acestea erau ereziile în poporul de mai înainte: iar acum vicleanul, care se pricepe să facă răul, iar binele, ce este, nu-l cunoaşte, răsleţind pe unii din noi, a lucrat în ei erezii şi shisme.

VII. Iar începutul ereziilor noui aşà a fost: diavolul, intrând într'un oarecare Simon, de meserie vrăjitor din Ghiton, un sat, aşà numit, în Samaria, şi l-a făcut slujitor vicleanului său gând. Iar când Filip, cel împreună cu noi apostol săvârşià [5]) în Samaria vindecări minunate prin darul Domnului şi cu puterea duhului Său, încât samarinenii, miraţi, veniau la credinţă în Dumnezeul tuturor şi în Domnul Iisus, şi se botezau în numele lui, şi când însuş Simon, văzând spre uimirea sa, semne şi minuni săvârşite fără înşelătorie vrăjitorească, a crezut şi s'a botezat stăruind în post şi în rugăciune. Auzino noi că harul lui Dumnezeu s'a vărsat peste samarineni prin Filip, ne-am dus la ei, şi mult stăruind în cuvântul învăţăturii, punându-ne mânele peste toţi cei botezaţi, prin rugăciuni le-am dăruit împărtăşirea (Sfântului Duh). Văzând însă Simon, că prin punerea mânelor noastre se dă credincioşilor Sfântul Duh, luând bani, i-a adus la noi, zicând: *„Daţi-mi şi mie această putere, ca şi eu să împărtăşesc pe Sfântul Duh celor peste care-mi voiu pune mânele“* [1]), voind, precum Satana, prin gustarea din pom, a lipsit pe Adam de făgăduinţa nemuririi, tot astfel şi pe noi prin primirea de bani, să ne lipsiască de darul lui Dumnezeu, încât, făcând schimb, să-i dăm în locul banilor, darul cel nepreţuit al Duhului Sfânt. Supărându-ne noi toţi din pricina aceasta, eu Petru, uitându-mă la vicleanul şarpe dintr'ânsul, am zis lui Simon: *„Argintul tău, împreună cu tine, fie spre peire, pentrucă ai socotit, că darul lui Dumnezeu se dobândeşte cu bani. Tu n'ai parte la cuvântul acesta nici moştenire la credinţa aceasta, căci inima ta nu este curată înaintea lui Dumnezeu. Pocăeşte-te dar de această răutate a ta şi roagă-te lui Dumnezeu, poate ţi se va iertà gândul inimii tale, căci te văd plin de fiere amară şi în legăturile nedreptăţii“* [2]). Atunci Simon, înspăimântându-se, zise: *„Vă rog, mijlociţi voi pentru mine către Domnul, ca să nu vie peste mine nimic din celece aţi spus“* [3]).

VIII. Iar când am mers la neamuri ca să propoveduim în lume cuvântul vieţii, a lucrat atunci diavolul în popor, trimiţând în urma noastră apostoli mincinoşi, spre pângă-

1) Ibidem 3. 4.
2) Zaharie 3.
3) Luca 22. 32.
4) Acta 5. 17; Mt. 22. 23.
5) Acta 8.

1) Act. 8. 19.
2) Ibidem 8. 20—23.
3) Ibidem 8. 24.

rirea cuvântului și au pus înainte pe un oarecare Cleobiu și l-au întovărășit cu Simon. Aceștia au fost ucenicii unui oarecare Dositei, pe care, întrecându-l, i-au luat locul de conducător. Apoi și alții au născocit alte învățături rătăcite: Cerint, Marcu, Menandru, Vasilide și Saturnil. Unii din aceștia cinstesc mai mulți Dumnezei, alții trei, protivnici unul altuia, fără de început și existând deapururi la un loc, iar alții Dumnezei nenumărați și necunoscuți. Unii leapădă căsătoria și nu o cinstesc ca pe un lucru al lui Dumnezeu, alții au scârbă de unele mâncări, iar alții se dedau la desfânări nerușinate, cum sunt așà numiții, cu nume mincinos, Nicolaiți.

IX. Simon, întâlnindu-mă întâi pe mine, Petru, în Cesarea lui Stratone unde locuià credinciosul Corneliu care, păgân fiind, a crezut că Domnul Iisus pun mine a încercat să răstălmăcească cuvântul lui Dumnezeu, fiind cu mine dintre copiii sfinți: Zaharia, fost cândva vameș și Barnaba și Nichita și Achila, frați cu Climent, episcopul și cetățeanul Romii, care a fost ucenic și lui Pavel, cel împreună apostol și împreună lucrător cu noi pentru Evanghelie, și discutând cu el, în fața lor, de trei ori, în privința chestiunii despre prooroci și despre unitatea lui Dumnezeu, l'am biruit prin puterea Domnului și, aducându-l la tăcere, și-a luat drumul spre Italia. Iar sosind la Roma, sfâșià mult biserica, amăgind pe mulți și câștigându-i de partea sa. Pe păgâni mai ales îi uimià cu meșteșugul vrăjitoriei lui și cu puterea demonilor, încât ducându-se odată pe la amiază-zi în teatrul lor, și poruncind mulțimii să fiu adus și eu, în teatru a făgăduit că va sburà prin aer. Pe când toți priviau în sus, eu m'am rugat în mine și, indată fiind ridicat în înălțime de demoni, a sburat de sus în aer, zicând că se va sui în ceruri și de acolo le va împărți bunătăți. In timp ce mulțimea îl aclamà ca pe un zeu, eu, ridicându-mi mânele la cer dimpreună cu gândul, am rugat pe Dumnezeu prin Domnul Iisus, să prăbușiască pe înșelător și să micșureze puterea demonilor, pe care ei o întrebuințează spre amăgirea și pieirea oamenilor; pe cel prăbușit însă să nu-l

ucidă, ci să-l rușineze. Și luând cuvântul, am zis, privind țintă spre Simon: De sunt eu *„bărbat al lui Dumnezeu“* [1]), apostol adevărat al lui Iisus Hristos și învățător al bunei cinstiri de Dumnezeu, iar nu al rătăcirii, cum ești tu, Simone, poruncesc puterilor celor rele ale celui care s'a depărtat dela dreapta credință, puteri de cari este purtat Simon magul, să înceteze de a mai lucrà, ca el să cadă din înălțime spre a fi luat în râs de cei pe cari i-a înșelat. Și cum am spus acestea, Simon, părăsit fiind de puteri, a căzut jos cu vuet mare și, isbindu-se peste măsură, și-a strivit șoldul și degetele picioarelor. Iar glasul mulțimii strigà: Unul este Dumnezeu, pe care cu drept cuvânt îl propoveduește Petru ca singur adevărat. Atunci mulți l-au părăsit, unii însă, vrednici fiind de peirea lui, au rămas mai departe în învățătura lui cea mincinoasă. Astfel a pătruns în Roma cea dintâi erezie nelegiuită a simonianilor. Diavolul însă a lucrat și prin ceilalți apostoli mincinoși.

X. In toți aceștia erà deopotrivă una și aceeaș intenție nelegiuită, de a huli pe Atotțiitorul Dumnezeu, socotindu-L necunoscut, și că nu este Tatăl lui Hristos nici făcătorul lumii, ci negrăit, ascuns, fără de nume, de sine născut. Legea și proorocii nu sunt de trebuință, pronie nu există, în înviere să nu credem, judecată și răsplată nu există, suflet nemuritor nu este, să ne căutăm mulțumirea în plăcere numai și să fim nepăsători față de orice credință religioasă. Unii zic, că sunt mulți zei, alții trei fără început, alții doi nenăscuți, iar alții foarte mulți eoni. Pe când unii din ei învață necăsătoria și înfrânarea de carne și vin [2]), zicând că, și căsătoria și nașterea de copii și împărtășirea de mâncăruri sunt lucruri urâcioase, pentru a face pe unii oamenii fricoși să primiască învățătura lor ce rea ca vrednică de crezut, alții legiuesc să ne abținem dela mâncarea de carne, nu pentrucă este dela animale neînțelegătoare, ci pentrucă animalele ar avea suflet

1) I Timot. 6. 11.
2) I Timot. 4. 4.

rațional și, cei cari ar îndrăzni să le înjunghie, să fie pedepsiți ca niște omorâtori de oameni. Alții iarăș ziceau, că trebue să ne abținem numai dela carnea de porc, să mâncăm însă cele ce sunt curate după lege; să ne tăem împrejur potrivit legii, dar să credem în Iisus ca într'un om sfânt și prooroc, alții, însfârșit, învățau să ne dedăm la fapte rușinoase și să întrebuințăm cât de mult carnea și să facem orice fel de fapte rele, ca numai astfel să ne mântuim sufletul de stăpâniile lumești. Dar toți aceștia sunt unelte ale diavolului și *„fii ai mâniei“* [1]).

XI. Noi însă *„copii ai lui Dumnezeu“* [2]) și *„fii ai păcii“*, cari vestim cuvântul cel sfânt și adevărat al pietății, propoveduim un singur Dumnezeu, Domnul legii și al proorocilor, făcătorul a toate, Tatăl lui Hristos; nu pricinuitorul și născătorul său însuș, cum cred aceia, ci vecinic și fără început și *„locuind în lumină neapropiată“* [3]); nu fiind al doilea sau al treilea sau al mai multelea, ci singur din veci, nu necunoscut sau negrăit, ci învederat prin lege și prooroci, Atotțiitor, a toate stăpânitor, mai presus de toate; Dumnezeu și Tatăl celui Unuia—născut mai înainte decât toată făptura, un singur Dumnezeu, Tată al unui singur Fiu [4]), și nu al mai multora, al unui singur Mângâitor prin Hristos și făcătorul tuturor întocmirilor. Un creator, făcător a toată zidirea prin Hristos, îngrijitorul și legiuitorul a toate prin El, pricinuitorul învierii și al judecății și al răsplătirii prin El, care a binevoit a se face om și a trăit fără de păcat, și a pătimit și a murit și a înviat din morți și s'a înălțat [5]) la cel ce l-a trimis. Noi zicem: *„orice făptură a lui Dumnezeu este bună“*, și *„nimic nu este rău“*, tot ce se întrebuințează, cum se cade, pentru dăinuirea noastră, este foarte bun, căci, după Scrip-

1) Efeseni 2. 3.
2) Ioan 12. 36; Luca 10. 6.
3) I Timot. 6. 16.
4) Coloseni 1. 15.
5) I Timot. 4. 4.

tură, *„toate sunt bune foarte“* [1]). Nunta, credem, că este legiuită, iar nașterea de copii este cinstită și curată [2]), căci pentru înmulțirea neamului omenesc s'a făcut în Adam și Eva deosebirea de sex [3]). Mărturisim un suflet nematerial în noi și nemuritor, nu supus stricăciunii ca trupurile noastre, ci nemuritor, întrucât este rațional și liber. Orice împreunare trupească în afară de lege și care se făptuește de unii în contra firii, o urîm ca pe ceva nelegiuit și necuviincios. Mărturisim învierea [4]) drepților și a nedrepților precum și răsplata faptelor. Pe Hristos nu-l mărturisim ca simplu om, ci ca Dumnezeu—Cuvântul [5]) și om, *„mijlocitorul între Dumnezeu și oameni“* [6]), arhiereu al Tatălui. Nici nu ne tăiem împrejur ca iudeii, deoarece știm, că *„a venit Acela, pentru care erau hotărîte“* și prin care s'au păstrat neamurile, *„așteptarea neamurilor“* [7]), Iisus Hristos, care a răsărit din Iuda, fiul cel din tulpină, *„floarea din Iesei, pe umerii Căruia se află stăpânirea“* [8]).

XII. Când însă această erezie părea că este mai puternică spre a duce lumea în rătăcire, și când biserica întreagă era primejduită, noi cei doisprezece, adunându-ne în Ierusalim, căci în locul trădătorului a fost ales Matia să fie apostol împreună cu noi, luându-i locul lui Iuda, cum s'a zis: *„Episcopia ta să o ia altul“* [9]), am chibzuit împreună cu Iacov fratele Domnului, ce e de făcut. Și s'a părut lui și bătrânilor să se țină poporului cuvinte de învățătură, căci *„venind unii din Iudeia“* în Antiohia, *„învățau pe frații de acolo“* [10]), zicându-le, că dacă nu vă tăiați împrejur după da-

1) Gen. 1. 31.
2) Hebrei 13. 4.
3) Gen. 9. 1.
4) Rom. I. 26.
5) Ioan 1. 1.
6) I Tim. 2. 5.
7) Gen. 4. 9—10; Num. 24. 17.
8) Iesaia 9. 6; 11. 1.
9) Psal. 108. 8. Act. 1. 20.
10) Acta 15. 1.

tina lui Moisi" şi dacă nu umblaţi potrivit şi tuturor celorlalte datine, pe care le-a rânduit el, „*nu puteţi fi mântuiţi*" [1]). „*Iscându-se în urma acestora neînţelegere şi ceartă nu puţină*", fraţii din Antiohia, ştiind că noi toţi ne-adunasem spre a cerceta în privinţa acestei chestiuni, au trimis la noi bărbaţi credincioşi şi cunoscători ai Scripturilor, ca să ia învăţătură dela noi în privinţa acestei nedumeriri. „*Aceştia, ajungând la Ierusalim* [2]), *ne-au adus la cunoştinţă*" cele ce se discutau în biserica Antiohenilor, că „*ziceau adecă unii, că trebue (creştinii) să se tae împrejur şi să păziască şi cele cu privire la curăţire*". Iar când alţii vorbiau altceva, eu Petru „*m'am ridicat şi le-am zis: Bărbaţi fraţi, voi ştiţi, că din zilele din început Dumnezeu şi-a ales dintre voi ca neamurile să audă cuvântul Evangheliei prin gura mea şi să creadă; şi cunoscătorul de inimi Dumnezeu le-a dat dovadă*" : [3]) căci lui Corneliu, sutaş cândva în împărăţia romană, i s'a arătat un înger al Domnului [4]) şi i-a spus despre mine ca să trimită să mă cheme şi să audă cuvinte de vieaţă din gura mea. El m'a chemat atunci din Iope la Cezareea lui Stratone. Când mă gândiam însă să pornesc spre el, am vroit să mănânc ceva; şi când îmi pregătiau, „*eu mă rugam* [5]) *pe acoperişul casei şi văzui cerul deschizându-se şi un vas*", ca o pânză strălucitoare „*în patru colţuri, pogorându-se pe pământ. In el erau toate animalele cu patru picioare şi târâtoarele pământului şi pasările cerului. Şi s'a făcut glas*" din cer, „*zicând către mine: „Scoală, Petre, înjunghie şi mănâncă. Eu însă am răspuns: Cu niciun chip, Doamne, căci niciodată n'am mâncat nimic spurcat şi necurat. Şi s'a făcut iarăş glas zicând a doua oară: Cele ce Dumnezeu a curăţit, nu le socoti necurate, şi după ce s'a repetat şi a treia*

1) Acta 15. 2.
2) Acta 15. 4. 5.
3) Acta 15. 7. 8.
4) Acta 10. 1. 8.
5) Acta 10. 9—20.

oară aceasta, vasul a fost ridicat la cer". Cum îmi băteam capul, ce să fie vedenia aceasta, mi-a zis duhul: Iată, te caută nişte bărbaţi; Scoală-te deci şi pleacă cu ei, nicidecum îndoindu-te, pentrucă Eu i-am trimis. Aceştia erau dela sutaş. Şi pe când gândiam astfel, am înţeles cuvântul Domnului cel scris, că „*Oricine va chemà numele Domnului, se va mântuì*" [1]) şi iarăş: „*Işi vor aduce aminte şi se vor întoarce spre Domnul toate marginile pământului; şi se vor închinà înaintea Lui toate seminţiile neamurilor, pentrucă a Domnului este împărăţia şi El stăpâneşte peste neamuri*" [2]). Şi pricepând că pretutindeni despre chemarea neamurilor s'a zis, sculându-mă am plecat cu ei şi am intrat în casa acelui om. „*Şi când propoveduiam încă cuvântul, s'a coborât Duhul Sfânt peste el şi peste cei ce erau împreună cu el, cum s'a coborât şi peste noi la început; şi n'a făcut nici o deosebire între noi şi ei, curăţind prin credinţă inimile lor*" [3]). Şi am cunoscut, că „*Dumnezeu nu caută la faţa omului, ci în orice neam cel ce se teme de El şi lucrează dreptate este primit înaintea Lui* [4]). *S'au mirat de aceasta şi credincioşii din tăerea împrejur. Acum, deci, pentruce ispitiţi pe Dumnezeu, punând jug greu pe grumazul ucenicilor, jug pe care nici noi nici părinţii noştri nu l-am putut purtà? Ci credem că suntem mântuiţi prin darul Domnului, în acelaş chip ca şi aceia* [5]). *Căci Domnul ne-a deslegat din lanţuri şi a uşurat sarcina noastră şi, cu blândeţe, a luat de pe noi jugul cel greu*". După ce am vorbit acestea, „*a tăcut toată mulţimea*" [6]), şi a răspuns Iacov, fratele Domnului, zicând: „*Bărbaţi fraţi, ascultaţi-mă: Simeon a desluşit, cum mai întâi Dumnezeu a căutat să-şi ia dintre neamuri un popor pentru numele Său.*

1) Ioil 2. 32.
2) Ps. 21, 28, 29.
3) Act. 10. 44. 11. 15.
4) Act. 10. 34. 35. 45.
5) Acta 15. 10. 11.
6) Acta 15. 12—20.

Şi cu aceasta conglăsuesc cuvintele proorocilor, precum este scris: „După aceea mă voiu întoarce şi voiu clădì din nou cortul cel căzut al lui David şi cele răsturnate ale lui le voiu clădi din nou şi-l voiu îndreptà, ca să caute pe Domnul şi ceilalţi dintre oameni şi toate neamurile peste cari a fost chemat numele Meu, zice Domnul cel ce face acestea. Cunoscute din veci sunt lui Dumnezeu toate faptele Lui". De aceea judec, să nu supărăm pe cei dintre neamuri, cari se întorc la Dumnezeu, să li se dea de ştire ca să se obţină dela spurcăciunile păgâneşti: de cele jertvite idolilor, de desfrânare şi de sânge şi de ce este sugrumat", cari au fost legiuite şi pentru cei din vechime, cari au trăit, după cum i-a povăţuit firea, înainte de lege: Enos, Enoh, Noe, Melhisedec, Iov şi oricare s'a născut astfel [1]). *„Atunci s'a părut nouă* [2]), *apostolilor şi episcopului"* Iacov *„şi bătrânilor împreună cu toată biserica, să trimitem la ei bărbaţi aleşi dintre noi împreună cu cei cari erau cu Barnaba şi cu Paul din Tars, apostolul neamurilor, şi pe Iuda, numit Barsaba, şi pe Sila, bărbaţi fruntaşi între fraţi, scriindu-le prin mâna lor acestea: Apostolii şi bătrânii şi fraţii închinăciune celor dintre neamuri fraţi, cari sunt în Antiohia şi în Siria şi în Cilicia. Deoarece am auzit, că unii dintre noi v'au turbat, neliniştind cu cuvinte sufletele voastre, cărora noi însă nu le-am poruncit, a părut nouă, într'un gând fiind, să trimitem l'a voi bărbaţi aleşi împreună cu iubiţii noştri Barnaba şi Paul, bărbaţi cari şi-au pus sufletele lor pentru Domnul nostru Iisus Hristos, prin cari ne-aţi şi scris. Am trimis cu ei pe Iuda şi pe Sila, ca şi ei să vă spună aceleaşi prin viu graiu: căci a părut Sfântului Spirit şi nouă ca să nu se mai pună peste voi nici o greutate, afară de acestea ce sunt de neapărată trebuinţă: să vă feriţi de cele jertfite idolilor şi de sânge şi de cele sugrumate şi de desfrânare, de cari păzindu-vă, bine veţi face. Fiţi sănătoşi".*

1) Gen. 9. 4.
2) Acta 15. 22—29.

XIII. V'am trimis, deci, scrisoarea, iar noi am rămas mai multe zile la Ierusalim spre a ne sfătui împreună spre binele obştesc, şi îndreptare. Apoi, după timp îndelungat, ducându-ne să mai vedem pe fraţi şi să-i întărim prin cuvântul pietăţii, i-am sfătuit să fugă de cei cari, în numele lui Hristos şi al lui Moisi, se luptă împotriva lui Hristos şi a lui Moisi, şi care în piele de oaie ascund pe lup,[1]) căci aceştia sunt hristoşi mincinoşi şi prooroci mincinoşi şi apostoli mincinoşi, rătăciţi şi înşelători [2]) *„părtaşi ai vulpilor şi ascunzători ai viilor"* trântite la pământ [3]), prin care *„se va răci dragostea multora, cine va rămâne însă nestrămutat până la sfârşit se va mântui"* [4]). In privinţa acestora Domnul, ca să ne prevină, ne-a poruncit zicând: *„Vor veni* [5]) *la voi oameni îmbrăcaţi în piele de oaie, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori; după roadele lor îi veţi cunoaşte. Fugiţi de ei, căci se vor scula hristoşi mincinoşi şi prooroci mincinoşi şi vor amăgi pe mulţi".* [6])

XIV. Din pricina acestora şi noi: *„Petru şi Andrei, Iacov şi Ioan, fii ai lui Zevedei, Filip şi Bartolomeiu* [7]), *Toma şi Matei, Iacov al lui Alfeu şi Levi, care se chiamă Tadeu, Simon Cananitul* [8]) *şi Matia, cel ales împreună cu noi în locul lui Iuda, şi Iacov fratele Domnului şi episcop al Ierusalimului, şi Pavel dascălul neamurilor* [9]), *vasul alegerii"*, adunându-ne deodată toţi la un loc, v'am scris această sobornicească învăţătură spre întărirea voastră, căci nouă ni s'a încredinţat supravegherea tuturor credincioşilor, în care vă facem cunoscut că: numai un singur Dumnezeu, Atotţii-

1) Mat. 7. 15.
2) Mat. 24. 11.
3) Ps. 62. 11. Cânt. 2. 15.
4) Mt. 24. 12. 13.
5) Mt. 7. 15. 16.
6) Mat. 24. 11—24
7) Mt. 10. 2—4.
8) Acta 1. 26.
9) I Tim. 2. 7; Act. 9. 15.

tor, există, în afară de Care altul nu este. Pe acesta numai să-l cinstiți și Lui numai să vă închinați prin Iisus Hristos Domnul nostru, în Duhul cel prea Sfânt. Folosiți sfintele Scripturi, legea și proorocii, cinstiți pe părinți, fugiți de orice faptă nelegiuită. Credeți în înviere și nădăjduiți în judecată și răsplată. Apropiați-vă cu mulțumire de toate făpturile lui, ca de niște făpturi ale lui Dumnezeu, și niciuna din ele n'o socotiți rea. Căsătoriți-vă după lege, căci o astfel de căsătorie este nepătată, *„căci dela Domnul se unește bărbatul cu femeia“* [1]), și Domnul zice: *„Cel ce i-a făcut din început, bărbat și femeie i-a făcut și a zis: Din pricina aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup“* [2]). De aceea, nici a vă despărți după căsătorie legitimă, nu este iertat, căci *„să-ți păzești“*, zice *„sufletul tău și pe femeia tinereții tale să nu o părăsești, pentru că este tovarăș vieții tale și parte din sufletul tău, căci eu am făcut-o și nu altul“* [3]). De aceea zice Domnul, că *„cele ce Dumnezeu a împreunat, omul să nu despartă“* [4]), deoarece femeia este tovarăș vieții, unită într'un trup, din două, de către Dumnezeu; iar cine desparte pe cel unul iarăș în două, este dușman întocmirii lui Dumnezeu și vrăjmaș proniei Lui. Asemenea cel ce ține o femeie stricată, care a nesocotit legea firii, este un nelegiuit [5]), fiindcă *„cel ce ține o femeie desfrânată este un nerod și un nelegiuit“*, căci *„desparte-o“*, zice *„dela trupul tău“* [6]), că nu-ți este ajutor, ci este vicleană, dându-și inima ei altuia. Nici nu vă tăiați împrejur la trup, căci pentru credincioși este de ajuns tăierea împrejur a inimii în

1) Prov. 19. 14.
2) Mt. 19. 4. 5.
3) Maleahi 2. 14. 15.
4) Mt. 19. 6.
5) Prov. 18. 22.
6) Sir. 25. 26; Gen. 2. 18.

duh. De aceea zice: *„Tăieți-vă împrejur lui Dumnezeu și îndepărtați netăierea împrejur a inimii voastre“.* [1])

XV. Deasemenea să vă mulțumiți numai cu un singur botez dat în moartea Domnului [2]); nu de defăimații eretici dat, ci dat de preoți neprihăniți, *„în numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh“* [3]). Nici botezul săvârșit de nelegiuiți (necredincioși) să nu fie primit de voi, nici cel săvârșit de credincioși să nu fie disputernicit făcându-se a doua oară. Căci precum unul este Dumnezeu [4]) și unul Hristos și unul Mângâitorul, una și moartea Domnului în trup, tot astfel unul să fie și botezul dat în numele Lui [5]). Iar cei ce primesc spurcăciunea nelegiuiților, se fac părtași la socotința lor, deoarece aceia nu sunt preoți, căci zice Dumnezeu către ei: *„De oarece și tu ai lepădat știința, și Eu te voiu lepădă ca să nu preoțești mie“.* [6]) Nici cei botezați de ei nu se sfințesc, ci se pângăresc, nu dobândesc iertarea păcatelor, ci lanțul nelegiuirii. Și acei cari încearcă să boteze a doua oară, pe cei botezați, răstignesc [7]) din nou pe Domnul, îl omoară a doua oară, iau în râs cele dumnezeiești, batjocoresc cele sfinte, insultă pe Sfântul Duh, sfântul sânge îl necinstesc ca pe ceva de rând, nu respectă pe Cel care a trimis pe Fiul său în lume, care a pătimit, care s'a jertfit pe sine. Dar și cel care din dispreț nu vroește să fie botezat, va fi osândit ca un necredincios, și va fi mustrat ca un nerecunoscător și nemulțămitor, căci zice Domnul: *„De nu se va boteza cineva în apă și în Duh, nu va intra în împărăția cerurilor“* [8]) și iarăș: *„Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui,*

1) Ierem. 4. 4.
2) Rom. 6. 3.
3) Mat. 28. 19.
4) Efeseni 4. 5.
5) Rom. 6. 3
6) Osea 4. 6.
7) Ebr. 6. 6.
8) Ioan 3. 5.

iar cel ce nu va crede, se va osândi".[1]) Iar cine zice, când va fi să mor, mă botez, ca să nu mai păcătuesc şi să nu necinstesc botezul, acela nu cunoaşte pe Dumnezeu şi a uitat firea Sa, căci, zice: *„Nu întârzia a te întoarce către Domnul, că nu ştii ce va aduce ziua de mâne*"[2]). Botezaţi şi copiii voştri şi *„creşteţi-i în supunerea şi învăţătura Domnului*", căci *„lăsaţi*" zice *„copiii să vină la mine şi nu-i opriţi*"[3]).

XVI. V'am scris toate aceste ca să aveţi cunoştinţă despre învăţătura noastră, ce fel este şi ca să nu primiţi scrierile ereticilor, pe cari le plăsmuesc în numele nostru, căci trebue să fiţi cu luare aminte nu la numele de apostoli, ci la firea lucrurilor şi la învăţătura cea nestricată, de oarece ştim, că cei din jurul lui Simon şi al lui Cleobiu au alcătuit cărţi otrăvitoare în numele lui Hristos şi a ucenicilor Lui şi le împrăştie spre amăgirea voastră, cari aveţi dragoste de Hristos şi de noi servitorii Lui. Şi la cei vechi[4]) au scris unii cărţi apocrife în numele lui Moisi, al lui Enoh şi Adam, al lui Isaia şi David, al lui Ilie şi al celor trei patriarhi, cărţi primejdioase şi duşmane adevărului. Asemenea cărţi şi acuma au dat la iveală acei blestemaţi, defăimând creaţiune, căsătorie, pronie, naşterea de copii, legea, proorocii, dându-le ca titlu nişte nume barbare, cum zic ei de îngeri, iar casă spunem adevărat, de demoni, cari vorbesc prin gura lor. Fugiţi de învăţătura lor, ca să nu fiţi părtaşi la pedeapsa acelora, cari au scris asemenea cărţi spre amăgirea şi pieirea credincioşilor şi neprihăniţilor ucenici ai Domnului.

XVII. Episcop, preot şi diacon, zicem, să se aşeze aceia, cari s'au căsătorit numai o singură dată[5]), fie că le trăesc soţiile, fie că le-au murit. După hirotonie, însă, să nu le fie

1) Mc. 16. 16.
2) Sirah 5. 7; Prov. 3. 28.
3) Ef. 6. 4; Mt. 19. 14.
4) In Legea Veche.
5) I Tim. 3. 2, 12; Tit. 1. 6.

îngăduit să se mai căsătoriască, dacă sunt necăsătoriţi, sau dacă au soţii, să se împreuneze cu altele, ci să se mulţumiască cu aceea, pe care au avut-o când au venit la hirotonie.—Iar servitorii, şi cântăreţii şi anagnoştii şi portarii şi ei poruncim să fie căsătoriţi o singură dată; iar dacă mai înainte de căsătorie au intrat în cler, le îngăduim să se căsătorească, dacă au bunăvoinţă spre aceasta, ca nu cumva păcătuind să ia pedeapsă. Poruncim însă ca nimeni din cei din cler, să nu ia de soţie desfrânată, sau slugă din casă, sau văduvă[1]), sau pe una alungată de bărbatul ei, cum zice şi legea. Iar diaconiţă să se facă o fecioară neprihănită[2]); dacă nu, fie şi o văduvă, fostă o singură dată căsătorită, credincioasă şi cinstită.

XVIII. Pe cei pocăiţi, primiţi-i, căci *„aceasta este voinţa lui Dumnezeu în Hristos*"[3]). Pe catehumeni, dacă şi-au însuşit învăţăturile elementare, botezaţi-i; pe ereticii fărădelege, cari nu se pocăesc, afurisiţi-i, despărţindu-i de credincioşi, şi aduceţi la cunoştinţă publică îndepărtarea lor din biserica lui Dumnezeu, şi porunciţi credincioşilor să se feriască cu desăvârşire de ei, şi să nu se întovărăşiască cu ei nici la vorbă nici la rugăciuni, căci ei sunt protivnici şi răuvoitori bisericii, strică turma şi necinstesc moştenirea, se socotesc înţelepţi şi sunt cu totul răi, despre cari înţeleptul Solomon a zis, că, nelegiuiţi fiind, se prefac că sunt evlavioşi. *„Este o cale*", zice el, *„caare se pare unora dreaptă, dar sfârşiturile ei privesc spre fundul iadului*"[4]). Aceştia sunt, despre cari Domnul a spus cu amărăciune şi cu asprime, zicând că sunt hristoşi mincinoşi şi învăţători mincinoşi, cari hulesc duhul harului şi dispreţuesc darul Lui cel dat în dar, *„cărora nu se va iertà nici în veacul de acum nici în cel viitor*"[5]), cari chiar de

1) Lev. 21. 14.
2) I Tim. 5. 9.
3) I Tess. 5. 18.
4) Proverbe 13. 20.
5) Mat. 12. 32.

cât iudeii sunt mai nelegiuiţi şi de cât păgânii mai fărădelege, cari hulesc pe Dumnezeu Cel ce este peste toate, disprețuesc pe Fiul Lui, şi iau în batjocură învăţătura Duhului, cari tăgăduesc învăţăturile dumnezeeşti sau se prefac cu făţărnicie că le primesc, spre necinstirea lui Dumnezeu şi amăgirea celor ce se apropie de ei, cari nesocotesc sfintele scripturi şi nu cunosc ce este dreptatea, cari strică biserica lui Dumnezeu, ca şi *„vulpile mici viea“*[1]) şi se fac *„părtaşi ai vulpilor“*. De aceştia vă sfătuim să fugiţi, ca să nu întindeţi curse sufletele voastre; căci *„Cine se întovărăşeşte cu înţelepţii, înţelept va fi, iar cine umblă cu nebunii, va fi cunoscut“*[2]), căci *„nici cu furul să nu te uneşti, nici cu desfrânatul să nu ai parte“*[3]). De aceea şi dreptul David zice: *„Doamne, pe cei ce Te-au urât, i-am urât şi m'am înfuriat asupra duşmanilor Tăi, cu desăvârşire i-am urât, şi ei s'au făcut mie duşmani“*[4]). Şi Dumnezeu mustră pe Iosafat din pricina prieteniei cu Ahab şi pentru alianța cu Ohozia, zicând prin proorocul Iehu: *„Cum faci prieteşug cu cel păcătos sau cum ajuţi pe cel urît de Domnul? De aceea, fără veste mânia Domnului a venit asupra ta, pentrucă inima ta n'a fost găsită desăvârşit îndreptat spre Domnul, de aceea te-a cruţat pe tine Domnul, dar a stricat lucrările tale şi a nimicit corăbiile tale“*[5]). Fugiţi deci de întovărăşirea cu ei şi fiţi străini de pacea cu ei, căci despre ei a vorbit proorocul zicând: *„Nu este bucurie cu nelegiuiţii, zice Domnul“*[6]). Aceştia sunt lupi ascunşi, *„câni mulţi, cari nu pot lătrà“*[7]), şi cari acum sunt puţini, dar cari cu timpul şi cu apropierea sfârşitului lumii, se vor înmulţi şi vor fi mai rău. Despre ei a zis Dom-

1) Cânt. 2. 15.
2) Prov. 13. 20.
3) Ps. 49. 18.
4) Psal. 138, 21—22.
5) II Paralip 19. 2. 3; 20, 37.
6) Iesaia 57. 21.
7) Mt. 7. 15; Ies. 56. 10.

nul: *„Când va venì Fiul Omului, afla-va oare credinţă pe pământ“?*[1]). Şi: *„Pentrucă s'a înmulţit fărădelegea, se va răcì dragostea multora, şi se va arătà semne în cer, încât să amăgiască, de va fi cu putinţă, şi pe cei aleşi“*[2]). De amăgirea lor ne scapă Domnul Dumnezeu prin *„Iisus Hristos, nădejdea noastră“*[3]). Şi noi, mergând la neamuri şi întărind bisericile, am întors înapoi, pe cei cari erau aproape să piară în sărăcie, mântuindu-i cu multă povăţuire, şi cu cuvânt tămăduitor, iar pe cei, cari erau fără leac, i-au scos afară din turmă, ca să nu molipsească cumva cu râia lor şi oile sănătoase, ci să rămână Domnului Dumnezeu curate şi neatinse, sănătoase şi nestricate. Şi aceasta am făcut în fiecare oraş de pretutindeni, lăsându-vă vouă, episcopilor şi celorlalţi preoţi, această sobornicească învăţătură, cu vrednicie şi cu dreptate spre aducere aminte de întărirea celor ce cred în Dumnezeu. Aceasta v'am trimis-o prin Clement, împreună slujitor cu noi, cel mai credincios fiu al nostru şi de acelaş suflet cu noi, dimpreună cu Barnaba şi cu Timoteiu, cel mai dorit fiu[4]), şi cu Marcu, adevăratul nostru fiu, împreună cu cari vă facem cunoscut şi pe Tit şi Luca, deasemenea pe Iason şi pe Luciu şi pe Sozipatru.

XIX. Prin aceştia, vă îndemnăm în Domnul, să vă abţineti dela vechea datină şi de legături deşarte, de afurisenii, preziceri, de deosebirea în mâncări, de spălături zilnice, căci *„Cele vechi au încetat, iată, toate s'au făcut nouă“*[5]), căci cunoaşteţi pe Dumnezeu prin Iisus Hristos, şi toată iconomia Lui dela început, că, pentru a venì în ajutorul legii fireşti, a dat lege simplă, curată, mântuitoare, sfântă în care şi-a pus şi numele Său[6]), desăvârşită, fără cusur, în zece porunci cu-

1) Luca 18. 8.
2) Mt. 24, 12, 24.
3) I Tim. 1. 1.
4) Rom. 16. 21.
5) II Corint. 5. 17.
6) Iesaia 8. 22.

prinsă *„fără pată și care întoarce sufletele“* [1]). Pe aceasta, uitându-o Ebreii, îi mustră prin proorocul Maleahi, zicând: *„Aduceți-vă aminte de legea lui Moisi, omul lui Dumnezeu, care v'a pus așezăminte și legi“* [2]), care este atât de sfântă și de dreaptă, încât și Mântuitorul, când a vindecat odată un lepros și altă dată alți nouă, a zis celui dintâi: *„Mergi și te arătă arhiereului și du darul pe care l-a rânduit Moisi spre mărturie lor“* [3]), iar celor nouă le-a zis iarăș: *„Duceți-vă și vă arătați preoților“* [4]). Deoarece (Domnul) n'a desființat legea, cum crede Simon (magul), ci a împlinit-o, căci zice: *„O iotă sau un corn de literă nu va trece din lege, până nu vor fi toate;* [5]) *căci n'am venit“*, zice *„să stric legea sau proorocii, ci să plinesc“*. De aceea și Moisi, legiuitorul și totodată arhiereu și prooroc și rege, și Ilie [6]), cel mai zelos dintre prooroci, s'au arătat la schimbarea la față a Domnului pe munte ca martori ai întrupării [7]), și ai patimilor Lui, ca prieteni și deaproape ai lui Hristos, iar nu ca dușmani sau streini. De aci iese vădit, că legea este bună și sfântă, asemenea și proorocii.

XX. Iar lege este Decalogul, pe care Dumnezeu l-a dat cu glas tare înainte de a-și face poporul vițel pe Apis dela egipteni [8]). Legea este dreaptă, căci de aceea se și chiamă lege, pentruca judecățile ei să se facă cu dreptate, potrivit firii. Pe aceasta partizanii lui Simon o disprețuesc socotind că, dacă nu sunt judecați de ea vor scăpa de pedeapsă. Această lege este bună, sfântă și neconstrângătoare, căci zice: *„De-mi vei face jertfelnic, din pământ să Mi-l faci“* [9]). N'a

1) Psalm. 18. 8.
2) Mal. 4. 6.
3) Mt. 8. 4.
4) Luca 17. 14.
5) Mt. 17. 3—10.
6) III Regi 19. 10.
7) Ioan 15. 15.
8) Exod. 20.
9) Ibidem 20, 24, 25.

zis: „Fă“, ci „De-mi vei face“. N'a impus cu sila, ci a lăsat la libera voință, deoarece Dumnezeu nu are trebuință de jertfe, neavând lipsă de nimic prin însăș firea sa [1]). Cunoscând însă că, precum mai înainte iubitorii de Dumnezeu Abel, Noe, Abraam și urmașii lor, nu siliți, dar îmboldiți de însăș legea firii lor, au adus jertfă lui Dumnezeu, din sentimentul de recunoștință către El, așa și acum Ebreilor nu impune, ci dacă voesc, încuviințează jertfele lor, și le primește cu toată inima, dacă le vor aduce din cuget drept. De aceea zice: *„De dorești să aduci jertfă* [2]), *nu jertfi mie, care n'am trebuință“*, căci mie nu-mi lipsește nimic; deoarece *„a mea este lumea și tot ce e în ea“* [3]). Iar când israiliții dădură acestea uitării și, în locul lui Dumnezeu, se închinară ca lui Dumnezeu unui vițel și acestuia-i atribuiau ei pricina scoaterii lor din Egipet, zicând: *„Aceștia sunt Dumnezeii tăi, Israele, cari te-au scos din Egipet“* [4]), și închinându-se, ca niște nelegiuiți, unui *„chip de vițel ce mâncă iarbă“* [5]), au tăgăduit pe Dumnezeu, care i-a cercetat, în suferințele lor, prin Moisi, care a făcut minuni cu mâna și cu toiagul, a bătut pe egipteni [6]) cu zece plăgi, a despărțit apa Mării Roșii [7]) și pe ei i-a trecut prin mijlocul apei *„ca pe un cal pe câmpie“* [8]) și a înecat pe dușmanii lor și pe cei ce vicleniau în contra lor, care la Meran [9]) a îndulcit izvorul cel amar, și din piatră stâncoasă le-a scos apă spre îndestularea lor, care prin stâlp de nor i-a umbrit de arșită prea mare, iar prin stâlp de foc i-a luminat și i-a condus pe ei, cari nu știau încotro să meargă, care le-a dat mană din cer și drept, carne, prepelițe din-

1) Gen. 4. 8. 22.
2) Ps. 49. 8—14.
3) Ps. 49—12.
4) Exod. 32. 4.
5) Psalm. 105—20.
6) Exod. 3.
7) Exod. 4—12; Exod. 14.
8) Ies. 63. 13.
9) Exod. 15. 23, 25.

spre mare, care le-a dat legea pe munte, al cărui glas s'au învednicit să-l audă, pe acesta l-au tăgăduit, zicând lui Aaron: „*Fă-ne zei, cari să meargă înaintea noastră*“[1]), şi-şi făcură un viţel turnat din metal topit şi aduseră jertfe idolului. Din pricina aceasta, mâniindu-se Dumnezeu, pentrucă a fost răsplătit de ei cu nerecunoştinţă i-a legat cu legături, cu neputinţă de desfăcut, le-a impus sarcini grele şi jug anevoios, şi n'a mai zis: „*Dacă faci*“ [2]), ci „*Fă altar şi adu jertfă neîncetat* [3]), căci eşti uituc şi nerecunoscător. De aceea adă într'una olocaustă, ca să-ţi aminteşti de mine. Căci din pricină că ai întrebuinţatrău libertatea, te constrâng pe viitor şi-ţi poruncesc să te abţii de unele mâncări şi animalele să le deosebeşti în curate şi necurate, deşi toate animalele sunt bune, deoarece de mine sunt făcute [4]). Şi-ţi impun astfel de deosebiri, curăţiri, spălări dese, stropiri, abţineri, sărbători diferite, iar dacă nu te vei supune fiecăreia din acestea, îţi hotărăsc pedeapsă ca unei slugi neascultătoare, ca, fiind strâmtorat şi apăsat de acest jug, să te fereşti de amăgirea închinării la mai mulţi zei, şi uitând de: „*aceştia sunt* [5]), *Israele, dumnezeii tăi*“, să-ţi aduci aminte de: „*Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul tău este singur Domn*“ [6]), şi ca să te întorci la acea lege pusă de mine în firea tuturor oamenilor: că numai un singur Dumnezeu este în cer şi pe pământ, şi pe Acesta „*să-l iubim* [7]) *din toată inima şi din toată vârtutea şi din tot cugetul*“, şi să nu ne temem de altul afară de El, nici să gândim cu gândul sau să rostim cu limba numele altor zei; căci pentru împietrirea inimii lor i-a încătuşat Domnul, ca prin jertfe şi sărbători şi curăţiri şi prin

1) Exod. 32. 1.
2) Deut. 28. 48.
3) Exod. 20. 24; Dent. 27. 5. 7.
4) Gen. 1. 31.
5) Exod. 32. 4.
6) Dent. 6. 4.
7) Dent. 6. 5.

păzirea altor asemenea să-şi îndrepte gândul la Dumnezeu, care le-a rânduit acestea.

XXI. Voi însă cari aţi crezut într'un singur Dumnezeu nu de silă, ci din cugetare dreaptă aţi urmat chemării Lui: „*Fericiţi ochii voştri, că văd şi urechile voastre că aud*“ [1]), căci aţi fost descătuşaţi din legături şi scăpaţi din robie. Cum zice: „*Nu vă mai numesc slugi, ci prieteni, pentrucă toate câte am auzit dela Tatăl, vi le-am făcut cunoscute*“ [2]), căci celor cari n'au vroit să vadă nici să audă, nu din lipsă de pricepere, ci din prisos de răutate, „*le-am dat porunci nu bune ci legi în cari nu vor putea trăi*“ [3]). Nu erau bune însă după judecata lor, deoarece şi fierul de ars şi cuţitul şi medicamentele sunt urâte de cei bolnavi, iar din pricina neascultării lor (poruncile) nu sunt păzite, şi deaceea şi moarte aduc, dacă nu le păzesc.

XXII. Voi sunteţi, prin urmare, fericiţi, pentrucă aţi scăpat de blestem; căci venind Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a împlinit legea, întărind-o [4]); a scos din ea părţile introduse din afară, dacă nu pe toate, cel puţin pe cele mai grele, şi le-a făcut să înceteze, iar legea a întărit-o şi libera voinţă a oamenilor a lăsat-o iarăş liberă, nu pedepsindu-o cu moarte vremelnică, ci chiemându-o la răspundere în altă stare. De aceea zice: „*De voeşte cineva să-mi urmeze, să vină*“, şi iarăş: „*Nu cumva şi voi voiţi să vă duceţi?*“ [5]). Dar şi înainte de a venì, El nu primià jertfele poporului, care adeseori păcătuia faţă de El şi care-şi închipuià, că prin jertfe iar nu prin pocăinţă îl face binevoitor, căci aşa zice: „*De ce-mi aduci tămâe din Saba* [6]) *şi chinaroon din ţară depărtată? Olocaustele voastre nu sunt primite de mine şi jertfele voa-*

1) Mt. 13. 16.
2) Ioan 15. 15.
3) Ezech. 20. 25.
4) Mt. 5. 17.
5) Mt. 16. 24; Ioan 6. 67.
6) Ierem. 6. 20.

stre nu-mi plac", şi apoi: „*Aduceţi olocaustele împreună cu jertfele voastre şi mâncaţi-le carnea, căci Eu când v'am scos din pământul Egiptului, nu v'am poruncit nimic despre olocauste şi jertfe*" 1). Şi prin Isaia zice: „*Ce-mi trebue mulţimea jertfelor voastre? zice Domnul: Sunt sătul de olocauste de berbeci, şi de grăsime de miei, şi sânge de tauri şi de ţapi nu voesc, nici să veniţi să vă arătaţi mie; căci cine a cerut acestea din mânele voastre? să nu mai urmaţi a călcà curtea mea. De-mi aduceţi fruntea făinei, zadarnică este. Urîciune îmi este tămâia. Luna nouă şi sâmbetele voastre şi ziua cea mare nu le mai sufăr. Postul şi sărbătorile voastre le urăşte sufletul meu. Sunt sătul de voi*" 2). Iar prin altul zice: „*Depărtează dela mine ecoul cântărilor tale, şi psalmii cântaţi cu instrumentele tale nu voiu ascultà* 3)". Iar Samuil zice lui Saul, care credeà că a adus jertfă potrivit legii: „*Ascultarea este mai presus decât jertfa, şi supunerea mai bună decât grăsimea de berbeci*" 4), căci „*Iată, Domnul nu voeşte jertfă, cât voeşte să-L ascultăm*". Şi prin David zice; „*Nu voiu primì viţei din casa ta, nici ţapi din turmele tale. Dacă voiu flămânzì, nu-ţi voiu spune ţie, căci a mea este lumea şi tot ce e în ea. Au mănânc eu carne de tauri sau beau sânge de ţapi? Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă şi dă Celui Prea Inalt rugăciunile tale*" 5). Asemenea şi în toate scripturile lor El refuză jertfele, pentrucă păcătuesc faţă de El. „*Jertfele nelegiuiţilor urăciune sunt înaintea Domnului, mai ales că le aduc înafară de lege*"6), şi iarăş: „*Jertfele lor ca o pâne de jale, şi toţi câţi vor mâncà din ele, se vor molipsì*" 7). Dacă, prin urmare, şi înainte de venirea sa, El

1) Ier. 7. 21—22.
2) Isaia I. 11—14.
3) Am. 5. 23.
4) I Samuel 15. 22.
5) Ps. 49. 9. 12—14.
6) Prov. 21. 27.
7) Osea 9. 4.

cereà în loc de jertfe „*inimă curată şi duh umilit*" 1), cu atât mai mult, după ce a venit, le-a făcut să înceteze, vrem să zicem, jertfele sângeroase. Le-a făcut să înceteze, prin aceea că El le-a îndeplinit mai întăi: a fost tăiat împrejur2) şi a fost stropit şi a adus şi jertfe şi olocauste şi s'a supus şi celorlalte datine, aşà că legiuitorul însuş s'a făcut împlinirea legii, nu desfiinţând legea firească, ci făcând să înceteze adausele introduse prin tradiţie, deşi nu toate.

XXIII. Aşa dar, n'a desfiinţat legea firească, ci a întărit-o, căci Cel ce a zis în lege: „*Domnul Dumnezeul tău un singur Domn este*"3), Acela zice în Evanghelie: „*Ca să te cunoască pe Tine, unul (singur) adevăratul Dumnezeu*" 4). Şi cel ce a zis: „*Să iubeşti pe vecinul tău ca însuţ pe tine*" 5), Acelaş, reînoind, zice în Evanghelie: „*Poruncă nouă vă dau, să vă iubiţi unul pe altul*" 6). Cel ce a oprit atunci omorul, opreşte acum şi mânia fără rost. Cel ce a oprit odinioară adulterul, opreşte acum şi dorinţa nelegitimă 7). Cel ce a interzis hoţia, fericeşte acum mai mult pe acela, care din agoniselele lui împarte celor săraci. Cel ce a oprit ura, porunceşte acum dragoste şi faţă de duşmani. Cel ce a interzis răsbunarea 8), porunceşte acum răbdare, nu pentrucă răsbunarea îndreptăţită ar fi nedreaptă, dar pentrucă este mai bună răbdarea 9). Asemenea n'a legiuit să nimicim năzuinţele fireşti, ci necumpătarea lor 10). Cel ce a poruncit să respectăm pe părinţi, El însuş li s'a supus, cel ce a legiuit să

1) Ps. 50. 12. 19.
2) Luc. 2. 21.
3) Deut. 6. 4
4) Ioan 17. 3.
5) Lev. 19. 18.
6) Ioan 13. 34.
7) Mt. 5. 21, 22. 27. 28.
8) Act. 20. 35.
9) Mt. 5. 43. 44.
10) Mt. 5. 37. 38.

serbăm sărbătorile [1]) prin încetarea muncii, pentru a ne îndeletnici cu studierea legilor, ne-a poruncit acum să mulţumim lui Dumnezeu, cugetând în fiecare zi la legea creaţiunii şi a proniei. Tăerea împrejur a oprit-o, dar a îndeplinit-o în El însuş, căci El erà *„Cel în Care erà pusă aşteptarea neamurilor“* [2]). Cel ce a legiuit jurământul drept [3]) şi a oprit jurământul mincinos, ne-a poruncit *„să nu jurăm“* [4]). Spălarea zilnică, jertfa, preoţia, închinarea la Dumnezeu numai într'un singur loc, le-a schimbat altfel: în locul spălărilor zilnice ne-a dat un singur Botez [5]), care se săvârşeşte în moartea lui, în loc de o singură seminţie, a poruncit să fie înaintaţi la preoţie cei mai buni din fiecare neam şi să nu se aibă în vedere însuşirile trupeşti, ci credinţa şi vieaţa [6]). In locul jertfelor sângeroase, ne-a dat jertfa cuvântătoare, nesângeroasă şi mistică, care se săvârşeşte spre închipuirea morţii Domnului, jertfa trupului şi a sângelui Lui. In loc de închinarea la Dumnezeu într'un singur loc, ne-a poruncit să-L preaslăvim *„în orice loc al împărăţiei Lui dela răsăritul până la apusul soarelui“* [7]). Prin urmare, nu legea a luat-o dela noi, ci lanţurile, căci despre lege şi Moisi zice: *„Să păzeşti cuvântul pe cari ţi-l poruncesc, când şezi în casă şi când te scoli şi când mergi pe cale“* [8]), iar David zice: *„In legea Domnului voea lui, şi în legea Lui va cugetà ziua şi noaptea“* [9]). Pretutindeni voeşte să fim potrivit legii, iar nu în afară de lege, căci zice: *„Fericiţi cei fără prihană în cale, cari umblă în legea Domnului! Fericiţi cei ce se silesc să*

---

1) Luc. 2. 51; Erod. 20. 10.
2) Gen. 49. 10.
3) Deut. 10. 20.
4) Mt. 5. 34.
5) Rom. 6. 3.
6) Lev. 21. 17.
7) Ps. 112. 3; Mal. 1. 11.
8) Deut. 6. 6. 7.
9) Ps. 1. 2.

vrăjmaşii tăi aşternut picioarelor tale“ [1]), pe care prea fericitul Ştefan l-a văzut stând deadreapta puterii, şi a strigat, zicând: *„Iată, văd cerurile deschizându-se şi pe Fiul Omului stând deadreapta lui Dumnezeu“* [2]), ca Arhiereu al tuturor cetelor celor înţelegătoare, prin care (se cuvine) închinăciunea şi mărirea şi slava lui Dumnezeu, atotţiitorul şi acum şi în veci. Amin.

---

1) Ps. 109. 1.
2) Act. 7. 55—56.

CARTEA VII.

Despre întrebuințarea vieții, despre mulțămiri și despre introducerea în credința creștină.

I. Precum Moisi, legiuitorul, a zis către israiliți: *„Iată, am pus în fața voastră calea vieții și calea morții“* 1) și a adaus: *„Alege viața, ca să trăești“*, și precum proorocul Ilie zicea poporului: *„Până când veți șchiopătà de amândouă picioarele? Dacă Dumnezeu este Domnul, urmați Lui“* 2), precum cu dreptate a zis și Domnul Iisus: *„Nimeni nu poate slujì la doi domni; căci sau pe unul va urì și pe altul va iubì sau de unul se va alipì și pe celalalt îl va disprețuì“* 3), așà și noi din neapărată trebuință urmând învățătorului Hristos, *„care este mântuitorul tuturor oamenilor și mai ales al celor credincioși“* 4), zicem că sunt două căi: una a vieții și una a morții și nici o asemănare n'au una cu alta, căci este mare deosebire între ele, sau mai vârtos, sunt cu totul protivnice. Firească este calea vieții, iar a morții este străină, căci nu este după voia lui Dumnezeu, ci pornește din viclenia dușmanului (diavolului) 5).

II. Cea dintâi este deci **calea vieții**, și aceasta este pe care o poruncește și legea: *„Să iubești pe Domnul Dumne-*

1) Deut. 30. 19.
2) III Regi 18. 21.
3) Mt. 6. 24.
4) I Tim. 4. 10.
5) Iutel 1. 13; 2. 24.

zeu din tot cugetul şi din tot sufletul, pe cel Unu şi Singur, afară de care altul nu este, iar pe aproapele ca pe tine însuţi[1]), şi: „*Tot ce nu voeşti să ţi se facă, nu face şi tu altuia*“[2]), adecă: „*ceeace urăşti tu, altuia să nu faci*“[3]). „*Binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, rugaţi-vă pentru cei ce vă ocărăsc, iubiţi pe vrăjmaşii voştri; căci ce mulţămire aveţi, dacă iubiţi pe cei ce vă iubesc? Deoarece şi păgânii fac aceasta. Voi însă iubiţi pe cei ce vă urăsc şi duşman nu veţi avea*“[4]). Deaceea „*să nu urăşti*“ zice, „*pe niciun om, nici pe egiptean, nici pe idumeu*“, căci toţi sunt făpturi ale lui Dumnezeu[5]). Fugiţi nu de chipul, ci de gândurile celor răi. „*Fereşte-te de poftele trupeşti*“[6]) şi lumeşti. De te loveşte cineva „*peste obrazul drept*[7]), *întoarce-i şi pe celalalt*“, nu pentrucă răzbunarea este rea, ci pentrucă mai de preţ este răbdarea, căci zice David: „*De am răsplătit celor ce-mi fac rele*“[8]). „*De te sileşte cineva să mergi cu el o milă, tu mergi două*[9]) *şi celui ce voeşte să se judece cu tine să-ţi ia haina, lasă-i şi camaşa*“[10]), şi „*dela cel ce-ţi ia ale tale, nu cere înapoi*[11]). *Celui ce-ţi cere, dă-i, şi de cel ce voeşte să se împrumute dela tine nu-ţi*“ închide mâna, căci „*un om drept are milă şi împrumută*“[12]), deoarece Tatăl (cel ceresc) „*Care răsare soarele său peste buni şi peste răi, şi face să plouă peste drepţi şi peste nedrepţi*“[13]), tuturor voeşte să dea. Aşa dar,

1) Deut. 6. 5; Lev. 19, 18; cf. Mc. 12, 32, 33.
2) Mt. 17. 12.
3) Tob. 4. 15.
4) Mt. 5. 44. 46. 47; Luca 6. 32. 33.
5) Deut. 23. 7.
6) I Petr. 2. 11.
7) Mt. 5. 39.
8) Ps. 7. 5.
9) Mt. 5. 41.
10) Mat. 5. 40.
11) Luca 6. 30; Mt. 5. 42.
12) Ps. 111, 5.
13) Mt. 5. 45.

drept este a da tuturor din agoniselele proprii, căci „*Cinsteşte*“, zice „*pe Domnul din agoniselele tale drepte*“[1]). Se cuvine însă a da întâetate sfinţilor[2]). „*Să nu ucizi*“[3]), adecă să nu nimiceşti pe omul asemenea ţie, căci distrugi cele bine făcute. Nu că orice ucidere este păcat, ci numai uciderea unui nevinovat, iar cea legiuită este rânduită numai stăpânitorilor. „*Să nu preacurveşti*“[4]), căci prin aceasta desparţi un trup în două, deoarece zice: „*vor fi doi un trup*“[5]), căci una sunt bărbatul şi femeia prin fire, prin înţelegere, prin unire, prin caracter, prin viaţă, prin purtare, deosebindu-se numai prin sex şi prin număr. „*Să nu fii pederast*“[6]), căci acest viţiu împotriva firii îşi atrage începutul dela Sodoma, care a fost prada focului trimis asupră-i. „*Blestemat*“ fie unul cu acesta, şi „*poporul întreg să strige, Amin (Fie, Fie)*[7]). *Să nu curveşti*, căci „*nu va fi*“ zice, „*desfrânat între fiii lui Israil*“. „*Să nu furi*“, căci Ahar furând în Israil, a murit în Ierihon fiind lovit cu pietre[8]), iar Ghiezi, pentru furt şi minciună, a moştenit lepra lui Neeman[9]), şi Iuda, care furà banii săracilor, a dat iudeilor pe Domnul Slavei, şi căindu-se, s'a spânzurat şi, „*a crăpat în două şi i-au ieşit toate măruntaele*“. Asemenea Anania şi Safira, femeia lui, pentrucă au furat averea lor propie şi au ispitit Duhul Domnului, pe dată au fost omorâţi prin hotărîrea lui Petru, cel împreună apostol cu noi[10]).

III. Să nu umbli cu vrăjitorii şi fermecătorii, căci „*pe*

1) Prov. 3. 9
2) Gal. 6. 10.
3) Exod. 20. 15.
4) Exod. 20. 13.
5) Gen. 2. 24.
6) Lev. 18. 22.
7) Deut. 23. 17.
8) Exod. 28. 15.
9) IV Regi 5.
10) Acta 5.

fermecători", zice, „*să nu-i lăsați și trăiască*" [1]). Să nu omori copilul tău [2]) prin avort, nici pe cel născut să nu-l ucizi, căci orice făptură (chip), care a primit suflet dela Dumnezeu, va fi răsbunată, dacă a fost ucisă pe nedrept. „*Să nu dorești cele ale aroapelui tău*", precum: „*femeia lui sau sluga lui sau boul lui sau ogorul lui*" [3]). „*Să nu juri strâmb*" căci s'a zis: „*Să nu jurați în nici un chip*" [4]). Dacă însă juri, cel puțin să juri drept, căci „*va fi lăudat tot cel ce se jură în El* [5]). *Să nu dai mărturie mincinoasă*" [6]), pentrucă „*cine supără pe sărac, întărâtă pe Cel ce l-a făcut pe el*".

IV. *Nu vorbi de rău* [7]), căci „*nu iubi*", zice „*vorbirea de rău, că să nu cazi în mânărie*", nici să nu-ți aduci aminte de rău, devremece căile celor ce-și aduc aminte de rău, duc la moarte [8]). *Să nu fii cu două păreri, nici mincinos* [9]), căci „*cursă tare sunt omului propriile lui buze*", și „*bărbatul bârfitor nu se va îndreptà pe pământ*" [10]). *Să nu fie cuvântul tău deșert*, căci „*despre orice cuvânt zadarnic veți da socoteală*". *Nu spune minciuni*, căci „*să omori*", zice, „*pe toți cari vorbesc minciuna*" [11]). *Să nu fii nici lacom, răpitor*, căci „*Vai*", zice, „*de acela care asuprește pe aproapele său pentru câștig urât*" [12]). *Să nu fii ipocrit* „*ca să nu-ți primești partea ta împreună cu ei*" [13]).

V. *Să nu fii viclean nici mândru*, căci „*Dumnezeu stă*

1) Exod. 22. 18.
2) Exod. 21. 23.
3) Exod. 20. 17.
4) Mt. 5. 33. 34.
5) Ps. 62. 12.
6) Exod. 20. 16; Prov. 14. 31.
7) Prov. 20. 13.
8) Prov. 12. 28.
9) Prov. 6. 2; Ps. 139. 12.
10) Mt. 12. 36.
11) Lev. 19. 1; Ps. 5. 7.
12) Hab. 2. 9.
13) Mt. 24. 51.

împotrivă celor mândri" [1]). *Să nu fii părtinitor la judecată*, căci „*a Domnului este judecata*" [2]). *Să nu porți ură pe nici un om*. „*Dojenește pe fratele tău și nu păcătui pentru el*" [3]), și „*mustră pe înțelept și el te va iubi*" [4]). *Fugi de rău* și de tot ce se aseamănă cu el, căci „*ferește-te*", zice „*de nedreptate, și groaza nu se va apropia de tine*" [5]). *Nu fii mânios*, nici zavistnic, nici râvnitor, nici furios, nici îndrăzneț, ca să nu ți se întâmple ca lui Cain sau ca lui Saul sau ca lui Ioab [6]), căci: cel dintâi a ucis pe fratele său, Abel [7]), pentrucă a fost găsit mai bun la Dumnezeu și pentrucă jertfa lui a fost primită, cel de al doilea a prigonit pe dreptul David [8]), care a biruit pe Goliat, filisteanul, fiind invidios pe el pentru renumele ce-și căpătase din pricina jocului, iar cel de al treilea a ucis [9]) două căpetenii ale oastei: pe Avenir, căpetenia lui Israil, și pe Amesa, căpetenia lui Iuda.

VI. *Să nu fii augur*, căci aceasta duce la idololatrie, iar „*ghicirea*", zice Samuil, „*este păcat*" [10]), și „*să nu fie vrăjitorie în Iacob nici ghicire în Israil* [11]). *Să nu umbli cu descântece*" sau să curăți pe fiul tău, făcându-l să treacă prin foc; să nu ghicești nici să prezici viitorul după sborul sau măruntaele pasărilor, nici să înveți științi rele, căci legea a oprit toate acestea. *Nu fii doritor de răutăți*, căci vei fi dus la păcate peste măsură de multe. *Nu vorbi lucruri rușinoase*, nu fii lacom la privire, nici bețiv, căci din acestea se nasc desfrânarea și adulterul. *Nu fii iubitor de argint*, ca să

1) Prov. 3. 34.
2) Deut. 1. 17.
3) Lev. 19. 17.
4) Prov. 9. 8.
5) Ier. 54. 14.
6) Gen. 4.
7) Gen. 18. 25—27.
8) I Reg. 17. 18.
9) III Reg. 2. 32.
10) I Reg. 15. 23; Num. 23. 23.
11) Deut. 18. 10—11; Lev. 19. 26.

nu slujeşti lui Mamona în loc de a sluji lui Dumnezeu [1]. *Nu fii iubitor de slavă deşartă*, nici nestatornic, nici înfumurat, căci din toate acestea se naşte mândria deşartă. Adu-ţi aminte de cel ce a zis: *„Doamne, inima mea nu s'a îngâmfat, nici ochii mei n'au privit lucruri înalte, nici n'am umblat în lucruri mari şi minunate, mai presus de mine, ci m'am smerit în gândirea mea“* [2].

VII. *Nu murmurà*, aducându-ţi aminte de pedeapsa ce au suferit cei cari au murmurat înpotriva lui Moisi [3]. *Nu fii cârtitor*, nici răutăcios, nici îndărătnic, nici îndrăzneţ, nici fricos, căci toate acestea duc la hulă împotriva lui Dumnezeu, ci fii blând ca Moisi [4] şi ca David, pentrucă *„cei blânzi vor moştenì pământul“* [5].

VIII. *Fii îndelung răbdător*, căci unul ca acesta are *„multă înţelepciune“*, pe când *„cel fricos e un mare nerod“* [6]. *Fii milostiv*, căci *„fericiţi cei milostivi, cà aceia se vor miluì“* [7]. *Fii curat la inimă*, liniştit, bun, având frică de cuvintele lui Dumnezeu [8]. Nu te înălţà ca fariseul, pentrucă *„tot cel ce se înalţă pe sine, se va smerì“* [9], şi *„ce este ales la oameni, urâciune este la Dumnezeu“* [10]. *Nu da sufletului tău îndrăsneală prea mare*, căci *„bărbatul prea îndrăsneţ, cade în nenorociri“* [11]. *Nu umblà cu cei nebuni*, ci cu cei înţelepţi şi drepţi [12]. *Suferinţele, ce vin asupră-ţi, primeşte-le cu bună voinţă* şi întâmplările nenorocite, fără să te mâhneşti,

1) Mt. 6. 24.
2) Ps. 130. 1—2.
3) Num. 12. 14.
4) Num. 12. 3.
5) Mt. 5. 4.
6) Prov. 24. 29.
7) Mt. 5. 7.
8) Isaia 66. 2.
9) Luca 18. 4.
10) Luca 16. 15.
11) Prov. 13. 17.
12) Prov. 13. 21.

fiind încredinţat, că Dumnezeu îţi va plăti pentru aceasta ca lui Iov şi lui Lazăr [1].

IX. *Pe cel ce-ţi vorbeşte cuvântul lui Dumnezeu* [2], să-l cinsteşti, aducându-ţi aminte de el ziua şi noaptea. Să-l cinsteşti însă nu ca pe un pricinuitor al naşterii tale, ci ca pe acela care s'a făcut mijlocitorul binelui tău, căci unde este învăţătura despre Dumnezeu, acolo şi Dumnezeu este de faţă. Să cercetezi în fiecare zi faţa sfinţilor, ca să te odihneşti pe cuvintele lor.

X. *Nu pricinuì shisme* între sfinţi, aducându-ţi aminte de tovarăşii lui Core [3]. *Impacă pe cei certaţi* şi împrieteneşte-i din nou, ca Moisi [4]. *Judecă drept*, căci *„a Domnului este judecata“* [5]. *Nu căutà la faţa omului*, când îl dojeneşti pentru greşala sa, precum Ilie şi Miheia [6] au dojenit pe Ahav şi Abdemeleh Etiopianul pe Sedechia [7] şi Natan pe David şi Ioan pe Irod [8].

XI. *Nu te îndoì* în rugăciunea ta [9], dacă va fi sau nu primită, căci Domnul mi-a zis mie, Petru, pe mare: *„Puţin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit“?* [10].

XII. *Nu-ţi întinde mâna la luat, iar la dat să ţi-o strângi* [11]. Dacă ai, dă cu mânele tale, ca să lucrezi la izbăvirea de păcatele tale, căci *„prin milostenii* [12] *şi prin credinţă se curăţă păcatele“*. *Nu sta la îndoială*, când dai săracului, nici nu murmurà, dacă-i dai, căci ştii cine este răs-

1) Iov. 52.
2) Ebr, 13. 7.
3) Num. 16.
4) Exod. 2.
5) Deut. 1. 17.
6) III Regi 18. 22.
7) Ier. 45.
8) II Regi, 12; Mt. 14.
9) Iac. 1. 6. 7.
10) Mt. 14. 11.
11) Sir. 4. 31.
12) Prov 16. 6.

plătitorul tău, devremece zice: *„Cine miluește pe sărac, împrumută pe Dumnezeu. După darul lui i se va plăti“* [1]). *Nu-ți întoarce fața dela cel sărac*, căci *„cine-și astupă“*, zice, *„urechile ca să nu audă pe sărac, și el va strigà și nu va fi cine să-l asculte“* [2]). *Imparte toate cu fratele tău* și nu zice că sunt proprietatea ta, căci împărtășirea de bunuri a fost pregătită de Dumnezeu deopotrivă pentru toți oamenii.

XIII. *Nu-ți ridicà mâna* de deasupra fiului sau ficii tale, ci din tinerețea lor învață-i frica de Dumnezeu, căci *„pedepsește“*, zice, *„pe fiul tău, și vei aveà astfel bună nădejde“*. *Servului tău sau servei tale*, cari cred în acelaș Dumnezeu, să nu le poruncești *„cu amărăciune de suflet“* [4]), ca să nu suspine cumva din pricina ta și să vină asupra ta mânie dela Dumnezeu. Și voi, servilor, supuneți-vă stăpânilor voștri, ca unui chip al lui Dumnezeu cu rușine și cu frică, *„ca Domnului și nu ca oamenilor“* [5]).

XIV. *Urăște orice fățărnicie* și fă tot ce este bineplăcut Domnului. *Nu părăsi „poruncile Domnului și păstrează“* cele ce ai primit dela El, *„nici adăugând“* la ele, nici *„lăsând ceva la o parte“* din ele, căci *„să nu adaugi nimic la vorbele Lui, ca să nu te mustre și să devii mincinos“* [6]). *Mărturisește* Domnului Dumnezeului păcatele tale, și nu adăuga la ele, ca să-ți fie bine dela Domnul Dumnezeul tău, *„Care nu voește moartea păcătosului, ci pocăința lui“* [7]).

XV. *„Pe tatăl tău și pe mama ta cinstește-i“* ca pe pricinuitori ai nașterii tale, *„ca să trăești mulți ani pe pământul pe care ți-l'a dat Dumnezeu“*. Pe frații tăi și pe rudele tale

1) Prov. 19. 17.
2) Prov. 21. 13.
3) Prov. 19. 18.
4) Sirah. 4. 6.
5) Col. 3. 23.
6) Prov. 30. 6.
7) Ez. 33. 11; II Petr. 3. 6.

nu-i disprețui, căci *„nu nesocotì pe cei din aceeaș sămânță cu tine“* [1]).

XVI. *De împărat să te temi*, știind că este ales de Dumnezeu, iar pe dregătorii lui să-i respecți [2]) ca pe niște *„slujitori ai lui Dumnezeu“*, căci ei sunt *„pedepsitori ai oricărei nedreptăți“*, cărora plătiți-le cu bunăvoință dajdia, contribuția și orice taxă [3]).

XVII. *Să nu megi la rugăciune* în ziua amărăciunii tale, mai înainte de a fi depărtat necazul tău. Aceasta este calea vieții, în care, fie, ca să vă aflați prin Iisus Hristos, Domnul nostru.

XVIII. **Calea morții** se arată însă prin fapte rele; căci în ea se află necunoașterea de Dumnezeu și închinarea (introducerea) la mai mulți zei, din care apoi izvorăsc: „uciderile [4]), desfrânările, preacurviile“, jurămintele strâmbe, dorințele nelegiuite, „hoțiile“, idololatria, magiea, vrăjitoria, răpirea, „mărturiile mincinoase“, fățărniciile, vicleniile, înșelătoria, mândria, răutatea, îngâmfarea „dorința de câștig urât“, vorbirea de lucruri rușinoase, invidia, îndrăzneala peste măsură, trufia, „fanfaranda“, nefrica, prigonirea celor buni, ura împotriva adevărului, iubirea de minciună, necunoașterea dreptății; căci făcătorii acestora „nu se alipesc de bine“ nici de dreapta judecată, veghează nu spre bine, ci spre rău. Blândeța și răbdarea sunt departe de ei, „iubesc lucrurile deșarte, urmăresc (caută) răsplată“, n'au milă de sărac, nu se îndură de cel doborât (de necazuri), nu cunosc pe Cel ce i-a creiat, sunt „omorâtori de copii“, distrugători ai făpturii lui Dumnezeu; își întorc fața de cel lipsit, apasă pe cel strâmtorat, apără pe bogați, disprețuesc pe săraci, sunt păcătoși cu desăvârșire. Feriți-vă, fiilor, de toți aceștia.

XIX. *Vezi, să nu te abată*, cineva dela pietate, căci

1) Ies. 58. 7.
2) Rom. 13. 4.
3) Rom. 13. 7.
4) Mt. 15, 9.

„să nu te abaţi", zice *„dela ea, nici la dreapta nici la stânga, ca să fii înţelept în toate câte vei face"* [1]). Dacă te abaţi, prin urmare, dela calea cea dreaptă, vei fi nelegiuit [2]).

XX. *Cât despre mâncări,* Domnul îţi zice: *„Mâncaţi bunătăţile pământului"* [3]), şi: *„Mâncaţi orice carne ca pe legumele din grădină, numai să scoateţi sângele din ea"* [4]), căci *„Nu celece intră în gură* [5]) *spurcă pe om, ci celece ies din gură"*, precum: „blesteme", huliri şi altele asemenea acestora. Tu însă *„mănâncă măduva* (tot ce este mai bun) *pământului"* [6]) cu dreptate, *„căci de este ceva frumos, al Lui este şi de este ceva bun al Lui este: grâul pentru tineri şi vinul binemirositor pentru fecioare"*, căci *„cine mănâncă sau cine bea fără El?"* [7]).

XXI. *Fugiţi de cele jertfite idolilor,* căci acestea sunt jertfite în cinstea demonilor, adecă spre dispreţul unicului Dumnezeu, *„ca să nu vă faceţi părtaşi ai demonilor"* [8]).

XXII. *Despre botez,* episcope şi preote, deşi am rânduit mai înainte, zicem însă şi acum, că să botezi astfel, cum a rânduit prin noi Domnul, zicând: *„Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-le să păziască toate câte am poruncit vouă"* [9]). In numele Tatălui, care a trimis, Fiului care a venit, al Mângâitorului, care a mărturisit. Intâi să ungi însă cu untdelemn sfânt, după aceea să botezi cu apă, şi la urmă să pecetlueşti cu mir, ca ungerea să fie împărtăşirea Sfântului Duh, apa să fie închipuirea morţii, iar mirul să

1) Mt. 24. 4; Ios. 1. 7.
2) Deut. 5. 32.
3) Ies. 1. 19; Gen. 9. 3.
4) Deut. 15. 23.
5) Mt. 15. 11. 19.
6) Gen. 45. 18; Zach. 9. 17
7) Eccl. 2. 25.
8) I Cor. 10. 20.
9) Mt. 28. 19—20.

fie pecetie a făgăduinţelor. Dacă nu este însă untdelemn nici mir, ajunge apa şi pentru ungere şi pecetluire şi pentru mărturisirea Celui ce a murit sau a celui ce moare împreună cu El. *Inainte de botez,* să postiască însă cel ce se botează, căci şi Domnul mai întâi a fost botezat de Ioan [1]) şi *„a petrecut în pustie"*, după aceea *„a postit patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi"* [2]), Iar El s'a botezat şi a postit nu pentrucă aveà trebuinţă de spălare sau de post sau de curăţire, El care, din fire, este curat şi sfânt, ci ca să încredinţeze şi pe Ioan de adevăr şi nouă să ne dea pildă. Aşa dar, Domnul nu s'a botezat în patima sau în moartea sau în învierea sa, căci nu se întâmplase încă nimic din acestea,—ci spre altă rânduire. Deaceea, în virtutea puterii ce are, a postit după botez ca Stăpân al lui Ioan. Cine *„se iniţiează însă în moartea Lui"* [3]) trebue mai întâi să postiască şi apoi să se boteze, căci nu este drept ca cel ce s'a îngropat împreună şi a înviat împreună (cu Hristos), să se întristeze (din pricina postului) în timpul învierii, căci nu omul este stăpân al orânduirii Mântuitorului [4]), ci acesta este stăpân, iar omul este supus.

XXIII. *„Posturile voastre* să nu fie aceleaşi cu ale fariseilor [5]), cari postesc în ziua a doua şi a cincia a săptămânii. Voi să postiţi ori cinci zile, ori ziua a patra şi a cincia, pentrucă în ziua a patra s'a făcut judecata împotriva Domnului, când Iuda, pentru bani, a făgăduit trădarea Lui [6]); iar în ziua a cincia (Vineri), pentrucă Domnul în această zi a suferit [7]) patima cea pe cruce, sub Pontie Pilat. Ziua Sâmbetei şi ziua Duminicii să le serbaţi, negreşit, pentrucă una

1) Mt. 3. 4.
2) Mt. 4. 12.
3) Rom. 6. 3.
4) Rom. 6. 4.
5) Mt. 6. 16.
6) Mt. 26. 13—14.
7) Mt. 27.

este aducerea aminte de facerea lumii, iar cealaltă de învierea Domnului Numai o singură Sâmbătă însă trebue să ţineţi în tot cursul unui an: aceea a îngropării Domnului, pe care se cade s'o postim, iar nu s'o serbăm, căci cât stă creatorul sub pământ, mai mare este întristarea pentru El de cât bucuria pentru creaţiune, deoarece creatorul, şi prin fire şi prin vrednicie, este mai presus de creaturile Lui.

XXIV. *„Când vă rugaţi* [1]), *nu fiţi ca fariseii“*, ci cum ne-a poruncit Domnul în Evanghelie *„aşa să vă rugaţi: Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voea Ta, precum în cer şi pe pământ. Pânea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi, şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri, şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău“* [2]), *„că a Ta este împărăţia şi puterea şi slava în veci, amin“*. De trei ori pe zi rugaţi-vă astfel, ca să vă faceţi vrednici de înfierea Tatălui, ca nu cumva, cu nevrednicie, numindu-l Tată, să fiţi certaţi de El, precum şi Israil, care a fost cândva cel întâi născut fiu al Său, a auzit cuvintele: *„Dacă sunt Tată, unde este cinstea mea? Dacă sunt Domn, unde este frică de mine?“* [3]). Căci slava părinţilor este sfinţenia copiilor şi cinstea stăpânilor este teama slugilor, după cum ceeace este dimpotrivă, necinste şi anarhie este, căci *„din pricina voastră“*, zice, *„este hulit numele meu între neamuri“* [4]).

XXV. *Fiţi totdeauna mulţămitori*, ca nişte robi credincioşi şi recunoscători; iar de Euharistie ziceţi aşà: „Mulţumim ţie, Părintele nostru, pentru viaţa pe care ne-ai făcut-o cunoscut prin Iisus fiul tău, prin care şi toate le-ai făcut şi porţi grijă de toate, pe care l-a trimis să se facă om pen-

1) Mt. 6. 5.
2) Mt. 6. 9—13.
3) Maleahi 1. 6.
4) Ies. 52. 5.

tru mântuirea noastră, pe care l-ai lăsat să pătimiască şi să moară, pe care şi înviindu-l, ai binevoit să-l preamăreşti şi l'ai aşezat deadreapta ta, prin care ne-ai şi făgăduit învierea morţilor. Tu, Stăpâne, Atotţiitorule, Dumnezeule vecinice, în ce chip această Euharistie, împrăştiată fiind şi întrunindu-se la un loc, s'a făcut o singură pâne, tot astfel adună biserica ta dela marginile pământului în împărăţia Ta. Iţi mulţumim încă, Părinte, pentru cinstitul sânge al lui Iisus Hristos, care s'a vărsat pentru noi, precum şi pentru cinstitul Lui trup, ale cărui aceste închipuiri săvârşim, deoarece El ni-a rânduit *„să vestim moartea Lui“* [1]), prin care Ţie slavă în veci, amin“. Niciunul însă din cei nebotezaţi (neiniţiaţi) să nu mănânce din ele, ci numai cei botezaţi în moartea Domnului. Iar dacă cineva nebotezat se împărtăşeşte, furişindu-se, „acela mănâncă osândă vecinică“ [2]), pentrucă nefiind al credinţii în Hristos, s'a împărtăşit din cele la cari n'avea niciun drept, spre pedeapsă. Dacă se împărtăşeşte însă cineva din neştiinţă, pe acesta catehizaţi-l repede şi-l botezaţi, ca să nu plece ca un dispreţuitor.

XXVI. Iar *după împărtăşire mulţămiţi astfel:* „Mulţămim ţie, Dumnezeul şi Tatăl lui Iisus, Mântuitorul nostru, pentru sfânt numele Tău, pe care l-ai sălăşluit în noi şi pentru cunoştinţa şi credinţa, dragostea şi nemurirea, pe cari ni le-ai dat prin Iisus, Fiul Tău. Tu, Stăpâne Atotţiitorule, Dumnezeul tuturor, ai zidit lumea şi cele dintrânsa prin El, şi ai sădit lege în sufletele noastre şi ai pregătit oamenilor cele trebuincioase pentru traiu, *„Dumnezeul părinţilor noştri“* sfinţi şi nevinovaţi: „Abraam şi Isac şi Iacov“, robii tăi credincioşi; Dumnezeule puternic, credincios, adevărat şi nemincinos în făgăduinţele Tale, care ai trimis pe pământ pe Iisus Hristosul Tău, ca să petreacă ca om împreună cu oamenii, fiind însă Dumnezeu—Cuvântul şi om, şi să nimiciască

1) I Cor. 11. 26.
2) I Cor. 11. 29.

păcatul din rădăcină, Insuţi şi acum adu-ţi aminte, prin El, de această sfântă biserică a ta, *„pe care ai câştigat-o cu scump sângele“* [1]) Hristosului tău, şi *„izbăveşte-o de tot răul“* [2]) şi o desăvârşeşte în dragostea ta şi în adevărul tău, şi pe noi pe toţi ne adună în împărăţia ta, pe care o ai pregătit-o ei. *„Maranata“* [3]). *„Osana Fiului lui David, binecuvântat cel ce vine în numele Domnului, Dumnezeu Domnul care s'a arătat nouă în trup“* [4]). De este cineva sfânt, să se apropie; iar cine nu este, să se facă prin pocăinţă. Lăsaţi însă şi preoţilor voştri ca să mulţămească.

XXVII. *Pentru mir* mulţămiţi astfel: „Mulţămim Ţie, Dumnezeule, făcătorule a toate, şi pentru mirosul plăcut al mirului şi pentru veacul nemuritor, pe care ni l-ai făcut cunoscut prin Iisus, Fiul Tău, că a Ta este slava şi puterea în veci, amin“.

XXVIII. *Pe oricine mulţămeşte astfel*, când vine la voi, primiţi-l ca pe un ucenic al lui Hristos. Dacă propoveduеşte însă altă învăţătură decât cea pe care v'a dat-o Hristos prin noi, unuia ca acesta nu-i daţi voe să mulţămească, căci mai mult necinsteşte pe Dumnezeu decât îl cinsteşte. Ori cine vine la voi [5]), să fie cercetat şi astfel să fie primit, căci aveţi pricepere şi puteţi *„cunoaşte care-i dreapta şi care-i stânga“*, şi să deosebiţi pe învăţătorii mincinoşi de învăţătorii adevăraţi. Invăţătorului adevărat, care vine la voi, daţi-i din inimă cele trebuitoare. Invăţătorului mincinos însă daţi-i cele de trebuinţă, dar uu primiţi rătăcirea lui, nici nu vă rugaţi cu el, ca să nu vă pângăriţi împreună cu el. Orice profet sau învăţător adevărat, care vine la voi, *„este vrednic de hrană* [6]), *ca un lucrător“* al cuvântului dreptăţii.

1) Act. 20. 28.
2) Mt. 6. 13.
3) I Cor. 16. 22: Mt. 21. 9.
4) I Tim. 3. 16.
5) Ioan 4. 11.
6) Mt. 10. 10.

XXIX. *Toată pârga* din productele linului, ariei, boilor şi oilor s'o dai preoţilor, ca *„să fie binecuvântate* [1]) *cele puse spre păstrare în jitniţele tale precum şi roadele pământului tău, şi ca să fii întărit* [2]) *cu pâine şi vin“* şi untdelemn, şi ca *„să se îmulţiască* [3]) *cirezile tale de boi şi turmele de oi“*. Toată zecimea s'o dai orfanului şi văduvei, săracului şi străinului. Toată pârga din pâine caldă, din vasul de vin sau de untdelemn sau din miere sau din fructele pomilor, din struguri sau din alte roade să-o dai preoţilor, iar pârga din bani şi din îmbrăcăminte şi din ori ce alt câştig s'o dai orfanului şi văduvei.

XXX. *In ziua învierii Domnului*, Duminica adecă, adunaţi-vă necontenit şi mulţămiţi lui Dumnezeu, înălţându-I aude pentru binefacerile pe cari ni le-a arătat prin Hristos, izbăvindu-ne de neştiinţă, de rătăcire şi de legături, ca să fie jertfa voastră curată şi bineprimită de Dumnezeu, care a zis despre biserica sa sobornicească, că, *„în tot locul mi se va aduce“* tămâe şi *„jertfă curată, căci împărat mare sunt, zice Domnul“* atotţiitorul, *„şi numele meu este minunat între neamuri“* [4]).

XXXI. *Alegeţi-vă episcopi vrednici* de Domnul şi preoţi şi diaconi oameni evlavioşi, drepţi, blânzi, neiubitori de argint, iubitori de adevăr [5]), încercaţi, sfinţi nepărtinitori, în stare să înveţe cuvântul pietăţii, cari să meargă pe calea cea dreaptă în dogmele Domnului. Iar voi cinstiţi-i pe aceştia ca pe părinţi, ca pe stăpâni, ca pe binefăcători, ca pe pricinuitori ai bunei voastre stări. Mustraţi-vă unul pe altul, nu cu mânie, ci cu îndelungă răbdare, cu blândeţă şi cu pace. Păziţi toate cele rânduite vouă de Domnul. *„Privighiaţi“* [6])

1) Deut. 28. 5. 4.
2) Gen. 27. 37.
3) Deut. 7. 13.
4) Mal. 1. 11—14.
5) II Tim. 2. 15.
6) Mt. 24. 42.

asupra vieții voastre. *„Să fie coapsele voastre încinse*[1]) *și lămpile aprinse și voi asemenea oamenilor cari așteaptă pe stăpânul lor*[2]), *când va veni: seara sau dimineața sau la cântatul cocoșului sau la miezul nopții, căci în ceasul, în care nu-l așteaptă*[3]), *va veni Stăpânul, și de-i vor deschide, fericite slugile acelea, că au fost găsite priveghind, pentrucă Stăpânul, se va încinge și le va pune la masă și, trecând alăturea, va sluji“* lor. *„Privighiați“*[4]) deci *„și vă rugați, ca să nu adormiți spre moarte“*, căci nimic nu vă vor ajută faptele bune de mai înainte, dacă în cele de pe urmă ale voastre vă veți abate dela adevărata credință.

XXXII. Căci *în zilele de pe urmă* se vor înmulți proorocii mincinoși și stricătorii cuvântului, și se vor schimbà oile în lupi și dragostea în ură, pentrucă înmulțindu-se fărădelegea, *„se va răcì dragostea multora“*. Oamenii se vor urì între ei[5]), și se vor prigonì și se vor înșelà unul pe altul. Și atunci se va arătà amăgitorul lumii, dușmanul adevărului, apărătorul minciunii, pe care Domnul Iisus *„îl va pierde cu suflarea gurii sale*[6]), *El care pierde pe nelegiuit cu buzele numai, și mulți se vor scandalizà prin el. Cei ce vor răbdà însă până în sfârșit, aceia se vor mântuì“*[7]). *„Atunci se va arătà semnul“* Fiului Omului pe cer, apoi va fi *„glas de trâmbiță“*[8]) prin arhanghel și între acestea învierea celor adormiți. Și *„atunci va veni Domnul și toți sfinții împreună cu El“* în cutremur de pământ[9]), *„pe nori“*, cu îngerii puterii Lui[10]), (șezând) pe tronul împărăției, ca să judece pe

1) Luca 12. 35—36.
2) Mt. 13. 35.
3) Luc. 12. 40; 36. 37.
4) Mt. 26. 41; Ps. 12. 4.
5) Mt. 24, 12.
6) II Tes. 2. 8; Ies. 11. 4.
7) Mt. 24. 10. 13. 30—31.
8) I Tess. 4. 16.
9) Zach. 14. 5.
10) Mt. 24. 30; 26. 64.

amăgitorul lumii, pe diavolul și *„să plătiască fiecăruia după fapta sa“*. Atunci *„vor merge cei răi la osândă vecinică, iar cei drepți vor merge la vieață veșnică“*, moștenind *„cele ce ochiul n'a văzut*[1]) *și urechea n'a auzit și la inimă de om nu s'a suit, pe cari le-a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc“*, și se vor bucurà[2]) în împărăția lui Dumnezeu cea în Hristos Iisus.

XXXIII. Invrednicindu-ne, așa dar, de atâtea bunătăți din partea Lui, să ne rugăm Lui, chemându-l în ajutor prin rugăciune neîncetată și zicând: „Mântuitorul nostru cel vecinic, *„Impăratul zeilor“*[3]), Cel ce ești singur atoatețiitor și Domn, Dumnezeul tuturor lucrurilor și *„Dumnezeul părinților noștri“* sfinți[4]) și neprihăniți, cari au fost mai înainte de noi, *„Dumnezeul lui Abraam*[5]) *și al lui Iacov, Care ești îndurător și milos, îndelungrăbdător și mult milostiv*, Căruia orice inimă se arată deschisă și orice gând ascuns se descopere, către Tine strigă sufletele drepților, în Tine se încred nădejdile sfinților, Tatăl celor neprihăniți, Care asculți pe cei ce te chiamă din inimă curată, Care știi și cele ce se vorbesc în tăcere, (căci pronia Ta se întinde până în cele mai dinlăuntru ale omului, și prin conștiință pătrunzi gândul fiecăruia), și în orice parte a pământului ți se aduce tămâe prin rugăciune și cuvinte, Care ai pregătit veacul de acum ca stadiu al dreptății[6]), ai deschis tuturor ușa milostivirii și ai arătat fiecăruia din oameni prin cunoștința înnăscută și prin judecata firească și din aprobarea legii, că stăpânirea bogăției nu este vecinică, că podoaba frumuseții nu ține în veac, că tăria puterii se sfărâmă ușor, că fum și *„deșertăciune*[7]) *sunt toate“*, că numai conștiința curată a credinții

1) Rom. 2. 6; Mt. 25. 46.
2) I Cor. 2. 9.
3) Estir 4. 17
4) Exod. 3. 16.
5) Ioel 2. 13.
6) I Cor. 9. 24.
7) Iac. 4. 14; Eccles. 1. 2.

rămâne, se ridică cu adevărul prin mijlocul nourilor şi prinde dreapta plăcerilor viitoare. In acelaş timp şi înainte de a se arătă făgăduiala renaşterii noastre (sfârşitul lumii) sufletul se bucură [1]), înveselindu-se cu nădejdea, căci dela început, când strămoşul nostru Abraam apucase calea adevărului, prin vedenie, învăţându-l, ce este veacul acesta; şi înaintea cunoştinii lui a mers credinţa, iar credinţei i-a urmat legământul, căci ai zis: *„Voiu face seminţia ta ca stelele cerului şi ca nisipul de pe malul mării“* [2]). Dar şi când i-ai dăruit pe Isac [3]), despre care ştiiai că va fi asemenea lui în felul de viaţă, te-ai numit Dumnezeul lui, zicând: *„Voiu fi Dumnezeul tău şi al seminţiei tale după tine“* [4]). Şi părintelui nostru Iacov, când călătoria spre Mesopotamia, i-ai arătat pe Hristos, şi i-ai vorbit prin El, zicând: *„Iată Eu sunt cu tine şi te voiu sporì şi te voiu înmulţì foarte“* [5]). Şi către Moisi, slujitorul tău credincios şi sfânt, ai vorbit astfel în arătarea rugului: *„Eu sunt Cel ce sunt. Acesta este numele meu veşnic şi vrednic de a fi pomenit din neam în neam“* [6]). Apărătorule seminţiei lui Abraam, binecuvântat eşti în veci.

XXXIV. Binecuvântat eşti, Doamne, *„împărate al veacurilor“* [7]), care prin Hristos ai făcut toate şi prin El ai împodobit, din început, cele ce erau neîntocmite; care ai despărţit apele [8]) de ape prin tărie şi ai pus în toate Duh de vieaţă [9]), care ai întărit pământul şi a întins cerul şi ai împodobit pe fiecare din fǎpturi cu o întocmire desăvârşită, căci prin iscusinţa ta, Stăpâne, s'a făcut lumea strălucitoare [10]),

1) Gen. 12.
2) Gen. 13. 16; 22. 17.
3) Gen. 17. 19.
4) Gen. 26. 3. 17. 7.
5) Gen. 28. 15; 48. 4.
6) Exod. 3. 14. 15.
7) I Tim. 1. 17.
8) Gen. 1. 1. 2. 6.
9) Pr. 101. 26; 103. 2.
10) Ies. 40. 22.

iar *“cerul“*, întărit *„ca o boltă“*, este luminat de stele spre îndulcirea întunericului, lumina şi soarele s'au făcut pentru zi şi pentru producerea fructelor, iar luna cu creşterea şi descreşterea ei, spre schimbarea timpurilor. Şi s'a numit noapte şi s'a chemat zi [1]), iar în mijlocul adâncurilor lor s'a arătat tărie *„şi ai zis să se adune apele la un loc şi să se arate uscatul“* [2]). Iar marea cum ne-ar descri-o cineva? Ea vine furioasă de departe, dar se retrage dela ţărm [3]), fiind oprită de porunca ta, căci ai zis: *„în ea să se sfărâme valurile ei“* [4]), ai făcut-o însă *„cu putinţă de trecut pentru animale mari şi mici şi pentru corăbii.* După aceea a înverzit pământul, împestriţat fiind cu tot felul de flori şi cu mulţime de arbori feluriţi. Nutritoarele acestora sunt stele foarte luminoase, cari'şi păstrează mersul lor neschimbat şi nu se abat câtuş de puţin dela porunca ta, ci ori unde le vei porunci, acolo răsar şi apun, ca semne ale timpurilor şi ale anilor şi schimbă îndeletnicirea oamenilor. După aceea s'au făcut [5]) vieţuitoare, cari trăesc pe uscat, în apă, în aer, şi pe uscat şi în apă, şi înţelepciunea iscusită a proniei tale dă fiecăreea îngrijirea potrivită; căci după cum n'a fost neputincioasă ca să creieze diferite feluri de animale, tot asftel n'a scăpat din vedere să se dea îngrijirea deosebită a fiecăreea din ele. Şi sfârşit creaţiunii ai făcut fiinţa înţelegătoare, pe cetăţeanul lumii, poruncind înţelepciunii tale şi zicând: *„Să facem om după chipul şi după asemănarea noastră“* [6]), podoaba lumii făcându-l din patru stihii alcăluindu-i trupul, iar sufletul i l'ai făcut din nimic, şi i-ai dăruit cinci simţuri, şi mintea, conducătorul sufletului, ai pus-o peste simţuri. Şi pe lângă toate acestea, Stăpâne Doamne, cine va

1) Gen. 1. 5.
2) Gen. 1. 9.
3) Iov. 38. 11.
4) Pr. 103. 25—26.
5) Gen. 1. 14.
6) Gen. 1. 26.

înţelege cum se cuvine mişcarea norilor aducători de ploaie, strălucirea fulgerului, bubuitul tunetului pentru producerea hranei îndestulătoare şi pentru amestecarea bine potrivită a văzduhului! Pe omul neascultător însă l'ai lipsit de vieaţă, care-i erà oarecum închiriată, dar nu l-ai nimicit cu totul, ci dându-l morţii pentru puţin timp [1]), cu jurământ l-ai chemat la o a doua naştere [2]), ridicând osânda morţii, Tu, care înviezi morţii prin *„Iisus Hristos, nădejdea noastră"*.

XXXV. Mare eşti, Doamne *„şi mare este puterea ta şi înţelepciunii Tale nu este număr"* [3]). Creatorule, Mântuitorule, bogatule în daruri, îndelungrăbdătorule şi dătătorule de mile, Care nu părăseşti mântuirea fapturilor tale, căci din fire eşti bun, şi pe păcătoşi îi cruţi, chiemându-i la pocăinţă, deoarece certarea ta este milă. Cum am sta, dacă am fi ceruţi îndată la judecată, când cu îndelungărăbdare fiind aşteptaţi, abia rădicăm capul de slăbăciune? Puterea Ta o vestesc [4]) cerurile şi pământul, care se clatină, nefiind atârnat, ca siguranţă, de nimic. Marea, care se sbuciumă şi hrăneşte mulţime nenumărată de vietăţi, este încătuşată de nisip şi pe toţi sileşte să strige: *„Cât de minunate sunt lucrurile tale, Doamne; toate cu înţelepciune le-ai făcut, plin este pământul de făpturile tale"* [5]). Şi mulţime strălucitoare de îngeri şi duhuri înţelegătoare zic: *„Unul sfânt"*, şi sfinţii Serafimi dinpreună cu Heruvimii cei cu câte şase aripi îţi cână cântarea de biruinţă, strigând cu glasuri cari nu mai contenesc: *„Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de slava Ta"* [7]), şi celelalte mulţimi de cete: arhanghelii, „tronurile, domniile, începătoriile [8]), stăpâniile", pute-

1) Rom. 7. 6.
2) I Tim. 1. 1.
3) Ps. 146. 5.
4) Ps. 18. 2.
5) Ps. 103. 24.
6) Dan. 6. 13.
7) Ies. 6. 3.
8) Col. 1. 16.

rile strigă, zicând: *„Binecuvântată este slava Domnului din locul Său"* [1]). Iar Israil, biserica ta de pe pământ, cea dintre neamuri [2]), luându-se la întrecere cu puterile cereşti, noaptea şi ziua, îţi cântă *„cu inimă plină şi cu suflet volnic"* [3]): *„Carele lui Dumnezeu sunt de zece ori zece mii; mii sunt cei ce se veselesc. Domnul în mijlocul lor, pe Sinai, în templu"* [4]). Cerul cunoaşte pe Cel Care l-a intins pe nimic *„ca pe boltă de piatră"* [5]), şi a împreunat pământ şi apă, şi a împrăştiat aerul, hrana vieţuitoarelor, şi cu acesta a împreunat focul spre încălzire şi spre îndulcirea întunerecului. Se minunează ceata stelelor, cari vestesc pe Cel ce le numără [6]) şi arată pe Cel ce le numeşte. Animalele vestesc pe Cel ce a dat vieaţă animalelor şi plantele pe Cel ce a sădit plantele, cari toate, fiind făcute prin cuvântul Tău, arată tăria puterii Tale.—De aceea şi fiecare om este dator să-ţi aducă prin Hristos, laudă din inimă pentru toate, deoarece prin tine este stăpân peste toate, căci tu eşti grabnic la binefaceri, darnic în îndurări, singur atoateţiitor. Când voeşti, puterea ta este de faţă, căci veşnica ta putere stinge şi flacările focului şi gura leilor închide [7]) şi chiţii îmblânzeşte, şi însănătoşează, şi însuşirile lucrurilor schimbă, şi mulţimea duşmanilor [8]) şi pe poporul numărat din îngâmfare nimiceşte. Tu eşti cel din cer, cel de pe pământ, cel din mare, cel dela margini, de nimic nefiind mărginit *„căci mărirea ta nu are margini"* [9]). Acestea însă nu sunt, Doamne, spusele noastre, ci ale slujitorului tău, care zice: *„Şi vei cunoaşte în inima Ta, că Domnul este Dumnezeu în cer sus şi pe pă-*

1) Ezech. 3. 12.
2) Gen. 32. 24.
3) II Mac. 1. 3.
4) Ps. 67. 18.
5) Ies. 40. 22. Iov. 38. 38.
6) Ps. 146. 4.
7) Dan. 3. 6; Ioan 2; IV Regi 19.
8) II Regi 24.
9) Ps. 144. 3.

mânt jos și nu este altul afară de El" [1]), căci nu este Dumnezeu afară numai de Tine, nu este sfânt afară de Tine, *„Domnul Dumnezeul cunoștințelor*" [2]), Dumnezeul sfinților, sfânt mai presus de toți sfinții, căci *„sub mânele Tale au fost ei sfințiți*". *„Vrednic de laudă și preaînalt este*" [3]), nevăzut din fire, nepătruns în judecăți. A Cărui vieață n'are trebuință de nimic, dăinuirea Ta este neschimbată și nelipsită de nimic. Lucrarea Ta nu ostenește [4]), măreția Ta este nemărginită [5]), bunăcuviința (podoaba) Ta nesfârșită [6]), locuința Ta neajunsă, sălășluirea Ta nu se mută din loc în loc, știința Ta fără început, adevărul tău neschimbat, lucrul Tău se îndeplinește fără mijlocirea cuiva, puterea Ta nesupusă uneltirilor, stăpânirea Ta fără urmași, împărăția Ta nesfârșită, tăria Ta neînvinsă, armata Ta fără număr. Tu ești Tatăl înțelepciunii, ziditorul și pricinuitorul creațiunii săvârșite prin Mijlocitorul, dăruitorul proniei, dătătorul legilor, îndeplinitorul [7]) lipsurilor, pedepsitorul nelegiuiților și răsplătitorul drepților, Dumnezeul și Tatăl lui Hristos și Domnul celor pioși față de El, a Cărui făgăduință este nemincinoasă, judecată nemitarnică, hotărâre neschimbată, față de care pietatea nu încetează niciodată și mulțumirea este vecinică, prin care Ți se cuvine închinăciune meritată dela toată făptura înțelegătoare și sfântă.

XXXVI. Doamne, atotțiitorule, ai creat lumea prin Hristos și ai rânduit Sâmbăta spre aducere aminte, că în această zi ai stabilit odihnă de lucru spre a cugetà la legile tale, și ai așezat sărbători spre înveselirea sufletelor noastre, ca să ne aducem aminte de înțelepciunea zidită de tine [8]). Că

1) Deut. 4. 39.
2) Ies. 45. 5; I Reg. 29. 2. 3.
3) Dan. 3. 28. 30.
4) Deut. 33. 3.
5) Rom. 11. 33.
6) I. Tim. 6. 10.
7) Ebr. 11. 6.
8) Prov. 8. 22.

pentru noi a suferit (Fiul tău) nașterea din femeie, s'a arătat în această vieață, învederându-se la botez, că este Dumnezeu și om cel ce s'a arătat, a pătimit pentru prin învoirea ta și a murit și a înviat cu puterea ta. Din care pricină și noi prăznuind sărbătoarea învierii, ne bucurăm, Duminică, de cel, care a biruit moartea, și *„a dat la lumină—vieața și nemurirea*" [1]), căci prin el ai atras neamurile la tine ca *„popor ales*", Israil adevărat, iubit de Dumnezeu, care vede pe Dumnezeu" [2]). Tu, Doamne, și pe părinții noștri *„i-ai scos din pământul Egiptului*" [3]); și i-ai izbăvit din *„cuptorul de fier*" și de lucrarea de oale și de cărămizi, i-ai scăpat din mâna lui Faraon [4]) și a supușilor lui, și prin mare i-ai trecut ca pe uscat și *„ai cruțat purtarea lor în pustie*" [5]) dându-le felurite bunătăți; le-ai dăruit lege, Decalogul, cu glasul tău spusă și de mâna ta scrisă. Le-ai poruncit să țină Sâmbăta, nu dând prilej la trândăvie, ci îndemn la pietate, spre cunoașterea puterii tale, spre împiedecarea dela rele, închizându-i oarecum ca într'o. îngrădire spre a învățà cum să se veselească în ziua a șaptea [6]). De aceea fiecare a șaptea zi și săptămâna a șaptea și luna a șaptea [7]) și anul al șaptelea și după repețirea acestuia (de 7 ori) anul al cincizecilea, sunt spre odihnă. Ca să nu aibă oamenii nici un cuvânt de îndreptățire a neștiinței, ai lăsat ca în fiecare Sâmbătă să nu se lucreze, pentruca nimeni să nu doriască a scoate din gura lui cuvânt de mânie în ziua Sâmbetelor, căci Sâmbăta este odihna de după creațiune, isprăvirea lumii, cercetarea legilor, laudă de mulțămire către Dumnezeu pentru cele ce a dăruit oamenilor. Mai presus însă de toate este Duminica,

1) I Cor. 15. 55; II Tim. 1. 10.
2) Deut. 7. 6; Gen. 35. 10.
3) Deut. 4. 20.
4) Ex.d. 14. 29.
5) Act. 13. 18; Exod. 20
6) Lev. 23.
7) Lev. 25.

căci ea ne înfățișează pe însuș Mijlocitorul, pe Proniatorul, pe Legiuitorul, pe Pricinuitorul învierii, *„pe Cel născut mai înainte de toată făptura* [1]), *pe Dumnezeu—Cuvântul“* și om, născut din Maria singură fără bărbat, pe Cel ce a trăit cu sfințenie, care a fost răstignit pe timpul lui Pontie Pilat și a murit și a înviat din morți. Astfel Duminica ne îndeamnă a-ți aduce, Stăpâne, mulțumire pentru toate, căci acesta este harul dat de tine, care, prin măreția sa, a întrecut orice binefacere.

XXXVII. Cel ce ai îndeplinit cele făgăduite prin prooroci și ai avut milă de Sion și te-ai îndurat de Ierusalim, ridicând în mijlocul lui tronul lui David, sluga ta, prin nașterea lui Hristos, *„care din sămânța lui după trup“* [2]) din Fecioară singură s'a născut, însuți și acum, Stăpâne Dumnezeule, primește rugăciunile aduse ție prin buzele poporului tău celui ales dintre neamuri, *„cari te chiamă în adevăr“* [3]), precum ai primit darurile drepților în vremea lor: al lui Abel între [4]) cei dintâi, la a cărui jertfă ai căutat și ai primit-o, al lui Noe [5]) după ce a ieșit din corabie, al lui Abraam [6]) după ce a ieșit din țara Haldeilor, al lui Isaac [7]) la fântâna jurământului, al lui Iacov în Betleem, al lui Moisi în pustie [8]), al lui Aaron [9]) în millocul viilor și al morților, al lui Iisus al lui Navi [10]) în Galgala, al lui Ghedeon pe stâncă și pe lână, înainte de a păcătui el; al lui Manoe și al femeii lui pe câmp, al lui Samson în setea lui înainte de fărădelegea

1) Col. 1. 15; Ioan 1. 1.
2) Rom. 1. 3.
3) Ps. 144. 18.
4) Gen. 4.
5) Gen. 8. 12.
6) Gen. 22. 35. 46.
7) Gen. 12.
8) Exod. 12; Num. 16.
9) Ios. 5.
10) Iud. 6. 8; 13. 15.

lui, al lui Ieftae în războiu înainte de necugetata lui juruință [1]), al lui Barac și al Deborei la Sisara, al lui Samuel [2]) la Maspa, al lui David la aria lui Ornan ebuseul, al lui Solomon [3]) în Gabaon și în Ierusalim, al lui Ilie pe muntele Carmel [4]), a lui Elisei la isvorul secat, al lui Iosafat în războiu, al lui Ezechia [5]) în boala lui și în timpul năvălirii lui Senaherib, al lui Manase în pământul Haldeilor după căderea sa în greșală, al lui Iosia [6]) la Fassa, al lui Ezra [7]) la întoarcere, al lui Daniil în groapa cu leii, al lui Iona [8]) în pântecele chitului, al celor trei tineri în cuptorul cu foc, al Anei [9]) în templu în fața chivotului, al lui Neemia și al lui Zorobabel în timpul ridicării zidurilor, al lui Matatia [10]) și al fiilor săi în zelul lor către tine, al lui Iael în binecuvântări. Primește și acum rugăciunile poporului tău, ce ți se aduc cu mulțămire, prin Hristos, în duh.

XXXVIII. Mulțumim ție pentru toate, Stăpâne atotțiitorule, că n'ai îndepărtat dela noi milele și îndurările tale, ci în toate timpurile și pe fiecare generațiune o izbăvești, o mântuești, o ajuți, o ocrotești, căci ai dat ajutor în zilele lui Enos și ale lui Enoh, în zilele lui Moisi și Iisus al lui Navi, în timpul judecătorilor, în zilele lui Samuil și Elia și ale proorocilor, în zilele lui David și a le împăraților, în zilele Estirei și ale lui Mardoheu, în zilele Iuditei, în zilele lui Iuda Macabeul și ale fraților lui. Și în zilele noastre ne-ai ajutat prin Marele Tău Arhiereu [11]), Iisus Hristos Fiul Tău,

1) Iud. 11. 4.
2) I Regi. 7; I Paral. 21.
3) III Regi 3. 8. 18.
4) IV Regi. 2
5) II Paral 18; IV Regi. 20. 19.
6) II Paral. 33. 35.
7) I Ezra, 8; Dan. 6. 14;
8) Iona. 2; Dan. 3.
9) I Sam. I; II Ezdr. 2—7.
10) I Mac. 2; Iud. 5. 24.
11) II Regi 22. 44; Ps. 32. 19; 30. 21.

căci el ne-a izbăvit de sabie şi ne-a scăpat din foame, hrănindu-ne; ne-a tămăduit de boală, ne-a apărat de limba răutăcioasă. Pentru toate îţi mulţămim prin Hristos, căci tu ne-ai dat şi glas desluşit spre mărturisire, şi limbă plină de armonie asemenea unui plectru [1]) ne-ai pus ca organ, şi gust potrivit, şi pipăit potrivit şi văz spre a vedeà şi auz pentru a auzi glasul şi miros spre a mirosì şi mâini spre a lucrà şi picioare spre a umblà. Şi toate acestea le alcătueşti dintr'o mică picătură în pântecele mamei şi după ce s'au format dărueşti suflet nemuritor, şi astfel aduci la lumină pe fiinţa înţelegătoare, pe om. Prin legi l-ai învăţat, prin aşezăminte drepte l-ai luminat; pentru puţin timp l-ai supus pieirii, i-ai făgăduit înoirea. Care vieaţă, prin urmare, ajunge, care lungime de veacuri va fi deajuns oamenilor, ca să-ţi mulţămiască? Dar dacă a-ţi mulţămi, după vrednicie, este cu neputinţă, este însă drept să-ţi mulţămim după puterile noastre, căci tu ne-ai izbăvit de nelegiuirea celor cari se închină la mai mulţi zei, ne-ai ferit de erezia celor cari au omorât pe Hristos, ne-ai scăpat de rătăcirea neştiinţii. Pe Hristos l-ai trimis oamenilor ca om, Dumnezeu—unul născut fiind. Pe Mângâitorul l-ai făcut să locuiască în noi, îngeri de pază ne-ai rânduit, pe diavolul l-ai ruşinat; ne-ai făcut din nefiinţă, ne păstrezi după ce ne-ai făcut, ne dai viaţa cu măsură, ne dărueşti hrană din belşug, ne-ai făgăduit pocăinţă. Pentru toate acestea slavă ţie şi închinăciune prin Iisus Hristos, acum şi pururea şi în veci, amin. Acestea să gândiţi, fraţilor, şi Domnul fie cu voi pe pământ şi în împărăţia Tatălui său, Care şi pe El l-a trimis şi pe noi *„ne-a scos din robia stricăciunii la libertatea slavei“* [2]), şi a făgăduit vieaţă celor, cari prin El, au crezut în Dumnezeul a toate.

XXXIX. Cum trebue prin urmare, să trăiască cei cari au fost introduşi în credinţa lui Hristos, şi ce fel de mulţămiri să dea lui Dumnezeu prin Hristos, s'a spus în cele de

1) Plectru: orice serveşte la lovire.
2) Rom. 8. 21.

mai sus. Drept este însă că nici pe cei neîntroduşi să nu-i lăsăm fără ajutor. Cine urmează, prin urmare, să fie catehizat în învăţătura pietăţii, să fie învăţat înainte de botez cunoştinţa despre Dumnezeu Cel nenăscut, cunoaşterea lămurită despre Fiul-Unul născut, încredinţarea deplină despre Sfântul Duh. Să înveţe întocmirea creaţiunii felurite, şirul providenţiei, judecăţile feluritei legiuiri. Să fie învăţat: pentru ce s'a făcut lumea şi pentru ce a fost creat cetăţeanul lumii, omul. Să cunoască bine firea lui, ce fel este. Să înveţe cum Dumnezeu a pedepsit pe cei răi cu apă şi cu foc [1]), iar pe cei drepţi, în fiecare timp, i-a ridicat la cinste, precum: pe Sit, pe Enos, pe Enoh, pe Noe, pe Abraam şi pe urmaşii lui, pe Melhisedec, pe Iov şi pe Moisi, pe Iisus al lui Navi şi pe Haleb, pe preotul Finee şi pe sfinţii fiecărui timp. Cum Dumnezeu, în pravila lui, n'a îndepărtat dela sine neamul omenesc, ci în diferite rânduri l-a chemat de la rătăcire şi deşertăciune la *„cunoştinţa adevărului“* [2]), dela robie şi dela impietate aducându-l iarăş înapoi la libertate şi la pietate, dela nedreptate la dreptate, dela moarte vecinică la viaţă vecinică. Acestea şi cele asemene acestora să înveţe în catiheză, cel ce vine la credinţa creştină. Iar cel ce-şi pune mânele pe el să se roage lui Dumnezeu, Stăpânul a toate, mulţămindu-i pentru creatură, că a trimis pe Fiul său Unul născut Hristos, ca să mântuiască pe om, ştergând nelegiuirile, şi ca să ierte fărădelegile şi păcatele şi *„să curăţiască de toată întinăciunea trupului şi a sufletului“* [3]), şi să sfinţiască pe om după bunul plac al bunătăţii Sale, să-i descopere voinţa Sa, şi *„să-i lumineze ochii inimii“* [4]), spre priceperea minunilor Sale, să-i facă cunoscut judecăţile dreptăţii Sale, ca *„să urască orice cale a nedreptăţii“* [5]) şi să meargă *„pe ca-*

1) Gen. 7, 19
2) I Tim. 2. 4.
3) II Cor. 7. 1.
4) Efes. 1. 18.
5) Ps. 118. 7; 128. 30.

lea adevărului“ [1]), spre a fi socotit vrednic de *„baia naşterii de a doua, spre înfiere în Hristos*“, pentru ca *„sădit împreună fiind în asemănarea morţii lui Hristos*“ [2]), în nădejdea că va face parte din ceata slăvită, să moară păcatului; dar *„să trăiască în Dumnezeu*“ [3]), cu mintea, cu cuvântul şi cu fapta, şi să fie numărat împreună în cartea celor vii. Şi după această mulţămire să fie învăţat cele privitoare la întruparea Domnului, la patima Lui şi la învierea din morţi şi la înălţare.

XL. Şi când s'a apropiat timpul ca să fie botezat cel catehizat, să înveţe cele privitoare la lepădarea de diavolul şi la învoirea cu Hristos, căci trebue mai întâi să se lepede de cele protivnice şi apoi să fie introdus în taine. Să-şi curăţiască mai întâi inima de orice răutate [4]), urâciune şi întinare şi apoi să se împărtăşiască din cele sfinte, căci precum plugarul bun curăţă mai întâi ogorul de spinii, cari cresc pe el, şi apoi samănă grâul, tot astfel trebue şi voi, după ce veţi fi scos mai întâi din ei toată impietatea, atunci să sămănaţi în ei pietatea şi să-i învredniciţi de botez. Şi Domnul nostru astfel ne-a povăţuit zicând: *„Invăţaţi*“ [5]) mai întâi *„toate neamurile*“ şi a adaus apoi *„şi le botezaţi în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântnlui Duh.*

XLI. În timpul lepădării să zică cu glas tare cel ce se botează: Mă lepăd de satana şi de lucrurile lui şi de trufia lui şi de toţi de subt el. Iar după lepădare, împreunăndu-se, să zică: Şi mă împreunez cu Hristos şi cred şi mă botez într'un Dumnezeu, nenăscut, Singur adevărat, atoateţiitor, Tatăl lui Hristos, Făcătorul şi Ziditorul atoate, *„dela Care sunt toate*“[6]). Şi în Domnul Iisus Hristos, Unul Născut Fiul

1) Tit. 3. 5; Efes. 1. 5.
2) Rom. 6, 5.
3) Col. 3. 5; Gal. 2. 19.
4) Efes. 5. 27.
5) Mat. 28. 19.
6) Cor. 8. 6.

Său, *„Cel născut mainainte de toată făptura*“ [1]), care mai înainte de veci s'a născut prin bunavoinţa Tatălui, nu făcut, *„prin Care toate* [2]) *s'au făcut*“ în ceruri şi pe pământ, văzute şi nevăzute, Care în zilele cele mai de pe urmă s'a pogorât din ceruri şi luând trup, s'a născut din sfânta Fecioară Maria, şi a trăit în sfinţenie după legile lui Dumnezeu Tatăl său, şi a fost răstignit pe timpul lui Pontie Pilat şi a murit pentru noi, şi a învieat din morţi după patimă a treia zi şi s'a înnălţat la ceruri şi şade de a dreapta Tatălui; şi iarăş va venì la sfârşitul veacului cu slavă *„ca să judece viii şi morţii, a cărui împărăţie nu va avea sfârşit*“[3]). Mă botez şi în Sfântul Duh, Mângâitorul, care, din veac, a lucrat în toţi sfinţii, iar mai pe urmă a fost trimis şi a apostolilor dela Tatăl, potrivit făgăduinţii Mântuitorului şi Domnului nostru Iisus Hristos, iar după apostoli şi tuturor celor ce cred în sfânta soborniceasca şi apostoleasca biserică; în învierea trupului şi în iertarea păcatelor şi în împărăţia cerurilor şi în viaţa veacului ce va să fie.

XLII. Şi după această mărturisire vine, potrivit regulii, şi la ungerea cu untdelemn. Acesta însă se binecuvintează de preot spre iertarea păcatelor şi pregătirea botezului. De aceea preotul cheamă pe Dumnezu cel nenăscut, Tatăl lui Hristos, împăratul întregii firi simţitoare şi cugetătoare, ca să sfinţiască untdelemnul *„în numele Domnului Iisus*“ [1]) şi să dea har duhovnicesc şi putere lucrătoare şi iertare de păcate şi pregătirea mărturisirii de botez, încât cel ce se unge, curăţindu-se de toată impietatea, să se învredniciască de sfinţire, potrivit poruncii Celui Unuia născut.

XLIII. După aceea vine la apă. Preotul binecuvintează şi slăveşte pe Stăpânul Dumnezeu, atotţiitorul, Tatăl lui Dumnezeu Cel Unul născut, mulţămindu-i, că a trimis pe Fiul

1) Col. I. 15.
2) I Cor. 8. 6.
3) II Tim. 4. 1; Luca 1. 33.
4) Acta 8. 16.

său să se facă om pentru noi, ca să ne mântuiască, că a îngăduit, după întrupare, să se facă ascultător în toate, *„ca să propoveduiască împărăţia cerurilor, iertare păcatelor, învierea morţilor“* [1]). După aceea aduce închinăciune lui Dumnezeu cel unul născut, după El şi prin El, mulţămindu-i că a suferit pentru toţi moartea pe cruce, ca chip al căreia ne-a dat botezul naşterii de a doua [2]). Ii aduce laude că, în numele lui Hristos, Dumnezeu, Domnul tuturor, în Duhul Sfânt, n'a părăsit neamul omenesc, ci în diferite timpuri a purtat grijă de el în deosebite chipuri: mai întâi de însuş Adam în raiu, căruia i-a dat raiul drept locuinţă [3]), ca să se desfăteze în el, iar în vederea proniei i-a dat poruncă; după ce a păcătuit însă, cu dreptate l-a scos afară, dar din bunătate nu l-a părăsit cu desăvârşire, ci şi pe urmaşii lui i-a povăţuit în felurite chipuri. Pentru el a trimis pe Fiul său, la plinirea vremii, ca să se facă om pentru oameni şi să ia asupră-şi toate patimile omeneşti, afară de păcat [4]). Pe El, deci, să-l chieme şi acum preotul la botez şi să zică: Caută din cer şi sfinţeşte apa aceasta, dă har şi putere, ca cel ce se botează după porunca Hristosului Tău, să se răstigniască [5]) împreună cu El şi să moară împreună cu El, să se îngroape împreună cu El şi să învieze împreună cu El spre înfiere în El, ca să moară păcatului, dar să vieze dreptăţii.

XLIV. Şi după aceasta *„botezându-l în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh“* [6]), să-l ungi cu mir, zicând: Doamne Dumnezeule, cel ce eşti nenăscut şi fără stăpân, Domnul tuturor, cel ce ai făcut cunoscut în toate neamurile mirosul bineplăcut al cunoştinţei Evangheliei, Tu fă şi acum acest mir să fie lucrător în cel botezat, ca să rămână în el

1) Luca 9. 2; 1. 77; Mt. 22. 31.
2) Tit 3. 5.
3) Gen. 2. 15—16.
4) Ebr. 4. 15.
5) Rom. 6. 2. 8; 11. 8. 10.
6) Mt. 28. 19.

singur şi statornic bunul miros al Hristosului Tău, şi murind împreună cu El, să învieze şi să fie viu împreună cu El. Acestea şi alte asemenea acestora să zică, căci aceasta este puterea hirotesiei [1]), ce se face asupra fiecăruia. Pentrucă dacă asupra fiecăruia din aceştia nu se face o astfel de chemare de către preotul evlavios, atunci cel ce se botează se scufundă numai în apă ca Iudeii, şi leapădă numai necurăţenia trupului, nu şi a sufletului.

XLV. După aceasta, stând, să zică rugăciunea [2]) pe care ne-a învăţat Domnul. Neapărat însă, cel ce a înviat, trebue să stea şi să se roage, pentrucă, cine se scoală stă drept. Prin urmare, şi acesta care a murit împreună cu Hristos şi a înviat împreună cu El, stă drept. Să se roage cu faţa spre răsărit, căci şi în cartea a II-a a Cronicelor este scris aceasta, că după ce s'a isprăvit templul Domnului de împăratul Solomon, în timpul sfinţirii chiar, *„preoţii şi leviţii şi cântăreţii cu chimvale şi psaltiri şedeau cu faţa spre răsărit, lăudând, mărturisind şi zicând: Lăudaţi pe Domnul, că este bun, că în veac este mila Lui“* [3]). După întâia rugăciune, să se roage, zicând: Dumnezeule atotputernice, Tatăl Hristosului tău, celui unul născut Fiul tău, dă-mi trup nepătat, *„inimă curată“* [4]), minte trează, cunoştinţă dreaptă, însuflarea Sfântului Duh spre dobândirea şi încredinţarea adevărului prin Hristosul Tău, prin care Ţie slavă în Duhul Sfânt în veci, amin. Şi acestea am socotit drept să fie rânduite cu privire la catehumeni.

XLVI. Despre episcopii hirotoniţi de noi, în timpul vieţii noastre, vă facem cunoscut, că aceştia sunt: al Ierusalimului, Iacov, fratele Domnului, după moartea căruia a fost al doilea, Simeon al lui Cleopa, după care, al treilea, Iuda al lui Iacov. Al Cezareei Palestinei, mai întâi Zaheu,

1) Hirotesie—punerea mânilor.
2) Mt. 6. 9.
3) II Cronice 5. 12. 13.
4) Ps. 50. 12.

său să se facă om pentru noi, ca să ne mântuiască, că a îngăduit, după întrupare, să se facă ascultător în toate, *„ca să propoveduiască împărăția cerurilor, iertare păcatelor, învierea morților“* [1]). După aceea aduce închinăciune lui Dumnezeu cel unul născut, după El și prin El, mulțămindu-i că a suferit pentru toți moartea pe cruce, ca chip al căreia ne-a dat botezul nașterii de a doua [2]). Ii aduce laude că, în numele lui Hristos, Dumnezeu, Domnul tuturor, în Duhul Sfânt, n'a părăsit neamul omenesc, ci în diferite timpuri a purtat grijă de el în deosebite chipuri: mai întâi de însuș Adam în raiu, căruia i-a dat raiul drept locuință [3]), ca să se desfăteze în el, iar în vederea proniei i-a dat poruncă; după ce a păcătuit însă, cu dreptate l-a scos afară, dar din bunătate nu l-a părăsit cu desăvârșire, ci și pe urmașii lui i-a povățuit în felurite chipuri. Pentru el a trimis pe Fiul său, la plinirea vremii, ca să se facă om pentru oameni și să ia asupră-și toate patimile omenești, afară de păcat [4]). Pe El, deci, să-l chieme și acum preotul la botez și să zică: Caută din cer și sfințește apa aceasta, dă har și putere, ca cel ce se botează după porunca Hristosului Tău, să se răstigniască [5]) împreună cu El și să moară împreună cu El, să se îngroape împreună cu El spre înfiere în El, ca să moară păcatului, dar să vieze dreptății.

XLIV. Și după aceasta *„botezându-l în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh“* [6]), să-l ungi cu mir, zicând: Doamne Dumnezeule, cel ce ești nenăscut și fără stăpân, Domnul tuturor, cel ce ai făcut cunoscut în toate neamurile mirosul bineplăcut al cunoștinței Evangheliei, Tu fă și acum acest mir să fie lucrător în cel botezat, ca să rămână în el

1) Luca 9. 2; 1. 77; Mt. 22. 31.
2) Tit 3. 5.
3) Gen. 2. 15—16.
4) Ebr. 4. 15.
5) Rom. 6. 2. 8; 11. 8. 10.
6) Mt. 28. 19.

singur și statornic bunul miros al Hristosului Tău, și murind împreună cu El, să învieze și să fie viu împreună cu El. Acestea și alte asemenea acestora să zică, căci aceasta este puterea hirotesiei [1]), ce se face asupra fiecăruia. Pentrucă dacă asupra fiecăruia din aceștia nu se face o astfel de chemare de către preotul evlavios, atunci cel ce se botează se scufundă numai în apă ca Iudeii, și leapădă numai necurățenia trupului, nu și a sufletului.

XLV. După aceasta, stând, să zică rugăciunea [2]) pe care ne-a învățat Domnul. Neapărat însă, cel ce a înviat, trebue să stea și să se roage, pentrucă, cine se scoală stă drept. Prin urmare, și acesta care a murit împreună cu Hristos și a înviat împreună cu El, stă drept. Să se roage cu fața spre răsărit, căci și în cartea a II-a a Cronicelor este scris aceasta, că după ce s'a isprăvit templul Domnului de împăratul Solomon, în timpul sfințirii chiar, *„preoții și leviții și cântăreții cu chimvale și psaltiri ședeau cu fața spre răsărit, lăudând, mărturisind și zicând: Lăudați pe Domnul, că este bun, că în veac este mila Lui“* [3]). După întâia rugăciune, să se roage, zicând: Dumnezeule atotputernice, Tatăl Hristosului tău, celui unul născut Fiul tău, dă-mi trup nepătat, *„inimă curată“* [4]), minte trează, cunoștință dreaptă, însuflarea Sfântului Duh spre dobândirea și încredințarea adevărului prin Hristosul Tău, prin care Ție slavă în Duhul Sfânt în veci, amin. Și acestea am socotit drept să fie rânduite cu privire la catehumeni.

XLVI. Despre episcopii hirotoniți de noi, în timpul vieții noastre, vă facem cunoscut, că aceștia sunt: al Ierusalimului, Iacov, fratele Domnului, după moartea căruia a fost al doilea, Simeon al lui Cleopa, după care, al treilea, Iuda al lui Iacov. Al Cezareei Palestinei, mai întâi Zaheu,

1) Hirotesie—punerea mânilor.
2) Mt. 6. 9.
3) II Cronice 5. 12. 13.
4) Ps. 50. 12.

vameşul odinioară, după care Corneliu şi al treilea Teofil. Al Antiohiei Evodin, hirotonit de mine Petru şi Ignatie hirotonit de Pavel. Al Alexandriei Anian, cel dintâi, a fost hirotonit de Marcu evanghelistul, al doilea Avilin hirotonit de Luca, şi el evanghelist. Al bisericii Romanilor, Lin (fiu) al Claudiei, a fost hirotonit ca cel dintâi episcop de Pavel, iar după moartea lui Lin a fost hirotonit, al doilea, Clement, de mine Petru. Al Efesului, Timotei, hirotonit de Pavel, şi Ioan hirotonit de mine Ioan. Al Smirnei, Ariston întâi, după care Stratea, (fiul) lui Loida, şi al treilea Ariston. Al Pergamului, Gaiu, şi al Filadelfiei, Demetriu, de mine hirotonit, iar de Pavel Luciu din Chenhrea, şi în Creta, Titu. Dionisie în Atena, iar în Tripolis, din Fenicia, Marton. In Laodicea din Frigia, Arhip, la Colaseni Filimon, în Bereia din Macedonia Onisim al lui Filimon [1]), iar Crescens peste bisericile din Galatea. Achila şi Niceta peste parohiile din Asia, iar Crisp în biserica din Egina. Aceştia sunt cărora li s'a încredinţat de noi grija parohiilor în Domnul, de a căror învăţătură aducându-vă aminte întotdeauna, păstraţi cuvintele noastre. Şi Domnul fie cu voi, acum şi întotdeauna, după cum ne-a spus însuş El, când erà să se înalţe la Dumnezeu şi Tatăl Său: *„Iată“*, zice, *„Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârşitul veacului“* [2]) amin.

XLVII. *„Slavă în cele de sus lui Dumnezeu* [3]) *şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire“* [4]). Lăudămu-te, cântăm Ţieî te binecuvântăm, slăvimu-te, ne închinăm Ţie prin Marele arhiereu, Ţie, care eşti Dumnezeu, unul nenăscut, singur neapropiat, pentru slava Ta cea mare. Doamne, Impărate Ceresc, Dumnezeule, părinte atotţiitorule. Doamne Dumnezeule, Tatăl lui Hristos, mielul cel nevinovat, *„care

1) Filimon 10.
2) Mt. 28. 20.
3) Luca 2. 14.
4) Ps. 112. 1. 2.

ridică păcatul lumii“ [1]) primeşte rugăciunea noastră, *„Cel ce şezi pe heruvimi“* [2]), că Tu eşti Unul sfânt, Tu eşti Unul Domn Iisus, Hristosul Dumnezeului a toată firea creată, Impăratul nostru, prin Care Ţie slavă, cinste şi închinăciune.

XLVIII. *„Lăudaţi slugi pe Domnul* [3]), *lăudaţi numele Domnului“*. Lăudămu-te, îţi cântăm, te bine cuvântăm pentru slava Ta cea mare. Doamne Impărate, Tatăl lui Hristos, *„mielul nevinovat, care ridică păcatul lumii“* [4]). Ţie se cuvine laudă, *„ţie se cuvine cântare“*, ţie slavă se cuvine lui Dumnezeu şi Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt, în vecii vecilor, amin. *„Acum slobozeşte pe robul tău, Stăpâne, după cuvântul Tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai pregătit-o înaintea feţii tuturor popoarelor, lumină spre descoperire neamurilor şi slavă poporului Tău Israil“* [5]).

XLIX. *„Binecuvântat* [6]) *fii, Doamne, care mă hrăneşti din tinereţa mea, care dai hrană la tot trupul; umple inimile noastre de veselie şi de bucurie* [7]), *ca având întotdeauna* [8]) *toată îndestularea, să prisosim în tot lucrul bun“* în Hristos, Domnul nostru, prin care Ţie (se cuvine) slavă, cinste şi putere în veci, amin.

---

1) Ioan 1. 29.
2) Ps. 79. 2.
3) Ps. 112. 1.
4) Ioan 1. 29; Ps. 64. 2.
5) Luca 2. 29. 32.
6) Ps. 118. 12; Iov. 31. 18; Ps. 135. 25.
7) Act. 14. 17.
8) II Cor. 9. 8.

CARTEA VIII-a

Despre Daruri şi Hirotonii şi Canoane bisericeşti.

I. Dumnezeul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, dându-ne taina cea mare a pietăţii [1]) şi chemând pe Iudei şi pe păgâni la cunoştinţa celui Unu şi singur adevărat Dumnezeu [2]), însuş zice undeva, mulţămind de mântuirea credincioşilor: *„Făcut-am cunoscut numele Tău oamenilor, lucrul, pe care mi l-ai dat, l-am săvârşit“* [3]), şi zicând despre noi către Tatăl: *„Părinte sfinte, deşi lumea pe Tine nu te-a cunoscut, Eu însă Te-am cunoscut şi aceştia Te-au cunoscut“* [4]), cu drept cuvânt, ca şi cum am fi desăvârşiţi, ne zice tuturor la un loc despre darurile date de El prin Duhul Sfânt: *„Iar pentru cei cari vor fi crezut, vor urmà aceste semne: în numele meu draci vor scoate, în limbi noui vor vorbì, şerpi vor ucide; şi de vor beà ceva de moarte, nu-i va vătămà, pe bolnavi mânele-şi vor pune şi se vor însănătoşà„* [5]). Aceste daruri ne-au fost date, mai întâi, nouă, Apostolilor, cari avem să *„predicăm Evanghelia la toată făptura“* [6]), în urmă însă, neapărat, au fost date cu prisosinţă celor cari au crezut prin noi, nu spre folosul celor ce le săvârşesc, ci spre îndeple-

1) I Tim. 3. 16.
2) Ioan 17. 3.
3) Ioan 17. 6. 4.
4) Ioan 17. 25.
5) Mc. 16. 17—18.
6) Mc. 16. 15.

carea necredincioşilor, ca pe cei ce nu i-a încredinţat cuvântul, să-i înduplece puterea semnelor (a minunilor), căci *„semnele nu sunt pentru noi credincioşii* [1]), *ci pentru necre- dincioşi"*, fie dintre iudeii, fie dintre păgâni. Nici scoaterea dracilor nu este câştigul nostru, ci al celor curăţiţi prin lu- crarea lui Hristos, precum însuş Domnul, învăţându-ne, arată, zicând: *„Nu vă bucuraţi, că duhurile ascultă de voi, ci vă bucuraţi, că numele voastre sunt scrise în ceruri"* [2]), deoarece una se îndeplineşte prin puterea Lui; iar cealaltă prin buna- voinţa şi silinţa noastră, negreşit fiind ajutaţi de El. Prin urmare, nu este de neapărată trebuinţă ca fiecare credincios să scoată draci sau să învieze morţi sau să vă vorbiască în limbi, ci numai acela care s'a învrednicit a primi darul pentru o pricină folositoare spre mântuirea necredincioşilor, cari a- deseori nu se lasă a fi înduplecaţi prin dovedirea cu cu- vinte, ci prin lucrarea semnelor, că sunt vrednici de mân- tuire. De altfel nu toţi necredincioşii se întorc prin minuni; şi martor despre aceasta este însuş Dumnezeu, precum *„zice în Lege, că în limbi streine şi în buze streine voiu vorbi po- porului acestuia, şi nu vor crede"* [3]). Astfel nici egiptenii n'au crezut în Dumnezeu, deşi Moisi a făcut atâtea semne şi mi- nuni [4]), nici mulţimea iudeilor n'a crezut în Hristos, (cum n'au crezut egiptenii în Moisi) deşi *„vindecà toată boala şi toată neputinţă"* [5]) în mijlocul lor. Nici pe aceia nu i-a în- duplecat nici toiagul prefăcut în şarpe [6]) şi mâna înălbită şi Nilul schimbat în sânge, nici pe aceştia nu i-a înduplecat *„orbii, cari vedeau* [7]) *şi şchiopii, cari umblau şi morţii în- vieaţi"*, ci aceluia i-au stat împotrivă Iane şi Iambre, iar a-

1) I Cor. 14. 22.
2) Luca 10. 20.
3) I Cor. 14. 21; Ies. 28. 11—12.
4) Exod. 3. 14.
5) Mt. 4. 23.
6) Exod. 4. 7.
7) Mt. 11. 5.

cestuia Ana şi Caiafa [1]). Prin urmare, nu pe toţi îi înduplecă minunile, ci numai pe cei cu suflet curat, pentru cari Dum- nezeu, ca un iconom înţelept, binevoeşte să se facă minuni, nu prin puterea oamenilor, ci prin voinţa Sa. Spunem acestea ca să nu se mândriască cei cari au primit astfel de daruri, faţă de cei cari n'au primit. Vorbim de darurile prin minuni, deoarece nu este om, cari să fi crezut prin Hristos în Dumnezeu, şi care n'a primit dar duhovnicesc" [2]), căci şi a fi izbăvit de nelegiuirea închinării la mai mulţi zei şi a crede în Dumnezeu Tatăl prin Hristos [3]), este un dar al lui Dumnezeu, precum şi a lepădà vălul iudaic şi a crede, că prin bunăvoinţa lui Dumnezeu cel Unul născut mai înainte de veci, în timpul cel mai de pe urmá, s'a născut din Fecioară fără împreunare bărbătească, şi că a trăit ca om fără păcat, *„împlinind toată dreptatea* [4]) *legii"*, şi că Dum- nezeu Cuvântul, prin voinţa lui Dumnezeu, a suferit cruce, dispreţuind ruşinea, şi că a pătimit şi s'a îngrogat şi a inviat a treia zi, şi după înviere, rămânând împreună cu apostolii patruzeci de zile [5]) şi îndeplinind toată rândueala, s'a înălţat, în ochii lor, la Dumnezeu şi Tatăl, care l-a tri- mis. Cine crede acestea, nu oricum şi fără să judece, ci cu judecată şi deplină încredere, acela a primit dar dela Dum- nezeu, ca şi cel ce a fost izbăvit de orice erezie. Să nu osândiască, prin urmare, careva din cei ce fac semne şi mi- nuni pe vreunul din credincioşi, care nu s'a învrednicit să facă minuni, căci felurite sunt darurile lui Dumnezeu date de El prin Hristos, şi tu ai primit unul, celălalt a primit altul, fie *„cuvântul înţelepciunii, fie al ştiinţii sau al deose- birii duhurilor"* [6]), fie cunoaşterea de mai înainte a celor

1) II Tim. 3. 8; Ioan 18. 13—14.
2) Rom. 7. 11.
3) II Cor. 3. 13.
4) Mt. 3. 15.
5) Act. 1. 17.
6) I Cor. 12. 8. 10.

viitoare sau cuvânt de învățătură sau răbdare sau înfrânare după lege. Și Moisi, *„omul lui Dumnezeu“* [1]), săvârșind în Egipet minunile, nu s'a mândrit față de cei de acelaș neam cu el și deși a fost numit *„Dumnezeu“* [2]), nu s'a fălit față de Aron, care a vorbit în locul său. Nici Iisus al lui Navi, conducătorul poporului după el (Moisi), cu toate că, în războiul împotriva Iebuseilor, *„a oprit soarele în loc la Gabaon* [3]) *și luna la valea Ailon“*, pentrucă nu ajungeà ziua spre a câștigà biruința, totuși nu s'a arătat mândru față de Finea și de Chaleb. Nici Samuil, care a făcut atâtea lucruri minunate, n'a socotit drept nimic pe iubitul lui Dumnezeu, David, deși amândoi erau prooroci și, unul, arhiereu, iar celalalt împărat [4]), Și deși *„erau șapte mii de sfinți în Israil, cari nu îndoiau genunchiul înaintea Astartei“*, numai Ilie și ucenicul lui, Elisei, au fost făcători de minuni; cu toate acestea nici Ilie n'a luat în râs pe iconomul Abdia care se temeà de Dumnezeu, dar nu făcea minuni, nici Elisei [5]) n'a privit cu dispreț pe ucenicul lui, care aveà frică de dușmani. Nici înțeleptul Daniil [6]), care a fost scăpat de două ori din gura leilor, nici cei trei tineri izbăviți din cuptorul cu foc n'au disprețuit pe ceilalți conaționali ai lor, căci știiau, că nu prin puterea lor au scăpat de primejdii, ci prin puterea lui Dumnezeu, și semne au făcut și din strimtorări au scăpat. Prin urmare, nimeni din voi să nu să mândriască față de fratele său, chiar de ar fi prooroc sau făcător de minuni; căci de s'ar întâmplà să nu mai fie nici un necredincios, de prisos va fi orice săvârșire de minuni, pentrucă a fi pios atârnă de bunăvoința cuiva, a face minuni însă, de puterea celui care le săvârșește; dintr'acestea, cea dintâi ne privește pe noi,

1) Deut. 33. 1.
2) Exod. 7. 1.
3) Ios. 10. 12.
4) III Regi 19. 18.
5) Regi 6.
6) Dan 6. 3.

iar cea de a doua pe Dumnezeu, care face minuni, pentru pricinile, pe cari le-am spus mai sus. Așa dar, nici împăratul să nu disprețuiască pe generalii săi, nici stăpânitorii pe supușii lor; căci de n'ar fi supuși [1]), ar fi de prisos stăpânitorii, și de nu vor fi generali, nu va sta împărăția. De aceea, nici episcopul să nu se înalțe față de diaconi sau de preoți, nici preoții față de popor, căci biserica se alcătuește din unii și din alții. Apoi și episcopul și presbiterii ai cui preoți sunt? Și laicii ai cui laici sunt? Negreșit, a fi creștin, stă în puterea noastră; a fi însă apostol sau altceva nu atârnă de noi, ci de Dumnezeu, care dă darurile. Acestea de până aici, fie deci zise despre cei cari au fost socotiți vrednici de daruri sau de demnități.

II. La cuvântul acesta mai adăugăm, că nici oricine proorocește, nu este drept, nici oricine scoate draci, nu este sfânt, căci și Balaam vrăjitorul fiul lui Beor, proorocia [2]), deși erà nelegiuit, asemenea și Caiafa [3]), cel pe nedrept numit arhiereu. Și diavolul multe prezice, asemenea și demonii din prejurul lui, cu toate că nici scânteie de pietate nu este în ei, căci sunt apăsați de neștiință din pricina răutății lor de bună voe. E vădit, prin urmare, că nelegiuiții, chiar dacă proorocesc, nu ascund nelegiuirea lor prin proorocie, nici cei, cari alungă dracii, nu se vor sfinți din alungarea lor, căci se înșală unul pe altul, ca și cei cari joacă pentru a provocà râsul, și pierd pe cei cari privesc la ei cu luare aminte.— Precum un împărat nelegiuit nu mai este împărat, ci tiran, tot astfel un episcop coprins de neștiință sau de răutate nu mai este episcop, ci pe nedrept poartă acest nume, și a fost înnălțat la această treaptă nu de Dumnezeu, ci de oameni, precum erau Anania și Șamaia [4]) în Ierusalim, și Sedechia

1) Mt. 12. 15.
2) Num. 23. 24.
3) Ioan 11. 51.
4) Ier. 35. 36.

și Ahia [1]) prooroci mincinoși în Babilon. Dar și Balaam vrăjitorul a fost pedepsit, pentrucă a stricat pe Israel cu închinarea la Beelfegor, și Caiafa, s'a făcut mai târziu omorîtorul lui însuș, iar fiii lui Scheva, răniți fiind de înșiși dracii pe cari încercau să-i scoată, au fugit cu rușine, și regii lui Israil și ai lui Iuda, cari au făcut nelegiuiri, au suferit felurite pedepse. Este lămurit, dar, că și episcopii și preoții, cari poartă pe nedrept acest nume, nu vor scăpà de pedeapsa lui Dumnezeu, căci li se va zice chiar acum: *„Pe voi, preoților, cari disprețuiți* [2]) *numele Meu, vă voiu da spre ucidere, ca și pe Sedechia și pe Ahia, pe cari împăratul Babilonului i-a ars în foc"*, cum zice Ieremia proorocul. Zicem acestea nu spre a nesocotì proorociile adevărate, cari știu că se lucrează prin insuflarea lui Dumnezeu în cei drepți, ci spre a înfrână îndrăzneala celor mândri, adăugând și aceasta, că Dumnezeu ia harul Său dela astfel de oameni, căci *„celor mândri le stă Dumnezeu împotrivă, iar celor smeriți le dă dar"* [3]). Deaceea Sila și Agav [4]), prooroci din timpul nostru, nu s'au socotit deopotrivă cu apostolii nici n'au trecut peste marginile lor, deși erau iubiți de Dumnezeu.—Dar și femei au fost proorocițe, precum: în vechime, Mariam [5]), sora lui Moisi și a lui Aaron, după ea Debora [6]) și după acestea Holda și Iudit [7]), cea dintâi în timpul lui Iosia și cea de a doua în timpul lui Dariu. Și Maica [8]) Domnului a proorocit și Elisabeta, ruda ei, și Ana, iar în zilele noastre fiicele lui Filip [9]). Dar nu s'au mândrit față de bărbații lor, ci au păs-

1) Num. 25. 31; Act. 19. 14.
2) Mal. 1. 6; Ier. 36. 22.
3) Prov. 3. 34; I Petr. 5. 5.
4) Acta 15. 32; 21. 10.
5) Exod. 15. 20.
6) Iud. 4. 4.
7) IV Regi. 22. 14; Iudit. 8.
8) Luca 1. 2,
9) Act. 21. 9.

trat măsura cuvenită. Prin urmare, și între voi, chiar dacă vreun bărbat sau vre-o femeie are un asemenea dar, să se smeriască, ca să binevoiască Dumnezeu asupra lui, căci *„spre cine voiu privì"*, zice, *„dacă nu spre cel smerit și pașnic și care tremură de cuvintele mele"* [1]).

III. In partea întâi a cuvântului nostru am arătat deci cele privitoare la darurile, pe cari Dumnezeu le-a dat oamenilor potrivit voei sale, și cum El a înfrânat obiceiul celor cari încearcă să spună minciuni sau al celor cari încearcă să spună minciuni sau al celor mișcați de duh strein, și că Dumnezeu adesea s'a slujit de oameni răi și la proorocie și la facere de minuni. Acum însă cuvântul ne duce la partea cea mai înaltă a organizațiunii bisericești, ca, învățând dela noi și această întocmire, voi cari ați fost rânduiți episcopi prin noi, după voea lui Hristos, să faceți toate potrivit poruncilor date nouă, știind, că *„cel ce ascultă de noi, ascultă de Hristos, ascultă de Dumnezeu și Tatăl Lui"* [2]), căruia slava în veci, amin.

IV. Fiind adunați împreună noi, cei doisprezece apostoli ai Domnului, vă poruncim aceste orânduiri dumnezeești, privitoare la întreaga întocmire bisericească, de față fiind împreună cu noi și *„vasul alegerii"* [3]), Pavel cel împreună apostol cu noi, și Iacov episcopul și ceilalți preoți și cei șapte diaconi.—Deci întâi zic eu, Petru, așa cum am hotărât toți împreună în cele de mai sus, să se hirotoniască acela care este neprihănit în ori ce privință și care a fost ales de întreg poporul. Acesta numindu-se și plăcând, să se adune la un loc poporul împreună cu preoțimea și cu episcopii de față într'o zi de Duminică. Cel mai cu vază între ceialți să întrebe preoțimea și poporul, dacă acela este, pe care-l cer de căpetenie. — Și dacă răspund că „da", să întrebe din nou, dacă toți mărturisesc că este vrednic de această

1) Ies. 66. 2.
2) Luca 10. 16.
3) Acta 9. 15.

mare şi strălucită slujbă, dacă cele ce privesc pietatea către Dumnezeu sunt îndeplinite de el întocmai, dacă drepturile faţă de oameni sunt păzite, dacă cele ale casei sale sunt bine economisite[1]), dacă este fără prihană în ceeace priveşte viaţa. Şi după ce toţi împreună vor mărturisi potrivit adevărului, iar nu după vreo înţelegere de mai înainte, că este astfel, oarecum ca în faţa lui Dumnezeu, judecătorul, şi a Sfântului Duh şi a tuturor sfinţilor şi duhurilor slujitoare, să fie cercetaţi (întrebaţi) a treia oară, dacă este într'adevăr vrednic de această slujire, *„ca prin gura a doi sau a trei martori să fie statornic orice cuvânt“* [2]). Şi dacă vor răspunde cu toţii a treia oară, că este vrednic, să se ceară dela toţi un semn al acestei aprobări, şi dându-l cu bunăvoinţă, să fie ascultaţi. Făcându-se apoi tăcere, unul din cei dintâi episcopi—împreună cu alţi doi, stând aproape de altar, pe când ceilalţi episcopi şi preoţi se roagă în tăcere, iar diaconii ţin dumnezeieştele Evanghelii deschise asupra capului celui care se hirotoneşte — să zică către Dumnezeu:

V. Fiinţă prea desăvârşită Stăpâne, Doamne, Dumnezeule atotţiitor, singur nenăscut şi fără de împărat, Cel ce eşti deapururea şi mai înainte de veci, cel ce n'ai trebuinţă de nimic şi eşti mai presus de orice cauză şi naştere, singur adevărat, singur înţelept, singur prea înalt, nevăzut după fire, a Cărui cunoştinţă e fără început [3]), singur bun şi ne asemănat, *„Care ştii toate mai înainte de a fi ele“* [4]), *„Cel ce cunoşti cele ascunse“*, Cel ce eşti neapropiat şi fără Stăpân, Dumnezeule şi Tatăl Unuia—născut Fiului Tău, Dumnezeul şi Mântuitorul nostru, creatorule al tuturor prin El, proniatorule, „purtătorule de grijă“, *Tată al îndurărilor şi Dumnezeu a toată mângâerea* [5]), *Care locueşti în cele înalte*

1) I Tim. 3. 4. 2.
2) Mt. 18. 16.
3) I Tim. 1. 17; Mt. 19. 17.
4) Dan. I. 42.
5) II Corint. 1. 3:

şi priveşti spre cele de jos“ [1]), Tu, care ai dat rânduelile bisericii prin venirea în trup a Hristosului Tău sub mărturia Mângâitorului ; prin apostolii tăi şi prin noi episcopii, cari stăm de faţă prin harul tău, cel ce ai hotărât din început, preoţi spre îngrijirea poporului tău : pe Abel între cei dintâi, pe Sit, pe Enos, pe Enoh, pe Noe şi Melhisedec şi pe Iov, Cel ce ai rânduit pe Abraam şi pe ceilalţi patriarhi dimpreună cu slujitorii tăi credincioşi Moisi şi Aaron, Eleazar şi Finee, Care din ei ai ales conducători şi preoţi ai cortului mărturiei, Cel ce pe Samuil l-ai ales preot şi prooroc , Cel ce altarul tău nu l-ai lăsat fără slujitor, Cel ce ai arătat bunăvoinţa Ta către aceia, în cari ai voit să fii slăvit [2]). Insuţi şi acum, prin mijlocirea Hristosului Tău, varsă, prin noi, puterea *„Duhului Tău conducător“* [3]), care slujeşte iubitului tău Fiu Iisus Hristos, pe care l'ai dat, după voinţa sa, sfinţilor tăi apostoli, vecinicule Dumnezeu, dă în numele Tău, Dumnezeule cunoscător de inimi, robului Tău acestuia pe care l-ai ales episcop, ca să păstorească turma ta cea sfântă [4]) şi să-ţi fie arhiereu, slujind fără prihană ziua şi noaptea şi îmblânzind faţa Ta, să înmulţiască numărul celor cari se mântuesc, şi să-Ţi aducă darurile sfintei Tale biserici. Dă lui, stăpâne atotţiitorule, prin Hristosul tău, împărtăşirea Sfântului Duh [5]), ca să aibă putere *„de a iertă păcatele“* [6]) potrivit poruncii Tale, să rânduiască clerici potrivit hotărârii tale, *„să deslege orice legătură“* [7]) potrivit puterii, pa care ai dat-o apostolilor, să-Ţi placă prin blândeţe şi inimă curată, neîntrerupt, fără prihană, fără vină aducându-ţi *„jertfa* [8]) *curată“* şi fără de sânge, pe care ai rânduit-o prin

1) Ps. 112. 5. 6.
2) Efeseni 1. 4.
3) Ps. 50. 14.
4) Ioan 21. 16.
5) Ioan 20. 23.
6) Tit. 1. 5.
7) Ies. 58. 6; Mt. 18. 18.
8) Mal. 1. 11.

Hristos, taina noului așezământ, *„spre miros de bună mireasmă prin sfântul Tău Fiu Iisus“* [1]) Hristos, Dumnezeul și Mântuitorul nostru, prin Care Ție (se cuvine) slavă, cinste, și închinăciune în Duh Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Și după ce se va fi rugat acestea, ceilalți preoți să răspundă, „Amin“, și împreună cu ei întreg poporul. Iar după rugăciune, unul din episcopi să aducă jertfa în mânele celui hirotonit, și de dimineață să fie așezat de ceilalți episcopi la locul cuvenit lui, sărutându-l toți cu sărutarea în Domnul. Și după citirea legii și a profeților și a epistolelor noastre și a Faptelor și a Evangheliilor să salute cel hirotonit poporul, zicând: *„Darul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh cu voi cu toți“*[2]), și toți să răspundă: *„Și cu duhul tău“*, iar după salutare să vorbiască poporului cuvinte de mângâere.

VI. Și terminând (Petru) cuvântarea de învățătură, zic eu, Andrei, fratele lui Petru: ridicându-se toți, diaconul, să se suie pe un loc înalt și să strige: Nimeni din ascultători, nimeni din necredincioși. Și făcându-se liniște, să zică: *„Rugați-vă, cei chiemați“*. Și toți credincioșii să se roage din suflet pentru ei, zicând: Doamne, miluește. Iar diaconul să se roage pentru ei, zicând: Pentru cei chiemați toți cu osârdie să rugăm pe Dumnezeu, ca bunul și iubitorul de oameni *„să asculte“* cu bunăvoință *„cererile lor“*[3]) și rugăciunile lor, și priimind rugăciunea lor să le ajute, și *„să le dea cererile inimilor lor“*[4]) spre folos, să le descopere Evanghelia Hristosului Său, să-i lumineze și să-i înțelepțiască, să-i deprindă cunoștința de Dumnezeu, *„să-i învețe“* poruncile și „judecățile Lui“[5]), să sădiască în ei nevinovata și

1) Efes. 5. 2; Act. 4. 30.
2) II Corint. 13. 13.
3) Ps. 6. 10.
4) Ps. 36. 4.
5) Ps. 118. 12.

mântuitoarea frică de El, să le deschidă urechile inimilor lor spre a petrece ziua și noaptea în legea Lui, să-i întăriască în pietate, să-i uniască și să-i numere cu sfânta Sa turmă, să-i învredniciască de *„baia nașterii de a doua“*[1]), de haina nestricăciunii, de viața adevărată, să-i izbăviască de toată nelegiuirea și să nu dea loc dușmanului încontra lor, ci *„Să-i curețe de toată întinăciunea trupească*[2]) *și sufletească, să locuiască în ei și să petreacă în ei“*[3]) prin Hristosul Său, *„Să binecuvinteze*[4]) *intrările și ieșirile lor, și să îndrepte hotărîrile lor“* spre folosul lor. Să ne rugăm încă cu osârdie pentru ei, ca, dobândind iertarea păcatelor lor prin botez, să se învredniciască de sfinte Taine și de rămânerea cu sfinții. Sculați-vă, catehumenilor. Cereți pacea lui Dumnezeu prin Hristosul său, cereți ziua pacinică și fără păcat și tot timpul vieții voastre, și sfârșitul vostru creștinesc, Dumnezeu blând și binevoitor, iertarea păcatelor. Incredințați-vă pe voi înșivă lui Dumnezeu Unul-nenăscut, prin Hristosul său. Plecați-vă și fiți binecuvântați. Iar la fiecare din acestea, pe care le rostește diaconul, cum am spus mai înainte, poporul să zică: *Doamne, miluește*, și înaintea tuturora copiii. Iar plecându-și capetele, să-i binecuvinteze episcopul hirotonit cu această binecuvântare: Dumnezeule atotțiitorule, nenăscut și neapropiat, singurul adevărat Dumnezeu, Dumnezeul și Tatăl Hristosului Tău, Fiul Tău cel Unul născut, Dumnezeul Mângăitorului și Domnul a toate, Care prin Hristos pe ucenici i-ai așezat dascali, ca să învețe pietatea,—Insuți și acum caută spre robii tăi, catehizați în Evanghelia Hristosului Tău, și *„dă-le inimă nouă și duh drept înoește în cele dinlăuntru ale lor“*[5]) ca să te cunoască pe Tine și să facă voia Ta *„cu inimă plină și cu suflet voios“*[6]). Invrednicește-i

1) Tit. 3. 5.
2) II Corint. 7. 1.
3) II Corint. 6. 16; Lev. 26. 12.
4) Ps. 120. 8; 89. 17.
5) Ps. 50. 12.
6) II Mac. 1. 3.

de sfânta introducere (prin botez) şi-i uneşte cu sfânta Ta biserică şi-i fă părtaşi dumnezeieştelor tale taine prin *„Iisus Hristos, nădejdea noastră“* [1]), care a murit pentru ei, prin care Ţie slava şi închinăciunea în Duh Sfânt în veci, amin. Şi după aceasta, diaconul să zică: Ieşiţi, cei chiemaţi, în pace.

VII. Şi după ieşirea lor, să zică: Rugaţi-vă cei munciţi de duhuri necurate. Toţi să ne rugăm cu râvnă pentru ei, ca iubitorul de oameni Dumnezeu, prin Hristos, să pedepsiască duhurile necurate şi rele [2]) şi să isbăviască pe cei ce cer ajutorul Lui de tirania vrăjmaşului. Cel ce a pedepsit legheonul [3]) de demoni şi pe diavolul cel rău din început, să pedepsiască [4]) însuş şi acum pe cei ce s'au lepădat de pietate, şi făpturile sale, pe care le-a făcut cu multă înţelepciune, să le izbăviască de munca lor şi să le curăţiască. Să ne rugăm încă cu stăruinţă pentru ei: mântueşte-i şi-i ridică, Dumnezeule, cu puterea Ta. Plecaţi-vă, energumenilor, şi fiţi binecuvântaţi. Şi episcopul să se roage, zicând: *„Cel ce ai legat pe cel puternic* [5]) *şi ai sfărâmat toate vasele lui, cel ce ne-ai dat putere să călcăm peste şerpi şi peste scorpii* [6]), *peste toată puterea vrăjmaşului“*, Cel ce pe şarpele omorâtor de oameni ni l-ai dat *„ca pe o pasăre în mânele copiilor“* [7]), de care se înfricoşează toate şi tremură în faţa puterii tale [8]), Cel ce l-ai doborît la pământ *„ca pe un fulger din cer“* nu printr'o cădere dintr'un loc într'altul, ci din cinste în necinste, din pricina răutăţii voită de el însuş; a cărui privire seacă adâncurile [9]) şi a cărui amenin-

1) I Tim. 1. 1.
2) Marcu 1. 27; Luc. 4. 36.
3) Marcu 5. 9.
4) Zah. 3. 2.
5) Mt. 12. 29.
6) Luc. 10. 19.
7) Iov. 40. 24.
8) Luca 10. 18.
9) Ps. 105. 9; 96, 5.

tare topeşte munţii şi *„adevărul Lui rămâne în veac“* [1]), pe care-l laudă pruncii [2]) şi-l binecuvintează cei ce sug, Căruia-i cântă şi i se închină îngerii, *„Cel ce caută spre pământ şi-l face de se cutremură* [3]), *cel ce se atinge de munţi şi fumează, cel ce ameninţă marea* [4]) *şi o usucă şi toate râurile ei le seacă, faţă de Care norii sunt praful picioarelor* [5]), *cel ce umbli pe mare ca pe uscat“* [6]), Dumnezeule, Unule născut, fiu! Părintelui celui mare, pedepseşte duhurile rele şi scapă *„lucrurile mânilor tale“* de munca duhului strein, că Ţie (se cuvine) slavă, cinste şi închinăcuine şi prin Tine Tatălui Tău în Duh Sfânt în veci, amin. Iar diaconul să zică: Ieşiţi, energumenilor.

VIII. Şi după ieşirea lor, să strige: Rugaţi-vă, cei luminaţi. Toţi cei credincioşi să ne rugăm cu râvnă pentru ei, ca Domnul să-i învredniciască pe ei, cari au fost introduşi prin botez în moartea Domnului [7]), să învieze împreună cu el şi să se facă moştenitori ai împărăţiei Sale [8]) şi părtaşi la tainele Sale, să-i uniască şi să-i numere la un loc cu cei mântuiţi, în sfânta Sa biserică. Să ne rugăm încă cu stăruinţă pentru ei. Mântueşte-i şi-i ridică cu harul tău. Pecetluiţi fiind lui Dumnezeu prin Hristosul său, plecându-se să se binecuvinteze de episcop cu această binecuvântare: Cel ce ai prezis prin sfinţii tăi prooroci celor botezaţi: *„Spălaţi-vă* [9]), *fiţi curaţi“*, şi prin Hristos ai legiuit a doua naştere prin Duh [10]), Insuş şi acum caută spre cei ce sunt de botezat şi-i binecuvintează şi-i sfinţeşte şi-i pregăteşte să

1) Ps. 116. 2.
2) Ps. 8. 3; Ps. 148. 2.
3) Ps. 103. 32.
4) Naum 1. 4. 3.
5) Iov. 9. 8.
6) Ps. 8. 7.
7) Rom. 6. 3.
8) Rom. 6. 5.
9) Ies. 1. 16.
10) Ioan 3. 5.

fie vrednici de darul tău duhovnicesc și de înfierea ta adevărată, de duhovniceştile tale taine și de împreunarea cu cei mântuiți prin Hristos, Mântuitorul nostru, prin care Ție slavă, cinste și închinăciune, în Duh Sfânt, în veci. Amin. Și să zică diaconul : Ieșiți, cei luminați.

IX. Și după aceasta să zică tare: Rugați-vă, cei ce vă pocăiți. Toți să ne rugăm cu osârdie pentru frații noștri cari se pocăesc, ca iubitorul de milostivire Dumnezeu să le arate calea pocăinții, să primiască întoarcerea și mărturisirea lor, și *„de grabă să sfărame pe satan* [1]) *sub picioarele lor“* și să-i scape din *„cursa diavolului“* [2]) și de asuprirea demonilor, și să-i feriască de tot cuvântul necuviincios și de toată fapta rușinoasă și de gândul rău, să le ierte toate păcatele cele de voe și cele fără de voe, *„să distrugă înscrisul cel împotriva lor“* [3]), și *„să-i înscrie în cartea vieții;* [4]) *să-i curățiască de toată întinăciunea trupească și sufletească“* [5]) și să-i unească, așezându-i din nou în sfânta sa turmă. *„Că El cunoaște firea noastră“* [6]), că *„cine se va lăudà că are inimă nevinovată* [7]), *sau cine va puteà zice că este curat de păcat?“* *„Toți suntem sub pedeapsă“* [8]). Să ne rugăm încă mai cu osârdie pentru ei, *„pentrucă bucurie se face în cer pentru un păcătos* [9]) *care se pocăește“*, ca întorși fiind dela orice lucru nelegiuit, să se îndeletniciască cu orice faptă bună, ca iubitorul de oameni Dumnezeu să fie grabnic spre a primì cu bunăvoință rugăciunile lor, să-i așeze iarăș în vrednicia de mai înainte și *„să le dea din nou bucuria mântuirii* [10]) *și să-i*

1) Rom. 16. 20.
2) II Tim. 2. 26.
3) Col. 2. 14.
4) Dan. 12. 1; II Cor. 7. 1.
5) Ioan 10. 16.
6) Ps. 102. 14.
7) Prov. 20. 9.
8) Sir. 8. 5.
9) Luca 15. 7.
10) Ps. 50. 14.

întăriască cu duh conducător [1]), *ca să nu se mai clatine pașii lor“*, ci să se învredniciască a se împărtăși din lucrurile sale sfinte și a fi părtași dumnezeieștilor sale taine, ca, fiind dovediți vrednici de înfiere, să dobândiască vieața vecinică. Să zicem încă cu stăruință toți pentru ei: Doamne, miluește. Mântuește-i, Dumnezeule, și-i ridică cu mila Ta. Indreptați fiind la Dumnezeu prin Hristosul Său, plecați-vă și fiți binecuvântați. Să se roage, deci, episcopul astfel: Atotțiitorule, Dumnezeule veșnic, stăpânul tuturor, creatorul și cârmuitorul tuturor, care ai făcut pe om ca podoabă a lumii prin Hristos, și i-ai dat lege înăscută în el și scrisă ca să viețuiască potrivit ei ca o ființă înțelegătoare, și păcătuind i-ai dat ca amanet spre pocăință bunătatea Ta, caută spre cei ce și-au plecat ție grumazii sufletului și ai trupului, că *„nu voești moartea păcătosului, ci pocăința, ca să se întoarcă dela calea lui cea rea și să fie viu“* [2]). Cel ce ai primit pocăința Nenivitenilor [3]), *„cel ce voești ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină* [4]), *care pe fiul ce-și cheltuise averea în desfrânări“* [5]), l-ai primit cu inimă părintească, pentrucă s'a pocăit, însuți și acum primește pocăința celor ce se roagă ție, *„că nu este, care să nu greșiască ție“* [6]). Căci *„de vei căutà la fără de legi, Doamne, cine va sta? Că la tine este milostivirea“* [7]), și-i așează iarăș în sfânta ta biserică în vrednicia și în cinstea de mai înainte prin Hristos, Dumnezeul și Mântuitorul nostru, prin care Ție slavă și închinăciune în Duh Sfânt, în veci. Amin. Și diaconul să zică: Plecați, cei ce vă pocăiți.

X. Și să adauge: Să nu se apropie niciunul din cei ce

1) Ps. 16. 5.
2) Ezech. 33. 11.
3) Iona 3.
4) I Tim. 2. 4.
5) Luca 15. 13. 20.
6) III Regi 8. 46.
7) Ps. 129. 3. 4.

n'au voe, câţi suntem credincioşi să ne plecăm genunchile. Să rugăm pe Dumnezeu prin Hristosul său, toţi într'un gând să chemăm pe Dumnezeu prin Hristosul său. Pentru pacea şi pentru liniştea lumii şi a sfintelor biserici să ne rugăm, ca Dumnezeul a toate să ne dea pacea sa vecinică şi neschimbată, să ne păziască în stăruinţa neîncetată pentru îndeplinirea desăvârşită a virtuţii pietăţii. Pentru sfânta sobornicească şi apostolească biserică dela margini până la margini să ne rugăm, ca Domnul să o păziască neclintită şi neturburată, şi *„până la sfârşitul veacului"*, să o păstreze *„întemeiată pe piatră"* 1). Şi pentru sfânta parohie de aici să ne rugăm, ca să ne învredniciască Domnul a toate să urmărim cu stăruinţă nădejdea lui cerească şi ca să-i dăm neîncetat datoria rugăciunii. Şi pentru toată episcopia celor de sub cer, cari *„învaţă drept cuvântul adevărului tău"* 2) să ne rugăm. Şi pentru episcopul nostru Iacov şi pentru parohienii lui să ne rugăm. Pentru episcopul nostru Climent şi pentru parohienii lui să ne rugăm. Pentru episcopul nostru Evodiu şi pentru parohienii lui să ne rugăm. Pentru episcopul nostru Amian şi pentru parohienii lui să ne rugăm, ca milostivul Dumnezeu să-i dăruiască sfintelor sale biserici sănătoşi, cinstiţi, îndelung înziliţi, şi ca să le dea *„bătrâneţe cinstită 3)"* în pietate şi dreptate. Şi pentru preoţii noştri să ne rugăm, ca Domnul să-i izbăviască de orice faptă ruşinoasă şi rea şi să le dăruiască preoţia sănătoasă şi cinstită. Pentru toată diaconia şi servirea în Hristos să ne rugăm, ca Domnul să le dea servire neprihănită. Pentru citeţi, pentru psalţi, pentru fecioare, pentru văduve şi pentru orfani să ne rugăm, pentru cei căsătoriţi şi cari nasc copii să ne rugăm, ca Domnul să-i miluiască pe toţi. Pentru eunucii, cari trăesc în sfinţenie, să ne rugăm, pentru cei cari duc viaţă înfrânată şi pioasă să ne rugăm, şi pentru cei ce aduc daruri în sfân-

1) Mt. 28. 20; 7. 25.
2) II Tim. 2. 15.
3) Sof. 4. 8.

ta biserică, şi pentru cei ce fac milostenii la săraci să ne rugăm, şi pentru cei ce aduc jertfe şi primiţii Domnului Dumnezeului nostru să ne rugăm, ca întru tot bunul Dumnezeu să-i răsplătiască cu darurile sale cereşti şi în vieaţa de acum să le dea însutit 1), iar în veacul viitor vieaţă vecinică 2), şi ca să le dăruiască în locul celor vremelnice, cele vecinice 3), în locul celor pământeşti, cele cereşti. Pentru fraţii noştri de curând botezaţi să ne rugăm, ca Domnul să-i păziască şi să-i întăriască. Pentru fraţii noştri, cari se chinuesc de boală, să ne rugăm, ca Domnul sa-i izbăviască *„de toată boala şi de toată neputinţa"* 4) şi să-i dea iarăş sănătoşi sfintei sale biserici. Pentru cei ce umblă pe ape şi călătoresc (pe uscat) să ne rugăm, pentru cei ce sunt în mine, în exil, în închisori şi în lanţuri pentru numele Domnului să ne rugăm; pentru cei ce se chinuesc în grea robie să ne rugăm. Pentru duşmanii noştri şi pentru cei ce ne urăsc să ne rugăm, pentru cei ce ne *„prigonesc din pricina numelui Domnului"* 5) să ne rugăm, ca Domnul, potolind furia lor, să risipiască mânia lor împotriva noastră. Pentru cei ce sunt afară şi rătăcesc să ne rugăm, ca Domnul să-i întoarcă. De pruncii bisericii să ne aducem aminte, ca Domnul, desăvârşindu-i în frica de El, să-i aducă la *„măsura vârstei"* 6). Să ne rugăm unul pentru altul, ca Domnul să ne păstreze şi să ne păziască cu harul său până la sfârşit şi *„să ne izbăviască de cel rău"* 7) şi *„de toate poticnirile celor ce lucrează fărădelegea"* şi să ne ducă nevătămaţi în cereasca sa împărăţie. Pentru tot sufletul creştinesc să ne rugăm. Mântueşte-ne şi ne înalţă, Dumnezeule, cu mila Ta. Să ne ridicăm. Rugându-ne cu râvnă, pe noi în-

1) Mt. 19. 29.
2) II Corint. 4. 18.
3) Ioan 3. 12.
4) Mt. 4. 23.
5) 10. 22.
6) Efeseni 4. 13.
7) Mt. 6. 13; 13. 41; Ps. 140. 9.

și-ne și unul pe altul să ne dăm lui Dumnezeu, Celui viu, prin Hristosul Său.

XI. Să se roage, deci, arhiereul și să zică: Doamne atotputernice, *„prea Inalte, care locuești în cele de sus, sfinte, care în sfinți te odihnești“* [1]), fără de început, singur stăpânitor, care prin Hristos ne-ai dat propoveduirea cunoștinții spre cunoașterea slavei tale și a numelui tău, pe care ni l-ai făcut cunoscut ca să-l pricepem. Insuți și acum caută, prin El, spre această turma a ta și o izbăvește de toată neștiința și fapta rea, și-i dă ei ca cu frică să se teamă de tine și cu dragoste să te iubiască și să tremure înaintea slavei tale. Fii lor blând și milostiv și ascultă-i în rugăciunile lor și-i păzește neschimbați, neprihăniți, nevinovați, ca să fie sfinți cu trupul și cu sufletul, *„ne având întinăciune sau prihană sau altceva de acest fel“* [2]), ci ca să fie nevătămați și nici unul din ei să nu fie ciuntit sau nedesăvârșit. Puternice apărător, care nu cauți la fața omului, fii ajutător acestui popor al tău, pe care l-ai ales din zeci de mii, pe care l-ai răscumpărat cu scump sângele Hristosului tău [3]). Protectorule, ajutătorule, chivernisitorule, păzitorule, zid prea tare, îngrădire sigură, căci *„din mâna Ta nimeni nu poate răpi“* [4]), deoarece nici nu este alt Dumnezeu ca tine, *„că în tine este nădejdea noastră* [5]); *sfințește-i în adevàrul tău, căci cuvântul tău este adevărul“*. Tu care nu faci nimic pentru hatâr, cari nu poți fi amăgit, izbăvește-i *„de toată boala și de toată neputința“* [6]), de toată greșala, de toată supărarea și amăgirea, de *„frica de dușman, de săgeata ce zboară ziua* [7]), *de lucrul ce umblă în întunerec*“, și-i învrednicește de viața vecinică cea în Hristosul tău, Fiul

1) Ies. 57. 15.
2) Col. 1. 22; Efes. 5. 27.
3) Act. 20. 28.
4) Ioan 10. 29.
5) Ies. 45. 5; Ps. 61. 6; Ioan 17. 7.
6) Mt. 4. 23.
7) Ps. 63. 2; 90. 5—6.

tău cel unul născut, Dumnezeul și Mântuitorul nostru, prin care Ție slavă și închinăciune în Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor, amin. Și după aceasta să zică diaconul: *„Să luăm aminte“*, și episcopul să salute adunarea și să zică: *„Pacea lui Dumnezeu cu voi cu toți“*, iar poporul să răspundă: *„Și cu duhul tău“*. Și diaconul să zică tuturor: *„Salutați-vă unul pe altul cu sărutare sfântă“* [1]), și să sărute clericii pe episcop, laicii bărbați pe laici, femeile pe femei. Copiii să stea lângă amvon și un alt diacon să ia seama, ca nu cumva să facă neorânduială. Alți diaconi să se preumble și să supraveghieze pe bărbați și pe femei, ca să nu se facă sgomot și ca să nu-și facă vreunii semne, sau să șopotiască sau să adoarmă. Diaconii să stea însă la ușile bărbaților și ipodiaconii la cele ale femeilor, ca nici să se deschidă (cuiva) ușa, chiar credincios de ar fi, în timpul aducerii sfintei jertfe; iar un ipodiacon să serviască preoților apă pentru spălarea mânilor, închipuire a curăției sufletelor închinate lui Dumnezeu.

XII. Zic și eu, Iacov, fratele lui Ioan, fiul lui Zevedei, ca diaconul să zică îndată: Ca nimeni din cei chiemați, ca nimeni din ascultători, ca nimeni din necredincioși, ca nimeni din cei ce cred astfel. Cei ce ați făcut întâia rugăciune, ieșiți. Mamelor, strângeți-vă copiii. Nimeni să nu aibă ceva înpotriva cuiva, nimeni să nu fie fățarnic. Drepți către Domnul, cu frică și cu cutremur să stăm, ca să aducem sfânta jertfă. Indeplinindu-se acestea, diaconii să aducă episcopului darurile la altar, și preoții să stea deadreapta și de a stânga lui, precum școlarii stau împrejurul dascălului lor; iar doi diaconi de amândouă părțile altarului să țină ripidă de pielită subțire sau de pene de păun sau de pânză de in, și încet să alunge micile ființi zburătoare, ca să nu cadă în potir. Să se roage acum încet arhiereul dimpreună cu preoții și, îmbrăcat fiind cu haină strălucitoare și stând înaintea altarului, făcând cu mâna semnul crucii la frunte, să zică:

1) Rom. 16. 16; I Cor. 16. 20.

„Darul atotțiitorului Dumnezeu și dragostea Domnului nostru Iisus Hristos și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți“ [1]), și toți să răspundă într'un glas: *„Și cu duhul tău“*.

Apoi arhiereul: *„Sus mintea“*, și toți: *„Avem către Domnul“*.

Și arhiereul: *„Să mulțămim Domnului“*, și toți: *„Cu vrednicie și cu dreptate“*.

După aceea arhiereul să zică: „Cu adevărat vrednic este și drept înainte de toate a te lăudă pe tine adevăratul Dumnezeu, care ești înaintea creaturilor, *„dela Care își trage numele orice neam în cer și pe pământ“* [2]), cel ce ești singur nenăscut, fără început, fără de împărat și fără stăpân, care n'ai trebuință de nimic, care ești împărțitorul a tot binele, care ești mai presus de toată cauza și naşterea, care întotdeauna ești într'unul și în acelaș fel, *„din care toate, ca dintr'un izvor, au venit“* [3]) la ființă, căci Tu ești știința fără început, vederea vecinică, auzirea nenăscută, înțelepciunea neînvățată, cel dintâi prin fire și unul prin știință și mai presus de orice număr. Cel ce toate le-ai adus din neființă în ființă [4]) prin Unul născut Fiul tău, pe care l-ai născut, nemijlocit, mai înainte de toți vecii prin voința, prin puterea și prin bunătatea ta, *„Fiul unul născut, cuvântul—Dumnezeu“* [5]), înțelepciunea vie, *„cel născut mai nainte de toată făptura, îngerul sfatului tău celui mare“* [6]), arhiereul Tău, împăratul și Domnul a toată firea înțelegătoare și simțitoare, *„Cel mai înainte de toate, prin care (sunt) toate“* [7]); căci Tu, Dumnezeule vecinic, prin El ai făcut toate și prin El învrednicești toate de pronia cuvenită. Prin El ne-ai dat

1) II Cor. 13. 13.
2) Efes. 3. 15.
3) I Cor. 8. 6.
4) Rom. 4. 17.
5) Ioan I. 1. 18; Col. 1. 15.
6) Ies. 9. 6.
7) Col. 1. 17; I Cor. 8. 6.

ființa, prin El ne-ai dăruit și fericirea. Dumnezeul și Tatăl Unuia născut Fiului Tău, Cel ce prin El ai făcut, înainte de toate, pe Heruvimi și pe Serafimi, veacurile și oștirile cerești, puterile și *„stăpâniile, începătoriile și tronurile“* [1]), arhanghelii și îngerii, și după toate acestea ai făcut, prin El, lumea aceasta văzută și toate cele din ea; căci Tu ești, *„Care ai așezat cerul ca o boltă“* [2]) și *„l-ai întins ca pe o piele“* [3]), și *„ai întemeiat pământul pe nimic“*, numai prin voința Ta; Care ai întărit tăria și ai întocmit ziua și noaptea, care ai scos lumina din tezaurele tale și din micșorarea ei ai scos întunerecul, spre odihna vețuitoarelor ce se mișcă în lume; Cele ce ai așezat soarele pe cer *„spre stăpânirea zilei“* și luna *„spre stăpânirea nopții“* [4]) și ai desemnat corul stelelor spre lauda măririi Tale; Care ai făcut apa pentru băut și curățit, aerul, trebuitor vieții, pentru inspirație și respirație, și pentru producerea sunetului prin ajutorul limbii, care lovește aerul, și pentru auz, care este ajutat de el ca să priceapă graiul adus și introdus la el de aer; Cel ce ai făcut focul spre îndulcirea întunerecului, spre îndestularea trebuinții și spre a ne încălzi și luminà de el; Cel ce ai despărțit de pământ marea cea întinsă și ai făcut-o plutitoare, iar uscatul ca să se umble pe el cu picioarele, și ai umplut marea cu *„vietăți mici și mari“* [5]), iar pământul l-ai umplut cu animale blânde și sălbatece, cu plante felurite l-ai împodobit, cu erburi l-ai încununat, cu flori l-ai înfrumusețat și cu semințe l-ai îmbogățit; Cel ce ai așezat adâncul și ai pus împrejurul lui zăgaz mările cele îngrămădite de ape sărate, și l-ai *„îngrădit cu porți de nisip“* [6]) foarte mărunt, și cu ajutorul vânturilor, când îl înalți în valuri cât munții, când îl

1) Col. 1. 16.
2) Ies. 40. 22.
3) Ps. 103. 2; Iov 26. 7.
4) Gen. 1. 16.
5) Ps. 103. 25.
6) Ps. 64. 8; Iov 38. 8.

aşterni ca un şes, când îl înfurii prin furtună, când îl domoleşti prin linişte, ca să fie lesnicios la plutire corăbierilor; Cel ce pământul, creat de tine prin Hristos, l-ai încins cu râuri, l-ai împresurat cu torente, l-ai umplut cu izvoare veşnic curgătoare, l-ai înconjurat cu munţi spre şederea lui neclintită şi foarte sigură; căci ai umplut lumea ta şi ai împodobit-o cu plante binemirositoare şi vindecătoare de boale, cu animale multe şi felurite, puternice şi slabe de mâncat şi de întrebuinţat la lucru, domestice şi sălbatice, cu şuerăturile şerpilor, cu cântecele pasărilor felurite, cu ciclurile anilor, cu numerile lunilor şi ale zilelor, cu înşirarea anotimpurilor, cu mersul norilor dătători de ploaie spre producerea fructelor şi întreţinerea animalelor, spre *„încetarea vânturilor“* [1]), care suflă, când au poruncă dela tine, spre înmulţirea plantelor şi a ierburilor. Şi nu numai lumea ai creat-o, ci şi pe cetăţeanul lumii, pe om, l-ai făcut în ea, aşezându-l ca podoabă a lumii, căci ai zis înţelepciunii tale: *„Să facem om după chipul nostru şi după asemănare, şi să stăpâniască peştii mării şi pasările cerului“* [2]). De aceea l-ai şi făcut din suflet nemuritor şi din trup, care se descompune uşor; pe cel dintâi din nimic, pe cel de al doilea din cele patru stihii. Sufletului i-ai dat minte ca să judece, pricepere ca să deosebiască între pietate şi impietate, luare aminte la ceeace este drept şi nedrept, iar trupului i-ai dăruit cele cinci simţuri de mişcare îndemânatecă; căci Tu, Dumnezeule atotţiitorule, prin Hristos *„ai sădit raiul în Edem, spre răsărit“* [3]), împodobit cu tot felul de plante de mâncat, şi în el, ca într'o casă bogată ai introdus pe om, şi când l-ai creat, i-ai dat lege înăscută în el, ca dinlăuntrul lui şi dela el să aibă sâmburii cunoştinţii de Dumnezeu. Iar după ce l-ai pus *„în raiul desfătării“* [4]),

1) Iov. 28. 25.
2) Gen. 1. 26.
3) Gen. 2. 8.
4) Gen. 2. 15.

i-ai dat voe să se împărtăşiască din toate, numai gustarea [1]) dintr'un singur pom i-ai oprit-o, în nădejdea unor lucruri mai bune, că de va păzi porunca, să dobândiască nemurirea drept plată pentru aceasta. Cum însă a nesocotit [2]) porunca şi a gustat din fructul oprit prin amăgirea şarpelui şi după îndemnul femeiei, pe dreptate l-ai scos afară din raiu; pentru bunătatea Ta însă nu l-ai dispreţuit ca să piară cu desăvârşire, căci făptura Ta erà, ci de unde-i supuseseşi toate făpturile, i-ai dat ca prin sudoare şi osteneală să-şi agonisească hrana, iar Tu făcându-le să crească şi aducându-le la desăvârşita lor desvoltare, şi pentru puţin timp lăsându-l să moară, cu jurământ l-ai chemat ca să-l naşti din nou [3]), şi nimicind hotărârea morţii i-ai făgăduit vieaţă din înviere. Şi nu numai atât, dar şi pe urmaşii lui i-ai înmulţit fără număr, şi pe cei ce ţi-au rămas credincioşi i-ai slăvit, iar pe cei ce s'au lepădat de tine, i-ai pedepsit. Astfel ai primit jertfa lui Abel [4]), ca unul ce erà nevinovat, te-ai desgustat însă de darul omorîtorului de frate, Cain, ca de al unui blestemat. Pe lângă aceştia, ai primit pe Sit [5]) şi pe Enos, iar pe *„Enoh* [6]) *l-ai ridicat la cer“*; căci Tu eşti creatorul oamenilor şi dătătorul vieţii şi ajutătorul în nevoi şi dătătorul legilor şi răsplătitorul celor ce le păzesc, precum şi răsbunătorul celor ce le calcă, Cel ce ai adus *„marele potop* [7]) *asupra lumii“* din pricina înmulţirii oamenilor fărădelege, şi pe dreptul Noe, dimpreună cu *„opt suflete“* [8]), l-ai scăpat în corabie, sfârşit al celor cari pieriseră, început al celor cari aveau să se nască după aceea. Cel ce ai a-

1) Gen. 2. 16—17.
2) Gen. 3.
3) Ebrei 6. 17.
4) Gen. 4.
5) Gen. 4. 25. 26.
6) Gen. 5. 24.
7) II Petr. 2. 5; Gen. 6. 9
8) I Petr. 3. 20.

prins îngrozitorul foc asupra celor cinci orașe ale Sodomei [1]), și *„pământul ei cel roditor l-ai prefăcut în loc sărat, din pricina răutății locuitorilor ei“*, iar pe dreptul Lot [2]) l-ai scăpat de ardere. Tu ești, care ai izbăvit pe Abraam [3]) de nelegiuirea strămoșească și l-ai făcut moștenitorul lumii și i-ai arătat pe Hristosul Tău, care ai ales pe Melhisedec de arhiereu al cultului Tău, care pe mult răbdătorul robul tău Iov [4]) l-ai vădit de biruitor al șarpelui începător al răutății, care pe Isaac l-ai făcut fiu al făgăduinții, pe Iacov tată a doisprezece copii și i-ai înmulțit urmașii și l-ai dus în Egipet dimpreună cu *„șaptezeci și cinci de suflete“* [5]). Tu, Doamne, n'ai trecut cu vederea pe Iosif, ci drept plată a înfrânării păstrate din pricina Ta, i-ai dat să fie mai mare peste egipteni. Tu, Doamne, n'ai dat uitării pe ebrei [6]), când erau chiniuți de egipteni, ci, pentru făgăduințele date către strămoșii lor, i-ai liberat, pedepsind pe egipteni [7]). Iar când oamenii stricară legea firească și creaturile, socotind că ar fi făcute prin ele înși-le, când le cinstiau mai mult decât trebue și le asemănau cu Tine, Dumnezeul a toate, nu i-ai lăsat să se rătăciască, ci ridicând pe sfântul tău slujitor Moisi, ai dat prin el legea scrisă [8]) spre ajutor legii firești, ai arătat că făptura este lucrul tău și ai îndepărtat rătăcirea închinării la mai mulți zei. Pe Aaron și pe urmașii lui i-ai îmbrăcat cu cinste preoțească, pe ebrei, când păcătuiau, i-ai pedepsit, când se întorceau, i-ai primit. Pe egipteni i-ai pedepsit cu zece plăgi [9]), pe israiliți i-ai trecut prin mare, despărțindu-o în două, iar pe prigonitorii egipteni [1]) i-ai pierdut cufundându-i; prin lemn ai îndulcit apa amară, din piatră stâncoasă ai scos apă, mană din cer ai plouat [2]), prepelițe din văzduh, spre mâncare ai dat, *„stâlp de foc spre luminat în timpul nopții, și stâlp de nori ziua“* spre umbrire de arșița soarelui; pe Iosua [3]) punându-l conducător al armatei, șapte popoare ale chananeilor, ai nimicit prin ele, Iordanul *„l-ai rupt în două, râurile din Etau le-ai secat“* [4]), ziduri ai dărâmat fără mașini și mâni omenești. Pentru toate, Ție se cuvine slava, Stăpâne atotțiitorule. Ție se închină nenumăratele cete ale îngerilor [5]), ale arhanghelilor, *„tronurilor, domniilor, începătoriilor, stăpâniilor“*, puterilor, ale oștilor vecinice; *„Heruvimii [6]) și Serafimii cei cu câte șase aripi din cari cu două își acoperă picioarele, cu două fața, iar cu două zboară“*, și zic neîncetat și cu glasuri cari nu contenesc, dimpreună cu mii de mii [7]) de arhangheli și zeci de mii de zeci de mii de îngeri (și tot poporul să zică împreună): *„Sfânt [8]), sfânt, sfânt Domnul Sabaot, plin este cerul și pământul de slava Lui. Binecuvântat [9]) în veci, amin“*.

1) Gen. 19; Ps. 106. 34.
2) Gen. 12.
3) Gen. 14. 18.
4) Gen. 17. 19.
5) Gen. 46. 27; Gen. 41.
6) Exod. 1. 15.
7) Rom. 1. 21. 25.
8) Exod. 20; Ies. 8. 20.
9) Exod. 4. 17.

Și arhiereul să zică după aceea: Căci cu adevărat sfânt ești și prea sfânt, prea înnalt *„și mai mult decât prea înnalt în veci“* [10]). Sfânt și unul născut Fiul Tău, Domnul nostru și Dumnezeul Iisus Hristos, Care în toate slujind Ție, Dumnezeul și Părintele Său, atât la creațiunea felurită cât și la pronia cuvenită fiecărei făpturi, n'a trecut cu vederea neamul omenesc cel pierdut, ci după legea firească, după

1) Num. 11. 31.
2) Nem. 9. 19.
3) Ios. 1. 13.
4) Ps. 73. 15.
5) Col. 1. 16.
6) Ies. 6. 2.
7) Dan. 7. 10.
8) Ies. 6. 3.
9) Rom. 1. 25.
10) Dan. 3. 28.

povăţuirea potrivit legii, după mustrările proorocilor şi supraveghierile îngerilor (când oamenii stricară împreună cu cea pusă (scrisă) şi legea firească, când uitară de potop, de focul Sodomei, de plăgile egiptenilor, de măcelurile palestinenilor, şi când pe loc erau să piară cu toţii) a binevoit, după hotărîrea ta, El, creatorul oamenilor, a se face om, El, legiuitorul, a fi sub lege, El, arhiereul, a se face jertfă, El, păstorul, a se face oaie. Şi te-a făcut binevoitor pe tine, Dumnezeul şi Părintele său, şi te-a împăcat cu lumea şi a izbăvit pe toţi de mânia, care zăceà asupra lor, născându-se din Fecioară, *„trup făcându-se Dumnezeu-Cuvântul* [1]) *Fiul cel iubit, născut mai nainte de toată făptura“*, şi potrivit proorociilor făcute mai înainte despre El de către El *„din sămânţa* [2]) *lui David“* şi a lui Abraam, din tribul lui Iuda. Şi s'a zămislit în pântecele Fecioarei cel ce dă formă tuturor celor născuţi, s'a făcut trup cel fără de trup, Cel născut înainte de timp s'a născut în timp; a trăit în sfinţenie şi a învăţat după lege, ridicând dela oameni *„toată boala şi toată neputinţa“* [3]), *„semne şi minuni făcând în popor“* [4]), împărtăşindu-se din mâncare, băutură şi somn El, care hrăneşte pe toţi cari au trebuinţă de hrană, *„şi umple toată vietatea de îndestulare“*, *„a făcut numele Tău cunoscut* [5]) *celor ce nu-l cunosc“*, neştiinţa a gonit, pietatea a redeşteptat, voinţa Ta a împlinit, *„lucrul pe care i l-ai dat, a săvârşit“* [6]). Şi îndeplinind toate acestea cu bună rânduială, a fost prins de mânile preoţilor răi şi ale arhiereilor nevrednici de acest nume şi ale poporului nelegiuit, prin trădarea aceluia care erà bolnav de răutate şi, pătimind multe dela ei şi îndurând toată ocara, prin îngăduirea ta, fiind dat guvernatorului Pilat şi

1) Ioan I. 1. 14; Mt. 3. 17; Col. 1. 15.
2) Rom. 1. 3.
3) Mt. 4. 23.
4) Act. 5. 12.
5) Ps. 144. 16; Ioan 17. 6.
6) Ioan 17. 4.

judecat, El, judecătorul, şi osândit El, Mântuitorul, a fost răstignit pe cruce, Cel ce nu poate fi supus patimii, şi a murit Cel ce este nemuritor din fire şi s'a îngropat Cel ce dă viaţă, ca să izbăvească de patimă şi să scape de moarte pe cei, pentru cari venise, şi să rupă lanţurile diavolului şi să libereze pe oameni de amăgirea lui. Şi a înviat din morţi a treia zi, şi petrecând cu ucenicii săi încă patruzeci de zile, *„s'a înnălţat la ceruri şi şade deadreapta ta, Dumnezeule“* şi Tată al Lui [1]). Aducându-ne, deci, aminte de cele ce a pătimit pentru noi, mulţămim Ţie, Dumnezeule atotţiitorule, nu atât cât suntem datori, ci cât putem, şi îndeplinim porunca Lui, *„Căci în noaptea în care a fost trădat, luând pânea“* [2]) cu sfintele şi nevinovatele sale mâni şi căutând spre Tine, Dumnezeule şi Părintele său, *„şi frângând* [3]) *a dat ucenicilor Săi zicând: aceasta este taina aşezământului celui nou. Luaţi“* din ea, *„mâncaţi* [4]). *Acesta este trupul Meu“*, care pentru mulţi se frânge spre iertarea păcatelor. *„Asemenea şi paharul“* amestecând vin şi apă şi sfinţindu-l l-a dat lor, zicând: *„Beţi* [5]) *dintr'acesta toţi. Acesta este sângele Mău, care pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor. Aceasta să faceţi spre pomenirea Mea; căci ori de câte ori veţi mâncà pânea aceasta şi veţi beà paharul acesta, moartea mea vestiţi, până ce voiu venì“* [6]). Aducându-ne, deci, aminte de patima sa şi de moartea şi de învierea din morţi şi de suirea la ceruri şi de a doua sa venire ce va să fie, când *„va venì* [7]) *cu slavă şi cu putere multă ca să judece viii şi morţii“* şi *„să plătiască* [8]) *fiecăruia după faptele sale“*, aducem Ţie, Împă-

1) Mc. 16. 19.
2) I Cor. 11. 23.
3) Mt. 26. 26.
4) I Cor. 11. 25.
5) Mt. 26. 27. 28.
6) I Cor. 11. 26.
7) Mc. 13. 26; I Petr. 4. 5
8) Rom. 2. 6.

rate şi Dumnezeule, potrivit rânduirii Lui, pânea aceasta şi paharul acesta, „*mulţumindu-ţi* [1]), *prin El*“, că ne-ai învrednicit a sta înaintea Ta şi a sluji Ţie ca preoţi; şi Te rugăm, să priveşti cu bunăvoinţă spre darurile acestea, ce sunt puse înaintea Ta, Tu, Dumnezeule, care n'ai trebuinţă de nimic, şi să le primeşti cu bună plăcere spre cinstea Hristosului Tău şi să trimiţi peste jertfa aceasta, Duhul Tău cel Sfânt, „*martorul* [2]) *patimilor Domnului Iisus*“, ca să facă pânea aceasta trup al Hristosului Tău şi paharul acesta sânge al Hristosului Tău, ca cei ce se împărtăşesc din el să fie întăriţi în pietate, să capete iertarea păcatelor, să fie izbăviţi de diavolul şi de rătăcirea lui, să se umple de Duh Sfânt, să fie vrednici de Hristosul Tău, să dobândiască viaţa vecinică, împăcându-Te cu ei, Stăpâne atotţiitorule. Încă Te rugăm, Doamne, şi pentru sfânta Ta biserică cea dela margini până la margini, „*pe care ai câştigat-o* [3]) *cu scump sângele*“ Hristosului Tău, ca să o păzeşti neclintită şi neturburată „*până la sfârşitul veacului*“ [4]), şi pentru toată episcopia, „*care drept învaţă cuvântul adevărului*“ [5]). Încă Te rugăm şi pentru a mea nimicnicie, eu care jertfesc Ţie, şi pentru toată preoţimea, şi pentru diaconi şi pentru tot clerul, ca înţelepţindu-i pe toţi să-i umpli de Duh Sfânt. Încă „*Te rugăm*“, Doamne, „*şi pentru împăratul nostru*[6]) *şi pentru cei în dregătorie*“ şi pentru toată oastea ca să se petreacă în pace afacerile noastre, ca trăind în linişte şi în bună înţelegere tot timpul vieţii noastre, să te slăvim pe Tine prin „*Iisus Hristos, nădejdea noastră*“. Încă îţi aducem jertfă şi pentru toţi sfinţii, cari din veac ţi-au bineplăcut, pentru patriarhi, pentru prooroci, pentru drepţi, pentru apostoli, pentru martiri, pentru mărturisitori, pentru

1) Col. 3. 17.
2) I Petr. 5. 1.
3) Act. 20. 28.
4) Mt. 28. 20.
5) II Tim. 2. 15.
6) I Tim. 2. 1. 2.

episcopi, pentru preoţi, pentru diaconi, pentru ipodiaconi, pentru citeţi, pentru psalţi, pentru fecioare, pentru văduve, pentru laici, şi pentru toţi, ale căror nume le ştii. Încă îţi aducem jertfă pentru poporul acesta, ca să-l arăţi spre lauda Hristosului Tău „*preoţie împărătească* [1]), *neam sfânt*“. Pentru cei în feciorie şi în neprihănire, pentru văduvele bisericii, pentru cei în căsătorii cinstite şi în naşteri de copii, pentru pruncii poporului tău, ca nici pe unul din noi să nu-l faci de lepădat. Încă te rugăm şi pentu cetatea aceasta şi pentru cei ce locuesc într'ânsa, pentru cei bolnavi, pentru cei în amară robie, pentru cei în surghiunuri, pentru cei închişi, pentru cei ce plutesc pe mare şi călătoresc pe uscat, ca tuturor să fii folositor, tuturor „*ajutător şi apărător*“ [2]). Încă te rugăm pentru cei ce „*ne urăsc* [3]) *şi ne prigonesc pentru numele Tău*“, pentru cei ce sunt afară şi rătăcesc, ca să-i întorci spre bine şi să potoleşti furia lor. Încă te rugăm şi pentru fraţii noştri cari se pocăesc, ca pe unii să-i desăvârşeşti în credinţă, pe alţii să-i izbăveşti de munca celui rău, iar celorlalţi să le primeşti pocăinţa, şi să le ierţi şi lor şi nouă greşalele. Încă îţi aducem jertfă şi pentru bunăstarea aerului şi pentru îmbelşugarea roadelor pământului, ca, neavând lipsă, să ne împărtăşim din bunătăţile Tale şi să te laudăm neîncetat pe Tine, „*Cel ce dai hrană la tot trupul*“ [4]). Încă te rugăm şi pentru cei ce din binecuvântată pricină lipsesc de aici, ca pe toţi, păstrându-ne în pietate, să ne aduni în împărăţia Hristosului Tău, Dumnezeul atoată firea simţitoare şi înţelegătoare, Împăratul nostru, neschimbaţi, neprihăniţi, nevinovaţi. — Că Ţie se cuvine toată slava, adorarea şi mulţămirea, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor neîntrerupţi şi nesfârşiţi. Şi tot poporul să zică: „*Amin*“.

1) I Petr. 2. 9.
2) Ps. 118. 114.
3) Mt. 10. 22.
4) Ps. 135. 25.

XIII. Și episcopul să zică: *„Pacea lui Dumnezeu fie cu voi cu toți"*, iar poporul întreg să răspundă: *„Și cu duhul tău"*. Și diaconul să zică din nou: „Iară și iară să ne rugăm lui Dumnezeu prin Hristosul său. Pentru darul adus Domnului Dumnezeului nostru să ne rugăm, ca bunul Dumnezeu să-l primiască prin mijlocirea Hristosului său în jertfelnicul său cel ceresc, *„întru miros de bună mireasmă"* [1]). Pentru biserica aceasta și pentru poporul acesta să ne rugăm. Pentru toată episcopia, pentru toată preoțimea, pentru toată cea în Hristos diaconie și servire, pentru toată mulțimea bisericii să ne rugăm, ca Domnul pe toți să-i păstreze și să-i păziască. *„Pentru împărați* [2]) *și pentru cei în dregătorie"* să ne rugăm, ca să se petreacă în pace afacerile noastre, *„ca având vieața pacinică și liniștită să petrecem în toată temerea de Dumnezeu și bunacuviință"*. Să ne aducem aminte de sfinții martiri, ca să ne învrednicim a fi părtași ai luptei lor. Pentru cei adormiți în credință să ne rugăm. Pentru bunăstarea văzduhurilor și pentru înmulțirea roadelor pământului să ne rugăm. Pentru cei de curând botezați să ne rugăm, ca să fie întăriți în credință. Să ne rugăm toți unul pentru altul. Ridică-ne, Dumnezeule, cu harul tău. Drepți fiind, să ne dăm pe noi înșine lui Dumnezeu prin Hristosul Său. Și episcopul să zică: *„Dumnezeule mare și cu nume mare, cel mare în sfat, și puternic în lucruri"* [3]), Dumnezeul și Tatăl *„Fiului tău celui Sfânt, Iisus"* [4]), Mântuitorul nostru, cautâ spre noi și spre turma ta aceasta, pe care ai ales-o prin El, spre slava numelui Tău, și sfințind trupul și sufletul nostru, învrednicește-ne *„să ne curățim de orice întinăciune a trupului și a sufletului"* [5]) spre a dobândi bunătățile ce sunt puse înainte, și pe nici unul dintre noi să nu-l socotești ne-

1) Efes. 5. 2.
2) I Tim. 2. 12.
3) Ier. 39. 19.
4) Act. 4. 27—30.
5) II Cor. 7. 1.

vrednic, ci fii nouă ajutător, apărător, sprijinitor prin Hristosul tău, cu care ție slavă, cinste, laudă, doxologie, mulțămită și Duhului Sfânt în veci, amin. Și după ce toți vor spune *„Amin"*, diaconul să zică: *„Să luăm aminte"*. Iar episcopul să vorbiască poporului astfel: *„Sfintele sfinților"*, și poporul să răspundă: *„Unul sfânt, Unul Domn, Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl, binecuvântat ești în veci, amin"*. „Slavă în cele de sus lui Dumnezeu [1]) și pe pământ pace, între oameni bunăvoire [2]). Osana Fiului lui David, binecuvântat cel ce vine în numele Domnului [3]), Dumnezeu este Domnul și s'a arătat nouă, osana în cele de sus" [4]). Și după aceasta să se împărtășiască episcopul, apoi preoții și diaconii și ipodiaconii și anagnoștii și psalții și asceții, iar dintre femei diaconițele și fecioarele și văduvele, apoi copiii, și la urmă poporul întreg după rânduială, cu frică și cu evlavie, fără zgomot. Și episcopul să dea jertfa adusă zicând: *„Trupul lui Hristos"*, iar cel ce primește să zică: *„Amin"*. Diaconul să țină paharul și dându-l, să zică: *„Sângele lui Hristos, paharul vieții"*, și cel ce bea să zică, *„Amin"*. Iar în timpul cât se împărtășesc toți ceilalți, să se citiască psalmul 33 [5]), și după ce s'au împărtășit toți și toate, luând diaconii rămășița s'o ducă în pastoforiu [a]).

XIV. Și după ce s'a isprăvit de citit psalmul, diaconul să zică: Primind scumpul trup și scumpul sânge [6]) al lui Hristos, mulțămim Lui că ne-a învrednicit a ne împărtăși cu sfintele sale taine [7]), și să ne rugăm ca să nu ne fie spre

1) Luca 2. 14.
2) Mt. 21 9.
3) Ps. 117. 27.
4) Mt. 21. 9.
5) Ps. 33.
a) Pastoforul eră o încăpere de o parte sau de alta a altarului, sau de ambele părți, cu alte cuvinte ceeace sunt mai târziu diaconicele. In pastoforiu se păstrau resturile dela sfânta împărtășire.
6) I Petr. 1. 19.
7) I Cor. 11. 29.

osândă, ci spre mântuire, spre folosul sufletului și al trupului, spre păstrarea pietății, spre iertarea păcatelor, spre viața veacului ce va să fie. Să ne sculăm. In harul lui Hristos să ne dăm pe noi înșine Unuia Dumnezeu, cel nenăscut și Hristosului Său.

XV. Și episcopul să mulțămiască: Stăpâne, Dumnezeule atotțiitorule, Tatăl Hristosului Tău, Fiul tău cel binecuvântat, care asculți pe cei ce te chiamă cu toată inima, care știi și rugăciunile celor ce tac, îți mulțămim că ne-ai învrednicit a ne împărtăși cu sfintele tale taine, pe care ni le-ai dat spre deplina încredințare de cele ce bine știiam, spre păstrarea pietății, spre iertarea păcatelor, că s'a chiemat asupra noastră numele Hristosului Tău și ne-am unit cu Tine. Cel ce ne-ai despărțit de tovărășia nelegiuiților, unește-ne cu cei ce s'au închinat cu totul Ție, păstrează-ne în adevăr prin insuflarea Sfântului Duh, cele ce nu știm descopere, împlinește lipsurile noastre, întărește cele ce știm. Pe preoți păzește-i neprihăniți în cultul tău, pe împărați păstrează-i în pace, pe dregători în dreptate, văzduhurile în bună stare, roadele în îmbelșugare, lumea în pronia Ta cea atotputernică. Popoarele răsboinice îmblânzește-le, pe cele rătăcite întoarce-le. Sfințește poporul tău, păstrează pe cei în feciorie, pe cei în căsătorie păzește-i în credință, pe cei în curățenie întărește-i, pe cei prunci adu-i la bărbăție, pe cei de curând botezați întărește-i, pe cei ce se catehizează învață-i și-i fă vrednici de sfântul botez, și pe noi pe toți adună-ne în împărăția cerurilor în Hristos Iisus, Domnul nostru, cu care ție slavă, cinste și închinăciune și Duhului Sfânt în veci, amin. Și diaconul să zică: Plecați-vă lui Dumnezeu prin Hristosul său și fiți binecuvântați. Iar episcopul să se roage, zicând: Dumnezeule atotțiitorule, adevărat și neasemănat, care pretutindeni ești și în toate de față te afli, dar nu ești cuprins în nimic ca ceva, care nu poți fi mărginit de vr'un loc, pe care timpurile nu te îmbătrânesc, care nu ești țărmurit de veacuri, care nu te amăgești prin vorbe, nu ești supus nașterii, n'ai

trebuință de pază, ești mai presus de stricăciune, nepriimitor de schimbare, neschimbător din fire, *„locuind în lumină neapropiată“* [1]), Cel ce ești nevăzut din fire, cunoscut tuturor făpturilor cuvântătoare cari te caută [2]) cu bunăvoință, și înțeles de cei ce te caută cu dragoste, Dumnezeul lui Israil, care vede adevărat, al poporului tău care crede în Hristos, fii binevoitor și mă ascultă pentru numele Tău și binecuvintează pe cei ce și-au plecat Ție grumazul și *„împlinește cererile inimilor lor“* [3]), cele spre folos și pe nici unul din ei să nu-l faci să fie lepădat din împărăția ta, ci sfințește-i, apără-i, ajută-le, izbăvește-i de cel protivnic, de tot dușmanul, păzește locuințele lor, *„ieșirile și intrările lor supraveghează-le“* [4]). Că ție (se cuvine) slavă, laudă, mărire, cinste, închinăciune, și Fiului tău Iisus, Hristosul tău, Domnul și Dumnezeul și împăratul nostru, și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor, amin. Și diaconul să zică: *„Ieșiți în pace“*. Acestea vă poruncim noi, apostolii, cu privire la cultul mistic, vouă, episcopilor și preoților și diaconilor.

XVI. Despre hirotonia preoților, eu iubitul Domnului [5]), poruncesc vouă, episcopilor: când hirotonești un preot, episcope, însuți tu pune mâna pe capul lui, de față fiind preoțimea și diaconii, și rugându-te, zi: Doamne atotțitorule, Dumnezeul nostru, Cel ce ai creiat toate prin Hristos și prin El dai tuturor îngrijirea cuvenită; căci cine are putere să creieze diferite făpturi, acela are și puterea de-a îngriji de ele în chip deosebit, căci prin El, Dumnezeule, îngrijești de cele nemuritoare prin simpla păstrare, iar de cele muritoare prin moștenire, de suflet prin păzirea legilor, de trup prin îndestularea trebuinții. Însuți, deci, și acum caută spre sfântă biserica Ta și mărește-o și înmulțește pe proestoșii ei și le

1) I Timot. 6. 16.
2) Gen. 35. 9—10.
3) Ps. 36. 4.
4) Ps. 120. 8.
5) Ioan 13. 23.

dă putere ca să lucreze cu cuvântul şi cu fapta [1]) la întărirea poporului tău. Insuţi şi acum caută spre robul tău acesta înaintat la preoţie prin votul şi hotărârea clerului întreg, şi-l umple de duhul harului şi al înţelepciunii, ca să ajute şi să conducă poporul tău cu inimă curată, precum ai căutat la poporul alegerii tale şi ai poruncit lui Moisi să aleagă bătrâni, pe cari i-ai umplut de duh [2]). Şi acum Doamne, fă, păstrând în noi nelipsit duhul harului tău, ca robul tău acesta, plin fiind de lucrări tămăduitoare şi de cuvânt de învăţătură, să învețe cu blândețe poporul tău şi să slujiască ţie neprefăcut *„cu inimă curată şi bună plăcere sufletească“* [3]), şi sfintele slujbe pentru poporul tău să le săvârşiască fără lipsuri prin Hristosul tău, cu care ţie slavă, cinste şi închinăciune şi Duhului Sfânt, în veci, amin.

XVII. Despre hirotonia diaconilor, eu, Filip, hotărăsc: vei face diacon, episcope, punându-ţi peste el mânile, de faţă fiind întreaga preoţime şi diaconii, şi rugându-te, să zici:

XVIII. Dumnezeule atotţiitorule, adevărat şi nemincinos *„care eşti bogat* (darnic) *faţă de toţi cari te chiamă“*, în [5]) adevăr *„cel de temut în sfaturi, înţelept în gândiri, puternic şi mare“* [6]) *„ascultă rugăciunea noastră, Doamne, şi-ţi pleacă urechea la cererea noastră“* [3]) şi *„arată faţa Ta peste robul tău“* [7]) acesta, care ţi-a fost ales spre diaconie, şi-l umple de duh şi de putere, precum ai umplut pe Ştefan [8]), martirul şi următorul patimilor Hristosului tău, şi-l învredniceşte să săvârşiască diaconia ce i s'a încredinţat, cu bună plăcere, cu statornicie, fără prihană şi fără vină, şi să fie găsit vred-

1) I Tim. 5. 17.
2) Num. 11. 16.
3) II Mac. 1. 3.
4) Rom. 10. 12.
5) Ps. 65. 5; Iov 9. 4.
6) Ps. 142. 1.
7) Ps. 30. 17.
8) Act. 6. 7.

nic de o treaptă mai înaltă prin mijlocirea Unuia născut Fiului Tău, cu care ţie slavă, cinste şi închinăciune şi Duhului Sfânt, în veci, amin.

XIX. Despre diaconiţă rândeesc eu, Bartolomeu: episcope, pune-ţi mânile asupra ei, de faţă fiind preoţimea, diaconii şi diaconesele, şi să zici:

XX. *„Dumnezeule“* vecinic, *„Tatăl Domnului nostru Iisus* [1]) *Hristos“*, creatorul bărbatului şi al femeiei, cel ce ai umplut de duh pe Mariam [2]), pe Debora, pe Ana şi pe Halda, Care n'ai socotit înjosire ca fiul tău, Cel unul născut, să se nască din femeie, Cel ce şi în cortul mărturiei şi în templu ai ales femeia ca strejuitoare ale sfintelor tale porţi, însuţi şi acum caută spre roaba ta aceasta, care a fost aleasă spre diaconie, şi-i dă Duh Sfânt şi o *„curăţeşte* [3]) *de toată întinăciunea trupului şi a sufletului“*, ca să îndepliniască cu vrednicie lucrul ce i s'a încredinţat, spre slava Ta şi spre lauda Hristosului Tău, cu care Ţie slavă şi închinăciune şi Duhului Sfânt, în veci, amin.

XXI. Despre ipodiaconi, eu Toma hotărăsc vouă, episcopilor: Când hirotoneşti un ipodiacon, episcope, să-ţi pui mânile peste el şi să zici: Stăpâne Dumnezeule, făcătorul cerului şi al pământului [4]) şi al tuturor celor din ele, Cel ce şi în cortul mărturiei ai aşezat pe îngrijitorii de templu ca păzitori ai sfintelor tale vase, Insuţi şi acum caută spre robul tău acesta, ales ipodiacon, şi dă-i lui Duh Sfânt ca să se atingă cu vrednicie de vasele tale liturgice şi să facă întotdeauna voea Ta prin Hristosul tău, cu care ţie slavă, cinste şi închinăciune şi Duhului Sfânt, în veci, amin.

XXII. Despre citeţi, eu Matei [5]), numit şi Levi, care am fost cândva vameş, rânduesc: Pe anagnost fă-l, punându-ţi

1) II Cor. 1. 3.
2) Exod. 15. 20; Iudit 4. 4; Luca 2. 36; IV Regi 22. 14.
3) II Cor. 7. 1.
4) Num. 3; I Paral. 9.
5) Mc. 2. 14.

mâna pe el, şi rugându-te către Dumnezeu, zi: Dumnezeule vecinic, cel bogat *„în milă şi îndurări“* [1]), care ai arătat întocmirea lumii prin cele creiate şi păstrezi numărul aleşilor tăi, Insuţi şi acum caută spre robul tău care se însărcinează să citiască sfintele tale scripturi poporului tău, şi-i dă Duh Sfânt, duh prooroocesc. Cel ce ai înţeleptit pe Ezdra [2]), slujitorul tău, ca să citiască legile tale poporului tău, şi acum, rugat fiind de noi, înţelepţeşte pe robul tău şi dă-i să săvârşiască neosândit lucrul ce i s'a încredinţat, să fie socotit vrednic de o treaptă mai înaltă prin Hristos, cu care ţie se cuvine slava şi închinăciunea şi Duhului Sfânt, în veci, amin.

XXIII. Şi eu, Iacov [3]) al lui Alfeu, hotărăsc despre mărturisitori: mărturisitor nu se hirotoneşte, căci aceasta este faptă a voinţii şi a răbdării; de mare cinste s'a învrednicit însă acela, care a mărturisit numele lui Dumnezeu şi al Hristosului său *„înaintea neamurilor şi a împăraţilor“* [4]). Iar dacă e trebuinţă de el ca episcop sau ca preot sau ca diacon, se hirotoneşte. Iar dacă vre-un mărturisitor îşi însuşeşte cu sila o vrednicie ca aceasta, (fără să fie hirotonit, ci numai) sub pretextul mărturisirii, unul ca acesta să fie depus şi să se alunge, căci nu este mărturisitor, deoarece a tăgăduit rânduiala lui Hristos şi *„este mai rău ca un necredincios“* [5]).

XXIV. Tot eu despre fecioare. Fecioară nu se hirotoneşte, deoarece *„poruncă dela Domnul nu avem“* [6]), căci cununa aceasta este a voinţii şi nu pentru osândirea căsătoriei, ci pentru cultivarea pietăţii.

XXV. Şi eu Lebeul, numit încă şi Tadeu, acestea hotăresc despre văduve. Văduva nu se hirotoneşte, ci dacă şi-a pierdut bărbatul de mult timp şi a trăit în înfrânare şi nevino-

1) Ps. 102. 4.
2) II Ezdra 9. 4
3) Mt. 10. 3.
4) Act. 9. 15.
5) I Tim. 5. 8.
6) I Cor. 7. 25.

văţie, şi dacă şi-a îngrijit foarte bine de cele ale casei ei, ca Iudit şi Ana [1]), cele cu adevărat sfinte, atunci să se aşeze în rândul văduvelor. De şi-a perdut însă de puţin timp soţul, să nu i se dea încredere, ci în timp să i se pună la încercare tinereţea, căci patimile uneori îmbătrânesc odată cu oamenii, dacă nu sunt strunite cu frâu puternic.

XXVI. Tot eu despre exorcist. Exorcist nu se hirotoneşte, căci cununa (acestei lupte) atârnă de voia liberă şi de harul lui Dumnezeu, prin Hristos şi insuflarea Duhului Sfânt, deoarece cel ce primeşte darul tămăduirilor este arătat de Dumnezeu, prin descoperire, şi tuturor le este cunoscut darul ce se află în el. Iar de va fi trebuinţă de el ca să fie ales episcop sau preot sau diacon, se hirotoneşte.

XXVII. Iar eu, Simon Cananitul, hotărăsc de câţi trebue să fie hirotonit episcopul. Episcopul să se hirotoniască de trei sau de doi episcopi. Iar de a fost cineva hirotonit de un singur episcop, să fie depus şi el şi cel ce l-a hirotonit. Dacă sileşte însă nevoia ca să fie hirotonit de un singur episcop, pentrucă nu pot fi de faţă mai mulţi, din pricina persecuţiei sau altei asemenea pricini, să aducă act de împuternicire dela mai mulţi episcopi.

XXVIII. Tot eu despre canoane. Episcopul binecuvintează, nu se binecuvintează; hiroteseşte, hirotoneşte, jertfeşte, primeşte binecuvântare dela episcopi, iar nici de cum dela preoţi. Episcopul caterıseşte pe orice cleric vrednic de caterisire, afară de episcop, căci singur nu poate să facă aceasta. Preotul binecuvintează, nu se binecuvintează, primeşte binecuvântare dela episcop şi dela un alt preot, asemenea şi dă binecuvântare altui preot. Hiroteseşte, nu hirotoneşte, nu caterıseşte, escomunică însă pe cei inferiorl lui, dacă sunt vinovaţi de asemenea pedeapsă. Diaconul nu binecuvintează, nu dă binecuvântare, primeşte însă dela episcop şi dela preot. Nu botează, nu jertfeşte. Când liturghiseşte însă episcopul

1) Iudit 8; Luca 2. 36.

sau preotul, el dă (sfântă împărtăşire) poporului, nu ca preot, ci ca cel ce slujeşte preoţilor. Nici unuia din ceilalţi clerici nu-i este îngăduit să facă serviciul diaconului. Diaconeasa nu binecuvintează, şi nici nu săvârşeşte ceva din cele ce fac preoţii sau diaconii, ci păzeşte numai uşile şi ajută preoţilor, când botează femeile, pentru bună cuviinţă. Diaconul escomunică pe ipodiacon, pe anagnost, pe psalt, pe diaconeasă, dacă se cere aşa ceva şi nu e de faţă preotul. Nici ipodiaconului, nici anagnostului, nici psaltului, nici diaconesei nu le este îngăduit să escomunice, nici cleric, nici laic, căci ei sunt slujitori ai diaconilor.

XXIX. Despre apă şi despre untdelemn, hotărăsc eu, Matia. Să binecuvinteze episcopul apa sau untuldelemn. Dacă nu e de faţă el, să binecuvinteze preotul, de faţă fiind diaconul. De e faţă însă episcopul, să asiste numai preotul şi diaconul, şi să zică aşa: Doamne Sabaot, Dumnezeul puterilor, creatorul apelor şi dătătorul untuluidelemn, îndurate şi iubitorule de oameni, cel ce ai dat apa pentru băut şi pentru curăţire, şi *„untuldelemn ca să înveselească faţa“* [1]) spre bucuria veseliei [2]), însuţi şi acum, prin Hristos, sfinţeşte apa şi untuldelemn pentru numele (aceluia sau aceleea care le-a adus), şi le dă putere pricinuitoare de sănătate, alungătoare de boale, izgonitoare de demoni, îndepărtătoare de orice cursă prin Hristos *„nădejdea noastră“* [3]), cu care ţie slavă, cinste şi închinăciune şi Duhului Sfânt, în veci, amin.

XXX. Tot eu despre primiţii şi zecimi. Hotărăsc încă, toată pârga să se aducă episcopului şi preoţilor şi diaconilor spre întreţinerea celorlalţi clerici şi a fecioarelor şi a văduvelor şi a celor bântuiţi de sărăcie, căci primiţiile sunt ale preoţilor şi ale diaconilor, cari slujesc lor.

XXXI. Tot eu despre evloghii. Părţile de jertfă (evloghiile), cari au prisosit la sfintele ofrande, să le împartă la

1) Ps. 103. 15.
2) Ps. 44. 16.
3) I Tim. 1. 1.

cler diaconii, după chibzuinţa episcopului sau a preoţilor: episcopului patru părţi, preotului trei părţi, diaconului două părţi, iar celorlalţi: ipodiaconilor sau citeţilor sau psalţilor sau diaconeselor, o parte, căci *„aceasta este frumos şi primit înaintea lui Dumnezeu“* [1]), ca fiecare să fie cinstit după vrednicia lui, căci biserica nu este şcoala neorânduelii, ci a bunei rânduieli.

XXXII. Şi eu Pavel, *„cel mai mic între apostoli“* [2]), acestea rânduesc vouă, episcopilor şi preoţilor, cu privire la canoane: Cei, cari întâia dată se apropie de taina pietăţii, să fie aduşi episcopului sau preoţilor prin diaconi, şi să se cerceteze pricinile pentru cari au venit la cuvântul Domnului, iar cei ce i-au adus să dea mărturie, după ce au cercetat cu deamănuntul toate cele privitoare la ei. Să li se cerceteze şi moravurile şi viaţa, şi dacă sunt sclavi sau liberi. Şi dacă vreunul este sclav, să se întrebe, al cărui stăpân este; şi de este sclavul unui creştin, să se întrebe domnul lui, dacă dă mărturie pentru el; iar dacă nu (va da), să fie îndepărtat, până ce va dovedi stăpânului său că este vrednic. Dacă mărturiseşte pentru dânsul, să se primiască. Iar de e sclavul unui păgân, să se înveţe *„a plăceà stăpânului său, ca să nu fie defăimat cuvântul“* [3]). Dacă are femeie sau dacă femeia are bărbat, să fie învăţaţi să se mulţămiască unul de celălalt. Dacă sunt necăsătoriţi, să fie învăţaţi să nu trăiască în desfrânare, ci să se căsătoriască potrivit legii. Iar dacă stăpânul lui este credincios şi ştie că robul său trăeşte în desfrânare, şi nu-i dă femeie sau femeiei nu-i dă bărbat, să se escomunice. Dacă cineva are demon, să se înveţe pietatea, dar să nu fie primit la împărtăşirea cu sfintele taine mai înainte de a se fi curăţit. Dacă ar fi însă ameninţat să moară, să fie primit. Dacă este unul care ţine casă de desfrânare, sau să înceteze a face negoţ cu desfrânarea,

1) I Tim. 2. 3.
2) I Cor. 15. 9.
3) Tit. 2. 5. 9.

sau preotul, el dă (sfântă împărtăşire) poporului, nu ca preot, ci ca cel ce slujeşte preoţilor. Nici unuia din ceilalţi clerici nu-i este îngăduit să facă serviciul diaconului. Diaconeasa nu binecuvintează, şi nici nu săvârşeşte ceva din cele ce fac preoţii sau diaconii, ci păzeşte numai uşile şi ajută preoţilor, când botează femeile, pentru bună cuviinţă. Diaconul escomunică pe ipodiacon, pe anagnost, pe psalt, pe diaconeasă, dacă se cere aşa ceva şi nu e de faţă preotul. Nici ipodiaconului, nici anagnostului, nici psaltului, nici diaconesei nu le este îngăduit să escomunice, nici cleric, nici laic, căci ei sunt slujitori ai diaconilor.

XXIX. Despre apă şi despre untdelemn, hotărăsc eu, Matia. Să binecuvinteze episcopul apa sau untuldelemn. Dacă nu e de faţă el, să binecuvinteze preotul, de faţă fiind diaconul. De e faţă însă episcopul, să asiste numai preotul şi diaconul, şi să zică aşa: Doamne Sabaot, Dumnezeul puterilor, creatorul apelor şi dătătorul untuluidelemn, îndurate şi iubitorule de oameni, cel ce ai dat apa pentru băut şi pentru curăţire, şi *„untuldelemn ca să înveselească faţa“* [1]) spre bucuria veseliei [2]), însuţi şi acum, prin Hristos, sfinţeşte apa şi untuldelemn pentru numele (aceluia sau aceleea care le-a adus), şi le dă putere pricinuitoare de sănătate, alungătoare de boale, izgonitoare de demoni, îndepărtătoare de orice cursă prin Hristos *„nădejdea noastră“* [3]), cu care ţie slavă, cinste şi închinăciune şi Duhului Sfânt, în veci, amin.

XXX. Tot eu despre primiţii şi zecimi. Hotărăsc încă, toată pârga să se aducă episcopului şi preoţilor şi diaconilor spre întreţinerea celorlalţi clerici şi a fecioarelor şi a văduvelor şi a celor bântuiţi de sărăcie, căci primiţiile sunt ale preoţilor şi ale diaconilor, cari slujesc lor.

XXXI. Tot eu despre evloghii. Părţile de jertfă (evloghiile), cari au prisosit la sfintele ofrande, să le împartă la

1) Ps. 103. 15.
2) Ps. 44. 16.
3) I Tim. 1. 1.

cler diaconii, după chibzuinţa episcopului sau a preoţilor: episcopului patru părţi, preotului trei părţi, diaconului două părţi, iar celorlalţi: ipodiaconilor sau citeţilor sau psalţilor sau diaconeselor, o parte, căci *„aceasta este frumos şi primit înaintea lui Dumnezeu“* [1]), ca fiecare să fie cinstit după vrednicia lui, căci biserica nu este şcoala neorânduelii, ci a bunei rânduelii.

XXXII. Şi eu Pavel, *„cel mai mic între apostoli“* [2]), acestea rânduesc vouă, episcopilor şi preoţilor, cu privire la canoane: Cei, cari întâia dată se apropie de taina pietăţii, să fie aduşi episcopului sau preoţilor prin diaconi, şi să se cerceteze pricinile pentru cari au venit la cuvântul Domnului, iar cei ce i-au adus să dea mărturie, după ce au cercetat cu deamănuntul toate cele privitoare la ei. Să li se cerceteze şi moravurile şi viaţa, şi dacă sunt sclavi sau liberi. Şi dacă vreunul este sclav, să se întrebe, al cărui stăpân este; şi de este sclavul unui creştin, să se întrebe domnul lui, dacă dă mărturie pentru el; iar dacă nu (va da), să fie îndepărtat, până ce va dovedi stăpânului său că este vrednic. Dacă mărturiseşte pentru dânsul, să se primiască. Iar de e sclavul unui păgân, să se înveţe *„a plăceà stăpânului său, ca să nu fie defăimat cuvântul“* [3]). Dacă are femeie sau dacă femeia are bărbat, să fie învăţaţi să se mulţămiască unul de celălalt. Dacă sunt necăsătoriţi, să fie învăţaţi să nu trăiască în desfrânare, ci să se căsătoriască potrivit legii. Iar dacă stăpânul lui este credincios şi ştie că robul său trăeşte în desfrânare, şi nu-i dă femeie sau femeiei nu-i dă bărbat, să se escomunice. Dacă cineva are demon, să se înveţe pietatea, dar să nu fie priimit la împărtăşirea cu sfintele taine mai înainte de a se fi curăţit. Dacă ar fi însă ameninţat să moară, să fie primit. Dacă este unul care ţine casă de desfrânare, sau să înceteze a face negoţ cu desfrânarea,

1) I Tim. 2. 3.
2) I Cor. 15. 9.
3) Tit. 2. 5. 9.

sau să fie îndepărtat. Dacă se apropie o desfrânată, sau să se lase de păcatele ei, sau să fie îndepărtată. Un fabricant de idoli dacă vine, sau să se lase de meşteşugul său sau să fie îndepărtat. Din cei dela teatru dacă se apropie careva, bărbat sau femeie, sau dacă vine un vizitiu sau un gladiator sau un alergător în stadiu sau un supraveghietor de jocuri sau unul dela jocurile olimpice sau un flautist sau un chitarist sau un lirist sau un dansator sau un cârciumar, ori să înceteze cu îndeletnicirile lor ori să fie îndepărtaţi. Dacă vine un ostaş, să fie învăţat *„să nu facă rău nimănui, să nu năpăstuiască pe nimeni, să se mulţămiască cu solda care i se dă“* [1]); de ascultă, să fie priimit, de se împotriveşte, să fie îndepărtat. Un făcător de cele mai mari nelegiuiri, un desfrânat, un molatec, un vrăjitor, un descântător, un cititor în stele, un ghicitor, unul care umblă cu farmece, un cântător cu fluerul, un şarlatan, un făcător de amulete, unul care stropeşte cu apă vrăjită, un augur, un tălmăcitor de semne, un tâlcuitor al bătăilor pulsului, unul care ia seama cu multă luare aminte când întâlneşte semne pe faţă sau pe picioare, când îi ies în cale pasări sau nevârstnici sau când dă peste glasuri şi sunete simbolice, să fie puşi la încercare multă vreme, căci răutatea lor cu greu se poate curăţi, dacă încetează cu îndeletnicirile lor, să fie primiţi; dacă nu se supun, să fie îndepărtaţi. Intreţinuta (concubina), sclavă a unui necredincios, să fie primită, dacă trăeşte numai cu el; iar dacă se desfrânează şi cu alţii, să fie îndepărtată. Un necredincios dacă are concubină, care este roaba lui, să înceteze şi să-şi ia soţie legitimă; iar de e liberă, să se căsătoriască cu ea după lege. Dacă nu, să fie îndepărtat. (Dar şi o femeie credincioasă, dacă trăeşte în concubinaj cu sclavul ei, sau înceteze sau să fie îndepărtată). Cine urmează obiceiurilor păgâneşti sau basmelor iudaice, sau să-şi schimbe vieaţa sau să fie îndepărtat. Cine e stăpânit de mania teatrului sau a vânătoarei sau a alergărilor de cai sau a luptelor de întrecere, sau să înceteze sau să fie îndepărtat. Catehumenul trei ani să fie catehizat. Dacă este însă destoinic şi are bunăvoinţă la lucru, să fie primit, căci nu timpul, ci felul vieţii se are în vedere. Cel ce învaţă, chiar dacă este laic, dar este iscusit la cuvânt şi de o moralitate aleasă, să înveţe, căci *„toţi vor fi învăţaţi de Dumnezeu“* [1]). Orice creştin sau creştină, când se scoală dimineaţa din somn, înainte de a începe lucrul, să se spele şi să se roage. Iar dacă se ţine vreun cuvânt de învăţătură, să prefere cuvântul pietăţii înaintea lucrului. Creştinul sau creştina să se arate binevoitori către slugile lor, precum am rânduit şi în cele de mai înainte şi am învăţat în epistolele [2]) noastre.

1) Luca. 3 14.

XXXIII. Eu, Pavel şi eu, Petru, hotărîm: robii să lucreze cinci zile, iar Sâmbăta şi Duminica să sărbătoriască în biserică în vederea învăţăturii pietăţii, căci Sâmbăta, am zis, că se referă la creaţiune, iar Duminica la înviere. Săptămâna mare întreagă şi cea care urmează după ea, să nu lucreze robii nimic, pentrucă una este a patimilor şi cealaltă a învierii, şi trebue să înveţe, cine este Cel ce a pătimit şi a înviat sau cine a încuviinţat să pătimiască şi a sculat din morţi. La Inălţare să se odihniască, pentrucă e sfârşitul planului de mântuire al lui Hristos. In ziua Cincizecimii să se repauzeze din pricina pogorîrii Sfântului Duh, dăruit celor ce au crezut în Hristos. Sărbătoarea Naşterii să o ţină, pentrucă în ea s'a împărtăşit oamenilor binefacerea neaşteptată, că cuvântul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, s'a născut din Fecioara Maria spre mântuirea lumii. Sărbătoarea Epifaniei să o ţină, pentrucă în ea s'a făcut dovada dumnezeirii lui Hristos, Tatăl mărturisind pentru El la botez şi Mângâitorul, în chip de porumb [3]), arătând celor de faţă pe Cel mărturisit.

1) Ioan 6. 45; Ies. 54. 13.
2) Efeseni 6. 9; Col. 4. 1.
3) Mt. 3. 16.

Zilele apostolilor să le serbeze, căci ei au fost învățătorii voștri în Hristos și v'au învrednicit de Duhul Sfânt. Ziua lui Ștefan, întâiul martir, și a celorlalți sfinți martiri, cari au ținut mai mult la Hristos, ca la viața lor, să o serbeze.

XXXIV. Rugăciuni faceți: dimineața, la ceasul trei, șase și nouă, seara și la cântatul cocoșului: dimineața, mulțămind că Domnul v'a luminat, alungând noaptea și aducând ziua. La ceasul trei [a]), pentrucă în acest ceas a primit Domnul dela Pilat hotărârea de osândă. La ceasul șase, pentrucă atunci a fost răstignit. La ceasul nouă, pentrucă toate s'au cutremurat [1]), când Stăpânul a fost răstignit, înfricoșându-se de îndrăzneala nelegiuiților iudei și neputând răbdà batjocora adusă Domnului. Seara, drept mulțămire, că v'a dat noaptea spre odihnă de ostenelele din timpul zilei. La cântatul cocoșilor, pentrucă acest ceas vestește sosirea zilei, spre a face lucrurile luminii. Dacă nu e cu putință a venì la biserică din pricina necredincioșilor, atunci să aduni, episcope, pe credincioși într'o casă, ca să nu intre credinciosul în biserica nelegiuiților; căci nu locul sfințește pe om, ci omul pe loc. Iar dacă nelegiuiții își însușesc locul, să fugi, căci e pângărit de ei, deoarece precum preoții evlavioși îl sfințesc, tot astfel necurații îl pângăresc. Dacă însă nu e cu putință să se adune nici în casă, nici în biserică, fiecare să cânte, să citiască, să se roage la el acasă, sau câte doi împreună sau câte trei, căci: *„unde sunt doi sau trei adunați în numele meu“*, zice Domnul, *„acolo sunt și Eu în mijlocul lor“* [2]). Cel credincios nici acasă la el să nu se roage împreună cu un catehumen, pentrucă nu este drept ca cel încreștinat să se pângăriască cu cel necreștinat. Cel pios nici acasă la el să nu se roage împreună cu un eretic, căci: *„ce împărtășire*

a) Vremea e socotită aci ca în Orient, adică ceasul unu este dimineața (6 a. m. al nostru) și 12 seara (6 p. m. al nostru).

1) Mt. 27. 46. 51.

2) Mt. 18. 20.

are lumina cu întunerecul?“ [1]). Creștinul sau creștina, cari trăesc în concubinaj cu sclavi, ori să se despartă ori să fie îndepărtați.

XXXV. Și eu Iacov, fratele [2]) lui Hristos după trup, dar slujitor al lui ca al lui Dumnezeu, cel Unul născut, hirotonit episcop în Ierusalim de însuș Domnul și de apostoli, acestea zic: făcându-se seară, să aduni, episcope, biserica; și după ce se va rostì psalmul de seară [3]), diaconul să pronunțe rugăciunile pentru cei chiemați, pentru îndrăciți, pentru cei luminați și pentru cei ce se pocăesc, precum am zis mai sus.

XXXVI. Iar după ce vor ieșì aceștia, diaconul va zice: Câți suntem credincioși, Domnului să ne rugăm. Și după ce va rostì cele cuprinse în rugăciunea întâi, va zice: Mântuește-ne și ne ridică, Dumnezeule, prin Hristosul tău. Ridicându-ne, să cerem milele Domnului și îndurările sale, îngerul păcii, cele bune și de folos, sfârșit creștinesc, seara și noaptea pacinică și fără de păcat, și tot timpul vieții noastre neosândit să cerem. Pe noi înșine și unul pe altul, lui Dumnezeu Celui viu, prin Hristosul său, să ne dăm.

XXXVII. Și episcopul, rugându-se, să zică: Dumnezeule fără început și fără sfârșit, făcătorule și cârmuitorul tuturor prin Hristos, iar mai întâi de toate Dumnezeul și Tatăl Său, Domnul Duhului Sfânt și împăratul celor înțelegătoare și simțitoare, cel ce ai făcut ziua pentru lucrurile luminii și noaptea spre odihna slăbăciunii, *„a ta este ziua* [4]) *și a ta este noaptea, tu ai așezat lumina și soarele“*, însuți și acum, Stăpâne iubitorule de oameni și întru tot bunule, primește cu bunăvoință această a noastră mulțămire de seară. Cel ce ne-ai trecut prin lungimea zilei și ne-ai adus la începutul nopții, păzește-ne prin Hristosul Tău. Dărueşte-ne seara pașnică și noaptea fără de păcat, și ne învrednicește

1) II Cor. 6. 14.

2) Gal. 1. 19; Iac. 1. 1.

3) Ps. 140.

4) Ps. 73. 16.

de viaţa veşnică prin Hristosul tău, prin Care ţie slavă, cinste şi închinăciune în Duhul Sfânt, în veci, amin. Şi diaconul să zică: Plecaţi-vă pentru punerea mânilor, iar episcopul să zică: Dumnezeul părinţilor şi Domnul milei, Cela ce cu înţelepciunea Ta ai întocmit pe om, fiinţa înzestrată cu minte şi iubită de Dumnezeu mai mult decât celelalte de pe pământ, şi i-ai dat să stăpâniască peste cele de pe pământ [1]), şi prin voinţa ta ai aşezat stăpânitori şi preoţi, pe unii spre siguranţa vieţii, iar pe ceilalţi spre slujire potrivit legii, însuţi şi acum îndură-te, Doamne atotţiitorule, şi *„arată faţa ta peste poporul tău“* [2]), peste cei ce şi-au plecat grumazul inimii lor şi-i binecuvintează prin Hristos, prin care ne-ai luminat cu lumina cunoştinţii şi pe tine însuţi te-ai descoperit, cu care ţie datoreşte închinăciune vrednică toată făptura înţelegătoare şi sfântă, şi Duhului Sfânt, Mângâitorul, în veci, amin. Şi diaconul să zică: Ieşiţi în pace.

XXXVIII. Asemenea şi dimineaţa, diaconul, după ce se va fi zis psalmul de dimineaţă [3]) şi după ce va fi scos afară pe catehumeni, pe îndrăciţi, pe cei ce trebuesc botezaţi şi pe cei ce se pocăesc, şi după ce se va fi făcut rugăciunea trebuitoare, ca să nu repetim cele zise—după:„ Mântueşte-ne, Dumnezeule, şi ne ridică cu harul tău“, să adaoge: Să cerem dela Domnul milele şi îndurările sale, dimineaţa aceasta şi ziua paşnică şi fără de păcat şi tot timpul călătoriei (vieţii) noastre; îngerul păcii, sfârşit creştinesc, milostiv şi binevoitor să ne fie Dumnezeu. Pe noi înşine şi unul pe altul lui Dumnezeu cel viu, prin Unul-născutul Său, să ne dăm. Şi episcopul, rugându-se, să zică: *„Dumnezeul duhurilor* [4]) *şi a tot trupul“*, cel neasămănat şi care nu ai trebuinţă de nimic, cel ce ai dat soarele spre stăpânirea zilei [5]), luna şi stelele

---

1) Gen. 1. 28.
2) Ps. 30. 17.
3) Ps. 62.
4) Num. 16. 22.
5) Gen. 1. 16.

spre stăpânirea nopţii, însuţi şi acum caută spre noi cu ochi binevoitori, şi primeşte mulţămirile noastre de dimineaţă şi şi ne miluește, căci nu întindem mânile spre un Dumnezeu strein, că *„nu este în noi Dumnezeu nou* (strein)“ [1]), ci Tu cel vecinic şi nemuritor, care prin Hristos ne-ai dăruit fiinţa şi tot prin El ne-ai dăruit şi fericirea, însuţi şi acum ne învredniceşte prin El şi de viaţa vecinică, cu care Ţie slavă, cinste şi închinăciune şi Duhului Sfânt în veci, amin.

XXXIX. Şi diaconul să zică: Plecaţi-vă pentru punerea mânilor. Iar episcopul să se roage zicând: Dumnezeule credincios şi adevărat, *„Cel ce faci milă cu mii şi zeci de mii din cei ce te iubesc“* [2]), cel ce iubeşti pe cei smeriţi şi sprijineşti pe cei săraci, de care toate au trebuinţă, pentrucă toate sunt slujitoare ţie, caută spre poporul tău acesta, spre cei ce şi-au plecat Ţie capetele şi-i binecuvintează cu binecuvântare duhovnicească, *„păzeşte-i ca lumina ochiului“* [3]), păstrează-i în pietate şi dreptate, şi învredniceşte-i de viaţa vecinică în Hristos Iisus, Fiul tău cel iubit, cu care ţie slavă, cinste şi închinăciune şi Duhului Sfânt, acum şi pururea şi în vecii vecilor, amin. Şi diaconul să zică: Ieşiţi în pace.

XL. Pentru pârgele (primiţiile) aduse, astfel să mulţămiască episcopul: Mulţămim Ţie, Doamne atotţiitorule, creatorul şi purtătorul de grijă al tuturor prin Unul născut Fiul Tău, Iisus Hristos, Domnul nostru, pentru pârgele aduse ţie, nu pe cât suntem datori, ci pe cât putem, căci cine din oameni este în stare să-ţi mulţămiască după vrednicie, pentru toate câte le-ai dat ca să se împărtăşiască din ele? *„Dumnezeul lui Abraam* [4]), *al lui Isaac şi al lui Iacov“* şi al tuturor sfinţilor, Cel ce ai desăvârşit toate prin cuvântul tău şi ai poruncit pământului să producă tot felul de roade spre bucuria şi hrana noastră, cel ce dai iarbă uscată animale-

---

1) Ps. 80. 10.
2) Exod. 20. 6
3) Ps. 16. 8.
4) Act. 3. 13.

lor proaste și fără minte, verdeață celor ce mănâncă iarbă, carne unora, semințe altora, iar nouă pâne, hrana potrivită și cuvenită, și altele felurite, unele spre folosință, altele spre sănătate, iar altele spre înveselirea noastră. Pentru toate acestea, deci, trebue să fii lăudat, adică pentru binefacerea Ta către toți prin Hristos, cu care ție slavă, cinste și închinăciune, și Duhului Sfânt în veci, amin.

XLI. Iar pentru cei ce se odihnesc în Hristos, diaconul după ce va fi zis cele cuprinse în rugăciunea întâi,—ca să nu mai repetim cele spune, să adauge și acestea: Și pentru frații noștri adormiți în Hristos, să ne rugăm, pentru odihna acestuia sau acesteea să ne rugăm, ca iubitorul de oameni Dumnezeu, Cel ce a primit sufletul lui (sau al ei), să-i ierte toată greșala cea de voe și cea fără de voe, și milostiv și binevoitor fiind să-i așeze în locul celor pioși, cari se odihnesc în sânurile lui Abraam și Isaac și Iacov cu toți cari din veac au bineplăcut Lui și au făcut voea Lui, de unde *„a fugit durerea, întristarea și suspinarea“* 1). Să ne ridicăm pe noi înșine și unul pe altul să ne dăm lui Dumnezeu Cel vecinic, *„prin cuvântul cel din început“* 2). Iar episcopul să zică: Cel ce din fire ești nemuritor și fără de sfârșit, de care s'a făcut tot ce este nemuritor și muritor, Cel ce pe ființa aceasta cuvântătoare, pe om, cetățeanul lumii, l-ai făcut muritor la facerea lui și i-ai făgăduit înviere, Cel ce pe Enoh și pe Ilie nu i-ai lăsat să încerce moartea, *„Dumnezeul lui Abraam și Isaac și Iacov, Dumnezeu nu al morților, ci al viilor“* 3), deoarece *„sufletele tuturor la tine trăesc“* 4) și *„duhurile drepților în mâna Ta sunt* 5), *pe care nu le atinge chinul“*, căci *„cei sfințiți sub mânile tale sunt“* 6), însuți și

1) Ies. 35. 10.
2) Ioan 1. 1.
3) Mt. 22. 32.
4) Luc. 20. 38.
5) Sop. 3. 1.
6) Deut. 33. 3.

acum caută spre robul tău acesta, pe care l-ai ales și l-ai primit în altă moștenire (soartă), și-i iartă de a păcătuit ceva fără de voe sau cu voe, și-i dă de pază îngeri binevoitori, și-l așează în sânul patriarhilor și al proorocilor și al apostolilor și al tuturor celor ce din veac au bineplăcut Ție, unde nu este *„durere nici întristare nici suspin“* 1), ci locuința liniștită a celor pioși și țara pașnică a celor drepți și a celor ce văd în ea slava Hristosului tău, cu care ție, slavă, cinste și închinăciune, mulțămire și adorare și Domnului Sfânt în veci, amin. Și diaconul să zică: Plecați-vă și primiți binecuvântare. Iar episcopul să mulțămiască pentru ei, zicând acestea: *„Mântuește, Doamne, poporul tău și binecuvintează moștenirea ta* 2), *pe care ai câștigat-o cu scumpul sânge“* al Hristosului tău 3), și-i paște cu dreapta ta și-i apără sub aripele tale, și le dă *„să sfârșiască lupta cea bună, drumul să-l isprăviască, credința să o păziască“* 4) fără schimbare, fără vină, fără osândă prin Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul tău cel iubit, cu care ție slavă, cinste și închinăciune și Duhului Sfânt în veci, amin.

XLII. Să se pomeniască ziua a treia a morților cu psalmi, cu citiri și cu rugăciuni, din pricina Celuia ce a înviat după trei zile. Și ziua a noua pentru pomenirea celor rămași în viață și a celor morți. Și ziua a patruzecea după pilda veche, căci așa a jelit poporul pe Moisi 5). Și ziua anului spre pomenirea lui (a mortului). Și să se dea săracilor din cele ce au fost ale lui, ca să-l pomeniască.

XLIII. Acestea însă le zicem despre cei pioși; căci cât privește pe nelegiuiți, de ai da săracilor bunurile lumii, întru nimic nu-l vei ajuta (pe nelegiuit), deoarece cui era dușmană dumnezeirea cât a fost în viață, vădit este că-i va fi și după

1) Ier. 35. 10.
2) Ps. 27. 9.
3) Act. 20. 28.
4) II Tim. 4. 7.
5) Deut. 34. 8.

moarte, pentrucă *„la Dumnezeu nu este nedreptate"* [1]), căci *„drept este Domnul şi dreptăţile iubeşte"* [2]), şi *„Iată omul şi fapta lui"* [3]).

XLIV. Când sunteţi chemaţi la (mesele date pentru) pomenirea lor, mâncaţi cu cumpătare şi cu frică de Dumnezeu, ca să puteţi să vă şi rugaţi pentru cei ce s'au mutat din viaţă. Căci cari sunteţi preoţi şi diaconi ai lui Hristos, trebue să fiţi întotdeauna trezi atât pentru voi înşi-vă cât şi pentru alţii, ca să puteţi dojenì pe cei ce duc viaţă necumpătată; iar Scriptura zice: *„Stăpânitorii sunt iuţi la mânie. Vin să nu beà, ca nu cumva, îmbătându-se, să uite înţelepciunea şi să nu poată judecà drept"* [4]). Prin urmare, şi preoţii şi diaconii sunt, după Dumnezeu Cel atotţiitor şi după Fiul său iubit, stăpânitorii bisericii. Aceasta o spunem însă, nu ca să nu beà de loc, căci atunci ar însemnà să necinstim ceeace a fost făcut de Dumnezeu spre înveselire, ci să nu se îmbete, căci Scriptura n'a zis: Nu bea vin, ci ce zice? *„Nu beà vin ca să te îmbeţi"* [5]), şi iarăş: *„Spini cresc în mâna beţivului"* [6]). Şi spunem aceasta nu numai pentru cei din cler, ci şi pentru orice laic creştin, asupra căruia s'a chemat numele Domnului nostru Iisus Hristos, căci şi lor li se zice: *„Cine se vaetă? Cine face zgomot? Cine are greaţă şi gust de vorbă? Ai cui ochi sunt împăienjeniţi? Cine are răni înzădar? Nu acei cari întârzie la vin şi pândesc, unde să găsiască tovarăşi de băut?"* [7]).

XLV. Pe cei prigoniţi din pricina credinţei [8]) şi cari fug din cetate în cetate, aducându-şi aminte de cuvintele Domnului, primiţi-i, căci, ştiind *„că duhul nu pregetă, iar trupul este neputincios"* [1]), fug şi-şi lasă avutul să fie jefuit, numai să păstreze în ei netăgăduit numele lui Hristos. De aceea, procuraţi-le cele de trebuinţă, împlinind porunca Domnului.

XLVI. Cu toţii în comun poruncim, ca fiecare să rămână la locul ce i s'a dat şi să nu treacă hotarele, căci nu sunt ale noastre, ci ale lui Dumnezeu, pentrucă zice Domnul: *„Cine ascultă de voi, de mine ascultă, şi cine ascultă de mine, ascultă de cel ce m'a trimis pe mine; şi cine vă dispreţueşte pe voi, pe mine mă dispreţueşte, iar cine mă dispreţueşte pe mine, dispreţueşte pe Cel ce m'a trimis pe mine"* [2]), căci dacă făpturile neînsufleţite păstrează bună rânduială, precum: noapte, zi, soare, lună, stele, stihii, anotimpuri, luni, săptămâni, zile, ceasuri, şi slujesc folosirii hotărîte lor, potrivit celor zise: *„Hotar ai pus, pe care nu-l vor trece"* [3]), şi iarăş despre mare: *„Margini i-am pus şi porţi şi zăvoare de jur împrejur i-am aşezat şi i-am zis: până aici vei venì şi nu vei trece mai departe"* [4]), cu cât mai mult trebue ca voi să nu îndrăzniţi a stricà ceva din cele ce vi s'au hotărât de noi, potrivit voinţii lui Dumnezeu? Dar, deoarece mulţi au socotit, că aceasta este un lucru netrebuitor, şi îndrăznesc să amestece treptele şi să înlăture hirotonia dată fiecăruia, însuşindu-şi demnităţi, cari nu li-au fost date şi, ca nişte tirani, îngăduindu-şi cele ce n'au putere să dea, şi din pricina aceasta mânie pe Dumnezeu, ca şi Coriţii [5]) şi regele Ozea, cari, peste demnitatea lor şi fără voea lui Dumnezeu, însuşindu-şi drepturi arhiereşti, s'au făcut cei dintâi pradă focului, iar cel din urmă a fost lovit de lepră la frunte; întărâtă apoi şi pe Iisus Hristos, care a rânduit aşa; *„supără în sfârşit şi pe Duhul Sfânt"* [6]), slăbind mărturia lui. De aceea, cu drept cuvânt, prevăzând primejdia ce

1) Ioan 7. 18.
2) Ps. 10. 7.
3) Ies. 62. 11.
4) Prov. 31. 4—5.
5) Sir. 34. 27; Agg. 1. 6; Prov. 26. 9.
6) Iac. 2. 7.
7) Prov. 23. 29—30.
8) Mt. 10. 23.

1) Mt. 26, 41.
2) Luca 10. 16.
3) Prov. 103. 9.
4) Iov. 38. 10—11.
5) Num. 16; II Paral. 26.
6) Efeseni 4. 30.

amenință pe acei cari fac asemenea lucruri, precum și nepăsarea față de jertfele și mulțămirile aduse în chip nelegiuit de ei, cari n'au dreptul și cari socotesc drept o jucărie vrednicia arhierească, care este urmarea marelui arhiereu Iisus Hristos, împăratul nostru, am fost nevoiți să dăm povețe și în privința aceasta, deoarece *„unii chiar s'au întors* [1]) *îndărăt"* la deșertăciunea lor. Zicem dar, că *„Moisi, slujitorul lui Dumnezeu"* [2]), cu care *„Dumnezeu a vorbit față către față, cum ar vorbì cineva cu un prieten al său"*, căruia i-a zis: *„Te cunosc înaintea tuturor"* [3]), cu care a vorbit pe față [4]) și nu cu vorbe neînțelese sau în vedenii sau prin îngeri sau în enigme, acesta, când a rânduit legiuirea dumnezeiască, a hotărât, ce trebuie să se facă de arhierei, ce de preoți, ce de leviți, dând fiecăruia slujba cuvenită și potrivită cu treapta sa. Și de cele ce erau rânduite arhiereilor să se atingă, iar de cele ce erau hotărîte preoților, nu se apropiau leviții, ci fiecare își vedeà de [5]) serviciile prescrise și care i se încredințaseră. Iar dacă voià vreunul să treacă peste ceeace-i era dat, moartea era pedeapsa. Aceasta a probat-o mai ales ceeace s'a întâmplat lui Saul [6]), care socotind că ar puteà aduce jertfă fără proorocul și arhiereul Samuil, a atras asupră-și păcat și blestem, cari nu se pot ridica, și nici faptul că fusese uns ca rege de el, n'a înduplecat pe prooroci. Incă și printr'o faptă mai convingătoare a vădit Dumnezeu aceasta, și anume prin cele ce s'au întâmplat lui Ozea [7]), care a fost pedepsit numai decât pentru fărădelegea sa, așa că cel ce înebunise împotriva demnității arhierești, a fost lipsit și de împărăție. De altfel vă sunt

1) I Tim. 5. 15.
2) Num. 12; Exod. 33. 11.
3) Exod. 33. 17.
4) Num. 12. 8.
5) Num. 4.
6) I Regi 13.
7) II Paral. 26.

cunoscute cele ce s'au făcut sub noi; căci știți foarte bine, că episcopii, preoții și diaconii au fost numiți de noi prin rugăciune și punerea mânilor, și că deosebirea de nume arată și deosebirea de îndatoriri, pentrucă nu tot *„cel ce a voit și-a umplut mâna"* la noi, cum era cu preoțimea mincinoasă și desfrânată a vieții lor din timpul lui Ieroboam [1]), ci numai *„cel care a fost chemat de Dumnezeu"*, căci de n'ar fi fost nici lege și nici deosebire de trepte, ar fi fost deajuns să cuprindem toate într'un singur nume. Noi însă fiind învățați de Domnul șirul îndatoririlor, am hotărât pentru episcopi cele ale arhieriei, pentru preoți cele ale preoției, iar diaconilor cele ale amândoror acestor slujbe, pentru ca cele ce privesc slujba religioasă să fie îndeplinite în curăție, căci nici diaconului nu-i este îngăduit a aduce jertfă sau a boteză sau a da binecuvântare mare sau mică, nici preotului a face hirotonii, pentrucă nu este drept să se răstoarne ordinea, deoarece Dumnezeu *„nu este Dumnezeul neorânduelii"* [2]), în cât cei inferiori să-și însușiască tiranicește cele ale superiorilor, închipuindu-și o legiuire nouă spre răul lor propriu, ca unii ce nu știu, că *„le este greu să calce peste ghimpi"* [3]), de vreme ce nu împotriva noastră sau a episcopilor se războesc aceștia, ci împotriva episcopului tuturor și a arhiereului Tatălui, împotriva lui Hristos Iisus, Domnul nostru, căci de Moisi [4]), cel prea iubit de Dumnezeu, au fost așezați arhierei și preoți și leviți, de Mântuitorul nostru noi cei treisprezece apostoli, iar de apostoli eu, Iacov, și eu, Clement, alții împreună cu noi, ca să nu-i mai înșirăm pe toți din nou; iar de noi toți în comun au fost așezați preoți și diaconi și ipodiaconi și citeți. Așa dar, cel ce din fire e întâi arhiereu, Hristos, cel unul născut, „n'a răpit cinstea" [4]), ci a fost așezat de Tatăl. El s'a făcut om pentru noi și adu-

1) III Regi 13. 33.
2) I Cor. 14. 33.
3) Act. 9. 5; 26. 14.
4) Exod. 28. 29.

când Dumnezeului și Părintelui său jertfa duhovnicească [1])
înainte de patima sa, numai pe noi ne-a rânduit să facem
aceasta, deși cu noi erau și alții, cari au crezut în El. Dar
nu în genere oricine a crezut, a fost îndată așezat preot sau
a dobândit vrednicia arhierească! Iar după înălțarea Lui, noi,
potrivit rânduelii Lui, aducând jertfa curată și nesângeroasă,
am ales episcopi și preoți și diaconi, aceștia din urmă șapte
la număr [3]). Unul din ei era Ștefan, fericitul martir, întru
nimic mai pe jos decât noi în ceeace privește dragostea către
Dumnezeu, care atâta pietate a arătat prin credință și atâta
dragoste către Domnul nostru Iisus Hristos, încât și sufletul
ș'a dat pentru El, fiind omorât cu pietre de iudei, ucigașii
Domnului. Cu toate acestea un astfel și un atât de mare băr-
bat, *„care fierbeà cu Duhul, care a văzut pe Hristos de a
dreapta lui Dumnezeu și porțile cerului deschizându-se“* [4]),
niciodată nu se vede săvârșind cele ce nu se cuvin diaco-
niei, sau jertfă aducând sau mânile punându-și peste cineva,
ci păzind rândueala diaconiei până la sfârșit, căci așa se
cădea martirului lui Hristos, să păstreze buna rândueala. Iar
dacă unii învinuesc pe Filip, diaconul nostru, și pe Anania [5]),
credinciosul nostru frate, că unul a botezat pe eunuh, iar
celălalt pe mine, Pavel, nu pricep ce spunem noi, căci noi
zicem, că *„nu răpește cineva“* [6]) vrednicia preoțească, *„ci
sau o primește dela Dumnezeu“* ca Melhisedec [7]) și Iov, sau
dela arhiereu, *„ca Aaron“* [8]) dela Moisi. Prin urmare, și
Filip și Anania nu s'au rânduit ei singuri, ci au fost aleși
de Hristos, arhiereul lui Dumnezeu, Cel neasemănat.

---

1) Ebrei 5. 4.
2) Luca 22. 19.
3) Act. 6. 7.
4) Act. 18. 25; 7. 55—56.
5) Act 8. 9.
6) Ebr. 5. 4.
7) Gen. 14. 18.
8) Num. 17.

CANOANELE SFINȚILOR APOSTOLI.

1. Episcopul așa dar să se hirotoniască de doi sau trei episcopi. Preotul de un episcop. Asemenea și diaconul și ceilalți clerici.

2. Dacă vreun episcop sau preot, afară de rânduiala Domnului pentru jertfă, aduce altceva la altarul lui Dumnezeu, (ca de pildă) ori miere, ori lapte, ori—în loc de vin—băuturi meșteșugite, ori pasări, ori niscaiva animale, ori legume, în afară de rânduială, să se caterisiască [1]).

3. Afară de spice noi sau de struguri la vremea potrivită, să nu fie îngăduit a se aduce altceva la altar decât untdelemn pentru candelă și tămâe la vremea dumnezeeștei jertfe.

4. Orice alte fructe să trimită ca pârgă episcopului și preoților acasă, iar nu la altar, și se înțelege că episcopul și preoții le vor împărți și diaconilor și celorlalți clerici.

5. Episcopul sau preotul sau diaconul să nu-și lase femeia sub cuvânt de evlavie, iar de o va lăsà, să se afurisiască [2]) și de stărueşte (în aceasta), să se caterisiască.

---

1) Caterisirea e pedeapsă care se dă numai clericilor. Ea constă în luarea darului spiritual sau depunerea din treapta ierarhică ce are cel pedepsit cu această pedeapsă.

2) Afurisirea este alungarea din sânul bisericii și oprirea dela sfânta împărtășire. Ea se poate aplicà atât clericilor cât și laicilor. Cu un cuvânt latinesc ea se numește și escomunicare.

6. Episcopul sau preotul sau diaconul purtări de grijă lumeşti să nu ia asupră-şi, iar de nu (ascultă), să se catecaterisiască.

7. Dacă vreun episcop sau preot sau diacon va prăznui sfânta zi a Paştelor mai nainte de echinopţiul de primăvară (odată) cu iudeii, să se caterisiască.

8. Dacă vreun episcop sau preot sau diacon sau oricine din catalogul preoţilor, săvârşind sfânta jertfă nu se va împărtăşi, să spună pricina şi, dacă va fi binecuvântată, să aibă iertare; iar de n'o va spune, să se afurisiască, ca unul ce s'a făcut pricinuitor de sminteală pentru popor şi a aruncat bănuială asupra celuice a săvârşit-o, ca şi cum n'ar fi săvârşit-o în chipul cuvenit.

9. Toţi credincioşii cari intră (în biserică) şi aud Scripturile, dar nu rămân la rugăciune şi la sfânta împărtăşire, ca unii ce fac nerânduială în biserică, trebue să se afurisiască.

10. Dacă cineva s'ar rugà împreună cu un afurisit, fie şi în casă, să se afurisiască.

11. Dacă cineva fiind cleric, se va rugà împreună cu un caterisit ca cu un cleric, să se caterisiască şi el.

12. Dacă vr'un cleric sau laic afurisit sau nu, se va duce în altă cetate şi va fi primit fără scrisori de recomandare, să fie afurisiţi şi cei cari l-au primit şi cel care a fost primit.

13. Iar de va fi fost afurisit, să i se prelungiască afurisenia, ca unuia care a minţit şi a amăgit biserica lui Dumnezeu.

14. Episcopului să nu-i fie îngăduit să-şi lase parohia[1]) şi să dea năvală la alta, chiar de ar fi silit de mai mulţi, decât numai dacă va fi vreo pricină binecuvântată, care să-l siliască a face aceasta, (ca de pildă) că poate aduce mai mult folos celor de acolo cu cuvântul pietăţii şi aceasta nu de sine (s'o facă), ci după chibzuinţa multor episcopi şi cu foarte mare rugăminte.

15. Dacă vreun preot sau diacon sau oricare altul din catalogul clericilor părăseşte parohia sa şi se duce într'alta şi cu totul mutându-se (acolo), petrece în altă parohie fără voia episcopului său, poruncim ca acesta să nu mai litughisiască, mai ales dacă l-a chemat episcopul să se întoarcă şi el n'a ascultat, ci a rămas în neorânduială. Să se împărtăşiască însă acolo ca un laic.

16. Iar dacă episcopul la care se află, de nimic socotind oprirea hotărâtă împotriva lor, îi va primi ca clerici, să se afurisiască ca un învăţător de neorânduială.

17. Cel ce s'a căsătorit de două ori după botez sau a avut ţiitoare, nu poate fi episcop sau preot sau diacon sau altceva din catalogul clericilor.

18. Cel ce va luà văduvă ori divorţată ori curvă ori sclavă ori din cele de pe scenă, nu poate fi episcop sau preot sau diacon sau altceva din catalogul preoţilor.

19. Cel ce s'a căsătorit cu două surori sau cu nepoată de frate sau de soră, nu poate fi cleric.

20. Clericul care dă chezăşie, să se caterisiască.

21. Famenul dacă din sila oamenilor s'a făcut, ori de prigonire a fost lipsit de cele ale bărbaţilor, ori dacă s'a născut aşa şi este vrednic de episcop, să fie făcut.

22. Cel ce singur s'a ciuntit, să nu se facă cleric, căci sinucigaş este şi vrăjmaş al făpturii lui Dumnezeu.

23. Dacă cineva, fiind cleric, se va ciuntì singur, să se caterisiască, căci sinucigaş este.

24. Laicul care se va ciuntì pe sine, să se afurisiască trei ani, căci uneltitor împotriva vieţii sale este.

25. Episcopul ori preotul ori diaconul care va fi stăpânit de patima curviei ori a călcării de jurământ ori a furtului, să se caterisiască, dar să nu se (şi) afurisiască, căci zice Scriptura: „Nu vei pedepsì de două ori pentru aceeaş (vină)". Asemenea şi ceilalţi clerici.

---

1) În vechime teritoriul asupra căruia se întindea autoritatea unui episcop se numia parohie, iar nu eparhie, ca astăzi.

26. Din cei cari au intrat în cler necăsătoriţi, poruncim ca numai citeţii şi cântăreţii să se căsătoriască, dacă vor.

27. Episcopul sau preotul sau diaconul care va bate pe credincioşii cari păcătuesc, ori va nedreptăţi pe necredincioşi, voind să-i înfricoşeze prin unele ca acestea, poruncim să se caterisiască, deoarece niciodată Domnul n'a învăţat aceasta, ci dimpotrivă bătut fiind, n'a bătut, „ocărît fiind, n'a ocărît, pătimind, n'a ameninţat".

28. Dacă vreun episcop sau preot sau diacon cu drept cuvânt caterisit pentru vini învederate, va îndrăznì să se atingă la slujba sfântă cea oarecând încredinţată lui, acesta cu totul să se taie (îndepărteze) dela biserică.

29. Dacă vreun episcop prin bani s'ar face stăpân pe această vrednicie, sau preot sau diacon, să se caterisiască şi el şi celce l-a hirotonit şi cu totul să se îndepărteze şi dela sfânta împărtăşire, ca Simon vrăjitorul de către mine, Petru.

30. Dacă vreun episcop, servindu-se de stăpânitori lumeşti, va pune mâna pe vreo biserică, să se caterisiască şi să se afurisiască. Asemenea şi toţi părtaşii lui la aceasta.

31. Dacă vreun preot, dispreţuind pe episcopul său, va ţine adunare deosebit şi alt altar va înălţà, nici o vină ştiind asupra episcopului cu privire la buna credinţă şi la dreptate, să se caterisiască, ca un iubitor de stăpânire, căci este tiran. Asemeni şi ceilalţi câţi se vor unì cu el, iar laicii să se afurisiască. Aceasta însă să se facă după una şi două şi trei poftiri ale episcopului.

32. Dacă un preot sau diacon va fi afurisit de episcop, acela să nu poată fi primit de altul, ci numai de cel ce l-a afurisit, afară numai dacă s'a întâmplat să moară episcopnl care l-a afurisit.

33. Nu primiţi pe niciunul din episcopii sau preoţii sau diaconii streini fără recomandare, iar dacă aduc, să se cerceteze şi de vor fi propoveduitori ai bunei credinţe, să fie

primiţi, iar de nu, cele de trebuinţă dându-le, la împărtăşire să nu-i primiţi, că multe se fac prin amăgire.

34. Episcopii fiecărui neam se cuvine să ştie cine este cel dintâi între ei şi să-l socotiască de cap şi nimic de seamă să nu facă fără învoirea lui, ci numai acelea să facă fiecare ce privesc parohia lui şi satele ce ţin de ea. Dar nici el (primatul) să nu facă ceva fără ştiinţa tuturor, căci aşa va fi înţelegere şi se va slăvì Dumnezeu prin Hristos.

35. Episcopul să nu îndrăzniască a face hirotonie afară de hotarele (parohiei) sale, în cetăţile şi satele ce nu atârnă de el; iar de se va dovedì că a făcut acestea fără învoirea celor ce au sub ei cetăţile sau satele acelea, să se caterisiască şi el şi cei pe cari i-a hirotonit.

36. Dacă cineva, hirotonindu-se episcop, nu va primì slujba şi purtatea de grijă de poporul ce i s'a încredinţat, trebue să fie afurisit pânăce va primì. Asemenea şi preotul şi diaconul; iar dacă mergând acolo, nu va fi primit, nu din a sa voe, ci din răutatea poporului, el să fie episcop, iar clerul cetăţii să fie afurisit, pentru că n'au învăţat pe un astfel de nesupus popor.

37. De două ori pe an să se ţină sinod de episcopi şi să cerceteze între ei dogmele bunei cinstiri de Dumnezeu şi să deslege eventualele neînţelegeri bisericeşti. Intâia oară (să se ţină) în a patra săptămână a Cincizecimii, iar a doua oară la douăsprezece Octombrie.

38. Episcopul să aibă grijă de toate lucrurile bisericeşti şi să le administreze sub paza lui Dumnezeu. Să nu-i fie însă îngăduit a-şi însuşì ceva din ele, sau a dăruì rudelor sale cele ale lui Dumnezeu, iar de vor fi sărace, să le dea ca unor săraci, dar nu din pricina lor să vândă cele ale bisericii.

39. Preoţii şi diaconii nimic să nu săvârşiască fără voia episcopului, căci el este căruia i s'a încredinţat poporul Domnului şi dela care se va cere socoteală de sufletele lor.

40. Să fie arătate lucrurile personale ale episcopului, dacă are, și arătate (și) ale Domnului, ca să aibă libertate episcopul, când va murì, să lase ale sale cum va voì și cui va voì și ca, nu din pricina lucrurilor bisericești, să se piardă ale episcopului, când are soție și copii, sau rude sau servitori, că drept este „înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor“, ca nici biserica să nu sufere vreo pagubă din pricina necunoașterii lucrurilor episcopului, nici episcopul sau rudele lui din pricina bisericii să fie jefuit sau să ajungă la tocmeală împărțitorii averii lui și moartea lui de ocară să se acopere.

41. Poruncim ca episcopul să aibă stăpânire peste lucrurile bisericii, căci dacă sufletele cele scumpe ale oamenilor trebue să se încredințeze lui, cu atât mai mult trebue să poruncească cu privire la bani, încât după a lui hotărîre să se dea celor lipsiți toate, prin preoți și diaconi, și să li se împartă în frica lui Dumnezeu și cu toată evlavia. Să se împărtășiască însă și el cu cele ce-i vor fi de trebuință, dacă va avea lipsă, pentru folosul său și al fraților primiți ca oaspeți, ca aceștia nici într'un chip să nu ducă lipsă, căci legea lui Dumnezeu a rânduit ca ceice slujesc altarului dela altar să se hrăniască, pentrucă nici ostașul nu poartă armele împotriva vrăjmașului cu cheltuiala sa.

42. Episcopul sau preotul sau diaconul care-și va trece vremea în jocuri la noroc sau în beții, ori să se lase de ele, ori să fie caterisit.

43. Ipodiaconul sau citețul sau cântărețul care va face aceleași lucruri, ori să se lase de ele, ori să se afurisiască. Asemenea și laicul.

44. Episcopul sau preotul sau diaconul care va cere camătă celor ce se se împrumută dela el, ori să se lase de aceasta, ori să fie caterisit.

45. Episcopul sau preotul sau diaconul, dacă se vor rugà împreună cu ereticii, numai să se afurisiască, iar dacă au dat voie acelora, ca unor clerici, să săvârșiască ceva, să fie caterisit.

46. Episcopul sau preotul sau diaconul care va primi botez sau jertfă eretică, rânduim să se caterisiască, căci „ce conglăsuire este între Hristos și Beliar sau ce împărtășire are credinciosul cu necredinciosul“?

47. Episcopul sau preotul care va boteză din nou pe cel ce are botez adevărat, său care nu va boteză pe cel spurcat de necinstitorii de Dumnezeu, să se caterisiască, ca unul ce-și bate joc de crucea și de moartea Domnului și nu deosebește pe preoți de preoții mincinoși.

48. Dacă vreun laic, izgonindu-și femeia, va luà alta sau vreuna de altul lepădată, să se afurisiască.

49. Dacă vreun episcop sau preot nu va boteză după rânduiala Domnului, în Tatăl și în Fiul și în Sfântul Duh, ci în trei Fără de început sau în trei Fii sau în trei Mântuitori, să se caterisiască.

50. Dacă vreun episcop sau preot nu va săvârși (cele) trei afundări ale unei taine (a botezului), ci o afundare, care se face spre închipuirea morții Domnului, să se caterisiască, căci n'a zis Domnul: În moartea mea botezați, ci: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh“.

51. Dacă vreun episcop sau preot sau diacon, sau oricare din catalogul clericilor, se abține de căsătorie și de cărnuri și de vin, nu pentru înfrânare, ci din dispreț, uitând că „toate sunt bune foarte“ și că „bărbat și femeie“ a făcut Dumnezeu pe om și hulind va bârfì făptura, ori să se îndrepteze, ori să fie caterisit și izgonit din biserică. Asemenea și laicul.

52. Dacă vreun episcop sau preot nu primește pe cel ce se întoarce dela păcat, ci-l alungă, să se caterisiască, deoarece mâhnește pe Hristos, care a zis: „Bucurie se face în cer pentru un păcătos, care se pocăește“.

53. Dacă vreun episcop sau diacon, în zilele de săr-

bătoare, nu se împărtăşeşte din cărnuri şi din vin, să se caterisiască ca unul ce are „cugetul înfierat“ şi care se face multora pricinuitor de sminteală.

54. Dacă vreun cleric va fi prins mâncând în cârciumă, să se afurisiască, afară numai dacă, aflându-se în călătorie, de nevoie se opreşte la vreun han.

55. Dacă vreun cleric va ocărî pe nedrept pe episcopul său, să se caterisiască, căci „pe mai marele tău să nu-l vorbeşti de rău“.

56. Dacă vreun cleric va ocărî pe preot sau pe diacon, să se afurisiască.

57. Dacă vreun cleric pe surd sau pe schiop sau pe orb sau pe cel beteag de picioare va batjocori, să se afurisiască. Asemenea şi laicul.

58. Episcopul sau preotul, care nu poartă grijă de cler sau de popor şi nu-i învaţă buna cinstire de Dumnezeu, să se afurisiască; iar dacă stărue în nepăsare, să se caterisiască.

59. Dacă vreun episcop sau preot nu va da cele de trebuinţă clericului sărac, să se afurisiască; iar dacă stărue, să se caterisiască, ca ucigător al fratelui său.

60. Dacă cineva cărţile cele cu mincinoase titluri ale necinstitorilor de Dumnezeu, ca sfinte le va citi în biserică, spre sminteala poporului şi a clerului, să se caterisiască.

61. De se va aduce împotriva unui credincios învinuire de curvie sau de prea curvie sau de vreo altă faptă oprită şi se va dovedi, să nu se înainteze în cler.

62. Dacă vreun cleric, de frică omenească, adică de frică de iudeu sau de păgân sau de eretic, se va lepădă de numele lui Hristos, să se afurisiască; iar dacă (se va lepădà) de numele de cleric, sa se caterisiască.

63. Dacă vreun episcop sau preot sau diacon sau ori cine din catalogul clericilor va mâncà carne în sângele sufletului ei (de animal sugrumat), sau de (animal) „omorît de fiară“ sau mortăciune“, să se caterisiască, căci aceasta este oprit de Lege; iar de va fi laic, să se afurisiască.

64. Dacă vreun cleric se va aflà postind în ziua Duminicii sau Sâmbăta, afară numai de una singură (pe an), să se caterisiască; iar de va fi laic, să se aufrisiască.

65. Dacă vreun cleric sau laic va intrà în sinagoga iudeilor sau a ereticilor, spre a se rugà, să se caterisiască şi să se afurisiască.

66. Dacă vreun cleric, în vr'o gâlceavă, a lovit (pe cineva) şi dintr'o lovitură a făcut omor, să se caterisiască pentru iuţeala lui; iar de va fi laic, să se afurisiască.

67. Dacă cineva pe vreo fecioară nelogodită, silind-o, o va aveà, să se afurisiască şi să nu-i fie îngăduit a luà alta, ci pe aceea s'o ia pe care a ales-o, chiar de ar fi săracă.

68. Dacă vreun episcop sau preot sau diacon va primì a doua hirotonie dela cineva, să se caterisiască şi el şi cel ce l-a hirotonit, afară numai dacă va dovedì că are hirotonia dela eretici, căci cei cari de unii ca aceştia sunt botezaţi sau hirotoniţi nu pot fi nici credincioşi nici clerici.

69. Dacă vreun episcop sau preot sau diacon sau ipodiacon sau citeţ sau cântăreţ, nu posteşte sfântul şi marele post sau Miercuria sau Vineria, să se caterisiască; iar de va fi laic, să se afurisiască.

70. Dacă vreun episcop sau oricine din catalogul clericilor va postì împreună cu iudeii sau va ţine sărbători cu ei sau va primì dela ei mâncări de ale sărbătorilor lor, ca de pildă azimă sau altceva de acest fel, să se caterisiască; iar de va fi laic, să se afurisiască.

71. Dacă vreun creştin va duce untdelemn la altarul păgânilor sau în sinagoga iudeilor la sărbătorile lor, sau va aprinde (acolo) lumânări, să se afurisiască.

72. Dacă vreun cleric sau laic va luà din sfânta biserică ceară sau untdelemn, să se afurisiască şi, pe lângă ceeace a luat, încincit să dea înapoi.

73. Vas de argint sau de aur sau pânză sfinţită nimeni să nu ia spre a sa întrebuinţare, căci lucru împotriva legii

este; iar de va fi dovedit cineva (că a făcut), să fie pedepsit cu afurisenie.

74. Episcopul de va fi învinuit de ceva de către oameni vrednici de credință, trebue să fie chemat de episcopi și dacă vine și mărturisește și se dovedește vina, să se hotărască pedeapsa; iar dacă este chemat și nu se supune, să fie chemat și a doua oară, trimițându-se la el doi episcopi. Dacă nici așa nu se va supune, să fie chemat și a treia oară, iarăș doi episcopi trimițându-se la el. Și dacă nici așa, defăimând nu se va duce, sinodul să hotărască asupra lui cele ce va socoti, ca să nu creadă (acela) că, fugind de judecată, câștigă.

75. La mărturie împotriva episcopului, eretic să nu se primiască și nici un singur credincios, căci „prin gura a doi sau a trei martori se va statornici orice cuvânt".

76. Nu se cuvine ca episcopul, făcând pe plac fratelui sau fiului sau altei rude, să hirotoniască în dregătoria de episcop pe cine voește acela, căci nu este drept să facă moștenitori ai episcopiei, dăruind cele ale lui Dumnezeu după capriciul omenesc, deoarece nu trebue a supune biserica lui Dumnezeu moștenirii; iar de va face cineva aceasta, fără tărie să fie hirotonia și el să fie pedepsit cu afurisenie.

77. Dacă cineva va fi beteag de un ochiu sau schiop de un picior, dar va fi vrednic de episcop, să se facă, căci nu meteahna trupului spurcă, ci spurcăciunea sufletului.

78. Iar dacă e surd sau orb, să nu se facă. Nu că ar fi spurcat, ci ca nu să fie piedică intereselor bisericii.

79. De are cineva demon, cleric să nu se facă și nici împreună cu credincioșii să nu se roage. Dacă se va curăți însă, să fie primit și, de va fi vrednic, să se facă (și cleric).

80. Cel ce dela păgâni a venit și a primit botezul sau (cel ce) dela viață destrăbălată (a venit), nu este drept să se aleagă în curând episcop, căci fără cale este ca cel ce încă n'a arătat cercare să fie altora învățător, afară numai dacă se va face prin dumnezeescul har.

81. Am zis să nu trebue episcopul sau preotul să se amestece în administrația publică, ci să se îndeletniciască cu treburile bisericii. Deci ori să se înduplece a nu face aceasta, ori să fie caterisit, căci „nimeni nu poate sluji la doi stăpâni", cum zice Domnul.

82. Nu îngăduim ca sclavii să fie înaintați în cler fără învoirea stăpânilor, ca să nu se facă întristare stăpânilor, căci una ca aceasta aduce cu sine răsturnarea caselor; iar dacă cândva se va arătà vrun sclav vrednic de hirotonie de treaptă, precum s'a arătat Onisim al nostru, și-i vor îngădui stăpânii și-l vor liberà și-i vor da drumul din casă, să se facă (cleric).

83. Episcopul sau preotul sau diaconul care se îndeletnicește cu cele ale oastei și vrea pe amândouă să le aibă, (adică) funcțiune de stat să țină și slujbă de cleric să îndepliniască, să fie caterisit, căci „ale Cesarului (să se dea) Cesarului și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu".

84. De va ocărî cineva pe împăratul sau pe stăpânitorul fără dreptate, să ia pedeapsă, și (anume) de va fi cleric, să se caterisiască, iar de va fi laic, să se afurisiască.

85. Să vă fie tuturor, clerici și laici, cărți vrednice de cinste și sfinte din Vechiul Testament acestea: Ale lui Moisi cinci (Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii și a Doua lege), a lui Iisus Navi una, Rut una, ale Împăraților patru, Paralipomene din cartea zilelor două, Ezdra două, Ester una, Iudit una, ale Macabeilor trei, a lui Iov una, Psalmii (o sută cincizeci), ale lui Solomon trei (Pildele, Eclesiastul și Cântarea Cântărilor), ale Proorocilor șaisprezece. Afară de acestea vi se aduce aminte să învățați pe tinerii voștri Ințelepciunile mult învățatului Sirah. Iar ale noastre, adică ale Noului Testament, sunt: Evangheliile patru (a lui Mateiu, a lui Marcu, a lui Luca și a lui Ioan), patrusprezece epistole ale lui Pavel, una a lui Iacov, trei ale lui Ioan, una a lui Iuda, două ale lui Petru, două ale lui Clement și Așezămintele cele prin mine, Clement, dedicate vouă, episcopilor, (pe care nu trebue

a le da pe față către toți pentru lucrurile tainice din ele) și Faptele noastre, ale Apostolilor.

XLVIII. Și acestea fie hotărîte de noi vouă, episcopilor, despre canoane: De veți rămâne în ele, veți fi mântuiți și veți aveà pace între voi; iar de nu veți ascultà, veți fi pedepsiți și veți aveà între voi războiu necontenit, (ca pedepsă) pe care se cuvine s'o suferiți pentru neascultarea voastră. Dumnezeu, însă, Cel unul nenăscut și atoatefăcător prin Hristos, pe toți cu pace vă va adunà în Duhul Sfânt, „vă va rânduì spre tot lucrul bun" [1]), neschimbați, neprihăniți, nevinovați, și vă va învredniсì, impreună cu noi de viața veșnică, prin mijlocirea Fiului său iubit, Iisus Hristos, Dumnezeul și Mântuitorul nostru, cu care slavă (se cuvine) lui Dumnezeu cel peste toate și Tatăl nostru în Duhul Sfânt, Mângâitorul, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

SFÂRȘIT

1) Evrei 13. 21.

TABLA DE MATERII.

Așezămintele Apostolice (traduse de *econ.* G. N. Nițu).

CARTEA I.

Invățătura soborniceascǎ despre laici.

Cap.		Pag.
I.	Despre lăcomie	3
II.	Să nu ne răzbunăm	5
III.	Despre găteală și păcatele ce decurg din ea	5
IV.	Să nu căutăm a descoperì păcatele, ci să ne vedem fiecare de treaba noastră	7
V.	Cărțile sfintei Scripturi cari pot fi citite în casă	7
VI.	Să ne ferim de cărțile păgâne	8
VII.	Despre femeile ușoare	9
VIII.	Despre supunerea femeii față de bărbatul ei	10
IX.	Femeia nu trebue să facă bae la un loc cu bărbații	13
X.	Despre femeile iubitoare de gâlceavă și guralive.	13

CARTEA II.

Despre episcopi, preoți și diaconi.

I.	Episcopul trebuie să fie învățat și bun vorbitor	15
II.	Episcopul trebue să fie soț și tată model	16
III.	Episcopul trebue să fie cu dragoste către toți	17
IV.	Purtarea episcopului față de orfani, săraci, streini și văduve	17
V.	Episcopul trebue să fie nepărtinitor	18

Cap.		Pag.
VI.	Alte calități sufletești ce trebuie să aibă episcopul	18
VII.	Cei cari au primit botezul nu trebue să mai păcătuiască	21
VIII.	Despre nedreptăți și prigoniri îndurate	21
IX.	Episcopul să nu ia mită	22
X.	Episcopul să nu ierte pe păcătoși, dacă nu dau semne de îndreptare	22
XI.	Episcopul este judecătorul celor ce au păcătuit	23
XII.	Cum trebue să judece episcopul pe păcătoși	24
XIII.	Despre fuga de păcat	24
XIV.	Cei ce se pocăesc trebuie primiți, căci cei drepți nu pier dacă stau la un loc cu cei răi	25
XV.	Episcopul să nu fie nici prea blând nici prea aspru cu cei ce greșesc	29
XVI.	Despre chipul cum trebuie să se facă pocăința	30
XVII.	Episcopul trebue să fie fără pată, ca să poată judecă pe alții	31
XVIII.	Episcopul trebue să întăriască pe cei virtuoși și să ajute pe cei slabi	32
XIX.	Dumnezeu judecă atât pe episcopul neglijent cât și pe credinciosul neascultător	34
XX.	Datoria credincioșilor de a ascultà de episcop	34
XXI.	La judecată să nu se asculte numai o parte și să nu se dea pedeapsă cu ușurință	37
XXII.	Episcopul să aibă înaintea ochilor purtarea lui Dumnezeu cu cei ce s'au pocăit, precum cu David, Ninevitenii, etc	39
XXIII.	Păcatele săvârșite cu premeditare nu se iartă	42
XXIV.	Iisus Hristos a venit ca să mântuiască pe păcătoșii cari se pocăesc	43
XXV.	Despre dările și zeciuelile cuvenite episcopului și împărțirea lor	45

Cap.		Pag.
XXVI.	Episcopul, diaconul și diaconița închipuesc pe Sfânta Treime, iar preoții pe apostoli	48
XXVII.	Laicul să nu îndrăzniască a săvârși cele ale preoției	49
XXVIII.	Cum să se împartă între clerici ofrandele	50
XXIX.	Clericii trebuie respectați ca mijlocitori între om și Dumnezeu	52
XXX.	Ascultarea datorită episcopilor și diaconilor	52
XXXI.	Diaconul să nu bârfiască pe episcopul său	52
XXXII.	Diaconul nu poate face nimic fără învoirea episcopului său	53
XXXIII.	Episcopul, ca tată spiritual, trebuie să se bucure de toată stima	54
XXXIV.	Demnitatea episcopală și preoțească e mai presus de cea regală	54
XXXV.	Atât legea veche cât și Evanghelia prescriu să se dea ofrande clerului	55
XXXVI.	Enumărarea celor 10 porunci și explicarea lor	56
XXXVII.	Episcopul să judece drept	57
XXXVIII.	Păcătosul trebuie certat între patru ochi și cel ce se pocăește să fie primit	58
XXXIX.	Pilde de pocăință	59
XL.	Către cel ce a păcătuit odată sau de mai multe ori nu trebue a avea dușmănie	60
XLI.	Cum trebue procedat față de păcătoși și de penitenți	60
XLII.	Judecătorul să nu caute în fața oamenilor	62
XLIII.	Despre pedepsirea bârfitorilor	63
XLIV.	Diaconul să ajute pe episcop în toate	64
XLV.	Certuri nu trebuie să se producă între credincioși	65
XLVI.	Neînțelegerile dintre creștini nu trebue să ajungă înaintea păgânilor nici să nu se ia păgânii ca martori	65

Cap. Pag.
XLVII. Toate neînțelegerile trebuie judecate în a doua zi a săptămânii 66
XLVIII. Pedeapsa trebuie să fie proporțională după vină 67
XLIX. Despre pârâși și despre martori 68
L. O greșală precedentă nu trebuie socotită în sarcina acuzatului 69
LI. Nu trebuie dată sentința înainte de a fi ascultate amândouă părțile 70
LII. Precauțiunea cu care procedează la osândire tribunalele păgâne 70
LIII. Mânia și dușmănia nu trebuie să se întâlniască printre creștini 71
LIV. Diaconii trebue să îndemne în numele episcopului la încetarea oricărei dușmănii . . . 72
LV. Dumnezeu a îndemnat în toate timpurile la pocăință prin prooroci 73
LVI. Dumnezeu vrea ca toți oamenii să fie virtuoși ca îngerii 74
LVII. Ordinea de observat la săvârșirea serviciului divin 75
LVIII. Despre primirea streinilor 78
LIX. Datoria de a luà parte la serviciul divin de dimineață și de seară 79
LX. Să nu ne întreacă iudeii și păgânii în cele religioase 80
LXI. Nici o afacere lumească să nu împiedece pe creștin de a merge la biserică 82
LXII. Creștinii să se feriască de obiceiurile păgâne 83
LXIII. Nimeni să nu se dedeà lenii și să cadă astfel în sarcina bisericii, ca să fie întreținut, ci toți să ia pildă dela apostoli cari lucrau cu mâinile, ca să-și câștige pâinea de toate zilele . 84

CARTEA III.

Despre văduve.

Cap. Pag
I. Să nu se primiască în numărul văduvelor femei mai tinere de 60 de ani 87
II. Văduvele tinere mai bine să se căsătoriască a doua oară 88
III. Văduvele trebuie să fie ajutate de episcop . 88
IV. Episcopul trebuie să ajute pe toți cari au nevoie de ajutor 89
V. Episcopul trebuie să poarte grijă ca văduvele să fie virtuoase 90
VI. Femeia nu poate învăță în biserică 91
VII. Semnele după cari se cunosc văduvele falșe . 92
VIII. Nimeni să nu primiască daruri dela cei necinstiți 94
IX. Femeile nu pot nici să boteze 95
X. Laicul să nu exercite cele ale preoției . . . 96
XI. Clericii inferiori nu pot îndeplini slujba diaconului nici diaconul pe a preotului 96
XII. Ura și clevetirea trebuie să fie departe de văduvă 96
XIII. Văduvele sunt datoare să se roage pentru binefăcătorii lor 97
XIV. Văduva care poate da milostenie să nu se mândriască 97
XV. Nici clericii nici creștinii să nu blesteme . . 98
XVI. Despre săvârșirea botezului 99
XVII. Semnificațiunea actelor ce compun ritualul botezului 100
XVIII. Purtarea ce trebuie să aibă neofitul 100
XIX. Calitățile diaconilor 101
XX. Episcopul trebuie hirotonit de cel puțin doi episcopi 102

CARTEA IV.

Despre orfani.

Cap. Pag.

I. Creştinii să poarte grijă de orfani ca de copiii lor 103
II. Episcopul trebuie să poarte grijă de orfani . 103
III. Cine sunt cei cari trebuie ajutaţi 104
IV. Sgârcenia 104
V. Văduvele şi orfanii să primiască binefacerile cu mulţămire 105
VI. Darurile cari pot şi cari nu pot fi trimise la biserică 106
VII. Cei împietriţi în păcate sunt obiect al mâniei dumnezeeşti 107
VIII. Mai bun e un dar mic din agoniseală dreaptă decât dare mare din avere strânsă pe nedrept 108
IX. Numai cu darurile primite dela cei drepţi să se facă binefaceri 108
X. Cu banii luaţi dela cei nedrepţi să nu se facă binefaceri 109
XI. Cum trebuie să-şi crească părinţii copiii . . 109
XII. Despre stăpâni şi slugi 110
XIII. Despre supunerea faţă de autorităţile lumeşti . 111
XIV. Despre feciorie 111

CARTEA V.

Despre martiri.

I. Credincioşii trebuie să ajute pe cei prigoniţi pentru numele lui Hristos 113
II. Cine ajută pe martiri se împărtăşeşte de slava lor 115
III. Trebuie a ajutà pe martiri chiar dacă ne-am expune la primejdii 115
IV. Cel ce se leapădă de Hristos e blestemat şi urît înaintea lui Dumnezeu 116
V. Trebuie a imità suferinţele şi răbdarea Domnului 117

Cap. Pag.

VI. Nu trebuie să ne expunem de bunăvoie la persecuţiuni şi martiriu 117
VII. Despre învierea morţilor 119
VIII. Venerarea martirilor 126
IX. Despre martorii falşi 126
X. Creştinul trebuie să se abţină de orice distracţii şi plăceri uşuratece 126
XI. Creştinul trebue să se feriască mai ales de închinarea la idoli 127
XII. Despre păcatul închinării la stele 127
XIII. Despre sărbătorile Domnului 128
XIV. Despre patimile Domnului 128
XV. Datoria de a posti în săptămâna patimilor, precum şi Miercuria şi Vineria 134
XVI. Pentrucă iudeii n'au crezut în spusele proorocilor şi au răstignit pe Domnul, au fost lipsiţi de împărăţie 134
XVII. Despre timpul serbării Paştilor 136
XVIII. Amănunte cu privire la postul din săptămâna patimilor 137
XIX. Despre serbarea Sâmbetei celei mari şi a zilei Invierii 137
XX. Despre serbarea Inălţării Domnului şi a Pogorârii Sfântului Duh 139

CARTEA VI.

Despre shisme.

Cap. Pag.

I. Episcopii trebuie să se feriască de erezii . . 145
II. Răscoala împotriva autorităţii bisericeşti sau lumeşti e aspru pedepsită 145
III. Pedeapsa ce au primit cei cari s'au răsculat împotriva lui Moisi 147

Cap. Pag.
IV. Creştinul să se ferească de a produce shisme şi a se uni cu ereticii 148
V. Osândirea lui Israel pentru lepădarea lui de Dumnezeu 148
VI. Sectele iudaice şi neînţelegerile dintre iudei . 150
VII. Obârşia ereziilor 150
VIII. Partizanii lui Simon vrăjitorul 151
IX. Minunile falşe ale lui Simon, ruşinarea lui de sfântul Petru 152
X. Ereziile nu se potrivesc între ele 153
XI. Predica apostolilor 154
XII. Creştinii sunt deslegaţi de observarea practicilor religioase ale iudeilor 155
XIII. Credincioşii să se ferească de cei cari combat adevărata învăţătură 159
XIV. Hotărîrea apostolilor cu privire la dreapta învăţătură şi alte prescripţiuni 159
XV. Botezul nu se repetă 161
XVI. Despre scrierile ereticilor 162
XVII. Despre căsătoria clericilor 162
XVIII. Ereticii cari rămân în rătăcirea lor trebuie esclusi din biserică şi ocoliţi de creştini . . . 163
XIX. Legea lui Hristos este desăvârşită, iar Decalogul consună cu legea naturală 165
XX. Legea veche erà potrivită cu starea de spirit a poporului iudeu 166
XXI. Creştinii se află sub legea harului 169
XXII. Jertfele sângeroase au fost desfiinţate de Mântuitorul prin jertfa sa 169
XXIII. Împlinirea Legei de către Mântuitorul . . . 171
XXIV. Legea dreptăţii dată de Mântuitorul s'a adeverit şi prin romani 173
XXV. Iudeii au căzut sub stăpânirea romană din cauză că n'au crezut în Domnul 173

Cap. Pag.
XXVI. Primejdia legăturilor cu ereticii 174
XXVII. Despre diferite practici păgâne şi iudaice . . 174
XXVIII. Ferirea de alte păcate ale celor nelegiuiţi . . 176
XXIX. Femeia şi bărbatul trebuie să se iubiască unul pe altul 178
XXX. Despre necurăţiile şi spălările iudeilor şi păgânilor 179

CARTEA VII.

Despre întrebuinţarea vieţii, despre mulţămiri şi despre introducerea în credinţa creştină.

I. Cele două căi: a vieţii şi a morţii 183
II. În ce constă calea vieţii şi în ce a morţii . . 183
III. Vrăjitorii, cei cari jură falş, cei cari-şi omoară copiii merg pe calea morţii 185
IV. Bârfitorii, mincinoşii, lacomii ş. a. merg asemeni pe calea morţii 186
V. Viclenii, mândrii, zavistnicii ş. a. merg tot pe calea morţii 186
VI. Descântătorii, vrăjitorii, doritorii de rău ş. a. merg şi ei pe calea morţii 187
VII. Murmurul, cârtirea, îndărătnicia ş. a. sunt oprite de Dumnezeu 188
VIII. Despre îndelungarăbdare, curăţia inimii, modestie 188
IX. Cinstea ce se cuvine propoveduitorilor lui Dumnezeu 189
X. Creştinul să nu provoace shisme, să judece drept, să fie nepărtinitor 189
XI. Nu trebuie a ne îndoi în credinţă 189
XII. Despre dărnicie 189
XIII. Purtarea stăpânilor cu slugile şi a slugilor cu stăpânii 190

Cap. Pag.
XIV. Despre fățărnicie, observarea legii și mărturisirea păcatelor 190
XV. Datoriile către părinți și rude 190
XVI. Supunerea față de autorități 191
XVII. Despre curăția inimii în timpul rugăciunii . . 191
XVIII. Calea morții este plină de nelegiuire și de nedreptate 191
XIX. Să nu ne abată cineva dela pietate 191
XX. Mâncarea și băutura nu sunt rele, dar trebuie luate cu cumpătare 192
XXI. Ferirea de cele jertfite idolilor 192
XXII. Despre săvârșirea botezului 192
XXIII. Despre zilele în care trebuie să postim . . . 193
XXIV. Cum trebuie să ne rugăm 194
XXV. Mulțămire pentru sfânta împărtășire 194
XXVI. Mulțămire după primirea sfintei împărtășiri . 195
XXVII. Mulțămire pentru sfântul mir 196
XXVIII. Primirea cuvenită învățătorilor adevărați și celor falși 196
XXIX. Rânduirea primirii ofrandelor 197
XXX. Serbarea Duminicii 197
XXXI. Calitățile ce trebuie să aibă episcopii, preoții și diaconii, mustrarea reciprocă 197
XXXII. Vremea de apoi, judecata obștească 198
XXXIII. Mulțămire către Dumnezeu pentru înțelepciunea cu care conduce toate 199
XXXIV. Mulțămire către Dumnezeu pentru facerea lumii 200
XXXV. Mulțămire către Dumnezeu pentru bunătatea și îndurarea sa 202
XXXVI. Mulțămire către Dumnezeu pentru întruparea Fiului și pentru mântuire 204
XXXVII. Mulțămire către Dumnezeu pentru împlinirea proorociilor 206
XXXVIII. Mulțămire către Dumnezeu pentru harul împărtășit credincioșilor 207

Cap. Pag.
XXXIX. Invățătura ce trebuie dată catehumenilor . . 208
XL. Despre curăția inimii catehumenilor 210
XLI. Lepădarea de Satana, unirea cu Hristos și mărturisirea simbolului credinței de către cel ce se botează 210
XLII. Despre sfințirea untdelemnului întrebuințat la botez 211
XLIII. Despre sfințirea apei întrebuințată la botez . . 211
XLIV. Despre ungerea cu sfântul mir 212
XLV. Rugăciunea neofitului 213
XLVI. Listă de numele episcopilor sfințiți și rânduiți de apostoli 213
XLVII. Rugăciune de dimineață 214
XLVIII. Rugăciune de seară 215
XLIX. Rugăciune pentru masă 215

CARTEA VIII.

Despre daruri și hirotonii și canoane bisericești

Cap. Pag.
I. Despre darul dumnezeesc și despre puterea facerii de minuni 217
II. Despre episcopii și preoții nedemni 221
III. Trecerea la expunerea organizării bisericești . 223
IV. Despre alegerea și hirotonia episcopului . . 223
V. Rugăciunea la hirotonia episcopului 224
VI. Ectenie pentru catehumeni 226
VII. Ectenie pentru cei munciți de duhuri necurate 228
VIII. Ectenie pentru neofiți 229
IX. Ectenie pentru cei cari se pocăesc 230
X. Ectenie pentru credincioși 231
XI. Rugăciune pentru credincioși, urmarea serviciului liturgic 234
XII. Continuarea sfintei liturghii, rugăciunile pentru sfințirea elementelor euharistice 235

Cap. Pag.

XIII. Ectenia de după sfinţirea sfintelor taine, împărtăşirea cu trupul şi sângele Domnului a clerului şi a credincioşilor 246
XIV. Scurtă ectenie după primirea sfintei împărtăşiri 247
XV. Rugăciune de mulţămire pentru primirea sfintei împărtăşiri, binecuvântarea poporului şi sfârşitul sfintei liturghii 248
XVI. Hirotonia preotului 249
XVII. Hirotonia diaconului 250
XVIII. Rugăciune la hirotonia diaconului 250
XIX. Hirotesia diaconiţei 251
XX. Rugăciune la hirotesia diaconiţei 251
XXI. Hirotesia ipodiaconului 251
XXII. Hirotesia citeţului 251
XXIII. Despre mărturisitori 252
XXIV. Despre fecioare 252
XXV. Despre văduve 252
XXVI. Despre exorcişti 253
XXVII. De câţi episcopi trebuie hirotonit episcopul . 253
XXVIII. Atribuţiunile clericilor superiori şi inferiori . 253
XXIX. Despre sfinţirea apei şi a untuluidelemn . . 254
XXX. Despre primiţii şi zeciuială 254
XXXI. Despre evloghii 254
XXXII. Rânduiri cu privire la cei cari vor să vină la credinţa creştină 255
XXXIII. Sărbătorile în cari nu trebuie să se lucreze . 257
XXXIV. Ceasurile în cari trebuie să se facă rugăciuni . 258
XXXV. Serviciul divin de seara (vecernia). 259
XXXVI. Ectenie la vecernie 259
XXXVII. Rugăciune de mulţămire la serviciul vecerniei, binecuvântare şi sfârşitul vecerniei. Serviciul utreniei 259
XXXVIII. Rugăciune de mulţămire la utrenie 260
XXXIX. Binecuvântarea poporulu la serviciul utreniei . 261

Cap. Pag.

XL. Rugăciune pentru binecuvântarea primiţiilor . 261
XLI. Rugăciune pentru cei răposaţi 262
XLII. Când trebuie să se facă pomeniri pentru răposaţi 262
XLIII. Pomenirile nu ajută celor morţi în fărădelege 262
XLIV. Despre cumpătarea în mâncare şi băutură la pomeniri 264
XLV. Datoria de a primì pe cei prigoniţi pentru numele lui Hristos 264
XLVI. Orice cleric să se mărginiască la atribuţiunile treptei lui 265

Canoanele sfinţilor apostoli (trad. de *preot I. Mihălcescu*) 269

ERRATA

Pag.	9	să se citiască	cap. VII, dela abzațul începător cu cuvintele „Să ascultăm...“
„	10		cap. VIII „ „ „ „ „Iar *femeia*...“
„	78		cap. LVIII „ „ „ „ „Dacă vine...“
„	176		cap. XVIII în loc de XVII repetat.
„	186		cap. IV „ „ „ III „
„	207		cap. XXXVIII în loc de XXXVII repetat.